

เสขิยรรณ

ถนนหนังสือ ● ฉบับที่ ๕๔ ปีที่ ๑๒
ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๔๕
<http://www.buddhadasa.org/html/seki.html>

พุทธบริษัทกับอนาคตพุทธศาสนา

หนังสือซึ่งจัดพิมพ์โดย..กลุ่มเสขิยธรรม

เสขิยธรรม

ถนนหนังสือ □ ฉบับที่ ๔๑-๔๔ ปีที่ ๙-๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๒-มิถุนายน ๒๕๔๓

พุทธศาสนาและสังคมไทย

เสขิยธรรม ฉบับรวมเล่ม

ตั้งแต่ฉบับที่ ๔๑-๔๔ ปีที่ ๙-๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๒-มิถุนายน ๒๕๔๓

ราคา ๒๕๐ บาท

ใครคือชาวพุทธไทยร่วมสมัย?
ส. ศิวรักษ์

ใครคือชาวพุทธไทยร่วมสมัย?

ปาฐกถาเปิดหอสมุดพุทธศาสตร์
ณ วัดปทุมคงคาฯ โดย ส.ศิวรักษ์
๑๖ หน้ายก กระดาษปอนด์
๑๔๔ หน้า ๑๒๐ บาท

พุทธศาสนาสยาม
ภาวะตกตะกอนเป็นโอกาส?

บทสัมภาษณ์
พระครูศรีวิชัย (สมณ ฐนฺฺณโก) * พระครูเจื้อย สุนฺฺณ * พระโฆษาภ ฐนฺฺณ
สมณฺฺณสิริ ฐนฺฺณภท * ราม ฐนฺฺณภท
อนุสรณ์ ฐนฺฺณภท * ฐนฺฺณ ฐนฺฺณภท

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมหรือสั่งซื้อได้ที่

ฝ่ายประสานงานกลุ่มเสขิยธรรม

๒๗/๑๕ ซ.รามคำแหง ๒๑ (นครี) ถ.รามคำแหง

แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๓๑๔-๗๓๘๕-๖ e-mail : seki@buddhadasa.org

หรือ สำนักพิมพ์สุขภาพใจ

โทร. ๐-๒๔๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๔๑๕-๖๕๐๗ โทรสาร ๐-๒๔๑๖-๗๗๔๔

นักบวช กับบทบาททางการเมือง และ...การจากไป ของกัลยาณมิตร

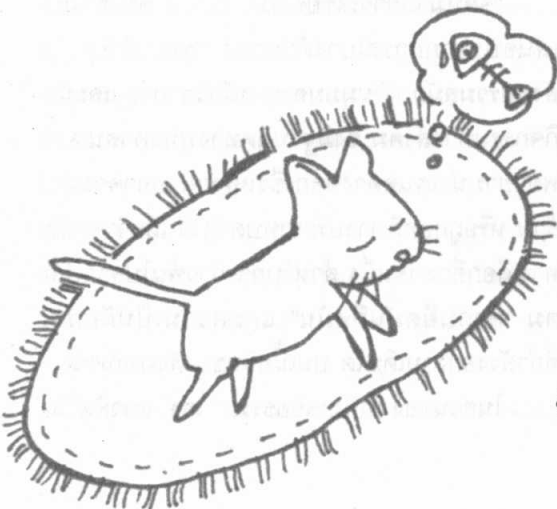
๑

นับวันข่าวการ “ชุมนุมทางการเมือง” ของพระภิกษุ, สามเณร และแม่ชี ในสื่อชนิดต่าง ๆ จะมีความได้รับทราบกันมากยิ่งขึ้น พร้อม ๆ กับการจับตาและวิพากษ์วิจารณ์ของชาวพุทธโดยทั่วไป ซึ่งมักไม่มีโอกาสได้เข้าร่วม หรือรู้เห็น กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้โดยตรง

เดิมที ผู้สนใจและติดตามข่าวคราวจากต่างประเทศ ก็มักจะคุ้ยคุ้ยดูตา หรืออย่างน้อยก็เคยผ่านการรับรู้ เกี่ยวกับกิจกรรมและการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระภิกษุ-สามเณร-ภิกษุณี หรือแม่ชี ในประเทศต่างๆ เช่น ศรีลังกา เขมร ลาว และพม่า ซึ่งเป็นพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท หรือชาวภิกษุ-ภิกษุณี ชาวไต้หวัน เวียดนาม และเกาหลี เพื่อนสหพรหมจารีย์ฝ่ายมหายาน ซึ่งมีทั้งการชุมนุมอย่างสงบ-สันติ และที่ใช้ความรุนแรง ทั้งจากฝ่ายชุมนุมและฝ่ายปราบปราม เช่น การชุมนุมของพระเถรในประเทศเกาหลีใต้ หรือที่รุนแรงยิ่งขึ้น เช่น การประท้วงด้วยการเผาตัวตายของนักบวชพุทธ ทั้งหญิงและชายในประเทศเวียดนาม และการปราบปรามอย่างรุนแรง

เหตุโหดเป็นที่สุด ของฝ่ายรัฐบาลพม่า ที่มีต่อพระ-เถร-แม่ชี ขนชาติและศาสนาเดียวกัน เมื่อเหตุการณ์ ๘/๘/๘๘ อันปรากฏต่อสายตาชาวโลก ว่าอาจรุนแรงยิ่งไปกว่าเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ ของไทยเสียอีก

กล่าวได้ว่า ประเด็นการชุมนุมยิ่งแหลมคม และเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มากเท่าใด การขัดขวางและปราบปรามของผู้มีอำนาจ ก็ยิ่งจะก้าวร้าวรุนแรงยิ่งขึ้นเท่านั้น ทั้งเพื่อรักษาอำนาจและผลประโยชน์ของตนเอาไว้ และเพื่อสยบให้ฝ่ายตรงกันข้ามไม่ให้อำนาจงอกเงยหน้าขึ้นสู้ได้อีก

ที่แล้วมาบทบาททางการเมืองของ “นักบวช พุทธ” ในต่างประเทศ ที่กล่าวข้างต้น มักถูกสรุปโดย พุทธบริษัทชาวไทยว่าไม่ถูกต้อง-เหมาะสม มาโดยตลอด กระทั่งไม่นานมานี้ ที่พระภิกษุ, สามเณร และ แม่ชี ของเราเริ่มแสดงออกทางการเมืองกันมากขึ้น ทั้งฝ่ายวัดป่าและวัดบ้าน ทั้งฝ่ายมหานิกายและ ธรรมยุติกนิกาย จึงเป็นเหตุให้ท่าทีของพุทธศาสนิกชนเริ่มแปรเปลี่ยนไปบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่าที ที่มีต่อรูปแบบการเคลื่อนไหว เช่น การชุมนุมเพื่อเสนอข้อเรียกร้อง หรือยื่นหนังสือคัดค้าน

กล่าวสำหรับสยาม ประเด็นคงมิใช่เพียงอยู่ที่ว่าการชุมนุมของเพื่อนสหธรรมิกเหล่านั้น “มีความถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่?” ดังที่หลายฝ่ายมักกล่าวถึง ภายใต้ตัวทศวรรษ “ความหวังใยต่อพระศาสนา” ตามสูตรสำเร็จที่บางกลุ่มบางพวกเคยสร้างไว้ หากนั่นที่จะต้องกล่าวถึง หรือ “ตั้งใจท้อ” เอาไว้ เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันด้วย ก็คือ “เป้าหมาย”, “วัตถุประสงค์” หรือ “ข้อเรียกร้อง” อันเป็นหัวใจ หรือเป็นเหตุให้เหล่าสมณ “ศากยบุตร-ศากยธิดา” ต้องก้าวออกจากประตูดุสิต เพื่อมา “พบกัน” ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า หน้าทำเนียบรัฐบาล หรือรัฐสภา นั้น ถึงที่สุดแล้วหมายถึงอะไรกันแน่ อีกทั้ง มีที่มา หรือมีรากเหง้าอย่างไร และปฏิบัติการเหล่านั้นกำลังจะนำพาการพระศาสนาไปในทิศทางใด

พูดให้ง่ายก็คือ หากได้ทุกอย่างตามที่เรียกร้อง จะเกิดอะไรขึ้นกับพระพุทธศาสนา อันเป็นที่เทิดทูนของชาวพุทธทุกฝ่าย

เพราะนอกเหนือไปจากความตั้งใจดี อันแฝงไว้ด้วยความยึดมั่นถือมั่นในความเห็นของตน, การมุ่งเอาชนะคะคาน, การแบ่งฝักฝ่าย และความอึกเขิมลำพองด้วยสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ตลอดจนความไร้เดียงสาทางการเมือง แล้ว คุณคล้ายกับว่าหลายกลุ่มที่ “ขยับ” ออกมา “เคลื่อนไหว” กำลังจะเอาการพระศาสนาไปผูกติดไว้กับความคิดชาตินิยม อนุรักษนิยม หรือกระทั่งเลยเถิดไปถึง “ลัทธิคัลลิ่งชาติ” อย่างมีนัยสำคัญยิ่งขึ้นทุกขณะ

หาก “การชุมนุมทางการเมือง” เพื่อยื่นข้อเสนอ-

ข้อเรียกร้อง ต่อฝ่ายกุมอำนาจรัฐ/ฝ่ายอาณาจักร จะนับเป็นความ “ก้าวหน้าทางการเมือง” ของฝ่าย พุทธจักร/ศาสนจักร ที่ควบคู่ไปกับระบอบประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ “ฉบับประชาชน” แล้ว การมีข้อเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งอะไรก็ตามที่ต้องลงท้ายว่า “...แห่งชาติ” “...ประชาชาติ” หรือ “...เพื่อความเป็นไทย” อันมีอยู่เป็นวลีพร่ำติดปากแล้ว นี่จะนับเป็นอะไรได้ นอกเสียจากพัฒนาการอันติดค้างอยู่ในระบอบนิยมของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ แห่งเยอรมัน หรือจอมพลตราไก่ของไทย(แลน-ด์) เป็นอาทิ

มีพักจะต้องกล่าวถึงว่า ประเด็นทางการเมือง ในมิติทางศาสนา ที่เป็นข้อเรียกร้องหลัก ๆ ของการชุมนุมเหล่านั้น จะนำไปสู่เป้าหมายทางพุทธธรรมหรือไม่ ซึ่งดูจะยิ่งเหลือวิสัยของ “นักเคลื่อนไหว” ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วไปมากนัก

และ ภายใต้สถานการณ์เคลื่อนไหวทางอำนาจ และโครงสร้าง “ส่วนบน” ของ “พระในเมือง” เช่นนี้ น่าสงสัยเหลือเกินว่า “พระบ้านนอก” เช่น หลวงพ่อนาน หลวงพ่อคำเขียน หรือหลวงพ่อบุญศรีสุภาฯ ตลอดจน “พระเสขิยธรรม” ทั้งหลายในชนบท รวมทั้งพระเถรไร้ตำแหน่งทางวิชาการ ไร้เปรียญ และไร้ศรัทธาบรรดาศักดิ์ อันเป็นพระ “ระดับล่าง” เหล่านั้น ท่านกำลังคิดและทำอะไรอยู่...

๒

“จดหมายข่าวเสขิยธรรม” ฉบับนี้ พยายามนำเสนอปรากฏการณ์บางด้านของ “พุทธบริษัท” ในสังคมร่วมสมัย ผ่านมุมมองของนักวิชาการ และนักกิจกรรมทางสังคม ซึ่งมีฐานคิดทางพุทธศาสนา ทั้งพยายามนำเสนอทางออก ซึ่งหลายฝ่ายอาจจะมองข้าม หรือถูกอคติบางประเภทบดบังไว้ เพื่อว่าจะเป็นทางเลือกอีกสายหนึ่ง สำหรับการก้าวพ้นไปจากปลัดตาม “ความยึดมั่นถือมั่น” และความเป็นฝักฝ่ายที่กำลังออกงามเติบโต บนเนื้อดินของสังคมชนล

ในส่วนของ “กลุ่มเสขิยธรรม” เอง แนวคิดใหม่

หลายประการกำลังได้รับการแปรเปลี่ยนมาสู่รูป-
ธรรมแห่งการปฏิบัติ ทั้งการจัดเตรียมการอบรมเชิง
ปฏิบัติการ ในประเด็นอันเกิดจากความต้องการของ
สมาชิกกลุ่มเสขิยธรรมเองโดยตรง, การแบ่งประเภท
และขยายฐานสมาชิก ออกเป็น สมาชิกสามัญ-
สมาชิกสมทบ-สมาชิกกิตติมศักดิ์ และเริ่มเก็บ “ค่า-
สมาชิก” เพื่อนำเงินเข้า “กองทุนเสขิยธรรม” ซึ่งจัดตั้ง
ขึ้นเพื่อสนับสนุนด้านการศึกษา-อบรม และการจัด
กิจกรรมของสมาชิกในภูมิภาคต่าง ๆ ตลอดจนจนเพื่อ
การจัดทำสื่อและสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่แนวคิดของ
“กลุ่มเสขิยธรรม” ออกสู่สาธารณะให้กว้างขวางยิ่ง
ขึ้น

ทุกอย่างกำลังจะเข้ารูปเข้ารอย เพื่อรองรับการ
จัดองค์กรที่มีความชัดเจน, เป็นจริง และพึ่งตนเองได้
ของ “กลุ่มเสขิยธรรม” ซึ่งอาจหมายถึงการจัดตั้ง
“มูลนิธิเสขิยธรรม” หรือรูปแบบองค์กรที่มีความ
เหมาะสมยิ่งกว่า ขึ้นในอนาคตเพื่อรองรับบทบาทของ
“พุทธบริษัท” ที่ประสงค์จะประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม
เพื่อเป็นแนวทางและเป้าหมายในการดำเนินชีวิต ทั้ง
ระดับบุคคล ชุมชน และสังคม อย่างบรรสานสอด-
คล้องกับธรรมชาติ อย่างที่สมาชิกกลุ่มเสขิยธรรม
คาดหวัง

๓

พร้อม ๆ กับจังหวะก้าวสำคัญของ “กลุ่มเสขิย-
ธรรม” และ “จดหมายข่าวเสขิยธรรม” นี้เอง ก็เกิด
เหตุการณ์แห่งความสูญเสียขึ้นอย่างนอกเหนือความ
คาดหมาย เมื่อ อาจารย์ศรีอมาศ วุฒิการณ์ ผู้เป็น
กัลยาณมิตร และร่วมกิจกรรมกับคณะกรรมกา
รศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.) ตลอดจนองค์กร
เครือข่ายภายใต้มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
มากกว่า ๒๐ ปี ในฐานะผู้ประสานงาน และผู้สนับสนุน
ทั้งทางตรงและทางอ้อม ได้ถึงแก่กรรมลงเมื่อเช้านี้
วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๕ ด้วยโรคภัยรุมล้อมเป็นพิษ และ
อาการหัวใจล้มเหลว

ในส่วนของ “จดหมายข่าวเสขิยธรรม” อาจารย์

ศรีอมาศ วุฒิการณ์ มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการจัด
ทำมาโดยตลอด นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงรูปเล่ม
และเนื้อหาใหม่ในปี ๒๕๔๒ ทั้งการจัดเตรียมประเด็น
ในเล่ม การประสานงานต้นฉบับ การประชาสัมพันธ์
และการหาสมาชิก ตลอดจนการเป็นนักเขียนประจำ
ให้กับ “จดหมายข่าวเสขิยธรรม” แม้ในช่วงเวลาสุด
ท้ายของชีวิต

กระทั่งในขณะป่วยหนักมากแล้ว เมื่อวันที่ ๖
สิงหาคม ๒๕๔๕ ก่อนหน้าจะเสียชีวิตเพียงสองวัน
อาจารย์ศรีอมาศ ก็ยังทำหน้าที่ประสานงานนัด-
หมาย ดร.ประมวล เพ็งจันทร์ เพื่อให้กองบรรณาธิการ
สัมภาษณ์ สำหรับตีพิมพ์ในคอลัมน์ “เสขิยทัศน์”
ดังปรากฏรายละเอียดอยู่ในฉบับนี้แล้ว

ในฐานะบุคลากรที่มีคุณภาพอย่างยิ่งคนหนึ่ง
ของสังคมเชียงใหม่ อาจารย์ศรีอมาศ วุฒิการณ์ ย่อม
ได้รับการยกย่อง เชิดชู และแสดงความเสียใจ
จากหลายฝ่ายอยู่แล้ว แต่ในส่วนของ “จดหมายข่าว
เสขิยธรรม” และองค์กรเครือข่ายใกล้เคียง เราขออุทิศ
เนื้อที่ส่วนหนึ่งของฉบับนี้ เพื่อร่วมระลึกถึงและแสดง
ความเสียใจต่อการจากไปของ “อาจารย์ตั้ง” เพิ่มขึ้น
อีกทางหนึ่งด้วย

.... ..

ภายใต้กฎเกณฑ์ของความไม่เที่ยงแท้ การ
ดิ้นรนเพื่อแสวงหาความเหมาะสมและลงตัว ยังเกิด
ขึ้นอยู่เสมอ ตราบเท่าที่ยังมีลมหายใจ ประเด็นสำคัญ
คงอยู่ที่ว่า เราจะมีสิ่งใดเป็นเข็มมุ่ง หรือธงนำ ให้กับ
ชีวิต วัตถุ เงินทอง ชื่อเสียง เกียรติยศ อำนาจ และ
โอกาสในการเอารัดเอาเปรียบ หรือ ความสงบเย็น อัน
เกิดจากการละวางตัวตนและกิเลสอาสวะ เพื่อมุ่ง
การทำประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน และประโยชน์ทั้ง
สองฝ่าย โดยปราศจากอคติ

ยิ่งวันเวลาล่วงผ่าน การจากไปของกัลยาณ-
มิตร และ โฆษะบุรุษ ก็ยิ่งปรากฏให้เป็นอุทาหรณ์
แก่ผู้ยังอยู่ ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิต เพื่อปลง
ธรรมสังเวช และแสวงหาหนทางที่เหมาะสมของ
ตนเองต่อไป

เสขิยธรรม

ฉบับที่ ๕๔ ปีที่ ๑๒ ตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

เป็นจดหมายข่าวมีวัตถุประสงค์
เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ และประสบการณ์
การประยุกต์หลักธรรมมาใช้กับชีวิตและสังคมสมัย
ใหม่ ทั้งในหมู่ของบรรพชิตและฆราวาส

ผู้จัดทำ

กลุ่มเสขิยธรรม ร่วมกับ
คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

บรรณาธิการ

พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ

กองบรรณาธิการ

พระมหาจิม สุวโจ พระไพศาล วิสาโล
พระใบฎีกาสัทธัมม์ วัชรญาณโณ
พระสุพจน์ สุวโจ พระมหาเชตชัย ภู่วิโด
นายปรีดา เรื่องวิชาธร นายสมเกียรติ มีธรรม
นางพุลฉวี เรื่องวิชาธร นายพรชัย บริบูรณ์ตระกูล
นางสมฤทัย เกียรติเกาะ นางสาวอารยา พงษ์พงศ์

ฝ่ายสมาชิก

นางพุลฉวี เรื่องวิชาธร

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายธำรง ปัทมมาส

กลุ่มเสขิยธรรม

เกิดขึ้นจากการรวมตัวของพระภิกษุ-สามเณรและ
ฆราวาส ผู้ห่วงใยในพระพุทธศาสนาและสภาพของสังคม
ไทย มีความประสงค์จะประยุกต์ใช้ศาสนธรรมเพื่อการ
พัฒนาตนเองและสังคมอย่างสมดุล นอกเหนือจากการ
ประสานงานและเกื้อหนุนกำลังใจซึ่งกันและกัน ในการทำ
งานเพื่อสังคมในด้านต่างๆ แล้ว ลักษณะเฉพาะอีกประการ
หนึ่งของกลุ่มฯ ก็คือการเพียรพยายามประยุกต์ธรรมะเป็น
ข้อวัตรปฏิบัติเพื่อขัดเกลาตนเอง โดยมุ่งประโยชน์สุขของ
สังคมและเพื่อสมคูลของระบบนิเวศน์ อาทิ การลดและ
พยายามงดเว้นจากอบายมุขสมัยใหม่ เช่น บุหรี่ เครื่องดื่ม
สุก้าถึง น้ำอัดลม ภาชนะพลาสติกและโฟม เป็นต้น

ผู้มีความสนใจ ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

ฝ่ายประสานงานกลุ่มเสขิยธรรม
๒๕/๑๕ ซ.รามคำแหง ๒๑ (นวมศิริ) ถ.รามคำแหง
แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๒๑๕-๗๓๘๕-๖
e-mail : seki@buddhadasa.org

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

๑. ประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและการพัฒนาเพื่อดำเนิน
งานร่วมกัน
๒. แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเรื่อง
ศาสนาและการพัฒนา พร้อมทั้งศึกษาหาแนวทางร่วม
กันในการทำงาน
๓. ฝึกอบรมและสรรหาทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์
เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมหน่วยงานซึ่งต้องการการเกื้อหนุน
ดังกล่าว

การเป็นสมาชิก

เสขิยธรรม ออกเผยแพร่ปีละ ๔ ฉบับ ค่าสมาชิก ๒๐๐
บาท/ปี ประสงค์จะบอกรับเป็นสมาชิก ส่งแนบฉันทิหรือ
ตัวแลกเปลี่ยนประโยชน์ส่งจ่ายในนาม นางพุลฉวี เรื่องวิชาธร
มายัง ๒๕/๑๕ ซ.รามคำแหง ๒๑ (นวมศิริ) ถ.รามคำแหง
แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
บน หรือหาก

พิมพ์และจัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย

สำนักงานพิมพ์สุขภาพใจ

โทร. ๐-๒๕๑๕-๒๒๒๑, ๐-๒๕๑๕-๒๕๐๘
โทรสาร ๐-๒๕๑๖-๗๗๙๕

สารบัญ

เสมือนบอกเล่า

- ๑ นักบวชกับบทบาททางการเมือง และ...การจากไปของกัลยาณมิตร
- ๖ จดหมายเหตุเสขิยธรรม
- ๗ จดหมายเหตุ สศข.

ปฏิบัติ

- ๘ ก้าวไปสู่ประวัติศาสตร์ถอดเพศ

จักรวาล

- ๑๒ แม่ชีช้ออกกฎหมาย
- ๑๔ สังฆราชาใหม่ของนิกายอังกฤษ

บทความหลัก

- ๑๗ พ.ร.บ.คณะสงฆ์กับอนาคตพระพุทธศาสนาของไทย

เสขิยทัศน์

- ๒๘ บทบาทพุทธบริษัทกับสังคมร่วมสมัย

บทความพิเศษ

- ๓๘ ฤดูกาลจำวัด วัดมีอะไรให้คนจำ

เหลียวมองเพื่อนบ้าน

- ๔๒ ศาสนากับความรอดของสังคม

ท่องไปในชีวิตและงาน

- ๔๕ ลมหายใจแห่งการฝึกอบรมของ แม่ชีวีร์ ชื้อทัศนประสิทธิ์

ประยุกต์ธรรม

- ๕๐ โพลีลัทธิเพื่อคนยาก
- ๕๒ ภาวนาเพื่อรับใช้สังคม (สำหรับคนรุ่นใหม่)

๑๐๐ ปีพุทธกาล

- ๕๔ ปาฐกถา ๙ ปีรมณกรรมพุทธทาส
"อย่าให้ไชยาเหลือแต่ไข่เค็มกับท่านพุทธทาส"
- ๕๘ จัดระเบียบความตาย

- ๖๐ บวชหนึ่งพรรษาที่พุทธทาสภิกขุ

๗๒ เราก็คือธรรมชาติ

๗๓ ด้วยความระลึกถึงอาจารย์ถึง

ธรรมลัทธิ

- ๗๔ แต่...เครือข่าย ภูมิการณ

๗๕ การเดินทาง

- ๗๖ บทพิจารณา "ตายก่อนตาย"

ชีวิตแห่งการภาวนา

- ๘๐ บทบันทึกความเป็นมรดกมลายา

เสขิยบุคคล

- ๗๘ ชีวิตเล็ก ๆ ที่แสงดงาม

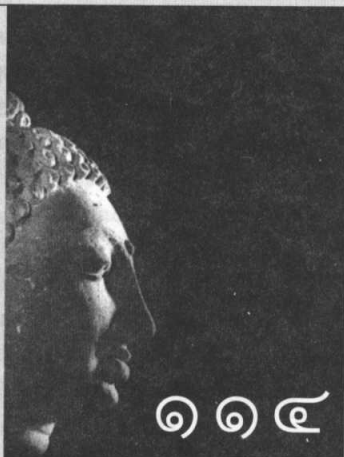
- ๘๖ เครือมาศ ภูมิการณ "แม่หญิงงามแกร่ง - วิทยุญาณกล้าแห่งล้านนา"

- ๙๐ อาจารย์ดีกับความป็นเมือง

- ๙๒ ผู้หญิงกับพื้นที่ทางสังคม

ภาพปกหน้า "Mindfulness" โดย บัญญา วจินนสาร Mix media, 39 x 39 cm., 2001
แนวความคิด : การแสวงหาสุขของมนุษย์ในปัจจุบัน โดยแสวงหาซึ่งพหุความสุขทางวัตถุ เพื่อสนอง
ความสุขทางใจ แท้ที่จริงแล้ว ความสุขหรือทุกข์ มีอยู่แล้วในทุกคนเรา จะสัมผัสเริ่มต้น
ได้ด้วยการกำหนดที่ใจของตัวเอง
พิมพ์-เผยแพร่โดยได้รับอนุญาตจากหอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เรื่องเด่นในฉบับ

ชีวิตกับความตาย

- ๙๔ ตายอย่างไรรู้ตัวหรือมาตัวตาย
- ๑๐๓ การจากไป ความสูญเสีย เสียตาย และ...เสียใจ
- ๑๐๙ ตู้หนังสือเสขียรรสุม
- ๑๑๐ จุดหมายถึงตู้หนังสือ
- กิตติคนละมุม
- ๑๑๔ ท่าทีของชาวพุทธต่อยุคโลกาภิวัตน์
- ๑๒๐ มาร์ตุน by Wallop

ประเทศไทย
10906
07-12-2000
159
9031
7189
0005392

๓ เสี้ยวหนึ่งของความนึก

และคิดถึงทุกคน

วันนี่วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕ หลังจากกลับไปดูแลให้ช่างชุดหลุมดินลงเสาศาลาและบ้านพักที่สวนธรรม ฉันรู้สึกเมื่อยและเหนื่อยล้าเสียจริง ๆ อากาศก็ร้อนอบอ้าวมาก ไปไม่ไม่มีกระดิกไหวเลย รอคอดบับด้วยความอยากพักผ่อน ฉันก็ลงรถเดินอ้าวเข้าบ้านทันที ดวงตาก็กวาดไปพบจดหมายและถุงหนังสือที่ส่งมาจาก ศพพ. เข้า ก็ให้รู้สึกดีใจเหมือนได้ถูกรดด้วยน้ำเย็น ๆ ไสเย็นรับคว้าจับเอาซองบรรจุหนังสือและจดหมายออกมาดูที่โต๊ะทำงานหน้าบ้าน ในใจก็คิดว่าคงเป็นหนังสือเสวยธรรมแน่ ๆ

บ้านฉันหันหน้าไปทางทิศตะวันตก จึงถูกแดดส่องเต็ม ๆ แม้จะมีผ้าใบบังแดดบังยามเย็นเช่นนี้ก็ร้อน "ช่างมันเถิด" เป็นคาถาที่ใช้ประจำ ยิ้มกับตัวเอง "ร้อนกายแต่ไม่ร้อนใจ" จิตมันกลับแวบนึกไปถึงเพื่อนและกัลยาณธรรมที่จะต้องจากกันวันนั้นที่ค่ายห้วยน้ำใส รู้สึกเกิดอาการกับสังขาร (อยากร้องไห้)

ยามหน้าร้อนเช่นนี้ ๖ โมงยังไม่ค่ำ

ฉันลืมนึกเสียได้อารมณ์จึงเลย ในความรู้สึกฉัน มนุษย์ถือเป็นคนสัตว์สังคม ถึงแม้ต้องการอยู่สันโดษและชอบอิสระเพียงใดก็ตาม แต่เสี้ยวหนึ่งของอารมณ์เช่นตัวเราเองขณะนั้น พอได้เห็นแค่นั่งสื่อก็นั่งสื่อบ้างได้พลังพิเศษ ทำให้คิดถึงคนที่เคยได้รัก-เรียน-กินนอน และเอื้ออาทรต่อกันและกัน และบางครั้งก็มีเดวที่กัน เพื่อเกิดขบถความคิดการเรียนรู้ให้ได้ในสิ่งที่สงสัย ที่จริงสิ่งเหล่านี้ก็เป็นส่วนช่วยเติมเต็มให้ชีวิตสมบูรณ์ขึ้นได้เหมือนกัน นึกยิ้มให้กับตัวเองอยู่ในใจเออ...เราก็มีอารมณ์เป็นเช่นนี้ด้วยหรือนี้ ไม่ยกนิ้วด้วยเลย

คิดถึงเจ้าหน้าที่ ศพพ. คิดถึงความมุ่งมั่นและพยายามที่จะแบ่งปันให้ความรู้ความเข้าใจเป็นวิทยาทานแก่ผู้อื่น ช่างมีน้ำใจจริง ๆ คิดถึงตัวเอง ได้เจอและรับรู้มาหนึ่งปีหกเดือน ได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นสาระ เข้าใจปัญหา รู้จักแก้ปัญหา การมองต่างมุม และรู้จักยอมรับความแตกต่าง เรียนรู้ตัวเองและผู้อื่น ได้สัมผัส ให้คิดถึงและรู้สึกตื่นตันใจ ภาพของอัญญิกใสดูง้วนังน้อย ขาคู่กับคุณน้องในคราวอบรมโครงการนพลักษณ์ยังจำตติใจให้คิดถึงมากจึงเลย คน ๔ และ คน ๗

คุณน้องและคุณอัญญิกอายุน้อยอยู่ในช่วงเวลาที่ขาน มีโอกาสและมีความรู้สึกจึงควรค่าเป็นทรัพยากรบุคคลของชาติมากมาย ส่วนที่บัวไขอยู่ในช่วงขาลงแล้วฉันจะไม่อยากนึกแต่มันก็เป็นความจริง เช่นนั้นไม่อาจประมาทได้ นับเป็นชะตาชีวิตกับการได้รู้จัก ศพพ. ได้ใกล้ชิดได้รับการอบรม ได้กัลยาณมิตร ได้สิ่งที่ดี ๆ และเป็นประโยชน์จากคณะ ศพพ. มากมาย ในขณะนี้จิตไม่อ้างว้าง ใจอบอุ่น รู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่าและควรค่าที่ต้องแข่งกับเวลาที่เหลืออยู่ ต้องทำให้ได้คุณประโยชน์จากมันให้มากที่สุดเท่าที่จะถกจ่ายได้จกเวลา

ถึงจะอยู่ในชนบทและด้อยโอกาสมากกว่า แต่ก็ไม่เคยคิดเป็นปด้อยให้กับตัวเอง เพราะคุณค่าที่ได้ฝึกจากธรรมชาติและสรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัวทำให้เกิดพลังในทางบวกมากกว่า รู้สึกมันใจ ภูมิใจ คงเป็นผลจากที่ได้รับกับโครงการอบรม ศพพ. ด้วย จึงเป็นเช่นนี้ คงเป็นจริงแน่นอน ก็อยากขอบคุณ และก็ขอขอบคุณมากและหวังว่า

สักวันคงจะได้ต้อนรับและรับใช้คณะ ศพพ. และรุ่นน้อง จะมาเยือนสวนธรรมปิตุสขณบ้านทุ่งทรายทอง อ.เชียงของ จ.เชียงราย ให้คลายคิดถึง อยากให้รับรู้ถึงเขียนมาบอกกล่าวให้รู้ว่าเสียงหนึ่งที่นึกและคิดถึงมากจนลืมนึกความเหนื่อยล้าได้ฉบับพลัน

จากที่บัวไข

"คุณยายบัวบอกฝากขอบใจทุกคน และว่าขอให้ทุกคนจงสมหวังและบรรลุเป้าหมายด้วยเกิดหวังว่าความสุขสบายดี ส่วนคุณยายแข็งแรงสบายดี"

๓ สำนักแม่ชีไทยญาณพิมพ์ศึกษาญ์

๓๐๒/๑๒ ม.๓ ต.หนองลู อ.สังขละบุรี
จ.กาญจนบุรี ๗๑๒๔๐
และศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัยไทยภูเขา
๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๕

ธรรมสวัสดิ์ดีคะเพื่อนสหธรรมทุกท่าน และนมัสการพระอาจารย์กลุ่มเสวยธรรมทุกรูปรวมทั้งคณะทำงาน ศพพ. ทุกท่าน

แม่ชีแจ็ดจะขอรายงานเกี่ยวกับการทำงานที่ อ.สังขละบุรี ที่เริ่มต้นจากเลขศูนย์ (๐) ปีนี้ก็นับว่าดีขึ้นจากปีที่แล้วมานิดหนึ่ง เริ่มมีสิ่งปลูกสร้างเป็นกระเบื้องขึ้นมาบ้าง ได้รับการสงเคราะห์จากเพื่อนสหธรรมจากคณะทำงาน (ศพพ.) แนะนำมาคือคุณชรินทร์ งามไตรเลิศและคณะ และคณะอื่น ๆ อีกหลายคณะที่ช่วยเหลือเกี่ยวกับเสื่อผ้าอาหารแห้ง ของเล่น อุปกรณ์การศึกษาของเด็ก ๆ ขนมาต่าง ๆ เทียน ผ้าอาบผ้าฝน ยามของพระเณร ทางคณะปลายทางที่ได้รับจากผู้อุปถัมภ์ก็ขอบคุณทุก ๆ ท่านทุก ๆ คณะที่ส่งเคราะห์และให้กำลังใจเป็นอย่างมาก และก็จะทำงานสืบต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะขาดคนอุปถัมภ์ มีแนวโน้มในทางที่ดีขึ้น มีครูผู้มาสอนเด็ก ๆ แบบฟรี ๆ มาครูเอาน้ำเอานอนไม่ได้ ไปมาเปลี่ยนหน้ากันบ่อยเป็นไปตามกรรม ใครมีกรรมก็มาใช้พอมตกรรมก็กลับ แต่ก็ไม่ขาดครูผู้สอนปีนี้มีวิชาเพิ่มขึ้นคือ ส.น., ส.ป.ช., ก.พ.อ., คณิตศาสตร์, ภาษาไทย ๑ และภาษาไทย ๒ ครูที่เป็นหลักคือแม่ชีแจ็ด, พระยพธ อจล, แม่ชีน้องอวย เรื่องการครัวก็แม่ชี, เณรบรรเลงกันเองหน้าที่เณรหุงข้าว แม่ชีเด็กทำกับข้าว พระเฝ้าด่านไว้หุงข้าว และเด็ก ๆ

จดหมายถึง สศช.

มีส่วนร่วมกับทุกคนทุกครั้ง ปลูกข้าว, ปลูกผักต่าง ๆ ทำเต็มที่ แต่ตอนนี้ค่าอาหารรายเดือนเริ่มจะหมด โรงเรียนพึ่งไปแล้ว ค่าซ่อมแซมหลังคาโรงงานข้าวยังมี ก็ชอกกำลังจากท่าน ๆ ผู้อุปถัมภ์ช่วยสงเคราะห์อีกนะคะ ทางคณะแม่ชีไม่มีอะไรตอบแทน นอกจากทำหน้าที่ปลายทางให้ดีที่สุดเพื่อสังคม ประเทศชาติของเรา ถึงเราจะลำบากอดยากอยู่ชายแดน แต่เราก็ตั้งใจยังได้กำลังใจเห็นใจบ้างจากคนกรุง

ท้ายนี้ขอให้ทุกท่านโชคดี คิดสิ่งใดทำสิ่งใดที่ชอบด้วยธรรมจงสำเร็จ

นมัสการ

ธรรมะสวัสดิ์ทุก ๆ ท่าน

แม่ชีพิมพ์ใจ มณีรัตน์

ปล. ต้นเหตุหาความยุ่งยากให้กับตัวเองคือตัวเอง

พระธรรมปิฎก
ธีรमानุรักษ์

พ.ร.บ.คณะสงฆ์
เพื่อความเจริญมั่นคง
ของ
พระพุทธศาสนา

ธีรमानุรักษ์ ฉบับรายสัปดาห์

อัตราสมาชิก ปีละ ๑๐๐บาท จำนวน ๔ เล่ม

ธนาณัติส่งจ่าย

นางสาววงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์

(ปณ. ศิริราช ๑๑๗๐๒)

จดหมายข่าวธรรมานุรักษ์

๘ / ๒๓๓ ข. บ้านช่างหล่อ อ. พยานนุก

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

ไปรษณีย์บัตร
POSTCARD

สถานที่ (ประเทศไทย)
นางสาวพิมพ์ใจ มณีรัตน์
อ.บ้านไร่ (ประเทศไทย)
ร.ต.อ.พงษ์ศักดิ์ นามะ
อ.บ้านไร่ (ประเทศไทย)
บ้านไร่
จังหวัดอุทัยธานี
หลวงพ่อบึงบัว
และ (หลวงปู่โต)

ชื่อและที่อยู่ผู้รับ
ส. สวรรค์
127 ซ. สันติภาพ อ. นครสวรรค์
จ. นครสวรรค์

10500

- ส. สวรรค์ ผู้ที่เป็นพระรองวัดเขาพุดธรรมะ
ศาลาถาวร และท่านคือ ป. อัครธรรม (พระครูโตโต)
- ในโอกาสว่างจากงาน โปรดส่ง หนังสือพิมพ์ไปรษณีย์
ตามไปรษณีย์ของไปรษณีย์ไทย และไปรษณีย์
- ส. สวรรค์ ขอขมาต่อพระรัตนตรัย และขอขมาต่อ
ดวงพระโอรส ที่วันพระ เพราะอธิษฐานขอขมาต่อ
ท่านเป็นนิตย์ ขอให้พระรัตนตรัย
- ส. สวรรค์ ขอขมาต่อพระรัตนตรัย และขอขมาต่อ
หลวงพ่อบึงบัว และขอขมาต่อหลวงปู่โต
หลวงพ่อบึงบัว และขอขมาต่อหลวงปู่โต
หลวงพ่อบึงบัว และขอขมาต่อหลวงปู่โต
หลวงพ่อบึงบัว และขอขมาต่อหลวงปู่โต
หลวงพ่อบึงบัว และขอขมาต่อหลวงปู่โต

Photo by: D... ..

AIR MAIL

I've just been reading
the latest issue of **ธรรมานุรักษ์**
and found some of your comments
interesting & will give them
further thought. Thanks
for your concern.
May you be in
good health.

80

AIR MAIL

ส. สวรรค์
127
243 ซ. สันติภาพ
อ. นครสวรรค์
จ. นครสวรรค์

10500
THAILAND

ก้าวไปสู่...

ประวัติศาสตร์

ดอตเพค

เธอจะ

ฉันเพิ่งได้อ่านบทความเรื่องประวัติศาสตร์ผู้หญิงในเสขิยธรรม (ฉบับที่ ๕๓ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๔๕) พออ่านแล้วก็อดนึกถึงเธอไม่ได้จริงๆ ฉันอยากหาเวลามานั่งจิบน้ำชาคุยกับเธออย่างครววินั้นจ้ง จะได้อธิบายความรู้สึกในมิติทางจิตวิญญาณเกี่ยวกับผู้หญิงขึ้นมาอีก ฉันอดสงสัยไม่ได้เลยนะเธอ เพราะอยู่ดี ๆ ฉันก็ได้อ่านความเข้าใจในเรื่องประวัติศาสตร์ของผู้หญิงซึ่ง "ทำให้ความเป็นผู้หญิงข้างในฉันเติบโต ช่างเป็นคำบรรยายที่ยิ่งใหญ่และทรงพลัง แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้ฉันเข้าใจผู้ชายมากขึ้นด้วย" (น.๕๘) ได้ทำให้ใครสักคนหนึ่งเกิด "อยากร้องให้ขึ้นมา" มันน่าแปลกใหม่ล่ะเธอ ฉันว่าเวลาที่เข้าใจอะไรอย่างลึกซึ้ง ฉันรู้สึกอึดอัดและเป็นสุขนะ หรือนี่จะเป็นวิธีการแสดงความรู้สึกอึดอัดอีกแบบหนึ่งที่ยังไม่รู้จักมาก่อน

ฉันไม่รู้เหมือนกันนะว่า เวลา

คนเรามองย้อนอดีตไปสักห้าล้านปีก่อน เราจะเอาอะไรมาตัดสินว่าเรา 'รู้' และ 'เข้าใจ' สิ่งที่มีมันเกิดขึ้นในตอนนั้นได้อย่างแท้จริง ดูอย่างหลักฐานทางโบราณคดีที่ขาด ๆ วั่น ๆ นั้นเป็นไร นักอะไรต่อมิอะไร เขาก็ยังถกเถียงเชิง 'วิชาการ' กันไม่จบไม่สิ้นมาจนทุกวันนี้ ดังนั้นไม่ว่าคนมองประวัติศาสตร์จะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย ฉันว่าคงหนีไม่พ้นการเอาวิธีคิดแบบโลกปัจจุบันไปตีความอดีตกันทั้งนั้น มันอยู่ที่ว่าใครจะรู้ตัวมากกว่ากันเท่านั้นแหละ เธอคงจะให้ข้อกับฉันนะ ถ้าฉันจะต้องใช้คำว่า 'อาจจะ' 'บางที' หรือ 'น่าจะ' ในการพูดถึงประวัติศาสตร์เกือบทุกครั้ง ฉันกำลังกลัวการเป็นผู้รู้จะ

บทความเรื่องประวัติศาสตร์ผู้หญิงบอกให้ฉันรู้ว่า การย้ายลงมาอยู่บนพื้นดินของมนุษย์วานรเมื่อห้าล้านปีก่อน เป็นสาเหตุให้มนุษย์กลายเป็น "สิ่งมีชีวิตชนิดแรกที่พัฒนาสมองโดยเรียนรู้ผ่าน

ทางภาษาและวัฒนธรรมภายหลังคลอດ” (น. ๕๙ – **ตัวที่เน้นเป็นของ** **ฉันเองนะจ๊ะ**) โดยบอกเหตุผลว่าเมื่อผู้หญิงลงมาอยู่บนดินแล้วทำให้เธอต้องเดินหลังตรง ส่งผลให้กระดูกเชิงกรานไม่อาจขยายได้อีกต่อไป ขนาดศีรษะของทารกจึงพลอยถูกจำกัดไปด้วย ระบบประสาทบางส่วนจึงต้องพัฒนาภายหลังคลอດ (น. ๕๙) ฟังดูก็เป็นตรรกะและเป็นลำดับขั้นดีนะจ๊ะ แต่ถ้าการติดตามความคิดแบบนี้ จะไม่ทำให้สมองฉันเบลอไปเสียก่อน ฉันก็คงจะอดทึ่งคนคิดตรรกะชุดนี้ไม่ได้ เพราะพัฒนาการอันซับซ้อนของสิ่งมีชีวิตที่เรียกว่ามนุษย์ซึ่งสามารถเขียนเป็นหนังสือเล่มโต ๆ ได้หลายเล่มนั้น ได้ถูกย่นย่อให้เหลือคำอธิบายเพียงไม่กี่ประโยค จะไม่ให้ฟังแล้วยังงั้นล่ะเธอ

ในบทความนี้ยังบอกอีกด้วยนะเธอ ว่าการที่ผู้ชายสมัยโบราณลากเนื้อสัตว์กลับบ้านก็เพราะหวังที่จะ “แลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ โดยมีเพศสัมพันธ์เพื่อแลกกับเนื้อสัตว์” (น. ๕๙) เธอเชื่อไหมว่าผู้หญิงแต่ก่อนจะยอมเป็น “สิ่งมีชีวิตที่มีเพศสัมพันธ์ได้ตลอดเวลา เพื่อต้องการแลกกับเนื้อสัตว์ที่ผู้ชายล่ามาได้” (น. ๕๙) ฟัง ๆ ดูแล้ว ฉันชักจะไม่แน่ใจว่าบทความนี้ต้องการจะเชิดชูหรือประณามผู้หญิงกันแน่ ถ้าไม่ลับสนในบทบาทตัวเองจนกระทั่งแยกประเด็นไม่ถูก ฉันก็อยากจะเสนอให้คนที่เขียนเรื่องทำนองนี้ลองใช้วิธีคิด

แบบอิตัปปัจจัยตาในการทำความเข้าใจเรื่องราวที่ซับซ้อนดูบ้าง เพราะปรากฏการณ์ที่เราพบเห็นกันอยู่ทุกวันนี้มีเหตุปัจจัยที่สลับซับซ้อนรวมอยู่ด้วยเสมอ การสรุปแบบเหมารวมทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดูต้นเงิน และขาดแง่มุมบางด้านที่จะทำให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในอดีตผู้หญิงอาจจะมีส่วนร่วมในการวางแผนล่าสัตว์กับผู้ชาย หรือไม่ผู้ชายก็อาจจะไม่มีปัญญาในการเก็บถนอมอาหาร จึงต้องลากมาให้ผู้หญิงเป็นผู้ดูแลก็ได้ ฉันเองก็ไม่กล้าที่จะสรุปลงไปอย่างบทความนี้หรือกระนั้นว่า สิ่งที่ฉันว่ามานี้เป็นความจริงอันเที่ยงแท้ คนที่จะเขียนอย่างนี้ได้ต้องกล้าหาญมากทีเดียวละฉันว่า

บทความนี้ยังทำให้เราตระหนักว่ายุคสมัยนี้ควรจะเป็นยุคที่ “ผู้หญิงลุกขึ้นมาพูดเพื่อตัวเอง” หรือ “ผู้ชายลุกขึ้นมาพูดเพื่อผู้หญิง” ซึ่ง “ท้ายที่สุดก็คือพูดเพื่อมนุษยชาติทั้งมวล” (น. ๖๑) ตรรกะมาอีกชุดแล้วนะเธอ ฟังดูดีแต่มันยังงั้น ๆ อยู่หนา ฉันว่าการพูด “เพื่อมนุษยชาติทั้งมวล” น่าจะเป็นการแสดงสิทธิและเสียงของทุกคนที่ไม่ได้รับความยุติธรรม ไม่ว่าจะชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะอยู่ในวรรณคดีหรือศาสนาใด ๆ ก็ตาม ในโลกนี้มีผู้ชายอีกจำนวนมากที่ควรได้รับการหนุนกำลังใจในลักษณะเดียวกันกับการเรียกร้องให้สาธารณชนหันมาให้ความสนใจกับปัญหาของผู้หญิงให้มาก

“
เศษผงที่เข้าตา
ทำให้การมองเห็น
ของคนเรา
พร่าเลือนได้ฉันใด
อคติภายในใจ
ก็ส่งผลให้คนเรา
มองอะไร
คลาดเคลื่อน
ได้ฉันนั้น
”

ขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ชนกลุ่มน้อยในดินแดนต่าง ๆ ซึ่งถูกเอารัดเอาเปรียบไม่เฉพาะแต่ผู้หญิงเท่านั้น หากแต่คนทั้งชุมชนต่างได้รับผลอันเลวร้ายนั้นด้วยเช่นกัน ถ้าเราจะอาศัยตรรกะที่ว่า “ผู้หญิงถูกกดขี่มานานแล้ว ผู้หญิงจึงต้องมาก่อน” เพื่อแก้ไขปัญหาในทุกเรื่องแล้ว ไม่ว่าใคร ก็เห็นจะทำใจยอมรับได้ยากเหมือนกัน

เนื่องจากในบทความนี้ ใช้มุมมองทางมานุษยวิทยาในการตีความว่า การที่แม่ชาวอาฟริกันผ่าตัดปมกระสันให้ลูกสาว เพราะถูกทำให้เชื่อว่าผู้หญิงไม่ควรมีความรู้สึกทางเพศ (น. ๖๑) ถึงฉันจะเป็นลูกศิษย์แบบครูพักลักจำทางมานุษยวิทยา แต่ฉันก็จำได้ดีว่าบทเรียนแรกๆ ที่ควรเรียนก่อนลงศึกษาภาคสนาม คือการชำระล้างอคติของตนเองด้วยการศึกษา

วิชาชาติพันธุ์วรรณา เพราะไม่
อย่างนั้นเราก็จะอดเอาความคิด
เห็นของเราไปตัดสินวัฒนธรรมอื่น
ไม่ได้ ลักษณะอย่างนี้พวกฝรั่งเขา
ชอบเป็นกันนัก ขออย่าให้เราต้อง
พลอยเป็นไปด้วยเลย อย่างการ-
ศึกษาวัฒนธรรมของชนเผ่าใน
อาฟริกา ถ้าเราหิบบกเฉพาะแต่
เหตุการณ์โดยไม่วิเคราะห์บริบท
ทางวัฒนธรรมด้วยแล้ว อาจจะ
ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน
ได้มากจนถึงมากที่สุด ถ้าเป็นไปได้
ฉันอยากจะเสนอให้คนเขียน
อ่าน "Out of Africa" ของ ไอนแซค
ไดนีเสน สักหน่อย เมื่อจะช่วยให้
กำหนดท่าทีต่อวัฒนธรรมอาฟริ-
กันในแง่มุมมองที่ยุติธรรมกว่าที่เป็นอยู่
บ้าง

ถ้าประวัติศาสตร์แบบ
History คือ ชายดี หญิงชั่ว ส่วน
Herstry คือ หญิงดี ชายโหด แล้ว
ล่ะก็ ฉันเห็นจะต้องขอเลิกศึกษา
ประวัติศาสตร์เสียที ทั้งหญิงทั้ง
ชายต่างก็สรรค์สร้างคามดีงาม
และบ่มเพาะความเลวร้ายให้โลก
นี้มาไม่มากไม่น้อยไปกว่ากัน แม้
เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์จะทำให้
เห็นว่าความคิดแบบชายเป็นใหญ่
ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากถูกเอารัด
เอาเปรียบมานานก็ตาม แต่ก็เชื่อว่า
จะไม่มีตัวอย่างของผู้ชายที่ถูก
ครอบงำโดยผู้หญิงเอาเสียเลย
ฉันเชื่อว่ามุมมองที่สมดุลและ
ความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
การตระหนักในข้อจำกัดของตนเอง
จะช่วยให้เกิดการหันหน้ามา
พูดคุยกันมากกว่าที่เป็นอยู่

โลกที่ดั่งามคงไม่ใช่โลกที่
ผู้หญิงผู้ชายทำอะไรได้เท่ากันทุก
ประการ ความแตกต่างตามหลัก
ธรรมชาติคงต้องมีอยู่บ้างตาม
สมควร ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า ทำ
อย่างไรเราจึงจะอยู่ร่วมกันอย่าง
ถ้อยที่ถ้อยอาศัย เคารพในกันและ
กัน และต่างฝ่ายต่างใช้ศักยภาพ
ของตนเองในการทำประโยชน์ต่อ
โลกมากกว่า อะไรที่ไม่ดีฉันก็เห็น
ว่าควรจะต้องแก้ไข แต่ถ้าจะให้
แก้ไขแบบเอาอารมณ์เข้าว่า ฉันขอ
ยืนดูอยู่ห่าง ๆ จะดีกว่า

ทุกครั้งที่เห็นคนหรือพื้นเรื่อง
ราวในอดีตมารับใช้วัตถุประสงค์
ของตนเอง ฉันก็อดรู้สึกเศร้าใจ
ไม่ได้ ประวัติศาสตร์ชี้ให้เราเห็นว่า
มนุษย์เราผิดพลาดบกพร่องได้
เสมอ ถ้าเราจะรู้เอาเรื่องพม่าบุก
ตีเมืองไทย หรือไทยบ่อนทำลาย
พม่ามาสนับสนุนการโต้แย้งของ
แต่ละฝ่าย ความโกรธแค้นชิงชังก็
ไม่จบสิ้นกันเสียที การศึกษา
ประวัติศาสตร์ควรจะช่วยให้เรา
เข้าใจความผิดพลาดของคนใน
อดีต เพื่อที่จะใช้สติปัญญาในการ
หาทางออกที่ดีขึ้นในอนาคต มาก
กว่าเพื่อจะชี้ภัยตัวอย่างเพื่อ
ความสะใจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ฉันเห็น
ด้วยกับบทความนี้ก็คือ สมัยหนึ่ง
เพศหญิงเคยเป็นสัญลักษณ์แห่ง
ความอุดมสมบูรณ์ในวัฒนธรรม
เกษตร เพราะผู้หญิงเป็นตัวแทน
ของแม่แห่งแผ่นดินผู้ให้แก่สรรพ-
สิ่ง (Mother Earth) เพียงแต่ไม่ได้

สนใจที่จะให้รายละเอียดว่าภาย-
ใต้ระบบความคิดแบบชายเป็น
ใหญ่นี้ สายธารแห่งความเป็นแม่
สามารถสืบสายต่อเนื่องกันมาจน
ถึงปัจจุบันได้อย่างไร จึงไม่ถูก
ทำลายให้ล่มสลายไปโดยสิ้นเชิง
เศษผงที่เข้าตาทำให้การมองเห็น
ของคนเราพว่เลือนได้ฉันใด อกติ
ภายในใจก็ส่งผลให้คนเรามอง
อะไรคลาดเคลื่อนได้ฉันนั้น ฉันคิด
ว่า การฟื้นฟูบทบาททางจิตวิญญาณ
ของผู้หญิงนี้ต่างหาก ที่จะ
ช่วยให้เราก้าวเดินไปสู่อนาคต ซึ่ง
ผู้ชายกับผู้หญิงจะจับมือกันเขียน
ประวัติศาสตร์ฉบับใหม่ที่ปราศ-
จากอคติทางเพศ เพราะเราจะ
ตระหนักชัดในศักยภาพที่ไม่มีใคร
ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน และเห็นพ้อง
กันว่าคนทุกคนควรจะมีโอกาส
ทัดเทียมกันในการสร้างสรรค์
ความดีและพัฒนาตนเอง ไปสู่
เป้าหมายสูงสุดของแต่ละคน เธอ
พอจะเห็นด้วยกับฉันบ้างไหมละ

หวังว่าจะได้ไปนั่งคุยกับเธอ
ในวงน้ำชาอีกเร็ว ๆ นี้ละ

แสงดาว

หมายเหตุ ผู้เขียนบทความนี้ใคร
ขอร่วมไว้อาศัยต่อการจากไปของ
อาจารย์เครือมาศ วุฒิกวรรณ์ ผู้เป็น
ตัวแทนของผู้หญิงที่อ่อนโยน หากแต่
เข้มแข็งและชัดเจนในการใช้ศักยภาพ
ของตนในการดำเนินชีวิตเพื่อตนเอง
และสังคมเสมอมา ขอดวงวิญญาณ
ของเธอจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ
ด้วยเทอญ

สื่อในเครือ **สำนัก**

พบแนวทางการเลี้ยงลูกคุณภาพตั้งแต่ **ภาคคุณแม่คนใหม่** ที่ตอบข้อข้องใจ โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ด้านสูติ - นรีเวช และการดูแลครรภ์ **ภาคขอบรกของลูกน้อยและภาควัยเตาะแตะ 1-3 ปี** เสนอสาระเพื่อการเลี้ยงลูกวัยขวบอย่างเหมาะสม รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ในการพัฒนาลูกทุกด้าน ท้ายภาคพบกับกุมารแพทย์ชื่อดัง ศ.พญ.ชนิกา ตูจินดา รศ.พญ.ประสพศรี อึ้งถาวร และศ.พญ. วัฒณเพ็ญ บุญประกอบ จะมาตอบคำถามสุขภาพกายและใจอย่างถึงแก่น ใน**ภาคเรียนรู้โลกกว้าง 3-6 ปี** มีกิจกรรมสร้างสรรค์และแนวทางการเรียนการสอนใหม่ๆ ที่ช่วยพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของ ลูกให้เพิ่มขึ้น **สุดท้ายคือภาคครอบครัวของเรา** นำทีมโดย อ.สมศิริ สุกุมลันนันทน์ และคอลัมนิสต์ชื่อดังอีกหลายท่าน ร่วมเสนอมุมมองความคิด ในการสร้างครอบครัวคุณภาพและวิถีการสร้างชีวิตที่งดงาม **เนื้อหา เจาะลึก อ่านง่าย เหมาะสำหรับคุณแม่ทันสมัยที่ต้องการเลี้ยงลูกอย่าง สมบูรณ์แบบ ความหนา 160 หน้า**

สำนัก

ดวงใจ พ่อแม่

พบกับคอลัมน์ประจำเพื่อการดูแลสุขภาพลูก ใน**ภาคสุขภาพลูกรัก** รอบรู้สุขภาพเด็ก ปรีกษา หมอเด็ก 108 เรื่องกินของลูก เจ็บไข้ช่วยเด็ก **ภาคพัฒนาการสมวัย** รอบรู้พัฒนาการในแต่ละช่วง พร้อมข้อมูลเตรียมลูกเข้าอนุบาล เตรียมตัวเป็นคุณแม่คุณภาพ กับภาคดูแลแม่ตั้งครรภ์ **ภาคชีวิต และครอบครัว** หลากหลายเรื่องราว เต้นในเล่มกับ ดวงใจพ่อแม่ Special พบประสบการณ์จริงในการเลี้ยงลูกของคุณพ่อคุณแม่ นำเสนอเรื่องราวเด่น ๆ ที่อยู่ในความสนใจของคุณ ๆ

life & family

พบกับหลากหลายเรื่องราวใน **ภาครักลูก** เรื่องฮิตของเด็กวัยรุ่น เวทีวัยทีน ถาม - ตอบ สารพัน ปัญหาวัยรุ่น **ภาคเพื่อครอบครัว** สัมภาษณ์เด่นคุณแม่ดาราวัยรุ่น เรื่องราวเพื่อความเข้าใจใน สุขภาพของผู้หญิงที่สูงวัยขึ้น เข้าใจในความคิดและความต้องการของตนเอง รู้จักผู้หญิงร่วมสังคม คุณแม่พนักงาน มุมโปรดของพ่อและมุมเล็กของสัตว์เลี้ยง **ภาคบ้านและความงาม ภาคข่าว สาร - สาระ** มีมาฝาก และ **ภาคคลายอารมณ์** ดูหนังฟังเพลง ฟังเพลงครบทุกอารมณ์ หาอ่าน ได้ใน นิตยสาร Life & family

ติดต่อสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกได้ที่
บริษัท แปลน พับลิชชิ่ง จำกัด

1532/40-43 ซ.กรุงเทพฯ-นนทบุรี 36 ถนนกรุงเทพฯ-นนทบุรี แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800
โทร: 911-4211 ต่อ 111-113 โทรสาร 911-4948

แม่ชีขอ ออกกฎหมาย

สถาบันแม่ชีไทยเคลือบไหว
แคลงใจสถานภาพตัวเอง

สถานภาพแม่ชีไทยสับสน หน่วยงานราชการตีความขัดกันมัว
จนเสียสิทธิในทุกด้าน กรมการศาสนาตีความไม่ใช่นักบวช ส่วน
มหาดไทยตีความเป็นนักบวชไม่มีสิทธิเลือกตั้ง

ด้านประธานสถาบันแม่ชีไทยผลักดันออกกฎหมายเพื่อคุ้มครอง
สถานภาพของแม่ชีไทย “แม่ชีคันสนีย์” ระบุแนวทางกฎหมาย แม่ชีต้อง
ส่งเสริมคนดีและกำราบคนหน้าด้านใช้ชุดแม่ชีไปแสวงหาผลประโยชน์

คณะกรรมการกิจการ เด็ก เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ สภาผู้แทน
ราษฎร ร่วมกับ สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา สมาคม
ส่งเสริมสถานภาพสตรีฯ จัดการเสวนาเรื่อง “สถานภาพแม่ชีไทยใน
อนาคต” เมื่อวันที่ ๒ ก.ย. ที่ห้องประชุมอาคารรัฐสภา ๒ โดยมี นาย
สมศักดิ์ ปรีศนันทน์ทกุล รองประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นประธานเปิด
การประชุมสัมมนา

นางลลิตา ฤกษ์สำราญ ประธานคณะกรรมการกิจการเด็ก
เยาวชน สตรีและผู้สูงอายุ กล่าวว่า ปัจจุบันสถานภาพแม่ชียังไม่มี
ความชัดเจน จึงได้มีความพยายามหาทางออกที่เหมาะสม ซึ่งมีการ
ร่าง พ.ร.บ. แม่ชีไทย เสนอให้กรมการศาสนา แต่ติดขัดว่ากรมการศาสนา
ตีความว่า แม่ชีเป็นคฤหัสถ์ ไม่ใช่ นักบวช ขณะที่การตีความของคณะ
กรรมการกฤษฎีการะบุว่า เป็นนักบวช ที่ผ่านมาแม่ชีจึงไม่มีสิทธิทาง
การเมือง ไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ ทั้ง ๆ ที่แม่ชีมีบัตร
ประจำตัวใช้ค้ำหน้าว่านางหรือนางสาว

ทั้งนี้ การสัมมนามีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนัก การรับรู้สถานการณ์เงื่อนไขการดำเนินชีวิตของแม่ชี รวมทั้งสิทธิ และหน้าที่ของแม่ชีในฐานะพลเมือง และเป็นเวทีสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ อันจะนำไปสู่การกำหนดสถานภาพของแม่ชีในสังคมไทยอย่างเหมาะสม

ด้านนายสมศักดิ์กล่าวว่า การแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ เมื่อได้ข้อสรุปทางสภาผู้แทนราษฎรพร้อมที่จะเป็นสะพาน ทำให้ถูกต้อง ทั้งในทางพฤตินัย และนิตินัย และนำไปสู่ขั้นตอนในการรองรับสถานะของแม่ชีไทย

แม่ชีประทีป ขวัญอ่อน ประธานสถาบันแม่ชีไทย กล่าวว่าแม่ชีมีมาเป็น ๑๐๐ ปีแล้ว จะอยู่ตามวัดต่าง ๆ ช่วยกิจกรรมของสงฆ์ โดยปัจจุบันมีแม่ชีกว่า ๑๐,๐๐๐ คนทั่วประเทศ แต่สถานภาพแม่ชีไทยยังไม่ชัดเจน ขณะที่กลุ่มมิชชันนารีใช้ชุดแม่ชีออกไปขอทาน หรือขอรับบริจาคตามที่ต่าง ๆ จึงคิดว่าสถานภาพของแม่ชีไทยจะชัดเจนขึ้นถ้ามีกฎหมายคุ้มครอง

แม่ชีประทีปกล่าวว่า สถาบันแม่ชีไทยเคยมีการร่าง พ.ร.บ. แม่ชีไทย ส่งไปที่กรมการศาสนาแล้ว แต่ได้รับคำตอบมาว่า ไม่สามารถออกกฎหมายได้ เหตุผลคือ แม่ชีไม่ใช่ภิกษุ และในพุทธบัญญัติไม่มีแม่ชี อย่างไรก็ตาม จะต้องหาช่องทางที่ให้แม่ชีมีกฎหมายของตนเอง ให้แม่ชีมีกฎหมายคุ้มครองโดยอาศัยหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

“มีแม่ชีที่ไปขอทาน ไปประพฤติอะไรที่ไม่ชอบ ทางสถาบันแม่ชีไทยไม่สามารถทำอะไรได้เต็มที่ ไปจัดการ ไปจับสึกก็ไม่ได้ เพราะไม่มีกฎหมายที่จะให้อำนาจ” แม่ชีประทีปกล่าว

นายสุรพล ทิพย์เสนา เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กล่าวว่า ปัญหาสถานภาพแม่ชีเกิดจากการตีความของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ไม่ตรงกัน เช่น กระทรวงมหาดไทยตีความว่าแม่ชีเป็นนักบวชตามพจนานุกรม จึงไม่มีสิทธิเลือกตั้ง กระทรวงศึกษาธิการตีความว่าแม่ชีไม่ใช่ภิกษุ เพราะพุทธบริษัท ๔ มีเพียง ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสิกา อุบาสิกา ขณะที่กระทรวงคมนาคมตีความว่าแม่ชีไม่ใช่ภิกษุ จึงไม่ให้อำนาจโดยสภารประจำทาง

นายสุรพลให้คำแนะนำว่า หากแม่ชีต้องการสถานภาพที่ชัดเจน สามารถทำได้ ๒ วิธี คือ ต้องการอะไรสามารถใช้กฎหมายขึ้นนำสังคม หรือให้สังคมนำกฎหมาย ต้องการสิ่งใดก็นำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย

แม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด แห่งเสถียรธรรมสถาน กล่าวว่า ต้องมองแม่ชีให้ถูกต้องว่าแม่ชีเป็นบุคคลที่กล้าทั้งความคับแคบของบ้านเรือน เพื่อมาปฏิบัติธรรมหาความสงบเย็นให้ชีวิต ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ มีศักยภาพที่จะอยู่เหนือความทุกข์ได้ทุกคน การมองแม่ชีว่า ออกหัก หลีกลอย

คองงาน เป็นการมองที่ผิด และถ้าหากจะออกกฎหมายเพื่อรับรองสถานะของแม่ชีไทย ควรมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมคนดีและให้โอกาสการศึกษาธรรม ให้โอกาสผู้หญิงได้มีโอกาสพัฒนาตัวเองให้ถึงที่สุด กำราบคนหน้าด้านที่นำชุดแม่ชีมาแสวงหาผลประโยชน์ รวมทั้งส่งเสริมให้มีเวทีในการให้ผู้หญิงเหล่านี้ได้ออกมาทำประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างงดงาม

“กฎหมายนี้ต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริมคนดี กำราบคนหน้าด้าน ทำให้คนหน้าด้านกลัวไม่กล้านำเรื่องนี้มาเป็นไปเพื่อแสวงหาผลประโยชน์” แม่ชีคันสนีย์กล่าว

ศ.ดร.อมร รัชชาสัตย์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวว่า รัฐธรรมนูญเขียนไว้ชัดเจนว่า บุคคลมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา จึงอยากฝากว่า ขณะนี้แม่ชีมีหลายสำนัก ยังไม่มีระเบียบปฏิบัติโดยรวม ดังนั้น จึงคิดว่าอาจจะมีการตั้งนิกายใหม่ หรือมีข้อบัญญัติที่ชัดเจนเหมือนเช่นสันตติโคก

นายพิสิฐ เจริญสุข นักวิชาการกรมการศาสนา กล่าวว่า การตีความของกรมการศาสนาตีความตามพระธรรมวินัย อย่างไรก็ตาม ถ้าจะออกกฎหมายแม่ชีโดยเฉพาะต้องไม่กระทบกระเทือนพระธรรมวินัย และไม่ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ.

สังฆราชาใหม่ ของนิกายอังกฤษ

เสียงแห่งมโนธรรมทางการเมืองในยามวิกฤติ

I เมื่อวันที่ ๒๓ เดือนกรกฎาคม ๒๕๔๕ ที่ผ่านมา นายกรัฐมนตรีโทนี่ แบลร์ ของอังกฤษได้แต่งตั้งให้ โรเิน วิลเลียมส์ (Rowan Williams) เป็นประมุขสูงสุดของนักบวชนิกายอังกฤษ ที่เรียกกันว่า Archbishop of Canterbury ถ้าเทียบอย่างของเรา ก็เท่ากับแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชนั่นเอง โดยทางอังกฤษนั้นเป็นประเพณีมาช้านานที่นายกจะเป็นคนเลือกให้พระราชินีผู้ประมุขแห่งรัฐในทางสัญลักษณ์ลงชื่อรับรอง

แต่เหตุการณ์ครั้งนี้กลายเป็นข่าวใหญ่กว่าธรรมดา เพราะความไม่ธรรมดาของสังฆราชท่านนี้ ท่านที่ได้รับการแต่งตั้ง ท่านให้สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการว่าไม่เห็นด้วยกับที่นายกจะนำอังกฤษเข้าร่วมสงครามกับอเมริกา เพื่อถล่มอิรัก ที่เยอรมันประกาศชัดเจนว่า เพื่อขจัดขั้วคัม สุสเซน และเปลี่ยนการปกครองในประเทศนั้น หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ ให้ความสำคัญอย่างมาก ไม่ใช่เพราะประเด็นการเมืองที่ท่านเตือนสติรัฐบาลทันทีทันใด แต่เพราะความเป็นคนพิเศษที่เข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญยิ่งนี้ หนังสือพิมพ์ชั้นนำอย่าง เดอะการ์เดียน ลงบทความเกี่ยวกับท่านผู้นี้ถึง ๕ บทในฉบับเดียวกันในวันต่อมา แคมเปญที่สนใจอย่างจริงจังจึงจ้งอ่านเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์นั้นอีกด้วย คือ www.gardian.co.uk/religion แสดงว่าเขาทำการบ้านเตรียมไว้อย่างดี

ความพิเศษประการแรกคือ ท่านเป็นสังฆราชที่หนุ่มที่สุดของอังกฤษในรอบสองร้อยปีที่ผ่านมา ปัจจุบันอายุเพียง ๕๒ ปีเท่านั้น มีโอกาสที่จะอยู่ในตำแหน่งนี้ถึง ๑๘ ปี ย่อมสามารถที่จะมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อศาสนจักรนิกายอังกฤษที่กำลังถึงจุดเปลี่ยนในหลายด้าน

แต่ความพิเศษที่สำคัญคือ ท่านเป็นคนมีสติปัญญา มีความคิดความอ่านลึกซึ้งทั้งในทางธรรมและทางโลก ดังเขียนหนังสือไว้ให้ปรากฏหลายเล่ม และท่านได้แสดงความเห็นเป็นที่ปรากฏไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่เห็นด้วยกับความคิดความเชื่อที่ล้าหลังหลายอย่างของศาสนจักร เช่น การกีดกันผู้หญิงไม่ให้เป็นนักบวช หรือข้อห้ามไม่ให้คนที่หย่าร้างทำพิธีแต่งงานใหม่ในโบสถ์ เป็นต้น

ที่ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ท่านมีความรู้เท่าทันทางการเมืองและมีความกล้าหาญทางจริยธรรม จนเคยเข้าร่วมปฏิบัติการต่อต้านฐานทัพอเมริกาที่เข้ามาตั้งอยู่ในสหราชอาณาจักร จนถูกจับเมื่อปี ๒๕๒๙ มาแล้ว ทั้งยังไม่บิดบังเรื่องราวเหล่านี้ ตลอดจนจุดยืนที่แท้จริงของตนเองอีกด้วย ในระหว่างการสรรหาผู้นำศาสนจักร อีกนัยหนึ่งท่านไม่ได้พยายามประนีประนอมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้สังคมยอมรับแล้วจะได้ไต่เต้าเอาดีทางฐานะตำแหน่ง ทั้งยังคบหากับคนยากไร้ในสังคมอย่างใกล้ชิดอีกด้วยตั้งแต่เรียนอยู่ในมหาวิทยาลัยมาแล้ว

ท่านเป็นชาวเวลส์ เกิดที่เมืองสวานซี ในครอบครัวชนชั้นกลางระดับล่าง ๆ เรียนปริญญาตรีที่วิทยาลัยไคร์ตซ์เซิซ ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และมาได้รับปริญญาเอกทางด้านเทววิทยาที่มหาวิทยาลัยออกฟอร์ด ได้บวชเมื่ออายุได้ ๒๔ ปี แต่งงานกับเจน

พอล ที่เป็นนักเทววิทยาด้วยกัน เมื่อปี ๒๕๒๔ ปัจจุบันมีลูกสองคน คนโตอายุ ๑๔ ปี คนเล็ก ๖ ปี ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับการสอนหนังสือในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ และ ออกฟอร์ด และสถาบันฝึกนักบวชใหม่ของนิกายอังกฤษ ก่อนที่จะได้รับแต่งตั้งครั้งนี้ ท่านได้รับเลือกตั้ง (ไม่ใช่แต่งตั้ง) จากสมาชิกของศาสนจักรนิกายอังกฤษในรัฐเวลส์ให้เป็นสังฆราชของรัฐนั้นเมื่อปี ๒๕๔๓

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ทำไมโทนี่ แบลร์ ทั้งที่ยอมรับทั้งว่าโรเอ็น วิลเลียมส์ คนนี้เป็นใคร ยังกล้าแต่งตั้งให้มาเป็นผู้นำทางศาสนจักรคู่เคียงกับตนที่เป็นผู้นำทางอาณาจักร

ในเรื่องนี้ฮูโก ยัง (Hugo Young) นักวิจารณ์ชื่อดังของอังกฤษ ประจำหนังสือพิมพ์เดอะการ์เดียนได้วิเคราะห์อย่างน่าสนใจว่า นายกรัฐมนตรีแท้จริงแล้วเป็นคนพิเศษเหมือนกัน คือลึก ๆ แล้วเป็นคนสนใจศาสนา ยิ่งเป็นนักการเมืองนานเข้า ความสนใจศาสนายังเพิ่มมากขึ้น ไม่เฉพาะศาสนาคริสต์ แม้คัมภีร์อัลกุรอานก็รู้ดีพอสมควร และต้องการประยุกต์หลักธรรมคำสอนมาเป็นกรอบคิดทางจริยธรรมการเมือง ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าโรเอ็น วิลเลียมส์ ไม่ใช่คนเชื่อ ๆ ที่จะคล้อยตามรัฐ หรือพูดให้หนักก็ต้องว่าเป็นอันตรายสำหรับนโยบายทางการเมืองหลายอย่างของตนเลยทีเดียว แต่ท่านนายกรัฐมนตรีก็เห็นว่าเป็นเรื่อง

ทำทนายทางจริยธรรมและสติปัญญา ที่จะมีฝ่ายถ่วงดุล เป็นรุ่นที่ทัดเทียมกัน นี่แสดงว่านายกเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเองพอตัว

พูดภาษาอย่างเราก็คือ ฮูโก ยัง เห็นว่านายกต้องการเสียงแห่งสติจากศาสนจักรมาคอยเตือนตนเอง แต่ไม่ใช่เสียงสอพลอป้อแป้อย่างที่ผู้นำทางสถาบันศาสนา มักจะเป็นกัน หากเป็นเสียงหนักแน่นลึกซึ้งในทางธรรม แต่ก็ที่มีสติปัญญารู้เท่าทันสังคมอย่างแหลมคม ผมเองไม่ค่อยนิยมโทนี่ แบลร์เท่าไร เพราะเห็นเขาดำเนินนโยบายต่างประเทศดั่งกับว่าอังกฤษเป็นโสเภณีของสหรัฐอเมริกา แต่ถ้าฮูโก ยังพูดมาเป็นความจริงก็แสดงว่านายกคนนี้มีวุฒิคุณลึกลับบางอย่างอยู่ อย่างน้อยรู้จักกาลยามิตร ไม่ใช่นำประเภทปัญญาอ่อนที่หลงตัวเอง หวาดกลัวเสียงเตือนสติที่เห็นต่างจากตน อย่างไรก็ตามทั้งสองท่านต่างก็เป็นสมาชิกของขบวนการสังคมนิยมคริสเตียนด้วยกัน แม้จะยืนยันว่าไม่เคยรู้จักเป็นส่วนตัวก็ตาม

วิกฤติการณ์ในศาสนาจักรอังกฤษเองก็เป็นเรื่องน่าสนใจ ตอนนี้คนอังกฤษที่เป็นสมาชิกของนิกายนี้ไปวัดประจำประมาณร้อยละ ๓ เท่านั้น ในจำนวนประชากรอังกฤษทั้งหมดนั้น ร้อยละ ๖๐ ถือว่าตนนับถือศาสนา และครึ่งหนึ่งในจำนวนนั้นนับถือนิกายอังกฤษ แต่สมาชิกก็ลดลงตลอดเวลา อย่างไรก็ตามจากการสำรวจ พบว่าประชากร ๓ ใน ๔ คน

ของอังกฤษ ยังเชื่อในพระเจ้า หรือ อำนาจศักดิ์สิทธิ์บางอย่าง นอกจากนั้นยังมีปัญหาเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ เพราะเอาเงินไปแล้วขาดทุนไปหลายครั้ง เมื่อปี ๒๕๓๕ เสียไปถึง ๘๐๐ ล้านดอลลาร์ หรือประมาณ ๔,๘๐๐ ล้านบาท ในช่วงสองปีมานี้เสียไปอีก ๘๐ ล้านดอลลาร์ ทั้งเงินบริจาคก็น้อยลงเรื่อย ๆ หากมีตีกรวมต้องรักษาดูแลมาก ไม่ต้องพูดถึงบ้านาณูที่ต้องจ่ายให้กับนักบวชที่เกษียณอายุแล้วอีกจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม แม้สมาชิกของนิกายอังกฤษจะมีจำนวนเพียงหนึ่งในสามของประชากรทั้งหมด แต่ประมุขของนิกายนี้ก็เป็นผู้นำทางศาสนาของชาติตามกฎหมาย เสียงที่พูดออกมาจากตำแหน่งนี้ ถ้าพูดเป็น ย่อมมีน้ำหนักทางการเมือง ที่ผ่านมามีส่วนมากแล้ว สังฆราชบาทหลวงสนใจแต่เรื่องในวงการศาสนจักรของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ประมุขฝ่ายศาสนจักรไม่รู้จักและไม่สนใจที่จะรู้จักความเป็นไปของสังคม จึงเหมือนนกบินในกะลาครอบ เมื่อแสดงทัศนคติออกมาก็อันคับแคบ และย่อมไม่มีใครฟังอย่างจริงจัง คนก็ตีตัวออกจากสถาบันศาสนาไปเรื่อย ๆ ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วสังคมยังต้องการศาสนธรรมอยู่เสมอ การแต่งตั้งผู้นำทางศาสนาคนใหม่ครั้งนี้จึงก่อให้เกิดความหวังขึ้นในสังคมอย่างกว้างขวาง

ขณะนี้จึงเกิดความหวังกันว่าโรเอ็น วิลเลียมส์ จะเป็นเสียงทางจริยธรรมและศาสนธรรมที่

เปล่งออกมาอย่างสมสมัย เพื่อจะได้รับการถ่วงดุลกับอำนาจทางอาณาจักร และให้ภาพทัศน์ใหม่สำหรับอนาคตได้ในเวลาที่สังคมอังกฤษกำลังเผชิญกับวิกฤติหลาย ๆ ด้าน จนหลายคนเชื่อว่ามาถึงทางตันที่จะต้องมีการออกใหม่ ๆ แล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหนังสือที่เขาเขียนไว้หลายเล่มนั้นได้แสดงพลังทางจริยธรรมและสติปัญญาออกมา ความคาดหวังที่มากกว่าธรรมดาตั้งกล่าวจากหลายวงการจึงเกิดขึ้น นักเขียนบางคนถึงกับบอกว่านี่เป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกสำหรับอังกฤษยุคสมัยใหม่เลยที่เดียวที่ได้สังฆราชผู้มีแวบสามารถอาจหาญถึงขนาดนี้

อันที่จริงเมื่อต้นปีนี้ ตอนสังฆราชแห่งเบอมิงแฮม ท่านมาร์ค แชนเดอ เพิ่งจะหมดวาระลง ก็ได้ออกมาเตือนว่าถึงเวลาแล้วที่ศาสนจักรจะต้องตีตัวห่างออกจากรัฐและราช โดยเฉพาะในเรื่องให้นายกแต่งตั้งสังฆราช แล้วให้พระราชนิর্বรอง ท่านผู้นี้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนจักรและอาณาจักรแบบที่เป็นอยู่เป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์ไปแล้ว รวมทั้งที่ให้สังฆราชจากสังฆมณฑลต่าง ๆ ได้นั่งในสภาขุนนางด้วย

เหตุผลประการแรกของท่านก็คือ สถาบันราชาธิปไตยของอังกฤษอาจจะมีอายุยืนยาวออกไปได้ไม่พ้นครั้งศตวรรษข้างหน้า ประชาชนเสื่อมความนิยมราชวงศ์

ลงไปตามลำดับ เชื่อมระอา กับพฤติกรรมฉาวโฉ่ของสมาชิกในราชวงศ์ยิ่งขึ้นทุกที

ประการที่สอง นายกเป็นใครกันที่จะมาเลือกสังฆราช ในอนาคตอังกฤษอาจจะได้นายกที่ไม่นับถือศาสนาคริสต์ก็ได้

ประการสุดท้าย ถ้าผู้นำทางศาสนจักรมีความเป็นผู้นำอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมสามารถมีอิทธิพลในด้านจริยธรรมทางการเมืองและนโยบายทางสังคมได้ โดยใช้สื่อมวลชนอย่างฉลาด โดยไม่ต้องเข้าไปนั่งในสภาขุนนางก็ได้

ผมเข้าใจว่าคำวิจารณ์ของท่านผู้นี้มีคนเห็นด้วยไม่ใช่น้อย หนังสือพิมพ์หลายฉบับพยากรณ์ว่าการแต่งตั้งสังฆราชครั้งนี้คงจะเป็นครั้งสุดท้ายที่การเมืองเข้ามาก้าวกายทางศาสนา ผู้นำทางศาสนาส่วนมากเห็นว่าศาสนจักรควรตั้งระยะกับรัฐและราช เพื่อจะได้มีความเป็นตัวของตัวเอง และสามารถใช้ธรรมะเตือนสติรัฐและราชได้ เมื่อถึงคราวที่ควรทำเช่นนั้น

พ.ร.บ. คณะสงฆ์

กับ **อนาคต**

พระพุทธศาสนา ของไทย

บ ตั้งแต่การออกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ (ร.ศ. ๑๒๑) จนถึงบัดนี้นับได้ ๑๐๐ ปีเต็ม ถ้าหาก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ที่ผ่านมาดำเนินไปในทิศทางที่ถูกต้องตามที่ควรจะเป็นและยังความรุ่งเรืองให้แก่พระพุทธศาสนาแล้ว เราคงจะได้เฉลิมฉลองวาระครบรอบ ๑๐๐ ปีกันอย่างยิ่งใหญ่สมเกียรติ แต่ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีในปี นี้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์กลับนำความแตกแยกและความยุ่งยากมาสู่ชาวพุทธในสังคมไทย คำถามที่ตามมาก็คือเกิดอะไรขึ้นแก่พระพุทธศาสนาของไทยในรอบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา

ผู้เขียนขอมอง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ที่ผ่านมาทั้งอดีตและปัจจุบันใน ๓ บริบทคือ (๑) พ.ร.บ. คณะสงฆ์ในบริบทของสังคมไทย (๒) พ.ร.บ. คณะสงฆ์ในบริบทของคณะสงฆ์ และ (๓) พ.ร.บ. คณะสงฆ์ในบริบทของภัยคุกคามจากภายนอก ขณะเดียวกันก็นำเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ที่พึงปรารถนาเป็น ๒ แนวทางคือ (๔) พ.ร.บ. พุทธบริษัทสี่ และ (๕) การคืนอำนาจแก่ประชาชน โดยจะวิเคราะห์ว่า พ.ร.บ. คณะสงฆ์ทั้งหมดดังกล่าว จะส่งผลอย่างไรต่ออนาคตพระพุทธศาสนาของไทย

พ.ร.บ.คณะสงฆ์ ในบริบทของสังคมไทย

ก่อนที่จะมีการออก พ.ร.บ.สงฆ์ฉบับแรกนั้น พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองอยู่บนผืนแผ่นดินไทยมานานกว่า ๒,๐๐๐ ปีโดยไม่มีกฎหมายใด ๆ รองรับปัจจัยสำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรืองดังกล่าวมาจาก “ความสัมพันธ์ ๓ เล่า” ที่ได้สมดุลกันคือ พระสงฆ์ ประชาชน และรัฐ ในอดีตนั้นประชาชนหรือชุมชนควบคุมพระสงฆ์ในเชิงวัตถุ เช่น ประชาชนเป็นผู้ที่สร้างวัดให้แก่พระสงฆ์ที่ตนเคารพนับถือ บำรุงพระภิกษุสงฆ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบด้วยวัตถุปัจจัยต่าง ๆ หากพระสงฆ์รูปใดประพฤติล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ประชาชนในชุมชนนั้นเมื่อทราบก็จะถอนการอุปฐากบำรุงเลี้ยง พระสงฆ์รูปนั้นก็ไม้อาจจะอยู่ในชุมชนนั้นได้อีก ต้องสืบทอดไปตามแต่กรณี นี่เป็นอำนาจการตรวจสอบของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์

ขณะเดียวกันพระสงฆ์ควบคุมประชาชนในเชิงจิตใจ หมายความว่าพระสงฆ์มีหน้าที่หลักคือศึกษาและปฏิบัติธรรม แล้วนำความรู้ที่ได้นั้นมาสั่งสอนชี้แนะแก่ประชาชน ว่ากล่าวตักเตือนประชาชนมิให้ประพฤติดนเสียเปรียบ ประชาชนที่ถูกพระสงฆ์ติเตียนก็จะได้สำนึกกลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดี พระสงฆ์จึงควบคุมประชาชนในเชิงจิตใจ ส่วนเรื่องสถานที่ปฏิบัติธรรม ปัจจัยสี่ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นั้นประชาชนเป็นผู้จัดหาให้ มิใช่กิจของสงฆ์ที่จะแข่งขันกันสร้างวัตถุ หรือสะสมทรัพย์สินใด ๆ

ส่วนรัฐนั้นมีหน้าที่ในการปกป้องภัยอันจะเกิดแก่พระพุทธศาสนา ภัยของพระพุทธศาสนามีทั้งจากภายในและภายนอก ภัยภายในก็คือเมื่อมีผู้ปลอมปนมาบวชเป็นพระภิกษุเพื่อแสวงหาลาภสักการะประพฤติดนเป็นที่เสื่อมเสีย รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการขจัดภัยเหล่านั้น โดยการเข้าไปตรวจสอบ วินิจฉัย และจับสึกเมื่อผิดจริง ดังเช่นที่พระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย และพระมหากษัตริย์แห่งสยามในครั้งอดีตได้ทรงปฏิบัติเป็นตัวอย่างไว้แล้ว ส่วนภัยภายนอกก็คือการคุกคามจากศาสนาหรือลัทธิความเชื่อ

อื่น ในอันที่จะบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาให้เสื่อมสูญไปทั้งทางตรงและทางอ้อม รัฐนั้นจะต้องมีความเข้มแข็งเด็ดขาดในการขจัดภัยจากศาสนาอื่นหรือลัทธิความเชื่ออื่นเหล่านั้น และกำหนดให้เขตขยายมิให้มากล้ำกรายพระพุทธศาสนาได้อีก

การประกาศใช้ พ.ร.บ.สงฆ์ ทั้ง ๓ ฉบับที่ผ่านมาได้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่รากฐานของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอย่างใหญ่หลวง มีการนำ “ระบบราชการ” ซึ่งมีการบังคับบัญชาตามลำดับชั้นมาใช้ อย่างเคร่งครัด การให้คุณให้โทษแก่พระสงฆ์ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจในคณะสงฆ์ตามลำดับชั้น มิได้อยู่ที่ประชาชนในชุมชนอีกต่อไป และรัฐก็มิได้ทำหน้าที่ตรวจสอบคณะสงฆ์และปกป้องภัยของพระพุทธศาสนาดังเดิม แต่กลับทำหน้าที่เป็นเพียง “เลขาธิการ” ของคณะสงฆ์เท่านั้น ทำให้ “ความสัมพันธ์ ๓ เล่า” ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ ซึ่งแต่เดิมมีความสมดุลและทำหน้าที่ตรวจสอบซึ่งกันและกัน ต้องแตกสลายลง

เมื่อประชาชนไม่อาจควบคุมพระสงฆ์ในเชิงวัตถุได้อีก เวลาที่มีพระสงฆ์ที่ประพฤติมิชอบเกิดขึ้น แม้ประชาชนจะรวมตัวกันต่อต้านคัดค้านพระสงฆ์ที่ต้องอธิกรณ์นั้น แต่ถ้าผู้บังคับบัญชาปกป้อง พระสงฆ์รูปนั้นก็ยังคงอยู่ได้ ส่วนรัฐเองก็ไม่อาจขจัดภัยที่เกิดขึ้นภายในคณะสงฆ์เองและภัยจากภายนอกได้ เพราะ พ.ร.บ.สงฆ์ ทั้ง ๓ ฉบับยกสงฆ์ให้เป็นใหญ่ในกิจการพระพุทธศาสนาทั้งปวง รัฐเป็นเพียงเลขาธิการ และประชาชนถูกกีดกันให้อยู่วงนอก ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ คณะสงฆ์เติบโตขึ้นโดยปราศจากการถ่วงดุลและการตรวจสอบทั้งจากภาคประชาชนและรัฐ ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมถอยลงตามลำดับในรอบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา

พ.ร.บ. สงฆ์ ในบริบทของคณะสงฆ์

การปฏิรูปพระพุทธศาสนาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) นั้น นอกจาก

การตีความคำสอนของพระพุทธศาสนาด้วยระบบเหตุผลนิยม (Rationalism) แล้ว ยังมีการจัดตั้งองค์การปกครองสงฆ์ขึ้นเป็นครั้งแรกอีกด้วย โดยให้เป็นไปตามแบบอย่างของฝ่ายอาณาจักร กล่าวคืออาณาจักรมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดทำหน้าที่ปกครองประชาชนทั่วประเทศ ศาสนจักรก็มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประมุขสูงสุด ทำหน้าที่ปกครองพระสงฆ์ทั่วประเทศเช่นเดียวกัน แต่พระมหากษัตริย์ทรงมีเหล่าขุนนางทำหน้าที่ช่วยในการปกครอง ฝ่ายศาสนจักรขาดส่วนนี้ไป รัชกาลที่ ๔ จึงทรงจัดตั้ง “ธรรมยุติกนิกาย” ขึ้น โดยทรงชักชวนลูกขุนนางให้เข้ามาบวช เพื่อทำหน้าที่ช่วยสมเด็จพระสังฆราชในการปกครองพระสงฆ์ (ซึ่งเป็นลูกชาวบ้าน) ทั่วประเทศ นิกายธรรมยุติซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนน้อย จึงได้อภิสิทธิ์เหนือ “มหานิกาย” ซึ่งเป็นพระสงฆ์ส่วนใหญ่ นับแต่นั้นเป็นต้นมา

พ.ร.บ.สงฆ์ นับตั้งแต่แรกเริ่มนั้นเน้นการปกครองภายในของคณะสงฆ์เป็นส่วนใหญ่โดยตัดส่วนที่เป็นภาคประชาชนหรือชุมชนออกไป ส่วนภาครัฐนั้นเพียงแต่คงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชเท่านั้น เพิ่งจะมาถูกรีดถอนพระราชอำนาจนี้ไปในการแก้ไข พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ นี้เอง นับแต่นั้นมา “ความสัมพันธ์ ๓ เล่า” จึงสูญหายไปจนหมดสิ้น คณะสงฆ์จึงเติบโตขึ้นอย่างเอกเทศโดยปราศจากการตรวจสอบทั้งจากภาครัฐและประชาชน ระยะเวลาหลังยังมีการรวบอำนาจในคณะสงฆ์มากขึ้นเท่าใด โดยพระหนุ่มเณรน้อย และพระสงฆ์ส่วนใหญ่ของประเทศมิได้มีส่วนร่วมในการปกครองอยู่ด้วย คณะสงฆ์ก็ยิ่งเติบโต (แต่ส่วนบน) อย่างโดดเด่นยิ่งมากขึ้นเท่านั้น ปัญหาและภัยคุกคามพระพุทธศาสนา ทั้งจากภายในและจากภายนอกมิได้รับการแก้ไข ทำให้พระพุทธศาสนาในสังคมไทยเสื่อมลงโดยลำดับ

พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๑

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ (ร.ศ. ๑๒๑) สมัยรัชกาลที่ ๕ ท่าม

กลางการปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง ก่อนหน้านั้นท้องถิ่นของไทยค่อนข้างมีอิสระ มีเจ้าเมืองซึ่งเป็นคนท้องถิ่นปกครอง เพียงแต่สวามิภักดิ์และสงสววยให้แก่กรุงเทพฯเท่านั้น การปฏิรูปในรัชกาลที่ ๕ ทำให้ท้องถิ่นของไทยต้องขึ้นต่อกรุงเทพฯ โดยตรง มีการส่งเจ้านายจากกรุงเทพฯ ไปเป็นเจ้าเมืองปกครองหัวเมืองต่าง ๆ การพึ่งพาตนเองทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่นค่อย ๆ หดหายไป

การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางในครั้งนั้น ผลก็คือทำให้ประเทศชาติเกิดความเป็นปึกแผ่น มีเอกภาพภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งต่างจากกรณีของพม่าที่มีได้มีการรวมศูนย์ในยุคหนึ่ง ทำให้บ้านเมืองแตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่ามากมายในเวลาต่อมา กลายเป็นปัญหากระทั่งถึงปัจจุบัน ส่วนผลเสียก็คือระบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่กรุงเทพฯ มากจนเกินไปนั้น ชัดต่อหลักการ “ประชาธิปไตย” และ “ประชาสังคม” ในเวลาต่อมา และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชนบทไทยล่มสลาย

พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๑ สอดคล้องกับการปกครองในระบอบ “สมบูรณาญาสิทธิราชย์” ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง ข้อดีของ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับนี้ก็คือ คณะสงฆ์รวมกันเป็นปึกแผ่นภายใต้การบังคับบัญชาที่ชัดเจนของสมเด็จพระสังฆราช ให้วัดเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วประเทศ โดยให้พระสงฆ์เป็นครูสอนหนังสือแก่นักเรียนทั่วประเทศ ทำให้พระพุทธศาสนากับการศึกษารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยังผลให้เกิดศีลธรรมจรรยาที่ดีงามในหมู่ประชาชนทั้งหลาย ส่วนข้อเสียของ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับนี้ก็คือ การนำเอา “ระบบราชการ” เข้ามาใช้ในคณะสงฆ์เป็นครั้งแรก การให้คุณให้โทษแก่พระสงฆ์ขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น มิได้ขึ้นอยู่กับประชาชนหรือชุมชนอีกต่อไป ทำให้ “ความสัมพันธ์ ๓ เล่า” ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ สูญเสียไปเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์

พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๒

พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๒ ซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น สอดคล้องกับการปกครองในระบอบ “ประชาธิปไตย” อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แม้ว่าจอมพล ป. จะเป็นทหารและบางครั้งจะปกครองด้วยการใช้อำนาจก็ตาม แต่ด้วยจิตใจแบบ “คณะราษฎร” จอมพล ป. จะใช้รูปแบบ “ประชาธิปไตย” ที่มีรัฐสภาในการปกครองเสมอ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับนี้จึงสะท้อนถึงรูปแบบการปกครองของฝ่ายอาณาจักรอย่างชัดเจน

เนื้อหาใน พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับนี้แบ่งอำนาจออกเป็น ๓ ส่วนคือ

๑. *สังฆสภา* ทำหน้าที่นิติบัญญัติคล้ายรัฐสภา สมาชิกสังฆสภามาจากการสรรหาและแต่งตั้ง

๒. *สังฆนายก* ทำหน้าที่ประมุขฝ่ายบริหาร คล้ายนายกรัฐมนตรี มี *คณะสังฆมนตรี* ทำหน้าที่คล้ายรัฐมนตรี ปกครอง “องค์การ” (คล้ายกระทรวง) ต่าง ๆ ๔ องค์การดังนี้

- ก. องค์การปกครอง
- ข. องค์การศึกษา
- ค. องค์การเผยแผ่
- ง. องค์การสาธารณูปการ

๓. *คณะวินัยธร* ทำหน้าที่ตัดสินคดีความคล้ายฝ่ายตุลาการ ประกอบด้วยศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา

ข้อดีของ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับนี้ก็คือ มีการกระจายอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์ พระหนุ่มเณรน้อยหรือพระสงฆ์ชั้นผู้น้อยพอมิปากเสียงในการปกครองอยู่บ้าง และปัญหาภายในคณะสงฆ์ก็ได้รับการแก้ไขพอสมควร ตามกระบวนการของ “ประชาธิปไตย” ในฝ่ายสงฆ์ ส่วนข้อเสียของ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับนี้ก็คือ กระบวนการตรวจสอบอำนาจนั้นไปกระทำภายในบริบทของคณะสงฆ์เท่านั้น มิได้ขยายมาสู่ “ความสัมพันธ์ ๓ เล่า” ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญแห่งความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาไม่อาจหวนกลับคืนมาสู่ความรุ่งเรืองได้ดังในครั้งอดีต

พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๓

การกระทำรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้นำประเทศไทยเข้าสู่ยุคมืดแห่งการปกครองในระบอบเผด็จการทหาร หลังจากที่ได้ทำลายสถาบันประชาธิปไตยในฝ่ายอาณาจักรจนหมดสิ้นแล้ว จอมพลสฤษดิ์จึงเริ่มหันมาทำลายระบอบประชาธิปไตยในฝ่ายศาสนจักร โดยการฉีก พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๒ ซึ่งมีเนื้อหาเป็นประชาธิปไตยทิ้งแล้วประกาศใช้ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งมีเนื้อหาสอดคล้องกับการปกครองในระบอบ “เผด็จการทหาร” ของตนแทน

โครงสร้างของ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๓ เป็นการรวบอำนาจภายในคณะสงฆ์ไว้ที่ “มหาเถรสมาคม” ซึ่งเป็นกลุ่มพระราชาคณะอาวุโสที่ได้รับการแต่งตั้งจำนวน ๒๐ กว่ารูป โดยมีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประมุขสูงสุด ทำหน้าที่ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการพร้อมกันไป ปกครองพระภิกษุสงฆ์ทั่วประเทศ นับเป็นการปกครองในระบอบ “คณาธิปไตย” ภายในคณะสงฆ์นับตั้งแต่นั้นมากระทั่งถึงปัจจุบัน

ข้อดีของ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับที่ ๓ นี้ก็คือ พระมหากษัตริย์ยังทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราช นับว่า (ประมุขแห่ง) รัฐยังคงมีอำนาจการตรวจสอบคณะสงฆ์ในระดับหนึ่ง ส่วนข้อเสียของ พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับนี้ก็คือ คณะสงฆ์เติบโตโดยปราศจากการถ่วงดุลและการตรวจสอบจากภาคประชาชนและภาครัฐ ประชาชนและพระสงฆ์ชั้นผู้น้อยไม่มีสิทธิ์เสียงในการตรวจสอบการใช้อำนาจในคณะสงฆ์ และในกิจการพระพุทธศาสนาทั้งปวง ส่งผลให้ผู้มีอำนาจในคณะสงฆ์มั่งคั่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่พระเถระผู้มีอำนาจซึ่งส่วนใหญ่ชราภาพแล้ว ไม่อาจแก้ปัญหาภายในของคณะสงฆ์ รวมทั้งภัยคุกคามพระพุทธศาสนาทั้งจากภายในและจากภายนอกได้เลย ส่งผลกระทบให้พระพุทธศาสนาโดยรวมเสื่อมถอยลงเป็นลำดับ

เมื่อครั้งที่คณะ “รักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ” (ร.ส.ช.) กระทำรัฐประหารและแต่งตั้งนาย

อานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราวภายใต้ระบอบเผด็จการทหารนั้น มีการแก้ไข พ.ร.บ. สงฆ์ฉบับที่ ๓ บางมาตราในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ สำคัญของการแก้ไขก็คือ แต่เดิมการเลื่อนตำแหน่งบริหารของพระราชอาคันตุกะด้วยการพิจารณา “อาวุโสโดยพรรษา” ถูกแทนที่ด้วย “อาวุโสโดยสมณศักดิ์” ผลที่ติดตามมาก็คือ มหาเถรสมาคมซึ่งเป็นผู้พิจารณาการแต่งตั้งสมณศักดิ์ เป็นผู้เสนอพระราชอาคันตุกะที่ “อาวุโสโดยสมณศักดิ์” สูงสุดเพียงรูปเดียว ขึ้นทูลเกล้าให้พระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มหาเถรสมาคมได้สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อรื้อถอนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทยอันมีมาแต่ครั้งโบราณ ในการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราช โดยในทางปฏิบัติแล้วมหาเถรสมาคมเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชเสียเอง

พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงเป็น พ.ร.บ. สงฆ์ ฉบับเผด็จการเต็มรูปแบบ ซึ่งนอกจากภาคประชาชนและพระสงฆ์ชั้นผู้น้อยทั่วประเทศจะไม่มีส่วนร่วมเลยนั้น ยังได้ตัดพวงเส้นสุดท้ายของภาครัฐในการตรวจสอบคณะสงฆ์ออกไปด้วย นั่นคือ พระราชอำนาจของพระประมุขแห่งรัฐในการแต่งตั้งพระประมุขแห่งพุทธจักรไทย ทำให้ “ความสัมพันธ์ ๓ เล้า” ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐ แตกสลายออกเป็น ๓ เสียอย่างสมบูรณ์ โดยไม่มีส่วนเชื่อมโยงกันอีกเลย

พ.ร.บ. สงฆ์ในบริบทของ ภัยคุกคามจากภายนอก

ในอดีตที่ผ่านมา พระพุทธศาสนาต้องเผชิญกับภัยคุกคามจากภายนอกที่มาในรูปแบบต่าง ๆ หลายครั้งหลายหนตลอดประวัติศาสตร์ ทำให้พระพุทธศาสนาสูญสิ้นไปในดินแดนหลายแห่งรวมทั้งในดินแดนซึ่งเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธศาสนาเอง ภัยคุกคามนี้มาจากศาสนาและลัทธิความเชื่ออื่น ซึ่งมองพระพุทธศาสนาเป็นคู่แข่งหรือศัตรู จึงจึงทำลายพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรงก็

คือการเข้ารุกรานทำลายพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาแห่งสันติด้วยความเหี้ยมโหดป่าเถื่อนแห่งอำนาจทางทหาร หรือการยึดอำนาจในรัฐพระพุทธศาสนาและสถาปนาศาสนาอื่นขึ้นแทนที่ ส่วนทางอ้อมก็คือการตีความบิดเบือนคำสอนในพระพุทธศาสนาให้เป็นคล้ายดังศาสนาอื่น และถูกศาสนาอื่นกลืนไปในที่สุด

๑. การตีความลัทธิคำสอน

เมื่อครั้งที่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่ในอินเดียมีพราหมณ์จำนวนมากเข้ามาบวชเรียนในพระพุทธศาสนา พราหมณ์จำนวนหนึ่งเข้ามาบวชด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในคำสอนของพระสมณโคดม และกลายเป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาในที่สุด ส่วนพราหมณ์อีกจำนวนหนึ่งเข้ามาบวชเพื่อศึกษาจุดอ่อนจุดแข็งของพระพุทธศาสนาแล้วนำกลับไปปรับปรุงศาสนาพราหมณ์จนกลายเป็น “ศาสนาฮินดู” ที่มีคำสอนที่ลึกซึ้งกว่าเดิม เพื่อมาแข่งกับพระพุทธศาสนา ต่อมาเมื่อชาวพุทธในอินเดียเกิดความประมาท หันเหออกจาก “หลักการพึงตนเอง” ไปพึ่งพาอำนาจศักดิ์สิทธิ์ภายนอก พวกพราหมณ์จึงสบโอกาสหยิบยื่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในศาสนาฮินดูให้ พร้อมทั้งตีความบิดเบือนว่า “นิพพาน” ไม่ต่างไปจาก “อาตมัน” (หรือ “อัตตา” ตัวตนที่แท้จริง)

และพระพุทธเจ้าเป็นเพียงอวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์เท่านั้น ในที่สุดพระพุทธศาสนาก็สูญสิ้นไปจากอินเดียแผ่นดินอันเป็นแหล่งกำเนิดนั่นเอง

๒. การรุกรานด้วยกำลังทหาร

เมื่อครั้งที่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายโดยสันติวิธี และเจริญรุ่งเรืองอยู่ในเอเชียกลางเป็นเวลา นับพันปีนั้น มีการสร้างโบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก (ที่หลงเหลือมา ถึงปัจจุบันก็ได้แก่ พระพุทธรูปหินสลักที่สูงที่สุดในโลก ที่เทือกเขามายีนในประเทศอัฟกานิสถาน ซึ่งเพิ่งถูก อดีตรัฐบาลทาลีบันทำลายลงเมื่อเร็ว ๆ นี้ ท่ามกลาง เสียงคัดค้านจากอารยประเทศทั่วโลก เป็นต้น) จนกระทั่งกองทัพอิสลามได้ใช้กำลังทหารเข้ารุกราน ดินแดนเอเชียกลางทั้งหมด รวมทั้งรุกรานตอนเหนือ ของอินเดีย มีการเผาทำลายวัดวาอารามในพระพุทธ ศาสนาเป็นจำนวนมาก ที่น่าสลดใจที่สุดก็คือ การชน ฆ่าพระภิกษุในพระพุทธศาสนา การเผาทำลาย มหาวิทยาลัยนาลันทา และห้องสมุดที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็น สถานที่เก็บรวบรวมหนังสืออันทรงคุณค่าทางปรัชญา และศาสนาเป็นจำนวนมาก ทำให้พระพุทธศาสนา สูญสิ้นไปจากดินแดนเอเชียกลางและทางเหนือของ อินเดียอย่างรวดเร็ว

๓. การยึดอำนาจรัฐ

อาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งมีอาณาเขตนับตั้งแต่ อำเภอยะลา จังหวัดสุราษฎร์ธานีของไทยลงไปจรด แหลมมลายู รวมทั้งหมู่เกาะสุมาตราและหมู่เกาะ ชาวทั้งหมดนั้น ครั้งหนึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองด้วยพระ พุทธศาสนา มีประจักษ์พยานสำคัญคือ “บรมพุทโธ” โบราณสถานทางพระพุทธศาสนาอันเก่าแก่ในเกาะ ชาว (ปัจจุบันสหประชาชาติกำลังเข้าไปบูรณะฟื้นฟูใน ฐานะที่เป็นมรดกโลก) รวมทั้งโบราณสถานและ โบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ อีกเป็นจำนวน มาก พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองอาณาจักรศรีวิชัยแต่ เดิมนั้นทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงทำนุบำรุงพระพุทธ ศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองอยู่ในอาณาจักรศรีวิชัยติดต่อ

กันหลายรัชสมัย ต่อมาเมื่อผู้เลื่อมใสในศาสนาอื่นเข้า ยึดกุมอำนาจการปกครองได้สำเร็จ และได้สถาปนา ศาสนาอื่นขึ้นแทนที่ พระพุทธศาสนาจึงต้องถึงกาล เลื่อมสูญไปจากอาณาจักรศรีวิชัยอย่างรวดเร็ว คงเหลือแต่ดินแดนทางตอนเหนืออันเป็นอาณาเขต ของประเทศไทยในปัจจุบันเท่านั้นที่ยังคงรักษาพระ พุทธศาสนาไว้ได้

บทเรียนประวัติศาสตร์ดังกล่าว จะต้องถูกนำ มาพิจารณาในการร่าง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ หรือ พ.ร.บ. พระพุทธศาสนาฉบับใหม่ เพื่อเป็นการปกป้องพระ พุทธศาสนาจากภัยคุกคามเหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรุกรานทางวัฒนธรรม เช่น การตีความบิดเบือน คำสอน การใช้ศัพท์บัญญัติ รูปแบบประเพณีวัฒนธรรมชาวพุทธของศาสนาอื่น เป็นต้น และการรุกราน นิติบัญญัติเพื่อการเข้ายึดกุมอำนาจรัฐของศาสนิกใน ศาสนาอื่น รวมทั้งภัยที่มาจากอีกหลากหลายรูปแบบ สิ่งเหล่านี้ควรที่ชาวพุทธในทุกหมู่เหล่าทั้งพระสงฆ์ ประชาชน และรัฐจะร่วมมือกัน เพื่อยกร่าง พ.ร.บ. พุทธบริษัทสี่ หรือ พ.ร.บ. พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ฉบับใหม่ขึ้น เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปพระพุทธศาสนา ให้ สามารถแก้ปัญหาและขจัดภัยคุกคามทั้งจากภายใน และจากภายนอก รวมทั้งเผชิญกับความท้าทายอย่าง ใหม่ ๆ ของยุคสมัยปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้

พ.ร.บ. พุทธบริษัทสี่

สาระสำคัญของการยกร่าง พ.ร.บ. พุทธบริษัท สี่ หรือ พ.ร.บ. พระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้น อยู่ที่ใครจะ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และ รัฐ อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญสามประการ กล่าวคือ

รัฐนั้นจะต้องถอนคืนระบอบราชการออกจาก คณะสงฆ์ ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยองค์รวมอยู่ ห่าง ๆ โดยการจัดสรรงบประมาณให้ และปกป้อง ค้ำครองพระพุทธศาสนาจากปัญหาภายใน เช่น การขจัดผู้ปลอมปนมาบวช และการตรวจสอบพระ-

สงฆ์ที่ต้องอธิกรณ์ เป็นต้น อีกทั้งปกป้องคุ้มครอง อารักขาพระพุทธศาสนาจากปัญหาที่มาจากภายนอก เช่น สงคราม การรุกเชิงนิติบัญญัติและการรุกเชิงวัฒนธรรมเพื่อยึดกุมพื้นที่ของพระพุทธศาสนา หรือการรุกรานบ่อนทำลายในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนการบริหารจัดการภายในของพระพุทธศาสนา นั้น พุทธบริษัท อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และ อุบาสิกา ควรจะได้รับโอกาสให้สามารถดูแลกันเอง

โดยหลักการที่ถูกต้องแล้ว ประชาชนควรจะ สามารถควบคุมพระสงฆ์ได้ในเชิงชีวิตความเป็นอยู่ ทางร่างกาย เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และ ยารักษาโรค รวมทั้งการก่อสร้างศาสนสถานและ ศาสนวัตถุ เป็นต้น ประชาชนควรจะได้เป็นผู้คัดเลือก พระภิกษุสามเณรที่จะมาพำนักอยู่ในวัด หรือสำนัก-สงฆ์ในชุมชนของตน ประชาชนควรจะเป็นผู้คัดเลือก พระอุปัชฌาย์ เจ้าอาวาส รวมทั้งเป็นผู้ยกย่องพระ-ภิกษุสงฆ์ด้วยการเสนอสมณศักดิ์ต่าง ๆ ให้ (ถ้าหาก จะคงระบบสมณศักดิ์ไว้)

ส่วนพระสงฆ์นั้นมีหน้าที่หลักคือการศึกษา พระธรรมวินัยและประพฤติปฏิบัติธรรม สั่งสอน ประชาชนในด้านศีลธรรมและสังฆธรรม เป็นที่พึ่งทาง จิตใจแก่ประชาชน และอาจเป็นผู้นำของประชาชนใน การแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ เช่น ปัญหาความยาก-จนในชนบท ปัญหายาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ และ อื่น ๆ รวมทั้งเป็นผู้นำทางสติปัญญา โดยการชี้แนะ สังคมและโลกให้ออกจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ

ตามหลักการของพระพุทธศาสนา เป็นต้น

เนื้อหาสาระของ พ.ร.บ. พุทธบริษัทสี่ นั้น จะต้อง มีพระธรรมวินัยเป็นหลักการอันสำคัญ โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่พระนิพพาน พระมหากษัตริย์ไทย ทรงเป็นผู้แต่งตั้งองค์สมเด็จพระสังฆราช ตามราช ประเพณีที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งอดีต ส่วนโครงสร้าง ของ พ.ร.บ. พุทธบริษัทสี่ จะเน้นความเป็น “ประชา สังคม” (Civil Society) กล่าวคือ การกระจายอำนาจ และระบบการตรวจสอบซึ่งกันและกัน ในหมู่พุทธ-บริษัทสี่ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส โดยแบ่งอำนาจ ออกเป็น ๓ ฝ่ายคือ สภาพุทธบริษัท คณะบริหารการ

พระพุทธศาสนา และคณะวินัยธร ดังนี้

๑. สภาพุทธบริษัท

สภาพุทธบริษัท (ส่วนกลาง) ประกอบด้วย “พุทธศาสนิกสภา” หรือสภาล่าง มี อุบาสก และ อุบาสิกา (รวมทั้งแม่ชี) ประกอบขึ้นเป็นสมาชิกสภา โดยสัดส่วนของเพศชายและเพศหญิงในสภานี้ แต่ละ เพศไม่เกิน ๒ ใน ๓ ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด ที่มา ของสมาชิกสภาล่างนี้อาจมาจากการเลือกตั้งโดยตรง หรือจากการสมัครและเลือกตั้งกันเองจากผู้ สมัครทั้งหมด (แบบ ส.ส.ร.) โดยมีวาระการดำรง ตำแหน่งคราวละ ๔ ปี หน้าที่ของ “พุทธศาสนิกสภา” คือการออกกฎระเบียบโดยรวม เพื่อความเจริญ รุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา และการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติสุขของพุทธบริษัทสี่

ส่วน “สังฆสภา” นั้นทำหน้าที่เป็นสภาสูง สมาชิกสภาประกอบด้วยภิกษุ (และภิกษุณี ถ้าหาก จะมีในวันข้างหน้า) ที่มาของสภาสูงนี้อาจมาจากการ เลือกตั้ง หรือจากการสมัครและเลือกตั้งกันเองจากผู้ สมัครทั้งหมด หรือจากการสรรหา สู้แล้วแต่ความ เหมาะสม ทั้งนี้ควรที่จะพิจารณาความรู้ความสามารถ เป็นเกณฑ์ ไม่ใช่ระบบสมณศักดิ์ ระบบอาวุโสโดย พรรยา หรือระบบอาวุโสโดยสมณศักดิ์ เป็นเกณฑ์ มี วาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี หน้าที่ของ “สังฆสภา” คือ การกลั่นกรองกฎระเบียบที่สภาล่าง เป็นผู้เสนอ

นอกจากนี้ ยังอาจจัดตั้งสภาพุทธบริษัทใน ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้านได้อีกด้วย โดยมีโครงสร้างในทำนองเดียวกับ สภาพุทธบริษัทส่วนกลาง ทำหน้าที่พิจารณาปัญหา ระดับท้องถิ่น และออกกฎระเบียบที่เหมาะสมกับ ชุมชนท้องถิ่นของตน

๒. คณะบริหารการพระพุทธศาสนา

คณะบริหารการพระพุทธศาสนา ควรเป็น หน้าที่ของฝ่ายฆราวาสมากกว่า ตามหลักการที่ว่า ประชาชนควบคุมพระสงฆ์ในทางวัตถุ (ทางโลก หรือ

การบริหารจัดการองค์การ) ส่วนพระสงฆ์ควบคุมประชาชนในทางจิตใจ (ทางธรรม หรือการสั่งสอนธรรมะ ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ) คณะบริหารการพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย “เลขาธิการพุทธบริษัท” ทำหน้าที่เป็นประธานของฝ่ายบริหาร และองค์การบริหารต่าง ๆ (อาจปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม) ดังต่อไปนี้

๑. องค์การศึกษา
๒. องค์การเผยแผ่
๓. องค์การสาธารณูปการ
๔. องค์การปกครอง
๕. องค์การอื่น ๆ ฯลฯ

ที่มาของ “เลขาธิการพุทธบริษัท” อาจมาจากการเสนอชื่อโดยสภาพุทธบริษัทในทุกระดับ แล้วนำเข้าสู่การพิจารณาของสภาพุทธบริษัทส่วนกลาง เพื่อกลั่นกรองให้เหลือรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิและมีคุณสมบัติถูกต้องครบถ้วนเท่านั้น จากนั้นให้ผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อประกาศรายชื่อบุคคลที่จะมาร่วมทีมบริหารทั้งหมด แล้วให้สภาพุทธบริษัทในทุกระดับลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (หรืออาจจะให้ประชาชนชาวพุทธเลือกตั้งโดยตรงก็ได้) โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๔ ปี

๓. คณะวินัยธร

คณะวินัยธร (ศาลสงฆ์) เป็นหน้าที่ของรัฐด้วยความร่วมมือของคณะสงฆ์ ในการพิจารณาอธิกรณ์ต่าง ๆ ของพระภิกษุสามเณรตามกฎหมายนิคคกรรม ประกอบด้วย

๑. ศาลชั้นต้น
๒. ศาลอุทธรณ์
๓. ศาลฎีกา

คณะวินัยธรเป็นส่วนหนึ่งแห่งอำนาจตุลาการของรัฐ ที่มาของคณะวินัยธรเป็นไปตามขั้นตอนของฝ่ายตุลาการ โดยการปรึกษานหาหรือกับสภาพุทธบริษัท และคณะบริหารการพระพุทธศาสนา โดยผู้พิพากษาผู้จะมาทำหน้าที่ในคณะวินัยธร จะต้องเป็นผู้ทรงความรู้ด้านพระวินัยและหลักนิติศาสตร์

สภาพุทธบริษัท คณะบริหารการพระพุทธศาสนา และคณะวินัยธร จะต้องมีสถานที่หรือสำนักงานที่แน่นอน และมีเจ้าหน้าที่ประจำทุกแห่ง เพื่อความสะดวกในการติดต่อและประสานงาน นอกจากนี้ อาจจะมีหน่วย “ตำรวจพุทธกิจ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับตำรวจเทศกิจ ทำหน้าที่เป็นกำลังให้แก่พุทธบริษัท ในกิจการทั้งปวงแห่งพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีหน้าที่จับผู้ต้องอาบัติปาราชิกสึกตามคำสั่งของคณะวินัยธร อีกทั้งร่วมมือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติทำหน้าที่ปกป้องศาสนวัตถุและทรัพย์สินอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา หน่วย “ตำรวจพุทธกิจ” นี้อาจขึ้นตรงต่อองค์การปกครองแห่งคณะบริหารการพระพุทธศาสนาได้

สำหรับการบริหารวัดนั้น อาจนำรูปแบบการแบ่งองค์การข้างต้นมาประยุกต์ใช้ได้ โดยอาจมีคณะกรรมการ ๒ ชุดคือ “คณะกรรมการฝ่ายพุทธศาสนิก” (คล้ายสภาล่าง) ประกอบด้วยตัวแทนอุบาสกและอุบาสิกาในชุมชน ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและทิศทางในการบริหารวัด และ “คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์” (คล้ายสภาสูง) ประกอบด้วยเจ้าอาวาสและตัวแทนของพระภิกษุสามเณรในวัด ทำหน้าที่กลั่นกรองนโยบายของฝ่ายพุทธศาสนิก คณะกรรมการทั้ง ๒ ชุดร่วมกันจัดตั้งคณะบริหารวัดขึ้น ทำหน้าที่บริหารวัดตามนโยบายและทิศทางที่ได้กำหนดไว้

ระบบการตรวจสอบการทุจริต และประพฤติกมิชอบ (Impeachment)

ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะบริหารการพระพุทธศาสนา นั้น ควรจะมีหน่วยงานอิสระเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานและความโปร่งใส โดยอาจจะมีหน่วยงานดังนี้

๑. “คณะกรรมการตรวจเงินการพระพุทธศาสนา” เป็นหน่วยงานอิสระ ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของฝ่ายบริหารการพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ และเข้าใจระบบการเงินเป็นอย่างดี

๒. “คณะกรรมการ ปปช. การพระพุทธศาสนา” เป็นหน่วยงานอิสระ มีอำนาจไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดการทุจริตและประพฤติมิชอบ ของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงในการพระพุทธศาสนา

๓. “ผู้ตรวจการพระพุทธศาสนาของสภาพุทธบริษัท” เป็นหน่วยงานอิสระ มีหน้าที่คอยตรวจสอบความทุกข์ร้อนของประชาชนในส่วนที่เกี่ยวกับการพระพุทธศาสนา ทำรายงานเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบ แต่ไม่มีอำนาจสั่งการหรือพิพากษาโดยตรง เพียงแต่สามารถทำรายงานเสนอสภาพุทธบริษัท และพิมพ์เผยแพร่เพื่อให้สาธารณชนรับทราบได้

ที่มาของคณะกรรมการทั้ง ๓ ชุดนี้ อาจมาจากการแต่งตั้งของสภาพุทธบริษัทในสวนกลาง โดยมีวาระการดำรงตำแหน่งที่ยาวนานพอสมควร (เช่น ๙ ปี) และจะได้รับการแต่งตั้งเกินหนึ่งวาระติดต่อกันไม่ได้

๔. “ตุลาการอาญาธร” เป็นองค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นเฉพาะกรณี มีหน้าที่พิจารณาความผิด เช่นการทุจริตหรือการประพฤติมิชอบ ของฝ่ายบริหารการพระพุทธศาสนาเป็นกรณี ๆ ไป ที่มาของตุลาการอาญาธร ส่วนหนึ่งอาจมาจากการแต่งตั้งของสภาพุทธบริษัทในสวนกลาง และอีกส่วนหนึ่งอาจมาจากการแต่งตั้งของที่ประชุมศาลฎีกาในคณะวินัยธร ถ้าหากมิได้ตั้ง “ตุลาการอาญาธร” ก็อาจอนุโลมใช้ตุลาการทางฝ่ายบ้านเมืองแทนก็ได้

การที่ พ.ร.บ. พุทธบริษัทฯ กำหนดให้ฆราวาสมีบทบาทในการบริหารจัดการการพระพุทธศาสนา นั้น ในทางหนึ่งก็เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์มีเวลามากพอในการศึกษาและปฏิบัติธรรม อันเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ ตามหลักแห่งไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อนำความรู้จากการศึกษาปฏิบัติตนนั้นมาสั่งสอนประชาชน เหตุที่จะก่อให้เกิดเรื่องอื้อฉาวต่าง ๆ ก็ลดลงน้อยลง ในอีกทางหนึ่งก็เพื่อให้ฆราวาสได้เข้ามาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยตรง และส่งเสริมพระภิกษุสามเณรในด้านการศึกษาและการปฏิบัติธรรมอย่างเต็มที่ ไม่ต้องมาพะวงกับเรื่องการบริหารศาสน

สถานหรือศาสนวัตถุ ตามหลักการที่ว่า “ประชาชนควบคุมพระสงฆ์ในเชิงวัตถุ และพระสงฆ์ควบคุมประชาชนในเชิงจิตใจ” อันเป็นหลักการที่ยังความเข้มแข็งมาสู่พระพุทธศาสนา และทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองบนผืนแผ่นดินไทยจากอดีตจวบถึงปัจจุบันเป็นเวลานับพันปี

การคืนอำนาจแก่ประชาชน

ทางเลือกอีกทางหนึ่งในเรื่อง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ หรือ พ.ร.บ. พระพุทธศาสนาแห่งชาติก็คือ การคืนอำนาจแก่ประชาชน เนื่องจาก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ที่ผ่านมา ได้ทำให้ความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างพระสงฆ์ ประชาชน และรัฐ อันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญแห่งความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาของไทยต้องแตกสลายลง ประวัติศาสตร์ ๑๐๐ ปีแห่ง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ จึงเป็นประวัติศาสตร์แห่งความเสื่อมถอยของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมาโดยลำดับ แม้ว่าจะเกิดนักปราชญ์อย่างเช่น พุทธทาสภิกขุ และพระธรรมปิฎก ในช่วงเวลาดังกล่าวขึ้นก็ตาม ก็มีอาจหยุดยั้งความเสื่อมนี้ไว้ได้

การยกเลิก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ จึงนับเป็นการคืนอำนาจแก่ชุมชนและประชาชน โดยให้พระสงฆ์อยู่ภายใต้การดูแลและการตรวจสอบของประชาชนในชุมชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในเชิงวัตถุ ภายใต้ภาวะการณ์เช่นนี้พระสงฆ์ที่ดีจะอยู่ได้ และผู้ที่ปลอมปนมาบวชเพื่อแสวงหาลาภสักการะในพระศาสนาจะถูกประชาชนในชุมชนขจัดออกไป ขณะเดียวกันพระสงฆ์จะกลายเป็นที่พึ่งที่แท้จริงของชุมชน และเป็นผู้นำทางจิตใจที่สั่งสอนสั่งธรรมและอบรมศีลธรรมแก่ประชาชน ความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาจะหวนกลับมาคืนสู่สังคมไทยในระดับรากหญ้าอีกครั้งหนึ่ง

ส่วนรัฐนั้นอาจจะมีหน่วยงานที่ประกอบด้วยผู้รู้คอยทำหน้าที่ปกป้องภัยให้แก่พระพุทธศาสนา ทั้งภัยภายใน เช่น คอยสอดส่องผู้ที่ปลอมปนมาบวชเพื่อแสวงหาลาภสักการะในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น และภัย

จากภายนอก เช่น การรุกรานในเชิงนิติบัญญัติและเชิงวัฒนธรรมของลัทธิความเชื่อนอกพระพุทธศาสนาที่มุ่งยึดครองพื้นที่ ทรัพยากร (โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณแผ่นดิน) และศาสนิกของพระพุทธศาสนาอันเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

บทสรุป

การออกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรกในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ (ร.ศ. ๑๒๑) นั้น ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงมาสู่โครงสร้างของคณะสงฆ์ไทย ทำให้คณะสงฆ์ทั้งคณะตกอยู่ภายใต้ระบบราชการไทย ราชการเป็นผู้ให้ทุนให้โทษแก่พระสงฆ์ มิใช่ประชาชนดังเช่นในอดีต ระบบการควบคุมซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนกับพระสงฆ์ กล่าวคือประชาชนควบคุมพระสงฆ์ในเชิงวัตถุ และพระสงฆ์ควบคุมประชาชนในเชิงจิตใจได้ค่อย ๆ หมดไป

พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับที่สองซึ่งออกในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ นั้น แม้ว่าจะสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีการแยกอำนาจเป็นสังฆสภา คณะสังฆมนตรีภายใต้การนำของสังฆนายก และคณะวินัยรักษิตตาม แต่ระบบราชการในคณะสงฆ์ก็ยังคงอยู่ และโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับพระสงฆ์ก็ยังมีได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น

การออก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับที่สามในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ในยุคเผด็จการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้น ทำให้คณะสงฆ์ตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการและความอ่อนแอหลังของการบริหารราชการ การแก้ไขปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ในยุคเผด็จการทหารของ ร.ส.ช. นั้น นับเป็นการตัดฟางเส้นสุดท้ายของการตรวจสอบอำนาจระหว่างรัฐและคณะสงฆ์ออกไปอย่างสิ้นเชิง ทำให้ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับนี้ซึ่งยังคงใช้มาจนถึงปัจจุบัน เป็นเผด็จการเต็มรูปแบบและกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการแก้ไขปัญหาของ

คณะสงฆ์ไทย

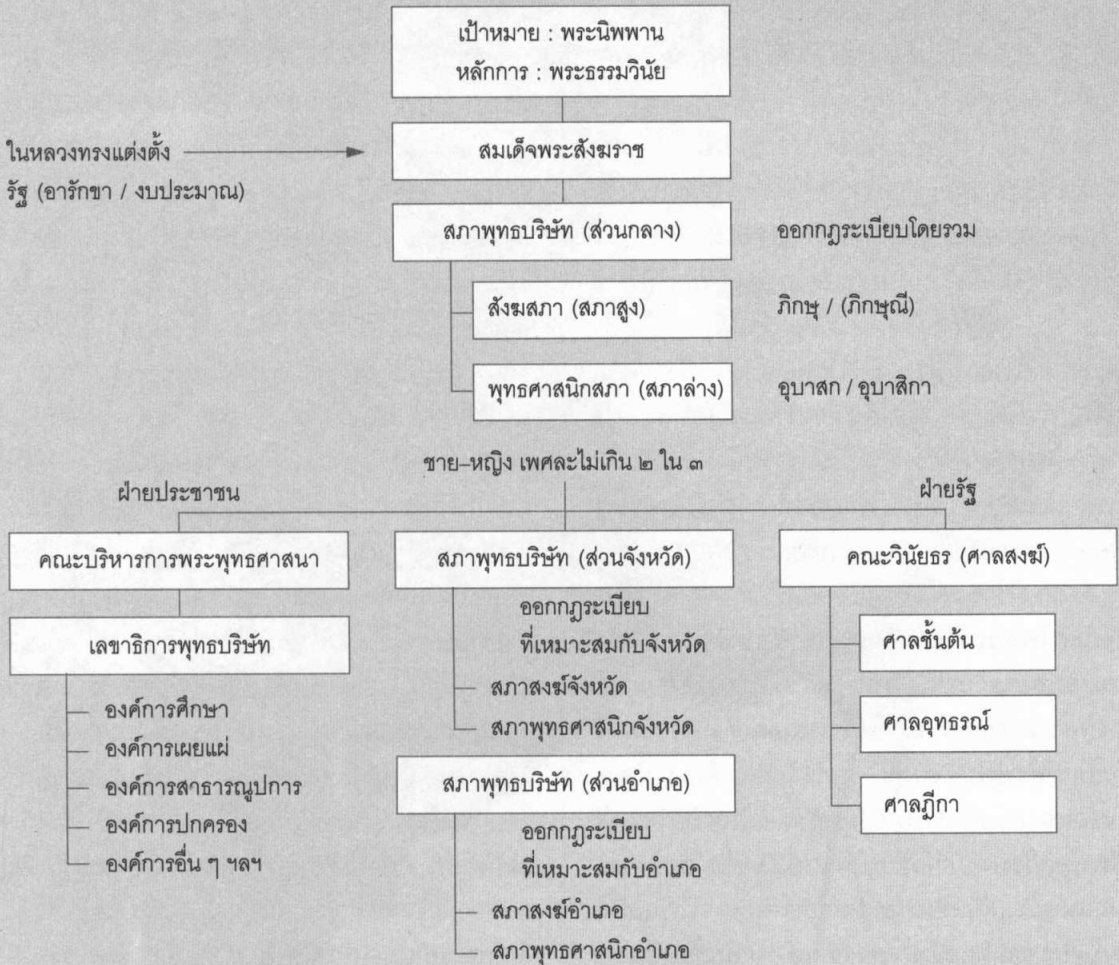
ความพยายามในการออก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ฉบับใหม่ โดยการยึดถือโครงสร้างเก่าของฉบับปี พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นบรรทัดฐานนั้น จึงมิได้เป็นการยกกร่างกฎหมายใหม่เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้พระพุทธศาสนาดีขึ้นแต่อย่างใด แม้ว่าจะมีการผลักดันให้กลุ่มพระที่หนุ่มกว่า (ที่เรียกกันว่า “มหาคณิสสร”) ขึ้นมาผูกขาดอำนาจแทนมหาเถรสมาคมก็ตาม แต่เผด็จการโดยคนหนุ่มจะแตกต่างอะไรไปจากเผด็จการโดยคนแก่ และอย่างไรจะอันตรายกว่ากัน ความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานระหว่างประชาชน พระสงฆ์ และรัฐนั้นมิได้รับการเอ่ยถึงแต่อย่างใด

การออก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่หมักหมมมายาวนาน และการปฏิรูปพระพุทธศาสนาสู่ความรุ่งเรืองนั้น หลักการและสาระสำคัญน่าจะอยู่ที่การถ่วงดุลและการตรวจสอบอำนาจซึ่งกันและกันระหว่างพระสงฆ์ ประชาชน และรัฐ ไม่ว่าจะการถ่วงดุลและการตรวจสอบนั้นจะอยู่ในรูปการตราพระราชบัญญัติหรือไม่ก็ตาม หากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานทั้งสามนี้ดำเนินไปอย่างถูกต้องแล้ว พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าจะได้รับการเชิดชู อดลัทธิในพระพุทธศาสนาจะถูกขจัดออกไป และภัยจากลัทธิความเชื่อนอกพระพุทธศาสนาจะมีโอกาสเข้ามาย่ำยีได้ ตรงกันข้ามพระพุทธศาสนาจะให้ความร่มเย็นทั้งแก่ชาวพุทธและศาสนิกของศาสนาอื่นในสังคมไทย บนพื้นฐานแห่งการไม่เบียดเบียนกัน ภายใต้บรรยากาศเช่นนี้พระพุทธศาสนาจะกลับฟื้นคืนสู่ความเจริญรุ่งเรืองบนผืนแผ่นดินไทยอีกครั้งหนึ่ง และจะเป็นที่พึ่งแก่ชาวโลกในการแก้ไขวิกฤตการณ์นานาประการที่โลกเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

แผนผังการจตุตถ์การ พ.ร.บ. พุทธบริษัทสี่

- มีสำนักงานและเจ้าหน้าที่ประจำทุกแห่ง
- มีหน่วย "ตำรวจพุทธกิจ" (คล้ายตำรวจเทศกิจ)
  - (๑) จับผู้ต้องอาบัติปาราชิกสืบตามคำสั่งคณะวินัยธร
  - (๒) ร่วมมือกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติปกป้องศาสนวัตถุ
  - (๓) เป็นกำลังให้พุทธบริษัทสี่ในกิจการพระพุทธศาสนา
- มี "คณะกรรมการตรวจเงินการพระพุทธศาสนา"
- มี "คณะกรรมการ ป.ป.ช. การพระพุทธศาสนา"
- มี "ผู้ตรวจการพระพุทธศาสนาของสภาพุทธบริษัท"
- มี "ตุลาการอาญาร" สำหรับพิจารณาความผิด เช่น การทุจริต หรือการประพฤติมิชอบ ของฝ่ายบริหารการพระพุทธศาสนา หรืออาจอนุโลมใช้ตุลาการทางฝ่ายบ้านเมืองแทนก็ได้

สาระสำคัญ

๑. ผนวกคณะสงฆ์และองค์การพุทธเข้าด้วยกัน
๒. ประชาชนควบคุมพระสงฆ์ในทางวัตถุ (ทางโลก / การบริหารองค์กร)
๓. พระสงฆ์ควบคุมประชาชนในทางจิตใจ (ทางธรรม / สั่งสอนธรรมะ)
๔. "ประชาสังคัม" พุทธบริษัทสี่ มีอำนาจบริหารจัดการพระพุทธศาสนา
๕. รัฐจัดสรรงบประมาณให้ และปกป้อง คัดครอง อารักขาพระพุทธศาสนา จากปัญหาทั้งภายในและภายนอก
๖. พระพุทธศาสนาเป็นอิสระจากระบบราชการ

เสถียรทัศนีย์

กองบรรณาธิการ สัมภาษณ์-ถ่ายภาพ

บทบาทพุทธบริษัท กับสังคมร่วมสมัย

สัมภาษณ์ ดร.ประมวล เพ็งจันทร์

อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วันพฤหัสบดีที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๕๕ เวลา ๑๔.๓๐-๑๖.๐๐ น.

ห้องประชุมรองอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จิตวิทยาเขตเชียงใหม่

วัดสวนดอก จ.เชียงใหม่

เสถียรธรรม : บทบาทของพุทธบริษัทในประเทศไทยที่มีต่อการจัดการพุทธศาสนา

อ.ประมวล : เท่าที่ผ่านมา ผมรู้สึกว่าการจัดการพุทธศาสนาในประเทศไทยถูกมอบให้เป็นภารกิจของฝ่ายบรรพชิต คือพระภิกษุสงฆ์ ทั้งนี้เพราะในอดีตเราอยู่ในสังคมที่กิจการพระศาสนา เป็นภารกิจของพระสงฆ์ เนื่องจากเราอยู่ในสังคมที่คนเกือบทั้งหมดเป็นชาวพุทธ ภารกิจในการที่จะไปต่อกรต่อสู้กับลัทธิต่างศาสนาไม่มี หน้าที่หลักของพุทธบริษัทฝ่ายพระสงฆ์คือการสั่งสอนประชาชน และเกิดความเคยชินจนกระทั่งกลายมาเป็นปกติว่า หน้าที่ของการเผยแผ่ทำนุบำรุงรักษา และปกป้องพระพุทธศาสนา เป็นของพระสงฆ์ ซึ่งตรงนี้ก็ทำให้เกิดภาพที่เราเห็นเป็นบทบาทซึ่งไม่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน เพราะเหตุเนื่องจากว่าพระสงฆ์เองก็มีข้อจำกัดในเชิงรูปแบบและวัตรปฏิบัติ ที่กลายเป็นจารีต ที่ทำให้การขับเคลื่อนพระศาสนาโดยพระสงฆ์นี้ ไม่ค่อยคล่องแคล่ว และก็ไม่ค่อยขับไวกเท่าที่ควร ขณะเดียวกันพุทธบริษัทฝ่ายคฤหัสถ์ก็ไม่ได้ตระหนักว่าตนเองมีหน้าที่ในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา นี่คือปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

เสถียรธรรม : บทบาทใหม่ของพุทธบริษัทน่าจะเป็นอย่างไร

อ.ประมวล : ผมมองว่าประเทศไทยเรานับถือพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งมีข้อจำกัดอยู่อย่างน้อย ๒ ประการที่ประวัติศาสตร์บอกเรา

ประการที่หนึ่งก็คือ พุทธศาสนาเถรวาทนี้ ยึดติดกับจารีตวัตรธรรมอินเดีย โดยเฉพาะในกลุ่มของพระสงฆ์ เพราะฉะนั้น เมื่อเรามาอยู่ในยุคสมัยใหม่ ซึ่งวัฒนธรรมอินเดียนี้ ไม่ค่อยสอดคล้องกับกระแสโลก จึงทำให้พระภิกษุเองก็เป็นปัญหาในการปรับตัวเข้าสู่กระแสโลกสมัยใหม่ นี่เป็นปัญหาๆ หนึ่งในสังคมของพุทธศาสนาเถรวาทตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ที่ไม่สามารถทำให้พุทธศาสนาเถรวาทเข้าไปมีบทบาทในสังคมที่ปลอดพ้นจากวัฒนธรรมอินเดียได้ เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่พุทธศาสนาเถรวาท มี

กำลังหรือจะเผยแผ่หรือประดิษฐ์สถิตสารอยู่ได้ เฉพาะในสังคมที่มีอิทธิพลอินเดียเท่านั้น

ประการที่สอง สังคมของพุทธศาสนาเถรวาทซึ่งมีพระภิกษุเป็นแกนนำนี้ต้องอิงอาศัยอำนาจรัฐเป็นตัวตั้งจนกลายมาเป็นรูปแบบที่ตายตัวที่ พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทต้องอิงอาศัยอำนาจพระราชานามัยที่มีพระราชเป็นใหญ่ จะเห็นว่าพระพุทธศาสนาเจริญ หรือเสื่อม นี่ขึ้นอยู่กับความเจริญหรือเสื่อมของพระราชานามัยในถิ่นนั้น ๆ ด้วยนะครับ

ด้วยเหตุอย่างน้อยๆ ๒ ประการที่ว่านี้ จึงทำให้บทบาทของพระภิกษุในประเทศไทยต้องอิงอาศัยอยู่กับจารีตอินเดีย ในสมัยที่จารีตอินเดียได้รับการยอมรับและยกย่อง พระสงฆ์ก็ได้รับการยอมรับและยกย่องสูงตามไปด้วย แต่ในปัจจุบันที่วัฒนธรรมจารีตอินเดียเสื่อม ไม่ใช่เสื่อมคุณภาพนะครับ คือเสื่อมราคาในท้องตลาดค่านิยมโลก รูปแบบพุทธศาสนาเถรวาทก็เสื่อมความนิยมลงไปด้วย ส่วนในกรณีที่ถูกติดกับอำนาจรัฐคือ เป็นความเคยชินของพระสงฆ์ ที่เกิดความเคยชินว่าต้องมีอำนาจรัฐเข้ามาอุดหนุนหรือมาสนับสนุน จึงจะสามารถทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ดีได้ พอมาถึงวันนี้ เงื่อนไข ๒ ประการนี้ แทนที่จะเป็นฝ่ายบวกให้กับกิจการพระพุทธศาสนาในสังคมไทย กลับเป็นฝ่ายลบ ก็คือทำให้พระภิกษุสงฆ์มีปัญหา การผูกติดกับวัฒนธรรมอินเดีย เมื่อวัฒนธรรมอินเดียมีราคาในตลาดความนิยมตกลง รูปแบบการประพฤติของพระภิกษุก็ตกลง ตัวอย่างเช่นกรณีเรื่องผู้หญิง พระภิกษุสงฆ์เถรวาทก็จะติดวัฒนธรรมอินเดียในการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างบรรพชิตกับผู้หญิง ตรงนี้ก็ปัญหาในปัจจุบัน สาเหตุหนึ่งที่พระพุทธศาสนาเถรวาทไม่สามารถจะไปครองใจคนในยุโรป หรืออเมริกาได้ในปัจจุบัน ประเด็นหนึ่งก็คือความเสมอภาคของผู้หญิงกับผู้ชาย พ่อแม่ชาวยุโรป ชาวอเมริกา ไม่กล้านำลูกของตัวเองซึ่งเป็นผู้หญิง และผู้ชาย มาวัดในฝ่ายเถรวาท เพราะว่าพระสงฆ์ปฏิบัติต่อลูกของเขาไม่เสมอกัน ถ้าเป็นเด็กผู้ชาย พระสงฆ์สามารถจับต้องอุ้มได้ แต่ถ้าเป็นเด็กผู้หญิง พระสงฆ์จะแสดงอาการรังเกียจ ซึ่งตรงนี้ก็ผมคิดว่า

เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมอินเดีย ว่ารูปแบบปฏิบัติเช่นนั้นจะครบมีปัญหาสำหรับพระองค์เอง

ส่วนกรณีที่อยู่กับรัฐนี้ คือพระสงฆ์รู้สึกเหมือนกับว่าต้องมีอำนาจ จึงจะสามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้ซึ่งผมคิดว่าไม่เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เพราะจริง ๆ แล้วในยุคปัจจุบัน สิ่งที่เราเรียกว่ารัฐกำลังถูกบีบให้เล็กลง สิ่งที่เคยเป็นภารกิจ เป็นหน้าที่ของรัฐ ถูกทำให้กลับคืนไปสู่ภาคประชาชนหรือชุมชนมากขึ้น เพราะฉะนั้นเราจะเห็นในสังคมใด ๆ ที่เราพูดถึงสิทธิหรือเสรีภาพ นั่นก็คือการไปทำให้รัฐมีอำนาจเหนือปัจเจกน้อยลง เพราะการจะไปทำให้เกิดการรอนสิทธิปัจเจกโดยรัฐ เริ่มทำไม่ค่อยได้ และตรงนี้เอง เกิดความขัดข้องกับฝ่ายพระสงฆ์ด้วยเช่นเดียวกัน ผมจึงบอกว่าในกรณีเช่นที่ว่านี้ พระสงฆ์ต้องยอมรับข้อเท็จจริง แล้วเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม เพราะจริง ๆ แล้วพระพุทธศาสนาที่เรากำลังพูดถึงนั้น คือพุทธธรรมที่สามารถจะมีอยู่ได้แม้ไม่มีวัฒนธรรมอินเดียหรือแม้ไม่มีอำนาจรัฐเข้ามารองรับ ซึ่งผมคิดว่านี่เป็นตัวอย่างที่เราดูได้จากประเทศอื่น ๆ ที่เป็นพระพุทธศาสนาที่ไม่ใช่เถรวาท

เสถียรธรรม : บทบาทของพุทธบริษัทที่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน

อ.ประมวล : ประการแรกที่สุด พุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ จะต้องตระหนักในความเป็นพุทธโดยวิถีชีวิต หมายความว่า การสมาทาน ไตรสรณคัมภ์ คือ เข้าถึงพระรัตนตรัยนี้ไม่ใช่เป็นเพียงแค่การกล่าวอ้างว่าฉันเข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง แต่จะต้องยึดวิถีแห่งพุทธะ ที่มีตัวพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นวิถีของพุทธบริษัทจริง ๆ นี่จึงไม่ใช่เป็นภาระของคนใดคนหนึ่ง ที่จะไปชักนำ หรือจะไปบังคับขู่เข็ญคนอื่น แต่พุทธบริษัททั้งฝ่ายบรรพชิต และคฤหัสถ์จะต้องเป็นเช่นนั้น แต่ความสำคัญมันอยู่ตรงที่ว่า ฝ่ายบรรพชิตจะเป็นมาตรฐานที่คอยจุดดิ่งให้ฝ่ายคฤหัสถ์มีระดับสูงขึ้น นั่นก็คือหมายความว่า ถ้าในกรณีที่บรรพชิตมีมาตรฐานการครองชีวิตที่เป็นไปตามหลัก

พุทธวิถี ก็จะเป็นดรรชนีที่จะไปแสดงให้เห็นว่าคฤหัสถ์เอง ก็ไม่ควรห่างไปจากนั้นมากนัก แต่ที่น่าตกใจปัจจุบันก็คือ เราไม่ได้ถึงพระรัตนตรัยโดยวิถีชีวิตจริง ๆ ผมพูดอย่างนี้อาจจะมีคนแย้ง แต่ข้อเท็จจริงก็คือ ถ้าเราจะเข้าถึงพระรัตนตรัยจริง ๆ ค่านิยมของเราที่เป็นไปในสังคมจะต้องไม่เป็นเช่นนี้ ถ้าเราถึงพระรัตนตรัยจริง ๆ ค่านิยมในสังคมจะต้องไม่เป็นในลักษณะแบบบริโภคนิยมอย่างรุนแรงอย่างปัจจุบันนี้ ค่านิยมแบบบริโภคนิยม ไม่ใช่ลักษณะและวิถีของคนไปถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เพราะไปสมาทานในสิ่งที่ตรงกันข้าม ซึ่งเป็นอกุศลมูลตามพุทธวิถี ตามคตินิยมแห่งบริโภค ใครสามารถที่จะครอบครองได้มาก (โลภะ) กลายเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องและยอมรับในสังคมไทย ใครที่มีอำนาจเหนือผู้อื่น หรือมีชัยชนะเหนือผู้อื่น (โทสะ) กลับได้รับการเชิดชูยกย่อง ใครที่มีความรู้สึกตัวตนเข้มแข็ง ยิ่งใหญ่ (โมหะ) กลับได้รับการยกย่องยอมรับ นี่มันไม่ใช่วิถีของพุทธะที่ถูกต้อง ถ้าเราสมาทานพระรัตนตรัยอย่างถูกต้อง จะต้องไม่ไหลไปตามคตินิยมของลัทธิบริโภค

การมีชีวิตอยู่และได้ทำบำเพ็ญประโยชน์โดยที่เราครอบครองอะไรเท่าที่จำเป็น (อโลภะ) มีความเป็นตัวเราที่ไม่จำเป็นต้องมีความหมายต่อเมื่อเราชนะผู้อื่น (อโทสะ) แต่เราได้รับใช้ผู้อื่นและเราก็มีความเป็นตัวเราที่ไม่ได้มีศูนย์กลางที่ตัวเรา คือไม่มีอัตตาตัวเรามาเป็นตัวกำหนดคุณค่าอื่น ๆ (อโมหะ) นี่คือกิจของพุทธบริษัท ที่จะต้องสมาทานไตรสรณคัมภ์อย่างถูกทาง และตรงนั้นะครับ ผู้ที่จะทำได้และเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ก็คือบรรพชิต ถ้าหากว่าบรรพชิตทำตรงนี้ได้ มันก็จะเกิดการ จุด ดิ่ง ลาก พุทธบริษัทออกนอกวิถีแห่งพุทธ เพราะพุทธบริษัทไทย เราจัดกระบวนการให้บรรพชิตนำคฤหัสถ์

นี่คือสิ่งหนึ่งที่ต้องเริ่มต้นทบทวนกัน และผมคิดว่าไม่ใช่เป็นเรื่องของความผิดความถูกของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผมไม่อยากจะให้บอกว่า มีฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ด้วยซ้ำไปในสังคมพุทธปัจจุบัน เพราะว่ารูปแบบของบรรพชิต และคฤหัสถ์นั้นมันถูกทำให้มีความหมายตามจารีตวัฒนธรรมอินเดีย

ที่อาจจะไม่จำเป็นในยุคปัจจุบันก็ได้

ในสังคมวัฒนธรรมอินเดีย ระบบชนชั้น และระบบเพศค่อนข้างจะเข้มแข็ง แต่เมื่อเราออกมาจากวัฒนธรรมอินเดียแล้ว ระบบวรรณะและระบบเพศนี้ นะครับไม่ควรจะเข้มแข็ง และตายตัวเด็ดขาดเช่นอินเดีย ในวัฒนธรรมอินเดีย เรื่องชนชั้น วรรณะ และเพศ เป็นสิ่งหนึ่งที่ถูกนำมาเป็นตัวกำหนดคุณค่า และมาตรฐานชีวิต ซึ่งตรงนี้มีปัญหามากในสังคมปัจจุบัน ถ้าเมื่อไหร่ที่เราทำให้เพศบรรพชิตเป็นอุดมเพศ และคฤหัสถ์เป็นหินเพศนั้นะครับมันทำให้เกิดสิ่งที่ตามมาคือความรู้สึกว่าบรรพชิตสูงส่ง คฤหัสถ์ต่ำต้อย ผมเข้าใจว่าความคิดเช่นที่ว่านี้ไม่มีในกลุ่มของพุทธศาสนาแบบมหายาน หรือมีก็น้อยมาก ผมเห็นภาพที่ท่านทะเลาะเวลาที่มีใครไปยกมือแสดงความเคารพท่าน ท่านจะโน้มตัวลงต่ำกว่าคนนั้น และขออนมือไปรับมือที่ประนมถวายความเคารพท่านนะครับ ผมคิดว่านี่เป็นภาพที่งดงาม ของนักบวชในพระพุทธศาสนา ท่านไม่ได้มีความคิดว่าผู้อื่นต่ำกว่า เพียงเพราะมีเพศต่างกัน

เสขิยธรรม : การจัดวางความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างพุทธบริษัทควรจะต้องเป็นความสัมพันธ์อย่างไร และควรมีท่าที หรือมีระยะห่างระหว่างกันอย่างไร

อ.ประมวล : ต้องมีความสัมพันธ์เชิงเกื้อกูล ปัจจุบันนี้ความสัมพันธ์ระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์เป็นความสัมพันธ์เชิงจะหยิบฉวยประโยชน์จากกันและกัน ไม่ใช่เกื้อกูลให้เกิดอรรถประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในอดีตเวลาเราพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างบรรพชิตและคฤหัสถ์ หมายความว่า บรรพชิตเกื้อกูลฝ่ายคฤหัสถ์ด้วยคุณธรรม และบารมีธรรม ซึ่งได้บำเพ็ญมา เพื่อก่อให้เกิดการซึมซับบารมีธรรม เช่น เมตตาธรรม เมื่อได้สัมผัสกับบรรพชิต คฤหัสถ์จะสัมผัสได้ถึงเมตตาธรรมที่ถูกบำเพ็ญขึ้น และเกิดความรู้สึก ที่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ในชีวิต ในขณะที่เดียวกัน ขณะที่บรรพชิตเกื้อกูลคฤหัสถ์เช่นนั้น คฤหัสถ์ก็จะเกื้อกูลบรรพชิตด้วยการเคารพบูชาคุณ ด้วยการถวาย

ปัจจัยสี่ให้กับพระสงฆ์นะครับ ซึ่งเป็นการถวายในลักษณะที่การบูชาคุณธรรม และบารมีธรรมที่พระสงฆ์ท่านบำเพ็ญมา

พอมาถึงวันนี้ผมคิดว่ามันตรงกันข้าม ก็คือความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์เชิงการตลาด เป็นความสัมพันธ์เชิงอยากได้จากกันและกัน ไม่ใช่เชิงจะให้ซึ่งกันและกัน เช่นเมื่อบรรพชิตสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ก็หวังที่จะได้อะไรบางอย่างจากคฤหัสถ์ คฤหัสถ์เมื่อไปสัมพันธ์กับพระก็หวังที่จะได้อะไรบางอย่างจากพระ เช่น พระก็หวังที่จะได้ทรัพย์สิน เช่น จตุปัจจัยไทยทานจากคฤหัสถ์ คฤหัสถ์เองก็หวังที่จะได้อะไรบางอย่าง

อย่างเชิงไสยเวทย์จากพระ เช่น เลขเด็ด และวัตถุมงคล สิ่งเหล่านี้เป็นตัวอย่าง ของความบิดพลิ้วใจ ออกนอกวิถีที่ถูกต้องในความสัมพันธ์ ของพุทธบริษัท ปัจจุบันนี้จึงกลายเป็นว่าคฤหัสถ์ก็คาดหวังอะไรบางอย่างจากพระ พระก็คาดหวังอะไรบางอย่างจากคฤหัสถ์ แล้วเมื่อไม่ได้ดังที่คาดหวังก็ติดขัดซึ่งกันและกันกลายเป็นความแตกร้าง และกลายเป็นการโทษเทว่า พระก็ไม่ดีในสายตาชาวบ้าน ชาวบ้านก็ไม่ดีในสายตาพระ นี่คือการผิดพลาดสมควรจะรีบแก้ไข และรีบที่จะปรับปรุงให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้เลยครับ

เสขิยธรรม : ในสังคมปัจจุบัน หลักพุทธธรรม หรือว่าธรรมเนียมที่เคยมีมา เพียงพอหรือไม่ในการจัดวางความสัมพันธ์ที่กล่าวถึง

อ.ประมวล : เพียงพอครับ ถ้าเราเข้าใจพระธรรมวินัยในลักษณะที่เป็นอรรถประโยชน์ ไม่ใช่ในเชิงรูปแบบฉาบฉวยภายนอก ปัจจุบันผมเข้าใจว่าพุทธบริษัทไม่ว่าบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เข้าใจพระวินัยไม่แตก หรือตีความหมายพระวินัยไม่ออก นั่นก็คือพุทธบริษัทในประเทศไทยเข้าใจพระวินัยในลักษณะเถรตรง ตามตัวอักษรทั้งที่ความจริงแล้วการเข้าใจที่เถรตรงตามตัวอักษรนั้น ไม่มีทางที่จะเข้าถึงพระวินัย

ที่เป็นเนื้อแท้ได้เลย เพราะพระวินัยที่มันเป็นสิกขาบทที่ถูกบัญญัติขึ้นมานั้น ถูกบัญญัติขึ้นภายใต้บริบทของสังคมอินเดีย เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้นในสังคมอินเดีย จึงมีสิกขาบทเช่นที่ว่านี้ะครับ พอบัญญัติเช่นนั้นแล้ว ถ้าเราไม่สนใจสิ่งที่เป็นเจตนารมณ์หรือสิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์ของการบัญญัติ แต่มายึดติดเพียงแค่ว่าตัวอักษร ผมคิดว่ามันเป็นปัญหาทันที เช่นถ้าพอพระภิกษุเข้ามาบวชเป็นบรรพชิต และบอกว่าเราจะขาดจากความเป็นพระในข้อที่ว่าด้วยการขโมยทรัพย์สิน ต่อเมื่อเราไปหยิบฉวยเอาทรัพย์สินของคนอื่นมาและมีมูลค่า ๕ มาสก และ

ก็ขาดจากความเป็นพระ ผมคิดว่าถ้าเป็นอย่างนั้นมันค่อนข้างจะง่ายเกินไปในสังคมปัจจุบัน จริง ๆ แล้วเจตนารมณ์ของตรงนี้คืออะไร

การบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา มันหมายความว่าเรากำลังบำเพ็ญสมณธรรมที่ต้องการกำจัดอกุศลธรรมให้มันหมดไปในที่สุด เพราะนั้นถึงแม้จะไม่หมดไปในเร็ววัน แต่ต้องไม่เพิ่มพูนขึ้น ต้องลดน้อยลง โลกะที่มันมีอยู่ในจิต จะต้องถูกทำให้มันบรรเทาเบาบางลง ถ้าวันหนึ่งพระภิกษุไปขโมยของผู้อื่น แสดงว่านอกจากไม่ลดแล้วยังเพิ่มขึ้นอีก จึงถือว่าแพ้แล้ว (ปาราชิก)

แต่ประเด็นของมันก็คือนั่นเราไปตีความเรื่องการขโมยเป็นเรื่องการหยิบฉวยทรัพย์สินเป็นขึ้น ๆ เราไม่ได้คิดถึงเรื่องอกุศลมูลในจิตของพระ พอเป็นเช่นนั้นเราก็จับประเด็นไม่ถูก เพราะไปให้ความสำคัญกับวัตถุที่ถูกขโมย โดยลืมความหมายที่สำคัญของโลกจริต ที่เป็นอกุศลธรรม อันเป็นสภาวะที่พระภิกษุจะต้องกำจัดออกไป เรื่องอื่นๆ ก็มีนัยเช่นเดียวกัน

คำถามว่า พระธรรมวินัยในปัจจุบันพอมั้ย คำตอบก็คือ “พอ” ถ้าพระภิกษุ และคฤหัสถ์ เข้าใจพระวินัยอย่างถ่องแท้ และผมคิดว่ามากเกินไปด้วยซ้ำไป เพราะจริง ๆ แล้วพระธรรมวินัยไม่จำเป็นจะต้องมีมากก็ได้ ถ้าหากว่าการเข้าใจพระวินัยนี้มันชัดเจน แต่ที่มีมากเพราะเหตุว่ามีพระที่เฉไฉไม่เข้าใจพระวินัยในอดีต การบัญญัติพระวินัยนี้เกิดขึ้นจากพระที่เฉไฉ ไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของการบวชทั้งนั้นเลย

เสขิยธรรม : หากธรรมวินัยเพียงพอ แต่คนยังเข้าใจไม่ลึกซึ้ง หรือเข้าใจไม่เพียงพอ จะทำอย่างไรให้ความสัมพันธ์เป็นไปได้ด้วยดี หรือมีความอนุเคราะห์ต่อกัน เพื่อเป้าหมายดังที่ธรรมวินัยวางไว้

อ.ประมวล : เวลาผมพูดถึงคำว่าความเข้าใจ และความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยนี้ ผมไม่ได้หมายถึงความรู้ของปัจเจก แต่ผมกำลังพูดถึงความรู้ของชุมชนและสังคม ในชุมชนและสังคมหนึ่งที่เรามีความรู้ใน

พระธรรมวินัยที่ดี ก็จะเกื้อกูลก่อให้เกิดบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่ดีตามไปด้วย ปัจจุบันที่เราขาดแคลนความรู้ไม่ใช่ขาดแคลนความรู้เป็นของคน ๆ ปัจจุบันเรามีพระสงฆ์หลายรูป ที่มีความรู้ด้านพระธรรมวินัยดีมาก แต่เป็นความรู้ของปัจเจกบุคคล ซึ่งไม่ได้มีผลและมีพลังในทางสังคมหรือชุมชนอะไรเลย เพราะชุมชนเองขาดความรู้ด้านพระธรรมวินัย ตรงนี้สืบเนื่องกับการสมათานไตรสรณคมณ์ เพราะเมื่อเราไม่ได้ถึงพระรัตนตรัยอย่างแท้จริงนี้ ขาดความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยก็เลยสั่นคลอน และก็เลยทำให้มีปัญหาไปด้วย ถ้าเราสามารถเข้าถึงไตรสรณคมณ์อย่างถูกต้อง ความรู้ด้านพระธรรมวินัยก็จะเกิดขึ้นในชุมชนและสังคม ในปัจจุบันนอกจากจะไม่เข้าใจอย่างถูกต้องแล้วนะครับ ยังมีความเข้าใจผิดที่คลาดเคลื่อน จนกระทั่งว่าชุมชนเองนั่นแหละ เป็นตัวจุดดึงให้พระสงฆ์ ไม่เคารพและไม่เข้าใจพระธรรมวินัยตามไปด้วย การที่มีคน ๆ หนึ่งบวชนี้ คน ๆ นั้นมาจากไหน ก็มาจากชุมชนนั่นแหละ ไม่ใช่หลุดลอยมาจากฟ้า จากที่ไหน เพราะฉะนั้นถ้าชุมชนและสังคมไม่มีความรู้ความเข้าใจมากพอ ก็ไม่สามารถบ่มเพาะให้คน ๆ หนึ่ง ซึ่งอดีตเคยเป็นนายนั้นและปัจจุบันมาบวชเป็นพระภิกษุชื่อนี้ มีความแก่กล้าจนกระทั่งออกมาเป็นพระภิกษุที่เข้มแข็งได้

ปัจจุบันถ้าจะเปรียบเทียบก็คือ อากาศและอุณหภูมิไม่ดีพอที่จะทำให้ชีพักออกมาเป็นไก่ มันก็เลยเป็นไข่ตายโคม ความรู้ของชุมชนนั่นแหละ คืออุณหภูมิที่จะช่วยให้ชีพักตัวออกมาเป็นไก่ ในอดีตเพียงแค่มัธยมผมเป็นหนุ่ม และเข้าไปอยู่ในวัด พบว่าการที่จะเป็นพระ แม้จะเป็นไปตามประเพณีในความคาดหวังของพ่อแม่และญาติพี่น้อง แต่ความเป็นจริงก็คือ ผมถูกบ่มเพาะโดยชุมชน โดยครอบครัวของผมจะต้องสังวรณระวัง เพราะถ้าผมทำอะไรผิดพลาดพลัดหลัง ความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นกับผมส่วนตัว แต่เกิดขึ้นกับครอบครัว เกิดขึ้นกับตระกูล เกิดขึ้นกับชุมชน ผมคิดว่าในปัจจุบันนี้สังคมแบบนี้ไม่มี การบวชเป็นพระเลยกลายเป็นเรื่องคนเป็นคน ๆ เป็นเรื่องปัจเจก สังคมเลยไม่สามารถที่จะเป็นที่บ่มเพาะให้

เกิดพระภิกษุสงฆ์ที่ดีได้

ผมพบกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจ คือเมื่อพระภิกษุไปอยู่ในสังคมที่ไม่ใช่เป็นสังคมชาวพุทธ ความศักดิ์สิทธิ์ของท่านเริ่มเสื่อม คือทันทีที่ ๆ ไม่มีคนกราบไหว้ ท่านจะเริ่มไม่ศักดิ์สิทธิ์ คือท่านมีความรู้สึกเหมือนกับว่าท่านไม่ได้ถูกเคารพ พอไม่ได้ถูกเคารพท่านก็เลยเกิดความรู้สึกไม่จำเป็นต้องสังวรณระวัง พอไม่จำเป็นต้องสังวรณระวัง เลยทำให้ท่านเริ่มเสื่อม ผมเคยคุยกับพระภิกษุที่อยู่ต่างประเทศอินเดีย พบว่าความเป็นพระที่มันเสื่อมนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าเราไม่ได้รับความเคารพจากสังคม พอเราอยู่ไปนาน ๆ ความสังวรณระวังก็จะเริ่มลดน้อยเจือจางลง ถ้าไปอยู่นาน ๆ ก็จะยังไม่สังวรณระวัง แต่พอกลับมาสู่ประเทศไทย ทันทีที่เหยียบแผ่นดินไทย ความศักดิ์สิทธิ์จะเริ่มถูกอภิเชกขึ้นมาอีก เพราะถูกยกมือไหว้ตั้งแต่เริ่มที่เหยียบประเทศไทย ผมเคยพูดตลก ๆ ว่าทันทีที่ก้าวขึ้นเครื่องบินของสายการบินไทย ความเป็นพระก็เริ่มคืนมาแล้ว เพราะเหตุว่ามีคนยกมือไหว้ลงมาที่ด่าน ตรวจคนเข้าเมือง เจ้าหน้าที่ก็ยกมือไหว้พระ นี่คือตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความความเป็นพระที่เรากำลังพูดถึงต้องถูกอภิเชกโดยสังคมด้วย ทำให้เกิดความเป็นพระขึ้นในจิตของคนที่เป็นปัจเจกสภาพการณ์และกระบวนการทางสังคมที่ว่านี้ สังคมไทยในปัจจุบันไม่ค่อยสนใจ และไม่ได้เห็นความสำคัญจึงไม่ใส่ใจ พอไม่ใส่ใจปุ๊บ ความรู้สึกเรื่องพระไม่ใช่เรื่องของผมก็เกิดขึ้น ทั้งที่ความจริงนั้นะครับ ถ้าสังคมใดสังคมหนึ่ง มีพระภิกษุรูปหนึ่งทุศีลนั้น เป็นความผิดของชุมชนที่ไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูพระให้เป็นพระที่มีศีลอันเป็นที่รักได้ และพอวันหนึ่งมีพระที่ไม่ดีขึ้นมาสังคมก็ไปโทษเขา

ถ้ามีพระที่ไม่ดีขึ้นมา อย่าไปโทษใครเลย นั่นเป็นความบกพร่องของพวกเขาที่เป็นชุมชนชาวพุทธเองที่ไม่สามารถที่จะเกื้อกูลอุดหนุนให้เกิดบรรพชิตที่มีความสมบูรณ์ ตามที่เราคาดหวังได้ และผมคิดว่าในขณะเดียวกัน ถ้าฝ่ายพระภิกษุเห็นฝ่ายคฤหัสถ์บกพร่องในศีลหรือวัตรปฏิบัติอะไรบางอย่าง ก็เป็นความบกพร่องของพระภิกษุอยู่ด้วยเช่นเดียวกันที่ไม่มี

พลังมากพอที่จะกล่อมเกลาคฤหัสถ์ให้อยู่ในครรลอง
คลองธรรม และเป็นพุทธบริษัทที่ดีได้

เสขิยธรรม : สังคมไทยยังเป็นสังคมพุทธอยู่หรือไม่

อ.ประมวล : โดยความรู้สึกนึกคิดของผม คิดว่าโดย
เนื้อหาลดน้อยลงไปมากจนเหลือน้อยเต็มที่แล้ว โดย
รูปแบบมีอยู่ แต่โดยเนื้อหาที่เกือบจะหมดไปแล้ว
ความเป็นพุทธถ้ามีคุณภาพที่จะวัดได้ มันลดลง
เรื่อย ๆ หลังจากที่เรามีการจัดระบบสังคมใหม่ นับ
ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นมา ความเป็นพุทธเรา
วัดจากอะไรครับ ผมวัดจากค่านิยมในสังคมที่เริ่มจะ
เปลี่ยนไป โดยนิสัยของชาวพุทธถูกทำให้มีความรู้สึก
เป็นความปรารถนาเล็ก ๆ ในจิตว่าอยากจะเข้าถึง
พระนิพพาน ผมนอนกับยายตอนเป็นเด็ก ก่อนจะ
นอน ก่อนจะหลับ คำพูดสุดท้ายที่ยายเอ่ย ก็คือ นิพพาน
นัง ปัจจัยใหญ่ (ทั้งหมดที่ทำมาทั้งวันมานี้ ขอให้
ปัจจัยหนุนส่งให้เข้าถึงพระนิพพาน) แล้วก็หลับตาลง
ในคืนนั้น ยายของผมคงไม่เข้าใจอะไรมากรอก
แต่ลึก ๆ การที่เห็นคุณค่าว่าพระนิพพานคือเป้าหมาย
สูงสุดในชีวิตนี้ ยังสถิตอยู่ในใจ แล้วความรู้สึกแบบ
ที่ว่านี้ คือความเชื่อในความหมายที่แท้จริงของชีวิต
ไม่ได้อยู่ที่การครอบครอง ไม่ได้อยู่การที่มีทรัพย์สิน
อะไรมากมาย แต่อยู่ที่การได้บำเพ็ญบารมีธรรม
ตามคติพุทธ เช่น การได้บำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี
และสิ่งที่เราเห็นในตอนที่ผมเป็นเด็กนี้ เกือบจะมองไม่
เห็นในปัจจุบันนี้เลย

ผมคิดว่าในปัจจุบันนี้โดยการกล่าวว่ นิพพานัง
ปัจจัยใหญ่ คงไม่มีแล้ว จิตลึก ๆ ก็ไม่มีด้วย นั่น
ก็คือคนที่เกิดขึ้นมานี้ มีความมุ่งหวัง ตั้งแต่ตอนเป็น
เด็กว่าจะต้องรวย จะต้องมียศอำนาจ ผมคิดว่าตัวอย่าง
เช่นกรณีอำนาจอย่างเดิวนั้นะครับ เป็นเรื่องที่ตลก
มาก เราอ่านคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เล่าเรื่องถึงฤๅษี
ดาบส ๓ ตน ไปบำเพ็ญธรรมในป่า แล้ววันหนึ่งเมื่อ
ฤๅษีดาบส ๓ ตนอยู่ด้วยกันแล้วมีของธัญพืชอาหารส่วน
ใดส่วนหนึ่งหายไป ก็เลยกังวลว่า ๒ รูปที่เหลือนี้ รูป
ใดรูปหนึ่งจะต้องเป็นขโมยแน่ จนทำให้ฤๅษี ๒ ตนต้อง

สาบานว่าไม่ได้ขโมย ขอให้เชื่อเถอะ คำสาบานอย่าง
ไรก็ไม่น่าเชื่อแต่พองศหนึ่งสาบานบอกว่า ถ้าขโมย
ของ เกิดชาติหน้าขอให้ผมได้เป็นพระราชา คำสาบาน
เช่นนี้ทำให้เพื่อนฤๅษีบอกเชื่อแล้ว ถ้าสาบานอย่างนี้
ได้เชื่อว่าไม่ขโมยแน่ เพราะในจิตของฤๅษีการเป็น
พระราชา คือการมีอำนาจ และอำนาจคือสิ่งชั่วร้าย
ต่อความเป็นดาบส ของฤๅษีครับ นั่นคือคติของพุทธ-
บริษัท ที่ไม่ได้มีชีวิตอยู่เพื่อจะมีอำนาจเหนือผู้อื่น หรือ
ครอบงำผู้อื่น แต่ปัจจุบันตรงกันข้าม ในสังคมปัจจุบัน
ทุกคนกระหายใคร่จะมีอำนาจ กระหายใคร่ที่จะ
ครอบครอง กระหายใคร่ที่จะมีชีวิตโดดเด่นเหนือผู้อื่น
สิ่งนี้มีในจิตของคนไทยสูงมาก สูงถึงระดับที่ในสังคม
ไทยปัจจุบัน ขับเคลื่อนสังคมไปโดยอภุศลมูลเหล่านี้
นี่ละครับคือดัชนีที่ผมกำลังบอกว่าในสังคมไทย
ปัจจุบันความเป็นพุทธมันลดน้อยลง

ยิ่งเมื่อผมได้มีโอกาสสัมพันธ์กับชาวพุทธใน
สังคมอื่น ผมมีเพื่อนชาวริเบตที่เป็นเพื่อนร่วมหอพัก
กัน เขามีวิถีชีวิตที่นำมาศรัทธัย แม้กระทั่งที่เขา
เรียนหนังสือนี้ ก็ด้วยความหวังว่าเขาจะได้ช่วยเหลือ
เพื่อนชาวริเบตที่ตกทุกข์ได้ยาก ต่างจากพวกเราที่ไป
เรียนหนังสือ ด้วยคาดหวังว่าจะได้ทำงาน ที่จะได้มี
เงิน ที่จะได้มีฐานะ ผมไม่เคยคิดเลยตอนที่ได้นั่งคุย
กับเพื่อนชาวริเบต แต่พอหลังจากนั้นมารู้สึกน่า
ละอายมาก ที่เราเป็นชาวพุทธผู้ริเบตไม่ได้ชาวริเบต
ที่โดยรูปแบบดูเหมือนกับว่าเขาไม่มีอะไรที่น่าภูมิใจ
มากนัก แต่มีดีกรีของความเป็นพุทธที่เข้มข้นกว่าเรา

**เสขิยธรรม : ปรากฎการณ์ที่เป็นอยู่ในสังคมเกิดขึ้นเพราะเราปล่อยปละละเลย ให้พุทธศาสนา
เป็นไปตามยถากรรมหรือไม่**

อ.ประมวล : เราปล่อยให้พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่
ไม่ใช่ชีวิต เมื่อพุทธศาสนาไม่ใช่ชีวิตชีวิต พุทธ-
ศาสนาจึงเป็นสิ่งที่อื่น ที่จะมีหรือไม่มี จะดีหรือชั่ว ก็
ไม่ใช่สิ่งสำคัญ

ที่สำคัญที่สุดคือ เราไม่ได้ทำให้พุทธศาสนาเป็น
สิกขาแห่งชีวิต นั่นคือ กระบวนการเรียนรู้ในชีวิต ไม่
ได้เป็นไปตามหลักสิกขา ที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้

แม้กระทั่งในการศึกษาพระพุทธศาสนาเอง เราไม่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างถูกวิธีมาตั้งนานแล้ว เราพยายามจะศึกษาพระพุทธศาสนาในกระบวนการที่ผิดวิธี เช่น พยายามจะศึกษาพระพุทธศาสนา ในลักษณะที่เป็นระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งผมคิดว่าการศึกษาแบบนั้นมันใช้สำหรับการศึกษาโลก หรือวัตถุธรรมภายนอก แต่การศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นการศึกษาภายใน ผมเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้อาจเป็นความบกพร่องที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ เช่นกรณีเราเร่งศึกษาที่จะศึกษาพุทธประวัติตามแนวของคัมภีร์ปฐมสมโพธิ จนต้องทำให้เกิดคัมภีร์พุทธประวัติแบบใหม่ด้วยการตัดทอนกฤษดาภินิหารีย์ของพระศาสดาออกไป เพราะความรู้สึกว่าสิ่งใดที่ไม่สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรจะครุ่นคิดและพิจารณาอย่างแยบคาย ดัดทิ้งไปเลย

ตรงนี้เองทำให้เกิดปัญหาในเชิงคติของพุทธศาสนา เพราะการที่เราถูกครอบงำโดยวิทยาศาสตร์ ทำให้ประเด็นที่เป็นแก่นของชีวิตหลุดลอยหายไป กระบวนการศึกษาตามคติแบบใหม่ ทำให้ตัวเราเองเป็นสิ่งไร้สาระ เพราะสาระไปอยู่ที่สิ่งอื่น กระบวนการศึกษาแบบที่วันนี้ทำให้สภาวะแห่งความเป็นจริงเคลื่อนย้ายจากตัวเราไปอยู่ที่อื่น และเราก็ค้นรณแสวงหาความเป็นจริงจากสิ่งอื่น

ผมคิดว่าเป็นสิ่งที่น่าละอายมากที่สุดที่ชาวพุทธตั้งคำถามว่านิพพานมีอยู่จริงหรือเปล่า และตั้งคำถามว่านิพพานอยู่ที่ไหน เพราะเป็นคำถามที่ไม่น่าถามกันเลยในหมู่พุทธบริษัท แต่มันมีคำถามนี้เกิดขึ้นจริงๆ ในสังคมพุทธบริษัท และผมคิดว่านี่คือตัวอย่างที่เกิดขึ้นจากระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาที่ผิดวิธี

เสขิยธรรม : เป็นไปได้หรือไม่ว่า ปรากฏการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นเพราะเราหมอบบพบาทในการสืบทอดพระศาสนาเอาไว้กับฝ่ายบรรพชิตฝ่ายเดียว ในขณะที่เดียวกัน ฝ่ายบรรพชิตก็ถูกกฎหมายหรือระเบียบต่างๆ ที่นอกเหนือจากธรรมวินัย กำหนดบพบาท กระทั่งท่านไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ กระทั่งทำให้ความสัมพันธ์ของ

พุทธบริษัทเบี่ยงเบนไป

อ.ประมวล : ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เป็นข้อแสดงให้เห็นว่าการหมอบหมายให้ภวาระในการสืบทอดพระพุทธศาสนาไว้กับพระภิกษุฝ่ายเดียว เป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ไม่ใช่ เพราะพระภิกษุบกพร่อง หรือไร้ความสามารถ แต่ไม่ถูกต้องเพราะทำให้ระบบความสัมพันธ์ของพุทธบริษัท ไม่เป็นไปอย่างถูกต้อง เกื้อกูลต่อกันและกัน ตามที่ควรจะเป็น ยิ่งไปกว่านั้น ยังก่อให้เกิดการยกโทษ โยนความผิดให้เป็นของผู้อื่น โดยขาดความตระหนัก ในความเป็นพุทธบริษัท

เราต้องมาจัดสรรความสัมพันธ์กันใหม่ ไม่ใช่เป็นเพราะพระสงฆ์ไม่น่าเชื่อถือ แต่เป็นเพราะจริง ๆ แล้วในคติทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์ก็ทรงสั่งสอนตลอดเวลาไม่ให้เชื่อผู้อื่นจนกระทั่งกลายเป็นว่าเราต้องไปพึ่งพาอาศัยผู้อื่น แต่ประเด็นของเราที่เราเกิดขึ้นในปัจจุบันก็คือเราทำให้เกิดความรู้สึกเหมือนกับว่าหน้าที่ในการเรียนรู้และเข้าถึงธรรมเป็นหน้าที่ของสงฆ์ เมื่อท่านรู้แล้วท่านก็มาบอกเรา แต่ถ้าเราปรับความคิดเสียใหม่ว่าหน้าที่ของการเข้าถึงธรรมและรู้ธรรมเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัททุกคน ผมว่าถ้าใครมีความรู้ตรงนี้แล้วพระสงฆ์ก็เป็นกัลยาณมิตรที่ทำให้เราเกิดความรู้สึกที่ดี แต่ไม่ได้หมายความว่าเรา

ต้องฟังพาอาศัยท่านตลอดเวลา

เสขิยธรรม : การฟื้นฟูบทบาทที่เหมาะสม ทั้งระดับปัจเจก ชุมชน หรือสังคม ทั้งระยะสั้นและระยะยาวควรทำอย่างไร

อ.ประมวล : เราคงต้องกลับไปสู่สิ่งพื้นฐานที่คิดกันเกี่ยวกับบทบาทและความสัมพันธ์ของพุทธบริษัท คือตรงนี้คงสัมพันธ์ะสิ่งที่เราผมเคยคุยกันด้วยถึงเรื่องการมีพระราชบัญญัติหรือกฎหมายรองรับการทำกิจกรรมในพระพุทธศาสนา ผมว่าอันตรายของการมีกฎหมายก็คือการทำให้เกิดการบังคับ การ

บังคับได้นั้นจะครบมันทำให้เกิดสิ่งที่เรียกกันว่าการไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เชิงเกือกลูก พูดกันตรง ๆ เกอะ เมื่อเรามีเจ้าพนักงานคนหนึ่งเช่นเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อเขามีอำนาจตามกฎหมาย เขาจะมีความรู้สึกว่าเป็นตำรวจมีความศักดิ์สิทธิ์จากกฎหมาย เพราะมีกฎหมายรองรับ เขาจึงทำอะไรก็ได้โดยไม่ต้องมีความเกือกลูกกัน

ตัวอย่างง่าย ๆ กรณีผู้นำชุมชนที่เมื่อก่อนผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำชุมชนกว่าเขาจะขึ้นมาเป็นผู้นำชุมชนได้ต้องบำเพ็ญบารมีธรรมบ้างพอสมควรนะ จนกระทั่งคนรักคนเกรงใจ เขาถึงมาเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ แต่พอ

เรามีพระราชบัญญัติการปกครองส่วนท้องถิ่นและก็มีกฎหมายมากำหนดให้ผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ผมเข้าใจว่าเปลี่ยนแปลงไปเยอะเลย ก็คือหมายความว่าไม่จำเป็นต้องมีบารมีธรรมอะไรมากมายนักใครสามารถสนองตอบเงื่อนไขทางกฎหมายได้ก็เป็นผู้ใหญ่บ้านได้แล้ว

ในกรณีของพระสงฆ์ยังสำคัญมาก เพราะเหตุว่าพระสงฆ์นี้สาระสำคัญอยู่ที่การยอมรับโดยคุณธรรม ไม่ใช่โดยกฎหมายบังคับ ถ้าเรากลับไปสู่ประเด็นที่การยอมรับนี้มันถูกปมเพาะมาจากชุมชนจากการที่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งมีอำนาจขึ้นมาโดยบารมีธรรมของท่าน ผมคิดว่าจะเป็นการจำแนกให้เห็นถึงผลของการประพุดติพรหมจรรย์โดยอัตโนมัติ เพราะความสัมพันธ์เชิงเกือกลูกกันระหว่างพุทธบริษัทจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการประพุดติธรรมต่อกันและกัน ไม่ใช่ด้วยการตรากฎหมายออกมาบังคับใช้

ความสัมพันธ์ที่ดีไม่ใช่เรื่องที่จะมาบังคับกัน แต่เป็นเรื่องของการมีท่าทีในการมองชีวิต ถ้าทุกคนที่มาสัมพันธ์กันมีท่าทีที่สอดคล้องตรงกันก็จะเกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้ แต่ในขณะที่เดียวกันถ้าบางคนหรือบางกลุ่มมีท่าทีที่แตกต่างกันแล้วต้องมาอยู่ด้วยกันก็ย่อมแตกต่างกันได้ ที่สำคัญผมคิดว่าท่าทีที่ว่านี้จะต้องเป็นไปในคติของพุทธศาสนาที่ถูกต้อง คือท่าทีที่ต่างจะเกือกลูกซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ท่าทีซึ่งถกขวยจากกันและกัน วัฒนธรรมในการที่จะให้กำลังสูญสลายไปในปัจจุบัน ดังนั้นหากเราจะไปสร้างเงื่อนไขอะไรก็แล้วแต่ ถ้าวัฒนธรรมการให้ยังไม่เกิด มันก็จะ เป็นปัญหาอยู่ร่ำไป นี่เองที่เป็นเรื่องใหญ่ เพราะเหตุว่าปัจจุบัน สังคมไม่ใช่เป็นสังคมที่เอกเทศ แต่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก

คนในปัจจุบันเวลาคิดถึงความเป็นคน ไม่ได้คิดในความหมายที่เป็นชุมชนหมู่บ้านเล็ก ๆ แต่เราคิดถึงชุมชนที่เป็นหมู่บ้านโลก ตรงนี้เองจึงเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนัก แต่ถึงแม้จะไม่ง่ายก็ไม่เหลือสติปัญญาของชาวพุทธ ถ้ายังศรัทธาในพระรัตนตรัยก็จะสามารถทำได้

คำถามคือ เรามีศรัทธาในพระรัตนตรัยอย่างไร ถูกต้องจริงจังหรือไม่เท่านั้น

เสถียรธรรม : พุทธศาสนายังมีพื้นที่เหลืออยู่หรือไม่ ในสังคมทุนนิยม และระบบการค้าเสรี หรือบริโภคนิยม

อ.ประมวล : ผมคิดว่าพุทธศาสนา คือตอบของสังคมปัจจุบันด้วยซ้ำไป คือถ้าเราจะมองในแง่ของชาตินิยม ชาล่ง ในช่วงที่ผ่านมาเป็นช่วงชาตินิยมของระบบเศรษฐกิจ ทุนนิยมหรือการค้าเสรี สิ่งที่เป็นความฝันของเราว่าเราจะเห็นสังคมที่จะสมบูรณ์ สังคมที่ดี ด้วยระบบการค้าเสรีนี้ไม่จริง ผมเข้าใจว่าไม่จริง และก็ไม่น่าเชื่อเลยว่าจะเป็นจริงได้

เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การที่เราทำให้เกิดตลาดการค้าเสรี การแข่งขันในการผลิต ในการขาย สิ่งที่เป็นผลตามมามีคือ ความสูญสลายอย่างยับเยินของสภาพแวดล้อมธรรมชาติซึ่งเป็นบ้านเป็นที่อยู่ของพวกเราที่เป็นสัตว์โลกทุกประเภท อะไรจะเกิดขึ้นถ้าเรายังก้าวเดินต่อไปบนเส้นทางอุตสาหกรรมทุนนิยมเสรี มันจึงมีแสงสว่างรำไรจากวิถีคิดแบบพุทธที่ว่า เราไม่สามารถหลุดพ้นรอดพ้นจากสิ่งที่เป็นปัญหานี้ได้ด้วยการก้าวไปข้างหน้าเรื่อย ๆ แต่สิ่งที่กำลังมองเห็นก็คือ จะต้องกลับไปสู่การทบทวนความคิดที่มีอยู่เดิมเสียใหม่

ความเชื่อที่ว่าเราจะมีชีวิตที่มั่งคั่งสมบูรณ์ ด้วยการผลิตและการค้าอย่างเสรี เป็นสิ่งที่ควรทบทวนเปลี่ยนแปลงใหม่ ปัจจุบันโลกเป็นอันตรายสำหรับมนุษย์มากขึ้นทุกวัน เพราะเราไปเบียดเบียนธรรมชาติ และธรรมชาติตอบคืนด้วยการลงโทษเราเรื่อย ๆ

ผมคิดว่าโดยกระแสความคิดที่เริ่มที่จะประจักษ์ถึงปัญหานี้ พุทธศาสนาเป็นคำตอบให้ในบางเรื่อง และหลาย ๆ เรื่องมากขึ้นเรื่อย ๆ ผมจึงคิดว่าในขณะที่เรากำลังพูดถึงสังคมพุทธบริษัทที่มีปัญหานี้นะครับ ตัวพุทธธรรมหรือตัวหลักธรรมในพระพุทธศาสนา กลับมีประเด็นน่าสนใจ พุทธธรรมกำลังอยู่ในช่วงของชาตินิยม ชาตินิยมคือหมายความว่ากำลังที่จะกลายมาเป็นคำตอบที่ชัดเจนมากขึ้นเรื่อย ๆ

โลกแบบเดิมที่เราอยู่มาประมาณ ๕๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา นี้จะเป็นไปอย่างนี้ต่อไปไม่ได้อีกแล้ว

แล้วเราจะเสี่ยงไปทางไหนดี ผมคิดว่าทางเดียวทางหนึ่งที่กำลังถูกเสนอคือทางเดียวไปในเส้นทางของชาวพุทธ นั่นคือเราจะไม่สามารถสนองตอบความต้องการของมนุษย์..แบบที่พุทธองค์เคยตรัสว่า ต่อให้ภูเขาพระสุเมรุทั้งลูกกลายเป็นทองคำก็ไม่เพียงพอต่อความอยากของคน พุดง่าย ๆ ก็คือว่าทรัพยากรมากเท่าไรก็ไม่สามารถทำให้คนพอได้ เพราะคนที่มีความอยาก จะไม่มีความอิ่ม

ทางที่เราจะต้องคิดก็คือ ทำอย่างไรที่จะสามารถควบคุมความอยาก ความต้องการของเราได้ และสามารถที่จะอยู่กับธรรมชาติได้ ไม่ใช่เอาธรรมชาติมาบริโภคใช้สอยตามอำเภอใจ แต่เราต้องมีความเคารพยำเกรงในธรรมชาติ เราจะต้องมีความสำนึกในความเป็นตัวเรา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นเอกเทศมาจากธรรมชาติ ผมคิดว่าวิถีแบบนี้พระพุทธศาสนาสามารถให้คำตอบกับชาวโลกได้ และตรงนี้เองนะครับที่ทำให้ผมเชื่อมั่นว่า เป็นวิถีแห่งพุทธ มีคุณค่า มีความหมายกับชาวโลก

แต่คำถามว่าใครจะเป็นผู้ยับยั้งสิ่งนี้ต่อกระแสโลก เป็นที่น่าเสียดายว่าในขณะที่ประเทศไทยภูมิใจว่าเป็นเมืองพุทธ ชาวพุทธไทยกลับไม่สามารถยับยั้งสิ่งที่เป็นวิถีที่ตรงตามให้กับชาวโลกได้เลย ตรงกันข้ามกับชาวริเบตนะครับ ท่านทะไลลามะซึ่งเป็นประมุขของศาสนจักรทิเบตซึ่งมีประชาชนเป็นจำนวนน้อย แผ่นดินที่จะอยู่ก็ยังมี ต้องไปอาศัยบ้านผู้อื่นอยู่ แต่กลับมีแสงสว่างนำทางให้กับชาวโลกเป็นจำนวนมาก

มีการสำรวจความรู้สึกของชาวเยอรมันว่าบุคคลที่ชาวเยอรมันคิดว่าเป็นผู้ฉลาดที่สุด (wiseman) คือใคร ชาวเยอรมันส่วนมากบอกว่าเป็นท่านทะไลลามะ ที่นำคิดนะ คำว่าฉลาดคือหมายความว่า มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข และก็เป็นที่ที่ ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นได้ ในความหมายก็เป็นบัณฑิต หรือเป็นปราชญ์

ฤดูกาลเข้าวัด... วัดมีอะไรให้คนง่า

เทศกาลเข้าพรรษา เป็นช่วงสำคัญในการปฏิบัติกิจ ทางศาสนาของพระสงฆ์ เป็นห้วงเวลาที่มีพระภิกษุ เพิ่มจำนวนในทุกวัด นั่นคือ สภาพที่พึงบังเกิด แต่สถานภาพของวัด เนื้อหาและการพัฒนาตนเองของพระ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง ของศาสนาพุทธ กำลังถูกประเมินว่าตกต่ำลงเพราะอะไร จิราภรณ์ เจริญเดช มีข้อสังเกต

|| มั้วัดไม่ใช่สรณะของชาวพุทธทุกคนเสมอไป แต่วัดเป็นสถานที่แห่งความสงบ สันติ สุข และหลุดพ้น วัดไม่ได้เป็นเพียงอาคารสถานที่ที่มีศาสนาในหัวใจยึดถือเป็นที่พึ่งรักษา แต่วัดยังเป็นสัญลักษณ์ของสังคมและชุมชน ซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าการเป็นตัวแทนทางศาสนาเท่านั้น

ในช่วงหลังปีกึ่งพุทธกาล หรือ ๒๕๐๐ ปี หลังจากกำเนิดศาสนาพุทธเป็นต้นมา ศาสนาพุทธถูกทดสอบด้วยพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติกิจในรูปแบบต่าง ๆ กัน มีชาวฆราวเกี่ยวกับพฤติกรรมไม่ถูกอยู่ในรีตในรอยของพระสงฆ์ ผู้สืบทอดพระศาสนามากขึ้นเรื่อย ๆ การประพฤติตนเป็นศาสดาของพระภิกษุบางรูป นำไปสู่ความหมองมัวในกิจปฏิบัติของตัวแทนพระพุทธศาสนา ความเจริญทันสมัยของสังคมที่เร่งรัดพัฒนาวัตถุไปตามแผนพัฒนาชาติหลาย ๆ แผนติดต่อกันมา กระทบค่านิยมและแบบแผนพฤติกรรมของพระสงฆ์อย่างเกี่ยวเนื่องไปด้วย พระภิกษุจำนวนไม่น้อย กลายเป็นผู้ทำลายแบบแผนใน

กิจวัตรเพราะติดหลงในวัตถุ จนละเลยเรื่องการรักษา ศิล จนผู้ควรเป็นแบบอย่างในการสืบทอดศาสนา ทำให้กระบวนการรักษาเสื่อมเสีย ทำให้มีการตั้งคำถามในหมู่นักการศาสนาว่า ศาสนาพุทธจะอยู่รอดได้อย่างไร ท่ามกลางสังคมวัตถุนิยม

วัตถุนิยม เป็นยาเสพติดชั้นเยี่ยม เพราะทำให้คนติดหลงอย่างง่ายตายและยากจะเลิกละ

ก่อน ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว พระพุทธเจ้าเคยทรงแสดงอานิสงส์ของอามิสทาน คือ ทานที่เป็นสิ่งภายนอก ได้แก่ วัตถุสิ่งของ ข้าวน้ำ เสื้อผ้าอาหาร ไร่แก สิ้นเสนาบดี แหวนครุเวสาลี ว่าไว้คือ ผู้ให้ ย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนเป็นอันมาก คนดีย่อมพอใจคบหากับคนที่รู้จักให้ นำไปสู่ชื่อเสียง เป็นผู้นำในการชุมนุม และคนเหล่านี้แหละที่เมื่อตายไปได้สู่สุคติ

จริงหรือไม่ ?

พุทธวจนะที่ทรงแสดงไว้ ย่อมถูกทดสอบด้วยผู้ปฏิบัติสืบทอดมา

สังคมไทยจึงมีแบบอย่างจากการประพฤติตน

เป็นผู้ให้ในการแสดงตนว่ามีอะไรเหนือกว่าผู้อื่น รวมทั้งการทำให้เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ให้มีอำนาจเหนือผู้รับ

แม้ยุคสมัยนี้เราจะไม่มีพระพุทธรเจ้า แต่พระสงฆ์องค์เจ้าหลายรูปก็มีพันธะนำเอาพุทธวจนะมาเผยแพร่และสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนรับไปปฏิบัติ การให้หรือผู้ให้ที่พระท่านสอน รวมถึงการดูแลพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์สืบทอดพระศาสนาต่อไปได้ ตัวอย่างบุคคลอย่าง นางวิสาขา อนาคตปิณฑิกเศรษฐี พระเจ้าอโศกมหาราช ล้วนเป็นผู้ให้ที่ถูกจดจำในยุคนั้นสองพันกว่าปีก่อนโน้น

การให้ที่พระพุทธรองค์ทรงสั่งสอนนำมาสู่การตีความในสังคัมสมัยใหม่ว่า ให้อะไรดีหรือไม่ให้อะไรดี 'การให้' ความสว่างทางปัญญายอมเป็นอานิสงส์

แล้วการ 'ไม่ให้' อะไรเล่าจึงถือเป็นอานิสงส์ นั่นคือ การช่วยให้คนหลุดพ้นจากความมืดทางปัญญา ความมืดจากการครอบงำของกิเลส ตัวอย่างการช่วยชีวิตคนไข้ที่หมอรับภาระอยู่ ถือเป็นจริยธรรมสูงสุดในวิชาชีพแพทย์ แล้วการฆ่าชีวิตที่ทุกข์ทรมานจากความป่วยไข้ นั่นเล่าถือเป็นการให้หรือเป็นการไม่ให้

อานิสงส์อะไรที่คนจดจำเป็นแบบอย่างในการประพฤติของตัวแทนศาสนา

ดี-ชั่ว ตายตัวหรือไม่

คำสอนของพระพุทธรเจ้านอกจากธรรมและศีลแล้ว ยังมีจริยธรรมเป็นข้อเรียกร้องขั้นต่ำสุดหรือหลักธรรมขั้นต่ำสุด ที่ทรงวางไว้ให้มนุษย์ปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม จึงมองส่วนรวมเป็นหลัก ทำให้ผู้ที่มีมากกว่ารู้สึกยินดีที่สามารถให้ได้มากกว่า เกิดเป็นกุศลจิตขึ้นแล้ว

กระแสของตัวแทนศาสนาที่สังคมตั้งคำถามต่อพระภิกษุรูปต่างๆ ที่มีชื่อเสียงในทางลบและด้านบวก ไม่ว่าจะเป็น ธัมมชโย ในกรกรว่านซื้อที่ดินและสร้างชุมทรัพย์ในที่ต่างๆ หรือสีกาแป้วแนวร่วม อิศระมุณี ออกมาเปิดโปงสัมพันธ์ของอิสระมุณีที่มีวหองกับสีกา...แดง พระพรหมโมลี พันมหาเถรสมาคม หรือแม้แต่วีรบุรุษในผ้าเหลืองอย่าง หลวงพ่อคุณ เจ้า

ตำรับการเคาะบาลให้พร...และ หลวงตาบัว แสดงตัวในฐานะเจ้าของเงินทองผ้าปากองใหญ่ที่สุดในประเทศเพื่อช่วยชาติ

ยังไม่นับย้อนไปถึงกรณี ยันตระกับชบวณ ศรัทธาที่สิ้นสะเทือนอย่างกว้างขวาง ต่อเหล่าสาวกสีกาจนเกิดตำนานเด็กหญิงกระต่าย เชื่อว่าสังคมไทยก็ยังคง จำได้ หรือมีบทเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมของพระ เช่น แจ้งจับเจ้าอาวาสชมชื่นเด็กฯ สะท้อนภาพสังคมสงฆ์ซึ่งยังมีมิติชีวิตให้ต้องการจัดการให้ถูกต้องมาโดยตลอด

เรื่องเหล่านี้เป็นเพียงเศษเสี้ยวของสถานภาพที่ศาสนาพุทธดำรงอยู่ในโลกปัจจุบัน ศาสนาพุทธไม่ได้เป็นเพียงพินัยกรรมของพระ (ผู้สร้างเรื่องอื้อฉาวในสังคมไทย) เท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการจัดระเบียบใหม่ในวงการศาสนาเองที่พระอีกหลายรูปกำลังทำกันอยู่

และมีใช่ว่าศาสนาพุทธจะถูกทดสอบอย่างหนักด้วยพฤติกรรมของพระสงฆ์ในยุคนี้เท่านั้น ตั้งแต่โบราณมาแล้วที่การพยายามสืบทอดศาสนาพุทธให้อยู่ในร่องรอยที่พระพุทธรเจ้าทรงสั่งและมอบมรดกพุทธปรัชญาไว้ให้ชาวโลกต้องหวังพึ่งศักยภาพอันสมบูรณ์ของพระสงฆ์เป็นหลัก แต่เวลากว่าสองพันห้าร้อยปีที่ผ่านมา การรับมอบมรดกพุทธศาสนามาสืบทอดต่อในโลกนี้ เป็นเรื่องของเทคนิคทางโลกด้วย เพราะวิสัยทัศน์ของผู้รับไม่เหมือนกันทั้งหมด

แม้เมื่อศตวรรษที่ผ่านมา หรือ ๑๓๔ ปีก่อน (พ.ศ. ๒๔๑๑) ที่ พระสยามธรรมาธิบดี แอ้ม อา. เดอ เกรอ็งจาร์ริกไว้ว่า เราต้องไม่คิดว่าพุทธศาสนาของสยามเหมือนกับพุทธศาสนาของอินเดีย แม้จะคล้ายคลึงกัน แต่ก็มี ความแตกต่าง ที่เห็นได้ชัด ชาวสยามนับระดับความบริสุทธิ์ของจิตใจได้ ๙ ระดับ (นิพพาน) ในขณะที่ชาวพุทธในอินเดียนับได้ ๑๑ ระดับ (นิรวานา)

บุญทำกรรมแต่งที่ชาวพุทธในไทยเชื่อเป็นปัจจัยแยกคายในการทำให้พระสงฆ์มีส่วนได้เสีย การตักบาตร ในวิถีชีวิตของชาวไทย เป็นการทำบุญสูงสุดในข้อกำหนดของชาวพุทธ การตักบาตร จึงดูเป็นการให้ทานแก่พระ เพื่อแสดงความเข้มแข็งในการสืบทอด

พระศาสนาของชาวพุทธ ถัดมาคือการ 'ทำบุญ' ทั้งด้วยพิธีกรรมเอ็กเกริกตามลัทธิพราหมณ์หรือฮินดู และด้วยการรักษาศีลปฏิบัติธรรม เป็นหน้าที่และกติกายของการแสวงหาความสุข สงบภายในจิตวิญญาณได้

พ้นไปจาก 'บุญทำ กรรมแต่ง' ชาวพุทธมีสิ่งใดเป็นปลายทางแห่งศรัทธาเพื่อรักษาจิตใจ ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้ บุญที่เข้าไป ให้ผลคืนในบั้นปลาย

แต่ทั้งหมดนี้คือ อุบายที่สังคมไทยสอนให้ชาวพุทธประกอบชีวิต และบำรุงพระศาสนาให้รอดด้วยวิธีง่าย ๆ ที่สุดคือ การรู้ว่าอะไรคือ รักดี ห้ามจั่ว รักชั่ว ห้ามเสา นั่นเอง

ทำไม...ต้องเลือกเพียงทางเส้นเดียวในชีวิต

ถ้าถอยออกมาห่างสังคมไทยหนึ่งก้าว สำนวญความเป็นไปในศาสนาพุทธ ซึ่งมีโซ ส่วนข้างมาก ในประชากรโลกหกพันล้านนี้ หากคนที่เข้าใจและได้ประโยชน์สูงสุดจากภูมิปัญญาแห่งพระพุทธเจ้ายังได้น้อยอยู่มาก บางครั้ง เพียงเพราะมนุษย์เจ้าปัญญาติดกับดักตัวเองที่ 'ไม่รู้' และเชื่อว่าความไม่รู้ของเขานำไปสู่ความไม่เข้าใจศักยภาพของตนเอง และบางครั้งความไม่มั่นใจว่าอะไรเป็นอะไรทำให้มนุษย์ยอมแพ้ต่อการแสวงหาจิตวิญญาณของตนเสียตั้งแต่ยังไม่เริ่มต้นออกค้นหา

ไม่ว่าพุทธเป็นศาสนาหรือปรัชญา แต่การมีอยู่ของศาสนาพุทธเป็น 'สัจจะเรื่องหนึ่ง' ที่ทำให้เกิดการค้นพบตัวเองอย่างน่าพิงพอใจของมนุษย์อีกหลายคน

มนุษย์สองคนในบรรดานั้น รวมทั้ง เมื่อปี ๒๕๔๒ มีบทสนทนาเรื่องพุทธศาสนา-ปรัชญาตะวันตก ระหว่าง พ่อลูกชาวฝรั่งเศส **ฟรังซ์ เรอเวล** กับลูกชาย **หลวงพ่อ มัตติเยอ ริการ** ที่ปรากฏเป็นชุดปุจฉา วิสัชนา หรือถ้อยสนทนาธรรมที่สำคัญแห่งยุคชุดหนึ่ง

ความน่าสนใจของบทสนทนาซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือเรื่อง *ภิกษุกับนักปรัชญา* ซึ่งจัดว่าเป็นคำถามคำตอบเรื่องพุทธธรรมและการทำความเข้าใจกับชีวิตที่ลึกซึ้งและชัดเจนที่สุดเรื่องนี้อยู่ที่คำถามของผู้เป็นนักปรัชญามาก่อนที่จะเป็นนักคิดนักเขียนและ

นักวิจารณ์การเมืองคนสำคัญในฝรั่งเศส ส่วนลูก-หลวงพ่อมัตติเยอ ริการ เป็นนักวิทยาศาสตร์ระดับปริญญาเอก ด้านชีววิทยาโมเลกุลจากสถาบันปาสเตอร์ในกรุงปารีส และมีผลงานรางวัลโนเบลไพร์ชจากการค้นพบความรู้ใหม่ในสาขาชีววิทยา อันเป็นคุณแก่ชาวโลกที่โลกวิทยาศาสตร์ยกย่อง ก่อนจะตัดสินใจเลือกเส้นทางการเป็นพระในเนปาล

บทสนทนาตอนหนึ่งซึ่ง หลวงพ่อมัตติเยอ ให้เหตุผลแก่ ฟรองซ์ผู้บิดา

อาตมารู้แน่แล้วว่าเป็นสิ่งที่ต้องการทำอะไรอย่างแท้จริง และควรทำตั้งแต่ออยู่ในวัยหนุ่ม คือ การไปหิมาลัย แทนการไปสหรัฐอเมริกา

ด้วยความรู้และความตระหนักในเหตุผลเยี่ยงนักปรัชญา ทำให้พ่อแย้งลูกว่า

แต่ท่านไม่เห็นว่ทั้งสองสิ่งนี้ดูเหมือนจะเคียงคู่กันไปได้หรอกหรือ

หลวงพ่อมัตติเยอ

โดยพื้นฐานแล้ว วิทยาศาสตร์กับชีวิตทางจิต-วิญญาณไม่มีอะไรที่จะเข้ากันไม่ได้ แต่สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญกับอาตมามากกว่าอีกสิ่งหนึ่งเท่านั้นเอง...

หลวงพ่อมัตติเยอให้เหตุผลแก่บุพการีของท่านว่า ในทางปฏิบัติ คนเราไม่อาจเหยียบเรือสองแคมหรือจับปลาสองมือได้ อาตมาไม่มีความปรารถนาที่จะแบ่งเวลาอีกต่อไป แต่ต้องการอุทิศเวลาทั้งหมดให้กับสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับอาตมา ต่อมาภายหลังอาตมาจึงได้รู้ว่าการศึกษาวงวิทยาศาสตร์ของอาตมา โดยเฉพาะการเน้นถึงความเป็นเหตุเป็นผล และถูกต้องแม่นยำของวิทยาศาสตร์ เข้ากันได้เป็นอย่างดีที่สุดกับการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และวิถีทางอภิปรัชญาแบบพุทธ

ด้วยเหตุนี้ทำให้ตลอดเวลา ๒๕ ปีหลังจากท่านได้บวชเป็นพระภิกษุท่านไม่เคยสับสนกับแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่ท่านเคยเข้าใจมาก่อน...ในฐานะที่เป็นการค้นหาความจริงเลย

เกิดอะไรขึ้นกับการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ในช่วง ๓๐ ปีหลังซึ่งไม่มี ดร.มัตติเยออยู่อีกต่อไป...ในโลก

อีกด้านที่ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ ยุคแห่งการแสวงหาของ
คนหนุ่มสาวที่เรียกตัวเองว่าฮิปปี กลับมี ดร.มัตติ-
เยออยู่ร่วมด้วยแทน

มัตติเยอ เกิดเมื่อปี พ.ศ.๒๔๘๙ เขาเพิ่งสนใจ
ประวัติศาสตร์เอเชียในยุคแสวงหา เหตุการณ์ที่จีนบุก
ทำลายล้างวัดกว่า ๖,๐๐๐ แห่งในทิเบตเมื่อปี ๒๔๙๓
และผนวกทิเบตเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจีนในปี ๒๔๙๔
นั้น นับเป็น 'ความรุนแรง' ที่สุดในทัศนะของเขา

ในขณะที่คนไทยในช่วงเวลานั้น อาจจะยังไม่มี
ชื่อ 'เกจิ' หรือพระดั่ง ๆ ติดปากให้ฟังกราบไหว้มาก
เหมือนยุคหลัง แต่ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยผู้กริ่งเกรง
ภัยคอมมิวนิสต์ และลัทธิสังคมนิยมอย่างผิด ๆ กิ่วตก
ว่า หากเมืองไทยถูกคอมมิวนิสต์ยึดครอง ชาวพุทธจะ
อยู่อย่างไร

สำหรับความเชื่อมั่นในพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งปี
พ.ศ.๑๘๐๐ ซึ่งจารึกไว้ในหลักศิลาว่า กรุงสุโขทัยนี้
ดี...แผ่นดินร่มเย็นด้วยพระบารมีแห่งกษัตริย์...และ
อาณาจักรรุ่งเรืองด้วยพุทธศาสนา... สัมพันธภาพ
แห่งพุทธศาสนาระหว่างสยามกับลังกาวงศ์ เข้มแข็ง
ยิ่ง ทูราชาวศ์ของอาณาจักรสยามบำรุงพุทธศาสนา
การสืบทอดพุทธศาสนากลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญ
คู่สถาบันพระมหากษัตริย์ อยู่ธยา กรุงธนบุรี และ
รัตนโกสินทร์...นั่นคือสถานภาพของพุทธศาสนาใน
ประเทศไทย ที่คนไทยรับรู้

สถานภาพศาสนาพุทธในทางโลก

หนึ่งปี ก่อนเดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๑๑
คนหนุ่มสาวหลายคนที่ไม่หาสิ่งที่แตกต่างออกไป เดิน
ทางไปอินเดีย บางคนไปที่นั่นเพื่อสูบกัญชา บางคน
เสาะหาการค้นคว้าทางจิตวิญญาณ ไปตามอาศรม
ฮินดู บางคนสำรวจเทือกเขาหิมาลัย ทุกคนค้นหา
อะไรสักอย่างทุกที่ทุกทิศ มีการแลกเปลี่ยนความคิด
และข้อมูลกันตลอดเวลา ฉันค้นพบคนหนึ่งยอดมาก
ที่นั่น...ฉันเห็นวิวสวยที่สุดที่สิกขิม... ฉันพบครุตนตรีที่
เบนารเอส... ครูโยคะทางใต้ของอินเดีย...

มีน้อยคนมากที่สนใจในพุทธศาสนาในทิเบต
แต่มัตติเยอ ก็ให้เหตุผลว่า

ความสนใจของอาตมาไม่ได้เริ่มต้นจากการ
ศึกษาพุทธศาสนา ทั้งในการเดินทางครั้งแรกของ
อาตมา หรือการเดินทางครั้งที่สองที่สามต่อมา แต่
อาจารย์ของอาตมาบอกอาตมาว่า มีสิ่งน่าสนใจมาก
มายในศาสนาพุทธ แต่ที่สำคัญจะต้องไม่หลงทางไป
ในทางการศึกษาเฉพาะแต่ทฤษฎีหรือตามตำรา
เพราะจะทำให้ห่างจากการปฏิบัติทางจิต ที่เป็นหัวใจ
โดยแท้ของศาสนาพุทธ และการเปลี่ยนแปลงภายใน
ตัวเราทั้งหมด

นักปรัชญาแย้งพระว่า ไสเกรตีส หรือ อริสโต-
เติล คือปราชญ์ที่ค้นพบความรู้ใหม่ในโลก ทำให้เกิด
ความเข้าใจโลกและตัวเองของมนุษย์ ไม่ถือเป็น
ปัญญาหรือหรือ

พระอดิตนักชีววิทยาตอบว่า ทั้งหมดนั้นคือ
ศาสตร์ แต่ปัญญาเกิดขึ้นเมื่อมีความเปลี่ยนแปลง
ภายใน สิ่งที่เป็นปัญญาที่เข้าใจแก่นแท้ของธรรมชาติ
และสรรพสิ่งว่า ไม่เที่ยงแท้ไม่คงทน และมนุษย์จะ
ปลดพันธนาการในบ่วงของต้นเหตุแห่งความทุกข์ได้
อย่างไร

นี่เป็นเพียงรูปธรรมในการทำความเข้าใจ จาก
บทสนทนาธรรมระหว่างนักปรัชญากับพระภิกษุ ซึ่ง
เคยเป็นนักวิทยาศาสตร์ ในบทสนทนาชุดนี้อีกหลาย
แง่มุม เช่น พุทธเป็นศาสนาหรือปรัชญา ปิศาจในกล่อง
ดำ ศาสตร์แห่งจิต กระทำต่อโลกและต่อตนเอง และ
อีกหลายประเด็นล้วนเป็นการแยกแยะ "ความรู้จริง"
กับ "ความรู้เทียม" ให้เห็นชัดเจนขึ้น

ยิ่งนับวันพุทธศาสนามีรูปแบบการนับถือหลาก
หลายนิกายมากขึ้น ยิ่งต้องการความเข้าใจในแก่นแท้
ของธรรมจากชาวพุทธเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ
เลือก 'แก่น' เป็น และรู้เท่าทันในการแยกแยะ 'กระพี้'
ทิ้งออกไป

คำถามที่เกิดขึ้นในสังคมของเรา ขณะนี้คือมี
พระกัรุป ที่วางตัวเหมาะสมและสร้างเสริมพุทธ-
ศาสนา ให้พุทธมามกะ รู้จัก นับถือ และจดจำในทาง
สร้างสรรค์

ศาสนา กับความ รอด ของ สังคม

ตีพิมพ์ครั้งแรกใน คอลัมน์ "ปิดเล่ม" วารสารผู้ไต่
ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๕๙ มกราคม - เมษายน ๒๕๕๕ น. ๖๑ - ๖๓

นักคิด นักวิจารณ์สังคมหลายท่าน มีความเห็น
ว่าเพื่อความรอดของสังคม ศาสนาจะต้องกลับมา
บทบาทสำคัญคือ ต้องนำศีลธรรมกลับมาสู่จิตใจของ
คนในสังคม

เหมือนอย่างที่ท่านพุทธทาสเคยกล่าวไว้ว่า
“ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกจะเป็นนาศ” เพราะทิศทาง
ที่สังคมกำลังมุ่งไปนั้นกำลังนำไปสู่ความหายนะ ทั้ง
กับมวลมนุษยย์เองและกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่คำจุน
ชีวิตมนุษยย์อยู่

ทั้งนี้มองจากความรุนแรงในหลายรูปแบบที่เกิด
ขึ้นในส่วนต่าง ๆ ของสังคมโลกและประเทศทั้งหลาย
ไม่ว่าใหญ่หรือเล็กต่างก็สะสมอาวุธยุทโธปกรณ์กัน
อย่างมากมาย นอกจากนั้นหลายประเทศยังมีอาวุธ
นิวเคลียร์ ว่ากันว่าปัจจุบันโลกเรามีอาวุธนิวเคลียร์
มากพอที่จะทำลายโลกได้หลายครั้ง

แล้วยังมีช่องว่างระหว่างคนจนคนรวยที่ขยาย
กว้างขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่มีท่าทีว่าจะลดลงได้ ปัญหา
สังคมเพิ่มมากขึ้นขณะที่เครื่องมือที่จะมาช่วยแก้
ปัญหาค่อย ๆ ล่มสลายลงไป

ในสังคมปัจจุบัน สถาบันครอบครัว รวมไปถึง
ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมอันดีงามต่าง ๆ ค่อย ๆ
หมดความหมาย ไม่ได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของ
คนอีกต่อไป กลายเป็นเพียงเครื่องมือดึงดูดเงินตรา
ต่างประเทศจากนักท่องเที่ยวเท่านั้น

ชีวิตของคนเต็มไปด้วยความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย
นับวันคนยิ่งเห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นแก่เพื่อนมนุษย์
น้อยลง มีน้ำใจน้อยลง มีการแก่งแย่งกันมากขึ้น และ
โหดร้ายมากขึ้น

ส่วนในเรื่องของสิ่งแวดล้อมก็คงไม่ต้องพูดถึง
มากนัก เป็นที่ทราบกันดีว่าโลกของเรากำลังร้อนขึ้น
แต่ก็ไม่มีมาตรการแก้ไขกันอย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ เห็นมีแต่การ
โฆษณาว่า “โลกร้อนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ต้องซื้อ
แอร์...มาติด” โดยไม่สนใจว่าเจ้าเครื่องปรับอากาศนั้น
แหละที่เป็นหนึ่งในตัวการที่ทำให้โลกร้อนขึ้น พื้นที่ป่า
ในโลกกำลังลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ และไม่ว่าจะจะเป็นพื้น
ดิน น้ำ หรืออากาศก็มีแต่จะเป็นพิษต่อมนุษยย์มากขึ้น
ทุกที มีการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์มากขึ้น ฯลฯ

ทั้งหมดนี้...มนุษย์กำลังมุ่งไปสู่ความหายนะ แต่ที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งก็คือ มนุษย์ยังไม่ได้ตระหนัก รู้ถึง "สัญญาณแห่งกาลเวลา" ที่มีอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน ดังนั้นศาสนาจึงถูกมองว่าเป็นทางออก ศาสนาจะต้อง กลับมาเตือนสติมนุษย์!

ศาสนาจะสามารถรับหน้าที่นี้หรือไม่?

เพราะดูแล้วก็เห็นว่าศาสนากำลังลุ่มหลงไปไม่น้อยเลย คริสตชน (รวมหมดทั้งฆราวาส พระสงฆ์และนักบวช) ส่วนใหญ่ต่างก็กำลังหลงไหลไปกับเงินตรา ความฟุ้งเฟ้อ ความสะดวกสบาย อาหารที่อร่อย และเทคโนโลยีที่ล้ำหน้า อันเป็นสิ่งที่ระบบทุนนิยมปัจจุบันนี้กำลังส่งเสริมให้มนุษย์เห็นว่ามันเป็นวิถีชีวิตของผู้เจริญแล้ว

พระไพศาล วิสาโล เคยพูดไว้ในการบรรยายครั้งหนึ่งว่า : - เมื่อก่อนลัทธิคอมมิวนิสต์เห็นว่าศาสนา คือยาฝิ่นมอมเมาปวงชน และได้พยายามทำลายศาสนา โดยการห้ามสอน ห้ามทำพิธีกรรมทางศาสนา จับผู้มีความศรัทธา พระสงฆ์นักบวช ไปฆ่าบ้าง ไปกักขังไว้บ้าง กับทิ้งเอาไปทำทารุณกรรมต่าง ๆ แต่คอมมิวนิสต์ทำลายศาสนาไม่สำเร็จ ลัทธิคอมมิวนิสต์ล่มสลายไปเสียก่อน ปัจจุบันเหลือแต่ลัทธิทุนนิยม ทุนนิยมไม่ทำลายศาสนาแต่กลับเอาศาสนามาเป็นรางวัล

ผมเห็นด้วยกับพระไพศาล เพราะปัจจุบันศาสนากำลังหลงไหลไปกับชัยชนะของทุนนิยม ศาสนากลายมาเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยม หลงไหลไปกับการบริโภค หลงไหลในวัตถุ มีชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อ และปล่อยตัวไปกับความโลภของมนุษย์

แทนที่ศาสนาจะเป็นจิตสำนึกให้แก่มนุษย์ที่กำลังหลงไหลในทางผิด ศาสนากลับลุ่มหลงไปเสียเอง

อีกอย่างหนึ่งปัจจุบันคริสตชนมองข้ามแก่นคำสอนของพระเยซูเจ้า ไปเน้นแต่สิ่งที่เป็นเปลือก คริสตังส่วนถือศาสนาเพียงเพื่อสนองความต้องการของ "ตัวกู" มากกว่าที่จะยึดหลักธรรมของพระเยซูเจ้า

มาเป็นหลักการสำหรับการดำเนินชีวิต

ศาสนาจึงเป็นเพียงพิธีกรรม การไปวัดฟังมิสซา แก้วบาป รับศีล ถูกถือเป็นเป้าหมายของศาสนา และเชื่อว่าเป็นหนทางไปสู่สวรรค์ของตน

การภาวนาส่วนใหญ่ก็เพื่อตนเอง มากกว่าที่เป็นการภาวนาเพื่อผู้อื่น อย่างที่เคยมีสัตบุรุษคนหนึ่ง มาพูดกับผมว่า "เมื่อก่อนผมก็เคยไปวัด ภาวนา แต่เดี๋ยวนี้ผมเลิกไปแล้ว" ผมถามเขาว่า "ทำไมล่ะ?" เขาตอบว่า "ก็ไม่ว่างจะไปทำไม? ขอบอะไรก็ได้สักอย่าง!"

สำหรับคนนี้เห็นชัดว่าศาสนามีไว้เพื่อความต้องการของตัวเองเท่านั้น ท่านพุทธทาสก็เคยพูดไว้เช่นกันว่า "มหาชนส่วนใหญ่จึงมีศาสนาของตน ๆ แต่เพียงชั้นเปลือก ๆ และที่เข้ากันได้กับความต้องการตามสัญชาตญาณของตนคือ ความโลภ ตัวอย่างเช่น การค้ากำไรเกินควรด้วยการทำบุญเพียงไม่กี่บาทก็ได้ไปสวรรค์มีวิมานมากมายเป็นของตน" (คริสต์ธรรม พุทธธรรม)

ความเชื่อของศาสนาคริสต์ในลักษณะนี้ไม่มีในคำสอนของพระเยซูเจ้า คำสอนของพระเยซูเจ้าเป็นวิถีการดำเนินชีวิต คริสตชนคือผู้ที่ใส่ใจในความทุกข์ยากลำบากของพี่น้องของตนในสังคม และอุทิศตนเพื่อรับใช้พวกเขา

ศาสนาเป็นพลังแห่งคุณธรรม และเป็นจิตสำนึกของสังคม อันเป็นหนทางความจริงและชีวิตที่พระเยซูเจ้าทรงสั่งสอนให้ลูกศิษย์ของพระองค์ทำตาม

ศาสนาจะเป็นความรอดของสังคมได้นั้น ศาสนาต้องเป็นวิถีแห่งชีวิต และชีวิตต้องดำเนินไปตามแก่นธรรมของศาสนา

พิธีกรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่ง เป็นการเข้ามาร่วมใจกันทำพิธีภาวนาของผู้ที่อยู่ในศาสนาเดียวกัน เพื่อสรรเสริญพระเป็นเจ้า เพื่อวิงวอนพระเจ้าให้ช่วยเหลือผู้ยากไร้ และผู้ที่ตกอยู่ในความทุกข์ยากลำบากต่าง ๆ ขอบพระคุณพระองค์สำหรับความช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ได้รับ รวมทั้งกำลังกาย กำลังใจที่เราได้รับจากพระองค์ เมื่อเราทำงานเพื่อเขาเหล่านั้น

การภาวนายังเป็นเพื่อโลกและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถูกมอบหมายให้อยู่ในความดูแลใส่ใจของมนุษย์ และ

ในที่สุดภาวณาเพื่อเราจะได้ไม่ลุ่มหลงไปกับสิ่งเข้า
ยวนต่าง ๆ

มนุษย์ที่มีศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตจะ
ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว แต่จะเป็นคนที่อุทิศชีวิตตนเพื่อ
ผู้อื่น

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในพระวรสาร คือ เรื่องของ
ชาวสะมาเรียผู้ใจดี ที่พระเยซูเจ้าทรงเล่าให้ผู้ติดตาม
พระองค์ว่า ใครคือเพื่อนบ้านของเขาในพระวรสาร
ของนักบุญลูกาบทที่๑๐ และอีกกรณีหนึ่งคือพวกที่
พระเยซูเจ้าทรงเชิญให้เข้าในอาณาจักรสวรรค์ เมื่อ
พระองค์เสด็จมาพิพากษาประชาชาติทั้งหลาย ใน
พระวรสารของนักบุญมัทธิวกบทที่๒๕ หรือชีวิตของ
พระเยซูเจ้าเองที่ทรงเสด็จมาในโลกเพื่ออุทิศชีวิตของ
พระองค์เพื่อความรอดของคนเป็นจำนวนมาก

ศาสนาจะต้องหล่อหลอมศาสนิกให้เป็นคนรับ
ใช้ผู้อื่น

ผมเคยพูดเช่นนี้กับชาวละหู่ บ้านแม่พิช จังหวัด
กำแพงเพชร เพื่อเป็นเตือนใจให้พวกเขาช่วยเหลือซึ่ง
กันและกัน ในโอกาสที่กำลังจะเริ่มต้นชีวิตใหม่ในที่ดิน
ของตนเอง (หลังจากที่พวกเขาถูกอพยพลงมาจาก
หมู่บ้านดั้งเดิมของพวกเขา ซึ่งเคยอยู่ในที่ที่ตอนนี้เป็น
วนอุทยานแห่งชาติแม่วังก์ โดยที่พวกเขาต้องสูญเสีย
ทุกสิ่งทุกอย่างไป)

เขาคนหนึ่งถามผมว่า “ถ้าผมทำตามที่พระเยซู
เจ้าสอนแล้ว จะเกิดอัศจรรย์อย่างที่เกิดในพระคัมภีร์
หรือไม่?”

ผมตอบเขาไปว่า เขาถามผิด เขาควรจะถามตัว
เขาเองว่าเขามีความเชื่อในองค์พระเยซูเจ้าอย่างไร
ในพระคัมภีร์หรือไม่? ผมเชื่อว่าถ้าใครก็ตามมีความเชื่อ
ในองค์พระเยซูเจ้าเช่นนั้นแล้ว จะเกิดอัศจรรย์อีกแน่

ความเชื่อเช่นนั้นเป็นความเชื่อในพลังของพระ
เจ้า เป็นพลังแห่งคุณธรรม เมื่อเชื่อและดำเนินชีวิตตาม
ความเชื่อนั้นแล้ว อัศจรรย์แห่งศีลธรรมจะเกิด ซึ่งจะ
ช่วยโลกาไม่ให้อินาศอย่างแน่นอน

ดังนั้น ก่อนที่ศาสนาจะสามารถเป็นความรอด
ให้กับสังคม ศาสนาจะต้องทำการไตร่ตรองตนเอง
อย่างจริงจัง ด้วยใจที่เปิดกว้าง ว่าที่ศาสนิกเชื่ออยู่นั้น
เป็นเปลือกหรือแก่นแท้ของศาสนา

ต้องกล้าที่จะเผชิญกับการวิพากษ์วิจารณ์
พร้อมที่จะยอมรับผิด และแน่วแน่แก้ไขในความผิด
พลาด

จะต้องมีความเชื่อ และมีความกล้าหาญ กล้า
ที่จะยืนหยัดในวิถีชีวิตแห่งคุณธรรมที่ศาสนิกเลือก
เดิน เพราะการจะดำเนินชีวิตอย่างมีศาสนานั้นวิถี
ชีวิตจะต้องเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง

จะเรียบง่ายและอยู่อย่างพอเพียงมากขึ้น เงินจะ
ไม่ใช่เป้าหมายของชีวิตอีกต่อไป แต่จะเป็นเพียงเครื่อง
มือของคุณธรรมของศาสนาที่จะนำมาซึ่งความเป็น
มนุษย์ที่สมบูรณ์

นอกจากนั้นศาสนาทุกศาสนาจะต้องตระหนัก
ว่ามีลัทธิวัตถุนิยมเป็นศัตรูร่วมกัน

ศาสนาต่าง ๆ จะต้องทำความเข้าใจซึ่งกันและ
กันเพื่อร่วมใจกันในการต่อสู้กับศัตรูสำคัญนี้ ซึ่งท่าน
พุทธทาสเคยพูดไว้เช่นกันว่า “ขอให้ นักศาสนาทั้ง
หลาย อะลุ่มอล่วยกัน ในการตีความข้อธรรมใน
ศาสนา ให้เป็นไปในทางที่ศาสนาทั้งหลายในโลกจะ
ประสานกันกำจัดวิกฤตการณ์ในโลกให้หมดไป
เพราะประชาชนสามารถรับเอาหลักทางศาสนาไป
แก้ปัญหาชีวิตของมนุษย์ได้ ทั้งในทางการเมือง
เศรษฐกิจ และอื่น ๆ กระทั่งปัญหาทางจิตทางวิญ
ญาณ ทุกประการนั่นเอง” (คริสต์ธรรม พุทธธรรม
น.๒๑)

พันธกิจนี้ไม่ใช่งานของศาสนาใดศาสนาหนึ่งแต่
ศาสนิกในทุกศาสนาจะต้องร่วมกันแสวงหาแก่น
ธรรมของศาสนาของตน และมุ่งมั่นฝึกฝน ดำเนินชีวิต
ตามวิถีของแก่นธรรมของตนนั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว มนุษย์ก็จะมีความสัมพันธ์อัน
ดีกับพระเจ้าหรือสิ่งสูงสุด และกับสรรพสิ่งทั้งหลาย
ซึ่งจะยังคงความยั่งยืนมาสู่มวลมนุษย์สืบไป

ลมหายใจแห่งการฝึกอบรม ของ

แม่ชีวีร์ ช็อทัศนประสิทธิ์

ติ๊กมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นที่รู้จักกันดีในฐานะมหาวิทยาลัยสงฆ์ ตั้งอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำพู ในบริเวณเดียวกัน น้อยคนนักจะทราบว่า ณ ชั้น ๑ ในห้องเล็ก ๆ ใกล้กับสถานที่ซึ่งเปิดโอกาสทางการศึกษาสำหรับพระสงฆ์นั้น จะเป็นที่ตั้งที่ทำการของสถาบันแม่ชีไทย ในพระบรมราชานุอุปถัมภ์ สถาบันที่คนจำนวนมากไม่เคยได้ยินชื่อ และอาจไม่เคยรับรู้ถึงการมีอยู่

แม้ว่าในทางกฎหมายจะมีการตีความเรื่องสถานภาพแม่ชีแตกต่างกันไป กรมการศาสนาเห็นว่า แม่ชีไม่ใช่ภิกษุ เป็นเพียงคฤหัสถ์ ผู้รักษาศีล ๘ เท่านั้น ขณะที่กรมการปกครองมีมติว่า แม่ชีเป็นภิกษุจึงไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งแบบคฤหัสถ์

ความไม่ชัดเจนของสถานภาพนี้เอง ทำให้แม่ชีไม่ได้รับการคุ้มครองดูแลเท่าที่ควร กล่าวคือ ไม่ได้รับสิทธิที่พึงมีพึงได้ในฐานะภิกษุ เช่น การลดหย่อนค่าเดินทาง เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ไม่มีสิทธิมีเสียงอย่างเต็มที่ในฐานะคฤหัสถ์เหมือนคนทั่วไป

ท่ามกลางความไม่ลงตัวที่เกิดขึ้น ผู้หญิงที่นุ่งขาวห่มขาว ปลงผมและศีล สมาทานศีล ๘ จำนวนไม่น้อย ต่างกำลังฝึกฝนอบรมตน ทำประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านให้ถึงพร้อม ตามรอยบาทพระศาสดาโดยไม่ย่อท้อ

หนึ่งในเมล็ดพันธุ์แห่งความมุ่งมั่นตั้งใจดี รวมถึง แม่ชีวีร์ ช็อทัศนประสิทธิ์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งหัวหน้าแม่ชี จังหวัดชลบุรี และเลขานุการสถาบันแม่ชีไทยฯ

ในวันที่แม่ชีวีรฉวีจะได้พักผ่อนภายหลังเพิ่งเสร็จสิ้นจากการจัดอบรม การเขียนโครงการสำหรับแม่ชี ท่านกับเปิดโอกาสให้สัมภาษณ์ด้วยความเมตตา และพูดถึงการจัดอบรมที่เพิ่งเสร็จสิ้นอย่างมีความหวัง

“ถ้าแม่ชีเรามีทักษะในการเขียนมากขึ้น เขียนได้น่าติดตาม น่าสนใจ รู้หลักในการเขียนโครงการขอทุน จะเป็นช่องทางที่จะช่วยให้แม่ชีได้รับทุนสนับสนุน เพื่อไปทำกิจกรรมทางสังคมอันจะเป็นประโยชน์อีกมากมายต่อผู้คนจำนวนมาก”

โครงการส่งเสริมการศึกษา ธรรมจารีณวิद्या ช่วยเหลือทางการศึกษาแก่เด็กหญิงยากจนหรือด้อยโอกาสทางการศึกษา โครงการสอนเด็กนอกระบบ (เด็กชาวเขาและชาวพื้นราบ) โครงการอบรมครูสอนปริยัติธรรม อบรมวิทยากรวิชาชีพ อบรมผู้สูงอายุ อบรมเยาวชน โครงการค่ายจริยธรรม ฯลฯ

เหล่านี้คือตัวอย่างกิจกรรม ซึ่งแม่ชีไม่น้อยเลยเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อประโยชน์สุขของประชาชน แต่เป็นที่น่าเสียดายยิ่งว่า ทุนทรัพย์ที่จะนำมาจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้น มีจำกัดเหลือเกิน

“เราเคยขอขบจากกรมประชาสัมพันธ์ได้ แต่ก็ไม่มาก ต่อมาถูกตัด เขาบอก ทำไมไม่ขอจากกรมการศาสนา กรมการศาสนาเคยให้มาบิลละหมื่น ซึ่งทำอะไรแทบไม่ได้ กรมประชาสัมพันธ์เคยสนับสนุนบางโครงการ ห้าหมื่นบ้าง หนึ่งแสนบ้าง แต่ภายหลังก็ถูกตัดงบประมาณ”

แม่ชีวีรฉวีเล่าถึงงบประมาณที่ได้มาอย่างจำกัดจำเขี่ย พร้อมกับสรุปว่า โครงการที่ทำผ่านมาได้ส่วนใหญ่ นั้นจะอาศัยแรงศรัทธาจากญาติโยม ญาติพี่น้องของแม่ชีจากหลายฝ่ายมาช่วยกันบ้าง พระคุณเจ้าที่เห็นใจและเข้าใจการทำงานของแม่ชี โดยเน้นการอบรมให้ประหยัด เรียบง่าย ไม่เสียค่าใช้จ่ายเรื่องสถานที่ รวมถึงได้รับความกรุณาจากวิทยากรที่มาร่วมกันด้วยความเห็นอกเห็นใจ

ในวัย ๕๗ พรรษา ขณะที่คนส่วนใหญ่เตรียมเกษียณตัวเอง เพื่อหยุดพักจากการงาน แม่ชีรูปนี้ยังคงดำเนินตามปณิธานที่จะพัฒนาศักยภาพแม่ชีไทย

ต่อไป โดยเน้นย้ำว่า **ประชาสังคม** จะเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์ที่สุดจากการเปิดโอกาสเรียนรู้ และทำความเข้าใจในเรื่องนี้

อยากทราบแรงบันดาลใจที่ทำให้ท่านเพียรฝึกอบรมให้แม่ชี

เริ่มต้นจากความคิดว่าอยากจะทำตนให้เป็นประโยชน์ เรามีเวลาว่างตอนเย็นจากการศึกษาธรรมะ เราก็สละเวลาตรงนี้มีมาช่วยเหลือกลุ่มผู้หญิงด้วยกัน มันฝังใจมาแต่เด็ก เห็นผู้หญิงลำบากไม่ค่อยได้รับโอกาส มีคนบอกผู้หญิงไม่ดีอย่างนั้นอย่างนี้ เราคิดว่าจะไม่ดีได้อย่างไร ในเมื่อเราทำตัวของเราให้ดี รู้จักหาความรู้ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของตัวเอง เราย่อมมีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้ไม่จำเป็นต้องแต่งงานด้วย ประกอบกับเห็นว่า เพื่อนแม่ชีบางคน พ่อแม่ไม่สนับสนุนให้บวช บางคนต้องถูกตามให้สึก ให้ออกไปดูแลบ้านบ้าง ไปช่วยงานบ้าง เราคิดว่าถ้าแม่ชีสึกไปแบบไม่มีความรู้จะลำบาก จึงเน้นสอนให้มีวิชาชีพติดตัว ส่งเสริมให้ประกอบอาชีพเป็นนายจ้างเอง เป็นลูกจ้างก็เพื่อหาประสบการณ์แล้วมาทำเอง

ในช่วงต้นที่ท่านยังไม่มีประสบการณ์ การอบรมมีแต่ความตั้งใจดี ท่านทำอย่างไร

เราเริ่มฝึกอบรมจากกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน ตอนแรกเราเป็นวิทยากรเอง เรียนจบมาทางคหกรรมศาสตร์ เรามีวิชาชีพติดตัว เย็บปักถักร้อย อาหาร ประดิษฐ์ดอกไม้ ฯลฯ ก็นำความรู้ที่มีอยู่มาสอน ใช้ช่วงเวลาดอนเย็นหลังจากศึกษาปฏิบัติธรรม ตอนแรกสอนเฉพาะแม่ชี ต่อมาชาวบ้านแถวนั้นทราบข่าว เกิดสนใจก็มาขอเรียนด้วย มีแม่บ้านทหารมาเรียนด้วย มาเรียนตั้งแต่ยังไม่เป็น จนสามารถนำไปทำมาหากินเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว เขายังเคยบอกว่า ทุกวันนี้อาชีพที่ได้มาเพราะแม่ชีสอน ภายหลังเมื่อคนสนใจมากขึ้น จึงมีการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้เพิ่มเติมแปลก ๆ ใหม่ ๆ

ใช้วัดเป็นสถานที่อบรม แล้วเจ้าอาวาสท่านมี ปฏิกริยาอย่างไร

ตั้งแต่ที่แรกที่ศึกษาอยู่ที่นั่น เราก็ช่วยทำงาน
ของวัดมาตลอด ทำเอกสาร ทำบัญชีรับจ่ายของวัด
พอมีกิจกรรมฝึกอาชีพให้แม่ชี ท่านก็ว่าดี สนับสนุน
ให้บำเพ็ญประโยชน์ ไม่มีกีดกัน มีแต่ว่าดี ให้ทำต่อ
ไป และเวลามีจดหมายเชิญแม่ชีไปประชุมที่ไหน
หลวงพ่อก็จะให้เป็นตัวแทนไปประชุม จนทุกวันนี้ท่าน
ก็ยังให้ความไว้วางใจ

เป็นความโชคดีที่มีเจ้าอาวาสเข้าใจและเห็น ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาศักยภาพแม่ชี

ท่านเห็นความสำคัญมากเรื่องการศึกษาหา
ความรู้ หลวงพ่อเป็นผู้แนะนำส่งเสริมให้เราเอาใจใส่
การเรียน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางโลก ทางธรรม เพราะ
ตอนแรกมาวัดก็เพียงเพื่อจะฝึกสมาธิ อยากรจะเรียน
หนังสือเก่ง แต่ท่านเข้าใจผิดคิดว่าเราจะบวชชี ระหว่าง
บวชก็คิดว่าอีกไม่นานต้องสึก แต่ก็มีเหตุไม่ได้สึกมา
เรื่อย ท่านบอกถ้ายังไม่สึกให้เรียนไปเรื่อย ๆ ช่วงแรก
เราเรียนกรรมฐาน จากนั้นท่านก็ให้ไปเรียนอภิธรรม
ที่แรกเราไม่อยากรเรียน ท่านก็ว่าจะเรียนรู้แต่การ
ปฏิบัติอย่างเดียวไม่ได้ ต้องรู้ต้นสายปลายเหตุ
ทำความเข้าใจพุทธศาสนา ค้นคว้าจากพระไตรปิฎก
อย่าให้ใครมาว่าได้ว่า บวชเรียนแล้วยังงมงายเหมือน
ควาย ถ้าบวชขอยูไม่รู้จักแสวงหาความรู้ สึกไปก็จะ
กลายเป็น ขยายซีแก่ ๆ ที่ไม่รู้เรื่องอะไรเลย ตั้งแต่นั้น
จึงนึกในใจว่า ถ้ายังไม่สึกจะเรียนไปก่อน ตรงไหน
มีความรู้สอนดี เราก็ไปเรียน และเราเป็นคนแรกที่
เรียนจบอภิธรรมบัณฑิตของวัดธรรมนิมิตต์ พอจบ
แล้วครูบาอาจารย์ได้เปิดโอกาสให้มาสอนอภิธรรมที่
วัด

ตอนที่ได้รับคำสั่งดังกล่าว มีความคิดอย่างไร กลัวการสอนหรือเปล่า

ถ้าให้สอนทันที เราคงไม่มั่นใจ แต่โชคดีที่มี
โอกาสได้ศึกษาแผนการสอนจากครูบาอาจารย์ก่อน
พระมหานูวัฒน์ ปิยสีโลเป็นอาจารย์สอนอภิธรรมให้

เรา ท่านจะไม่ปล่อยให้สอนในทันที จะให้คำชี้แนะ
ก่อน ช่วงแรกจะให้สอนในวันที่ท่านไม่มา โดยให้ทำ
แผนการสอนไว้ก่อนว่าวันนี้สอนวิชานี้ ต้องเริ่มต้น
อะไรอย่างไร ต้องค้นคว้าอะไรเพิ่มเติมมาสอนแทรก
ท่านดูให้ก่อนแล้วค่อยให้เราสอน เราก็เรียนรู้จาก
ท่านว่ามีวิธีการสอนอย่างไร นักเรียนถึงไม่ง่วง ท่าน
เป็นพระที่น่าเคารพเลื่อมใสมาก ทุกวันนี้ท่านยังคง
สอนอภิธรรมอยู่ที่วัดมหาธาตุ และนำเอาหลักการ
ของท่านมาใช้โดยตลอด ช่วงหลังไม่ค่อยมีโอกาสไป
กราบท่าน แต่คิดว่า トラบใดที่ยังทำหน้าที่อยู่เช่นนี้
ก็คือการสนองคุณครูบาอาจารย์

แม่ชีสอนอภิธรรม ปฏิกริยาพระสงฆ์เป็นอย่างไร

ที่แรกเจ้าอาวาสท่านคงเกรงอยู่เหมือนกันว่า
พระจะไม่ยอมไปเรียนกับแม่ชี เพราะแม่ชีเป็นคนแรก
ที่จบอภิธรรมมาก่อน ต้องมาถวายความรู้แต่พระสงฆ์
เพื่อป้องกันปัญหา ตอนเปิดเรียน หลวงพ่อก็เทศน์
สอนก่อนว่า พระชั้นไหนถ้ามีแม่ชีมาสอน พระจะต้อง
เข้าเรียน ห้ามหลีกเลี่ยง และถ้าชั้นไหนพระสอน
แม่ชีก็ต้องเข้าเรียนเช่นกัน ไม่ว่าผู้สอนจะเป็นพระ หรือ
แม่ชีก็ตาม ทุกคนมีหน้าที่เรียนต้องไปเรียน เลือกไม่
ได้ ถ้าพระจะเลือกต้องไปเรียนให้จบก่อนแม่ชีแล้วก็
มาสอน แต่ถ้าอยู่ด้วยกัน ใครมีความรู้กว่าย่อมมี
หน้าที่ช่วยให้ความรู้ และท่านยังย้ำว่าผู้หญิงผู้ชาย
มีสิทธิในการปฏิบัติธรรมเช่นกัน ไม่ต้องกีดกัน ท่าน
ให้หลักการอย่างนี้แต่แรกจึงไม่มีปัญหาอะไร มีแต่
ความเอื้อเฟื้อระหว่างกัน

การดำรงตำแหน่งหัวหน้าแม่ชีจังหวัดชลบุรี มี หน้าที่อะไรบ้าง

ดูแลเกี่ยวกับการพัฒนาแม่ชีในจังหวัด ทั้งเรื่อง
การศึกษาและการปฏิบัติธรรม พอเราได้ตำแหน่ง
หลังจากนั้นมีการจัดประชุมแม่ชีในชลบุรี เชิญทุก
สำนักมาประชุมให้เห็นความสำคัญของการทำงาน
ร่วมกัน เรียกร้องว่าแม่ชีจะต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ
ทบทวนหาข้อบกพร่องที่ผ่านมาและปรับปรุงให้ดีขึ้น

วางระบบให้มีการประชุมหัวหน้าแม่ชีแต่ละสำนัก สามเดือนต่อครั้ง เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะได้ทราบว่าแต่ละสำนักทำอะไรบ้าง สิ่งใดดีจะได้นำมาเป็นแบบอย่างสำหรับที่อื่น หัวหน้าสำนักแม่ชีจะสามารถหนุนเสริมให้ความเอื้อเพื่อแม่ชีรุ่นหลังได้อย่างไร หัววิธีการส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนธรรมชาติ โดยในช่วงแรกถ้าสำนักไหนหรือวัดไหนไม่มีการเรียนการสอนอภิธรรม ให้ส่งมาเรียนที่วัดธรรมนิมิตต์ ปรากฏว่าได้รับความสนใจ มาเรียนกันมาก เราก็ใช้โอกาสนี้ให้แม่ชีฝึกอาชีพด้วย เพื่อจะเป็นความรู้กลับไปพัฒนาสำนักต้นสังกัดต่อไป ช่วงนั้นความจริงไม่มีงบประมาณจะดูแลการมาอยู่อาศัยของแม่ชี โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายเรื่องอาหาร แต่โชคดีที่พระลูกศิษย์ท่านเห็นใจ รู้ว่าจะลำบากเรื่องนี้ ท่านจึงเอื้อเพื่อนำอาหารที่ได้จากบิณฑบาตมาแบ่งให้แม่ชี ทำให้แม่ชีไม่ต้องกังวลใจเรื่องนี้ สามารถศึกษาเรียนรู้อย่างเต็มที่

สถาบันแม่ชีไทยมีส่วนส่งเสริมแม่ชีทั่วไปอย่างไร

การฝึกอบรมยังเป็นงานที่สถาบันให้ความสำคัญ เพราะแม่ชีจำนวนมากยังขาดทักษะความรู้ในหลายด้าน โดยเฉพาะแม่ชีท้องถิ่น การอบรมจะช่วยพัฒนาการทำงาน เป็นเวทีฝึกฝนการทำงานทุกอย่าง ได้เรียนรู้เรื่องการวางแผน การจัดการ การเขียน ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ และแม่ชีส่วนใหญ่ขาดทักษะในเรื่องนี้ แม้แต่ตัวเราเองก็เช่นกัน ตอนแรกก็ไม่รู้ แต่เมื่อเราจัดอบรม เราได้เรียนรู้ไปพร้อมกัน นอกจากนั้น การอบรมยังต้องเสริมความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ แม่ชีจะได้มีความรู้ครบวงจร มีการฝึกวาดศิลป์ ความรู้เรื่องสมุนไพร การปฐมพยาบาลเบื้องต้น ความรู้เหล่านี้แม่ชีต้องนำไปประยุกต์ใช้ตามแต่กิจกรรมที่เข้าไปทำตามความเหมาะสม

หลังจากแม่ชีมีความรู้แล้ว ที่เราหวังมากคือจะต้องนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ไปขยายผลต่อไปที่สำนักของท่านด้วย ซึ่งปรากฏว่าได้รับผลในระดับหนึ่ง มีการทำงานเป็นระบบมากขึ้น ฝึกที่จะวางแผนงาน ที่สำคัญสามารถให้ความช่วยเหลือระหว่างแม่

ชีด้วยกัน เกิดเครือข่ายกัลยาณมิตรระหว่างแม่ชีต่างสำนัก ต่างภูมิภาค ซึ่งจะช่วยให้แม่ชีมีกำลังใจในการทำงานมากขึ้น บางครั้งมีคนขอให้ไปจัดอบรมเยาวชน ด้านยาเสพติด หรือเรื่องอื่น ๆ เราสามารถอาศัยความช่วยเหลือจากแม่ชีหลาย ๆ ที่มารวมมือกัน ซึ่งสถาบันฯ พยายามจะเชื่อมโยงประสานในสิ่งเหล่านี้ด้วย

การอบรมให้ความสำคัญเรื่องวิชาทางโลกมากขึ้น ทำให้เรื่องการฝึกปฏิบัติพัฒนาในด้านในน้อยลงหรือเปล่า

การปฏิบัติฝึกฝนอบรมจิต เป็นสิ่งสำคัญ ละทิ้งไม่ได้เด็ดขาด จะบอกแม่ชี เสมอว่าจะต้องศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม โดยเฉพาะทางธรรม เพราะคนเราจะเรียนมากเท่าไรก็ตาม แต่ถ้าไม่พัฒนาจิตใจ อ่อนโยน มีความสะอาด สว่าง สงบ ก็ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร เรียนเท่าไรมันก็ยังทะยานอยากอยู่ คิดไปโนทางไม่ค่อยดีบ้าง หรือบางทีคิดดีอยู่ก็จริง แต่มันฟุ้งเฟ้อมาก แต่ถ้าเรามีการฝึกหัดจิตของตัวเอง รู้จักดูใจ ควบคุมใจตัวเองได้ก็จะเกิดปัญญา ทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่เร่าร้อน ไม่เบียดเบียน

อย่างตัวเราเองถ้าไม่มีพื้นฐานการฝึกกรรมฐานมาก่อน รุ่ง ๆ มาทำงานอบรมให้แม่ชีอย่างนี้ คงหยุดไปแล้ว การทำงานถ้าเราขาดการปฏิบัติธรรม มันไม่มีพลังพอ พลังใจเป็นสิ่งสำคัญ ต้องยอมรับว่าการทำงานมันมีข้อท้าทายเหมือนกัน เราก็มาดูใจเรา เออเราขาดสติไปมัย ถ้าเราฝึกกรรมฐาน คือการที่เราฝึกสติมาดี สติที่ตั้งมั่นอยู่ได้ เราจะทำงานไปได้ แต่ถ้าขาดสติเมื่อใด จะท้อแท้ แล้วยิ่งทำไปแล้วไม่ได้ตั้งใจ จิตใจจะอ่อนแอหลงแต่ถ้าเราฝึกจิต จะเห็นว่ามันเป็นอย่างนั้นเอง ทุกคนไม่ได้เหมือนกันเสมอไปแล้วแต่ชีวิตของแต่ละคน สติปัญญาไม่เท่ากัน จะให้เหมือนกันหมดเป็นไปได้ ถ้าเราคิดได้และมีสติปัญญา ก็จะรู้ว่าตรงนั้นมันเป็นอย่างนี้ที่ท้อแท้ก็จะหายไป ทำให้สามารถทำงานต่อไปได้ตามที่เหตุปัจจัยจะเป็นไป

แม่ชีวรี เชื้อกษัตริย์

กำเนิดที่อำเภอบ้านมิ่ง จ.ชลบุรี เป็นคนที่ ๒ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๘ คน

เติบโตมาในท่ามกลางสภาพแวดล้อมของญาติมิตรที่มีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา นางสาวเปิดร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์ จึงมีโอกาสได้ยินได้ฟังผู้ใหญ่พูดคุยกันเรื่องธรรมะมาแต่เล็ก คั่นเคยกับการเห็นคนเข้าวัดปฏิบัติธรรม รวมถึงมีญาติผู้ใหญ่เคยบวชเป็นแม่ชี

เข้ามาบวชโดยไม่ตั้งใจนัก แรกเริ่มเพียงต้องการฝึกสมาธิ เพื่อจะได้เรียนหนังสือเก่ง ตามคำโฆษณาของผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง จึงไปขอฝึกสมาธิที่โรงเรียนวัดธรรมนิมิตต์ จังหวัดชลบุรี แต่หลงพอเข้าใจผิดคิดว่าต้องการบวชจึงบวชชีให้โดยได้รับความยินยอมด้วยดีจากผู้ปกครองและญาติมิตร

ที่แรกตั้งใจจะฝึกกรรมฐานเพียง ๑ เดือน แล้วจะสึก แต่ติดระหว่างพรรษา จึงไม่กล้าสึกเพราะกลัวจะไม่เป็นมงคล ประกอบกับเห็นว่ากรรมฐานยังมีสิ่งน่าค้นหาอีกมากมายจึงอยู่เรียนรู้ต่อไป

ได้ฝึกกรรมฐานอย่างเข้มข้นเป็นเวลา ๓ พรรษา ตามแนวทางของวัดมหาธาตุ (แบบเข้าห้องปฏิบัติเพียงลำพัง ปิดวาจา) หลังจากนั้นเจ้าอาวาส (พระครูนิมิตธรรมานุรักษ์) ส่งเสริมให้เรียนอภิธรรมต่อ จนในที่สุดสามารถจบอภิธรรมเป็นคนแรกของวัดธรรมนิมิตต์

บนเส้นทางการทำงานเพื่อประโยชน์

ช่วยทำบัญชี งานเอกสารของวัดธรรมนิมิตต์ ตั้งแต่สมัยบวชใหม่จนปัจจุบัน

เปิดสอนวิชาชีพระดับแม่ชี และผู้สนใจให้สามารถนำความรู้ไปทำประโยชน์และหาเลี้ยงชีพได้

เป็นอาจารย์สอนอภิธรรมที่วัดธรรมนิมิตต์ รวมถึงที่อื่น ๆ ที่ได้รับเชิญอีกหลายแห่ง สอนด้วยเหตุผลว่าต้องการสนองคุณครูบาอาจารย์ ทั้งเป็นครูสอนเอง และเชิญวิทยากรมาช่วย ทำอยู่หลาย

ปีจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในจังหวัดชลบุรี จนเป็นเหตุให้ได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าแม่ชีจังหวัดชลบุรี

มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องช่วยเหลืองานของสถาบันแม่ชีไทยตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ช่วยจัดตั้ง ช่วยตั้งแต่สมัยที่มีตำแหน่งและไม่มีตำแหน่ง พ.ศ. ๒๕๓๖ ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ สถาบันแม่ชีไทยฯ จวบจนถึงปัจจุบัน

คุณสมบัติเด่น

เป็นผู้มีความใฝ่เรียนใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลา เพราะมีอาจารย์ดี สอนว่าแม่ชีจะสึกหรือไม่สึกหรือไม่ก็ตาม トラบไตที่ยังอยู่ในวัด ต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเป็นเหตุให้ชวนขวายเรียนรู้โดยมิหยุด

เป็นผู้มีจิตสำนึกคุณต่อครูบาอาจารย์ ยอมเหน็ดเหนื่อย รับผิดชอบหน้าที่มากมาย ด้วยเหตุผลว่าต้องการสนองคุณครูบาอาจารย์

เป็นแม่ชีที่เข้ากับคนได้ง่ายมีพรหมวิหารธรรม ถ้าได้ร่วมงานกับใครจะเป็นที่ยอมรับ ทั้งในหมู่สงฆ์แม่ชี และฆราวาสที่เกี่ยวข้อง

คติธรรมที่ยึดถือ

ขึ้นชื่อว่าผู้ถือบวช จะบวชครั้งวัน หรือสิบปีก็ตาม ถือว่าเรามาบวชแล้ว ถ้าไม่รู้อะไรเลย เป็นการเสียเวลามาอยู่วัด คนอื่นจะว่าได้บวชแล้วยังเป็นอย่างไรอีกหรือ ผู้บวชที่ไม่ได้ฝึกฝนตนเองไม่รู้ไม่ฉลาดอะไรเลย เป็นเรื่องน่าอาย ถ้าบวชแล้วทำดีเรียกว่าเสมอตัว แต่ถ้าทำผิดไปนิดเดียว ชั่วไปตลอด เขาจะว่าได้

สถานที่ติดต่อ

แม่ชีวรี เชื้อกษัตริย์

วัดธรรมนิมิตต์ ต.บ้านสวน อ.เมือง จ.ชลบุรี

โทรศัพท์ ๐๓๘-๗๘๐๓๘๑, ๐๑-๗๘๒๙๓๖๘

โพธิยาลัย เพื่อ คนยาก

ในกรุงเทพฯ การตกเตียงเกี่ยวกับ พระราชบัญญัติ
สงฆ์ เป็นประเด็นทางการเมือง ได้รุมผ้าเหลือง ที่ยังไม่มียุติ
ขณะที่กลุ่มพระสงฆ์ภาคเหนือ ในนาม 'สถาบันโพธิ-
ยาลัย' เดินหน้าประสาน เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาค
เหนือ ๑๔ เครือข่าย หนุนงานวิจัยพัฒนาชุมชน บนแก่นพุทธ-
ธรรม ยุติ มณีกุล รายงานความเคลื่อนไหวเชิงบวก ของเครือ-
ข่ายพระสงฆ์กลุ่มน้อย ที่พระทั่วไปพึงสดับ

เหตุการณ์การชุมนุมประท้วงของชาวบ้านที่ได้รับผล
กระทบจากนโยบายรัฐบาล โดยเฉพาะปัญหาที่ดินทำกิน
บริเวณหน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อกลางปี พ.ศ.๒๕๔๑
แม้จะผ่านพ้นไปนานแล้ว ทว่าเป็นการเบิกฤกษ์ของกลุ่มพระ-
สงฆ์หัวก้าวหน้าที่รวมตัวกันประกาศจุดยืนบทบาทพัฒนา
ชุมชนอยู่ในปัจจุบัน

ครั้งนั้นแกนนำชาวบ้านนิมนต์พระสงฆ์ไปรับสังฆทานยัง
จุดประท้วง มีพระสงฆ์ไม่ถึง ๑๐ รูปที่หาญกล้ารับนิมนต์
ฝ่ากระแสคัดค้านที่มองว่าเป็นเรื่องไม่งามหากพระจะเข้าไป
เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งใด ๆ

พระเกียรติศักดิ์ กิตฺตทุโธ คือหนึ่งในจำนวนพระกลุ่มนั้น

แรกเริ่มเครือข่ายฟ้าเหลือง

พระเกียรติศักดิ์ฉายภาพอดีตว่าหลังจากรับสังฆทาน มีการ
เทศน์เตือนสติไม่ให้ใช้ความรุนแรง และให้ชุมชนอย่างสันติ
พร้อมกันนั้นได้เรียกร้องฝ่ายเจ้าหน้าที่ไม่ให้ใช้ความรุนแรงต่อ
ชาวบ้านเช่นกัน

"วันนั้นเราตกลงกันว่าตั้ง 'เครือข่ายพระสงฆ์เพื่อคนจน' ขึ้น
เราก็ทำหนังสือเปิดนิกายเผยแพร่ออกไปหลายๆ ที่ส่งไปให้นายกฯ ด้วย
เราออกแถลงการณ์ไป ๒-๓ ฉบับ แล้วผลัดกันไปเยี่ยมชาวบ้าน
เป็นระยะ ๆ บางรูปถึงขนาดจะปักกลดนอนกับชาวบ้าน แต่ก็ตั้ง
ว่าอาจจะไม่เหมาะ พอมือบชาวบ้านโดนทำร้ายต้องสลายไป
เราเห็นว่าน่าจะรวมตัวกันจริง ๆ จัง ๆ ในกลุ่มพระที่ทำงานด้าน
นี้"

นัดแรกเป็นการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์เฉพาะกลุ่ม
พระสงฆ์ที่ทำงานในเชียงใหม่ ต่อมาเมื่อพระสงฆ์จากจังหวัด
ต่าง ๆ ในภาคเหนือแสดงความจำนงเข้าร่วมประชุมด้วย ๗-๘
จังหวัด ในที่สุดจึงจัดตั้งเป็น 'เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาค
เหนือ' (คพช.) มีคณะทำงาน ๑ ชุด โดยพระมหาบุญช่วย
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ เป็นเลขาธิการ

การรวมตัวเป็นเครือข่ายช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนทัศนะ
ความรู้ และประสบการณ์ระหว่างกัน ที่สำคัญเป็นการสร้าง
กำลังใจให้แก่กัน

"พอเราแลกเปลี่ยนกันแล้วถึงรู้ว่าแต่ละท่านทำงานกันค่อนข้าง
โดดเดี่ยว คณะสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่ถึงกับไม่เห็นด้วยแต่ก็ไม่
สนับสนุน บางที่ชาวบ้านไม่เข้าใจก็มองว่าไม่ใช่กิจของสงฆ์
บางที่เข้าใจ นอกจากเราจะให้กำลังใจกันแล้ว เรายังช่วย
ประสานทรัพยากรด้วย เราพบว่าพระที่ทำงานส่วนใหญ่ยังเข้า
ไม่ถึงทรัพยากรที่จะทำงาน เช่น การช่วยเหลือทางวิชาการ
เงินทุนในการทำงาน หรืออื่น ๆ อีกเรื่องหนึ่งคือเราอยากเห็น
สังคมพุทธธรรม คืออยากให้พุทธธรรมในการแก้ปัญหาสังคม"

ก่อนหน้านั้น พระเกียรติศักดิ์มีประสบการณ์ทางการวิจัย
โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว.) ในฐานะ Research Consultant (RC) เพื่อสนับสนุนให้
พระสงฆ์ทำงานเชื่อมกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

เพื่อให้การดำเนินงานเชิงวิชาการเป็นไปอย่างมีระบบ จึงมี
การจัดตั้ง 'ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโพธิยาลัย' ทำหน้าที่
เป็นเลขาธิการของเครือข่ายฯ มีระยะเวลา ๒ ปี ทำหน้าที่สนับสนุน
งานวิจัยในพื้นที่ของกลุ่มพระสงฆ์ให้เป็นรูปธรรม

"การดำเนินการนี้ก็มีพระหลายรูป มีพระอาวุโสเป็นที่
ปรึกษาให้ และมีพระรุ่นใหม่รุ่นกลางคละกันไป เนื่องจากเราทำ
งานวิชาการหลากหลาย เลยเรียกง่าย ๆ ว่าสถาบันโพธิยาลัย
คือทำทั้งงานวิจัย งานพัฒนา รวบรวมองค์ความรู้ คณะทำงาน
ชุดหนึ่งมีเกือบ ๑๐ รูป แล้วเราก็ตั้งขบวนการเข้ามาร่วมเป็นที่
ปรึกษา อย่างเช่น คุณชัชวาล ทองดีเลิศ, คุณสวิง ต้นอูด,

อาจารย์มาลา คำจันทร์ และคนอื่น ๆ อีกประมาณ ๑๐ ท่าน"

สกว.-พอบ.-สสส.แหล่งทุนวิจัย

เครือข่ายพระนักพัฒนาชุมชนภาคเหนือ มีสมาชิก ๑๔ เครือข่ายจาก ๙ จังหวัดภาคเหนือ อาทิ ตาก แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ แพร่ น่าน

ในฐานะกองเลขานุการประจำเครือข่ายฯ สถาบันโพธิยาลัย เห็นว่าหากจะสนับสนุนพระสงฆ์ให้ทำงาน จำเป็นต้องมีเงินทุนสนับสนุน

การหาเงินจึงเป็นปฏิบัติการแรกที่ไม่อาจปฏิเสธ!

พระเกียรติศักดิ์เล่าว่าคณะทำงานเขียนโครงการเสนอแหล่งทุนด้านการวิจัย ได้รับทุน ๓ แห่ง ได้แก่ สกว.เป็นแหล่งทุนการจัดการสำนักงาน ประเภทฝึกอบรม การวิจัย งานพัฒนาการประชุมถอดบทเรียน นอกจากนี้ได้ทุนจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำหรับโครงการอบรมให้พระใช้หลักอริยสัจ ๔ ในการรณรงค์ให้ชุมชนวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง ปฏิบัติการในพื้นที่แม่ลาน้อย เครือข่ายพระธรรมจาริกวัดจันทน์แม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มพระบัณฑิตอาสา แม่สรวย จังหวัดเชียงราย

แหล่งทุนล่าสุด ได้แก่ สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำหรับโครงการทดลองค้นหารูปแบบการทำงานสร้างสุขภาพตามหลักพุทธธรรมโดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ขับเคลื่อน ในพื้นที่อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก จังหวัดแพร่ กลุ่มสามัคคีสงฆ์จังหวัดน่าน และเครือข่ายแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ตัวอย่างเครือข่ายพระธรรมจาริกท่าสองยางเป็นการรวมตัวกันของพระประมาณ ๖-๗ รูป มีพื้นที่ทำงานกับชาวเขาเผ่าปกากะญอ กิจกรรมหลักคือสอนหนังสือให้กลุ่มเด็กกับผู้ใหญ่ ต่อมารวบรวมกลุ่มเยาวชน จัดตั้งเป็น 'กลุ่มเครือข่ายหนุ่มสาวปกากะญอท่าสองยาง' มีสมาชิกราว ๒๐ กว่าหมู่บ้าน ขณะนี้เครือข่ายเยาวชนฯ กำลังมูมนำรวบรวมสมุนไพรรักษาบ้านในงานวิจัยเรื่อง 'การรื้อฟื้นและสืบทอดสมุนไพรรักษาปกากะญอ' โดยมีพระสงฆ์เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย

พระเกียรติศักดิ์ ยกตัวอย่างการดำเนินงานสนับสนุนงานวิจัยของเครือข่ายที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ว่าชักชวนให้วิเคราะห์กระบวนการทำงานแบบพุทธธรรมโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ เพื่อให้พระสงฆ์ไปจัดอบรมแก่เยาวชน จนถึงขณะนี้มีคณะวิทยากร ๑๐ รูป ที่จะหมุนเวียนไปจัดอบรมเยาวชน ๗ โรงเรียนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในทางกลับกัน สมาชิกเครือข่ายฯ ที่มีความเข้มแข็งเป็นทุนเดิม เช่น กลุ่มพระสงฆ์จังหวัดน่าน โพธิยาลัยจะวางบทบาทเป็นเพียงภาคีที่เข้าไปร่วมเรียนรู้และนำประสบการณ์จากน่านไปขยายสู่เครือข่ายฯ อื่น ๆ ต่อ

"ที่น่านเราไม่ได้ไปเสริมอะไร เราเพียงไปหนุนโอบอ้อมเรื่อง

พระสงฆ์กับการทำงานด้านสุขภาพ ให้เขาทดลองทำ เขาก็จัดประชุมพระสงฆ์เมื่อนานว่าจะทำกันเอง เราก็ติดบสนวนหนึ่งให้เขาไปทำกันเองเลย แล้วแต่ว่าแต่ละที่จะเคลื่อนอย่างไร"

ที่เมื่อนานนี่เรื่องที่ทำให้สถาบันโพธิยาลัยได้หลักคิดในการดำเนินการวิจัยในอนาคต

"เมื่อนานน่าสนใจ เขาสรุปได้ว่าจริง ๆ แล้วการทำงานสุขภาพมันแยกไม่ออกจากการทำงานด้านอื่น ๆ ในชุมชน แยกไม่ออกจากการอนุรักษ์ แยกไม่ออกจากการส่งเสริมอาชีพ แยกไม่ออกกับการศึกษา คือมันต้องเป็นเนื้อหนึ่งในนั้นด้วย"

พระต้องมีหน้าที่ต่อสังคม

ต่อคำถามเกี่ยวกับการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายพระสงฆ์ในภาคอื่น ๆ นั้น พระเกียรติศักดิ์เผยว่าที่ผ่านมามีลักษณะเชื่อมโยงกันมากกว่าจะขยายกลุ่มเครือข่าย

"ระยะหลังโพธิยาลัยพยายามดึงเครือข่ายฯ ไปเชื่อมกับเสถียรธรรม ซึ่งเป็นกลุ่มที่ อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ หนุนอยู่ เป็นเครือข่ายทั่วประเทศ แต่เราคงทำเฉพาะเครือข่ายภาคเหนือให้เข้มแข็งก่อน แล้วค่อยไปเชื่อมกับส่วนอื่น ๆ อย่างภาคอีสานก็ค่อนข้างเข้มแข็ง ภาคตะวันตกก็ขึ้นมาดูงานของเครือข่ายฯ เราเขาก็ได้แนวคิดกลับไปทำ เราก็คิดว่าสักวันน่าจะได้มาแลกเปลี่ยนกัน"

ตัวแทนสถาบันโพธิยาลัยท่านเดิม แสดงทัศนะอีกว่าโดยหลักการพระสงฆ์อยู่ได้ด้วยฆราวาส เนื่องจากพระประกอบอาชีพไม่ได้และไม่มียาได้ ดังนั้นการยังชีพของพระสงฆ์จึงขึ้นอยู่กับฆราวาสหรือสังคม พระสงฆ์จึงพึงมีหน้าที่ต่อสังคมเช่นกัน เป็นการสงเคราะห์สังคมในแง่การให้ปัญญา

"ถ้าสังคมไม่สงบสุขย่อมมีผลกระทบต่อพระหนึ่งเรื่องการยังชีพของพระ สองถ้าสังคมไม่สงบสุข พระจะปฏิบัติธรรมได้อย่างไร คือสภาพไม่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ ดังนั้น พระก็น่าจะมีส่วนร่วมในการดูแลสังคม ถ้าสังคมดีพระก็มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติธรรมขึ้นไปได้เรื่อย ๆ"

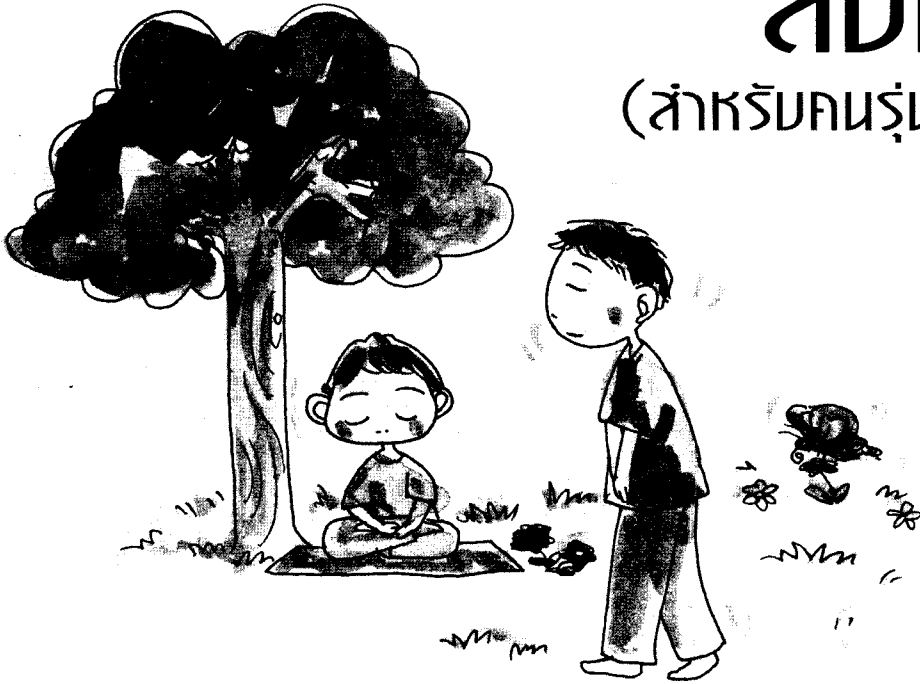
ในความเป็นจริง พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังเป็นลูกหลานคนจน พระเกียรติศักดิ์ชี้ว่านี่เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้พระสงฆ์เข้าใจปัญหาสังคม และมีสำนึกที่ต้องการทำงาน กอปรกับสถานการณ์ความเป็นพระในสังคมไทยเอื้อให้พระสงฆ์แสดงบทบาทนั้น ๆ ได้ด้วยแรงศรัทธา และสามารถประสานความขัดแย้งจากฝ่ายต่าง ๆ ได้

ทว่าความจริงยิ่งไปกว่านั้นก็คือ มีพระสงฆ์ที่พอกุศลมาการทำงานเพื่อสังคมอยู่เพียงหยิบมือ

"พระที่ทำงานแบบนี้เยอะขึ้น แต่ก็ยังไม่พอมือเปรียบเทียบ

ภาวนา เพื่อรับใช้ สังคม (สำหรับคนรุ่นใหม่)

เสียงระฆัง เรียกสติตั้งขึ้นในช่วงรุ่งอรุณที่ท้องฟ้าแจ่มใส สายตาทุกคู่พุ่งมองไปยังบุรุษวัยกลางคนผู้หนึ่งที่กำลังสาธิตการกำหนดลมหายใจซึ่งจะนำอารมณ์เข้าสู่สมาธิโดยง่าย บุรุษผู้นั้นพวกเราชาวอาศรมวงศ์สนิทเรียกอย่างเป็นทางการว่าเป็นกันเองว่าพี่ประชา และได้เป็นผู้นำในการภาวนาครั้งนี้ที่เสมสิกขาลัยได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๒ - ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ณ อาศรมวงศ์สนิท การภาวนาครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมจากหลากหลายแห่งส่วนใหญ่ก็อยู่ในแวดวงทำงานเพื่อสังคม

หัวข้อในการภาวนาคือ **ภาวนาเพื่อรับใช้สังคม** หลายคนเมื่อได้ยินคำว่าภาวนาคงนึกไปถึงการนั่งหลับตาทำสมาธิไม่ไหวติง ซึ่งก็มีส่วนถูกบ้างแต่ไม่ทั้งหมด ครั้งนี้รูปแบบภาวนาก็สบาย ๆ เน้นการตามกำหนดรู้อารมณ์ในอริยาบทต่าง ๆ มากกว่าจะนั่งอย่างเดียว ตอนต้นรายการพี่ประชาได้พูดถึงว่า **“การภาวนานั้นเพื่อจะให้เป็นคนจริงมากกว่าเป็นคนดีตามรูปแบบ”** คือรู้ว่าเวลาไหนควรรื้อน เวลาไหนควรเย็น อย่างมีสติตามรู้อารมณ์ที่มากกระทบ

รูปแบบการฝึกสติของพี่ประชาก็ดูแปลกดีแล้วแต่ใครจะเลือกใช้วิธีใดที่เหมาะสมกับจริตของตน อย่างเช่น ให้นั่งกำหนดสติอยู่ที่ลมหายใจแต่ไม่ได้หลับตามีการเตรียม กระดาะ ปากกา ไว้ ถ้ามีความคิดแวบหนึ่งปรากฏก็ให้เขียนลงบนกระดาะที่เตรียมไว้ วิธีนี้เราสามารถเห็นความคิดของตนเองได้ตั้งมากมาย จิตมนุษย์นี้สามารถคิดได้หลายเรื่องซ้อนทับในเวลาเดียวกัน เกิดดับ เกิดดับ ต่อเนื่องกันไปไม่มีสิ้นสุด หากเราไม่ฝึกบริหารจิตให้คิดทีละเรื่อง เราก็จะมีความฟุ้งซ่าน แก้ปัญหาไม่ตก และมันเป็นนิเวศน์อย่างหนึ่งที่ขัดขวางนักภาวนาให้ละทิ้งความเพียร ท้อถอยต่อการปฏิบัติ วิธีแก้ที่พี่ประชาบอกคือให้พยายามเลือกเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่รบกวนจิตใจเรามากที่สุดครุ่นคิดให้ถึงที่สุดจนจิตมันอ่อนล้าหรือคิดให้ตกก็จะเลิกคิดไปเอง **ในหมู่พวกเราที่ทำงานเพื่อสังคมก็เช่นกันมักจะมีหลายเรื่องที่น่ามาขบคิดในเวลาเดียวกัน จนรู้สึกจะทำไม่วิตนี้ยุ่งนัก แต่ถ้าเรามีสติกำหนดอารมณ์คิดให้ตกไปทีละเรื่องชีวิตเราก็จะเบาสบาย**

ที่ประขามักจะย้ายอยู่บ่อยครั้งคือเรื่องอนาคต หมายถึง ความไม่มีตัวตน ไม่ใช่ตัวเรา ของเรา หลักธรรมข้อนี้ก็จะว่า ยากก็ยาก จะว่าง่ายก็ง่าย ถ้าหมั่นฝึกฝนบ่อย ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตประจำวัน ซึ่งตามธรรมดาทุกสิ่งในโลกไม่มีสิ่งใดจริงยั่งยืน เป็นเพียงธาตุขันธ์มาประชุมรวมกันเมื่อถึงเวลาก็แตกสลาย ที่เราหลงยึดมั่นนั้นก็เพราะมีอึดตา ตัวอึดตานี้ในตัวเราทุกคนย่อมมีเสมอเหมือนกันหมด เปรียบเสมือนกิเลสที่นอนนิ่งอยู่ในใจ เช่น เมื่อเราโกรธเมล็ดพันธุ์แห่งความโกรธที่อยู่ในใจก็จะได้รับการรดน้ำให้งอกงามขึ้น นานวันเข้าเมื่อเกิดความเคยชินมันก็จะฝังอยู่ในจิตได้สำนึก พร้อมทั้งจะแสดงออกมาทุกเมื่อที่ประสบอารมณ์ขุ่นข้องหมองใจ แต่ถ้าเราพยายามตัดดวงใจไม่ไปรดน้ำและเพิ่มเมล็ดพันธุ์แห่งความดีเข้าไปความดีนั้นก็จะไปหล่อเลี้ยงเมล็ดพันธุ์แห่งความโกรธ จนที่สุดมันก็จะเหี่ยวแห้งไปเอง

โยงมาสู่วาทกรรมที่ทำงานเพื่อสังคมก็เช่นกัน เรามักจะหลงคิดว่าเราเสียสละทำงานเพื่อคนเล็กคนน้อย คิดว่าตนเองดีกว่าคนอื่นพาลไปโกรธคนอื่นหรือคดข่มคนอื่น แต่หารู้ไม่ว่ากำลังไปสู่ตัวอึดสมิมานะ คือ ความถือตัวดูหมิ่นคนที่ไม่มีเสียสละเช่นตน ดังนั้นการทำความดีควรเป็นไปเพื่อความดีไม่อวดเบ่ง และเปรียบเทียบกับคนอื่น ทำโดยไม่หวังผลที่เกิดลอย ก้าวพ้นการติดยึดที่ความดี ความชั่ว ไปสู่การปล่อยวาง ที่มันเกิดปัญญาทุกวันนี้เพราะเราคิดว่าตัวเราเป็นคนสำคัญ จึงไม่มีความสำคัญเหลือไว้ให้คนอื่น ทุกคนต่าง

คิดว่าตนเองแน่ไม่ยอมลดราวาศอก ถ้าเราหมั่นเจริญสติพิจารณาหลักอนัตตา ชีวิตก็จะไม่คร่ำเคร่งนัก

ตลอดระยะเวลาสามวันที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมภาวนาครั้งนี้ทำให้รู้สึกว่าภาวนามีได้แยกออกจากชีวิตประจำวัน เราสามารถทำไปกับกิจกรรมประจำวันของเราได้อย่างไม่ขัดเคือง การฝึกสติก็มีหลายแบบแล้วแต่จริตของแต่ละคนว่าจะใช้วิธีไหน ช่วงเช้าหลังตื่นนอนก็สามารถทำได้บางคนอาจฝึกโยคะแถมร่างกายก็แข็งแรงอีกด้วย แม้แต่การรับประทานอาหารก็นำมาฝึกสติได้ ทุกคำข้าวที่เรากลืนลงไปได้รับรู้รสชาติ เมื่อลิ้นได้รับรสเกิดความอร่อยแล้วดับไป รับประทานทุกท่วงท่าใช้กำหนดสติได้หมด แต่กิเลสมนุษย์ใจจริงเพิ่มพูนขึ้นนั้นเป็นเพราะอวิชชา ทำให้เราหลงมัวเมา ความจริงธรรมะก็มีใช้เรื่องไกลตัว พระพุทธเจ้าตรัสว่า อยู่ในร่างกายที่กว้างคอก ยาววา หนาคืบนี้เอง

ในวันสุดท้ายก่อนจะจบการอบรมหลายคนสะท้อนมาว่าการภาวนาแบบนี้เป็นกันเองดี ผู้นำภาวนาไม่ได้ชี้นำ ความรู้ส่วนใหญ่มาจากประสบการณ์ของแต่ละคนนำมาแลกเปลี่ยนกัน พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีภาวนาแบบนี้อีก และอาจจะเป็นอีกทางเลือกของการภาวนาแต่คนหนุ่มสาวในสมัยปัจจุบันที่บริโภคนิยมกำลังถูกโลเบียดขับเรา ถ้าผลออกมาจะถูกกลืนกินได้ง่าย ถ้ามีภาวนาเป็นบาทฐานอาจจะช่วยผ่อนหนักให้เป็นเบาได้

โพธิยาลัยฯ...

● ต่อจากหน้า ๕๔

กับจำนวนพระทั่วประเทศ ๒-๓ แสนรูป แต่ที่มาทำงานแบบนี้มีไม่กี่ร้อยรูป ถือว่าน้อยมาก ยิ่งงานคุณภาพยิ่งน้อยเพราะพระมีข้อจำกัดหลายเรื่อง เช่น เรื่องความสามารถในการวิเคราะห์ สังคม และขาดการสรุปบทเรียนจากการทำงานตามสถานการณ์ ก็เลยเหมือนทำแล้วยังย้ายอยู่กับที่ บางทีทำแล้วไม่รู้จะไปทางไหนต่อ บางท่านทำไปก็ถอดใจไปง่าย ๆ”

จุดยืนของสถาบันโพธิยาลัยจึงเน้นการยกระดับการทำกิจกรรมของพระสงฆ์ ผ่านการสรุปบทเรียนเป็นองค์ความรู้ร่วมกัน

เป้าหมายสูงสุดก็เพื่อยกระดับสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งพุทธธรรม

“เราอยากเห็นสังคมที่มีความยุติธรรม ทุกวันนี้สังคมไม่ยุติธรรม เขาว่าดีเขาเปรียบคนจน คนจนไม่มีเพื่อน พระสงฆ์ก็มาเป็นเพื่อนที่ดีที่สุดของคนจน ต้องทำให้คนจนมีสติปัญญา

มีความรู้กว้างขึ้น ขณะเดียวกันก็เตือนสติสังคมด้วยว่าถ้าคนจนอยู่ไม่ได้คนรวยก็อยู่ไม่ได้ ถ้าสังคมล่างอยู่ไม่ได้สังคมใหญ่ข้างบนก็อยู่ไม่ได้”

ทางเบื้องหน้าของสถาบันโพธิยาลัยในฐานะองค์กรหลักดำเนินงานวิจัยในหมู่พระสงฆ์ภาคเหนือยังอีกยาวไกล ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมากเท่าใด พระสงฆ์จำเป็นต้องทำทันทความเปลี่ยนแปลงนั้นยิ่ง ๆ ขึ้น อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่พระสงฆ์ชนกลุ่มน้อยจะไม่โดดเดี่ยวอีกต่อไป เพราะอย่างน้อยสมาชิกเครือข่ายฯ และศาสนิกชนในชุมชนรับรู้เจตนารมณ์นี้แล้ว

ก้าวแรกที่พระสงฆ์ลงจากธรรมาสถาบันบาทาของนักเทศน์ก็แปรไปเป็นนักวิจัยคุณภาพได้เช่นกัน

หมายเหตุ : ศาสนิกชนผู้สนใจงานของสถาบันโพธิยาลัย สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดสวนดอก ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

โทร. ๐๕๓-๒๗๒๙๑๗ e-mail : photiyalai@hotmail.com

๑๐๐ ปี
พืชมงคล
๒๗ พฤษภาคม ๒๔๕๕-๒๕๕๕

ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร "อาทิตย์"

ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๑๒๓๐ วันที่ ๑๔-๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕ น. ๑๒-๑๕

ปาฐกถา ๙ ปี มรดกกรรมพุทธทาส

อย่าให้โยธาเหลือแต่โย้เต็ม กับท่านพุทธทาส

ก รม ๙ ปี มรดกกรรม “พุทธทาส” ทางกลุ่มพุทธทาสศึกษาร่วมกับเครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธรศาสนาและสังคมไทย ได้ร่วมกันจัดงานรำลึก “พุทธทาส” โดยจัดให้มีการปาฐกถาในหัวข้อ “รำลึกครบรอบ ๙ ปี วันมรณภาพท่านพุทธทาสภิกขุ : พุทธทาสภิกขุกับอำนาจรัฐ คณะสงฆ์และสังคมไทย” ที่อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลาคม ภายในห้องประชุมคลาคล่าไปด้วยพระภิกษุสงฆ์ แม่ชี และฆราวาส ที่มาร่วมชมวีดิทัศน์พิธีฌาปนกิจ “พุทธทาส” เพื่อเป็นมรดกานุสติ

ภูมินทร์ พงษ์ไกรกิตติ : ถ่ายภาพ

ดร.สุวรรณ สภาอานันท์ จากภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พูดถึงแนวทาง “พุทธทาส” เป็น “คำตอบ” ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ใน การแก้ปัญหาของคณะสงฆ์และอำนาจรัฐ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือไม่มีใครที่นำเอาคำสอนของ “พุทธทาส” มาใช้อย่างจริงจังว่า

“ท่านพุทธทาสมีข้อเสนอหรือคำตอบอะไรบ้างที่จะเป็นประโยชน์สำหรับสังคมไทย อำนาจอรัฐ และคณะสงฆ์ ในฐานะชาวพุทธในสังคมไทย เราจะเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของอาจารย์พุทธทาสได้อย่างไร วิธีหนึ่งที่เราเรียนรู้มรดกทางธรรมของท่านคือไปดูว่าท่านเรียนรู้พุทธธรรมอย่างไร

ท่านพุทธทาสทำความเข้าใจพุทธธรรมจากพระไตรปิฎก เงามองพระไตรปิฎก เงามองจากสูตรสำเร็จ มองสิ่งที่อยู่ในพระไตรปิฎกราวกับว่าคำตอบในนั้นมันเป็นคาถาบางอย่างที่จะตัดต่อปัญหาเราได้ทุกเรื่อง ดิฉันไม่บอกว่าพระพุทธศาสนาแก้ปัญหาไม่ได้ คำถามมันจะอยู่ที่ว่าเราจะเรียนรู้ว่าพระพุทธรศาสนา คืออะไรจากพระไตรปิฎกได้อย่างไร ขบวนการเรียนรู้ทุกวันนี้มันซับซ้อนและใช้ปัญญาอย่างสูง ท่านพุทธทาสเป็นตัวอย่างของการเรียนรู้ที่ดีที่สุดของการศึกษานี้”

เรียนรู้ธรรมะจากธรรมชาติ

ปัญหาเดิม ๆ ในสังคมชาวพุทธ คือความคุ้นเคยในการปฏิบัติตามกรอบธรรมเนียมจารีต ตื่นเช้าเข้าวัดฟังธรรม โดยปล่อยให้หน้าที่เข้าใจพุทธธรรมเป็นของสงฆ์ฝ่ายเดียว ซึ่งทำให้ความเชื่อดังกล่าวแทบจะใช้ไม่ได้ในปัจจุบัน เพราะชาวพุทธไม่สามารถปฏิบัติได้ ตื่นแต่เช้า เข้าวัดทุกวันอย่างแต่ก่อน ทั้งนี้ อาจารย์สุวรรณได้ให้ความเห็นว่า

“ปัจจุบันพลังแห่งจารีตได้เริ่มอ่อนล้าลงแล้ว การเข้าใจและเข้าถึงพุทธธรรมในพระไตรปิฎกเป็นหน้าที่ของประชาชนมากขึ้น เรามีหน้าที่ต้องเห็นคุณค่าพุทธธรรมในพระไตรปิฎก และนำมาปรับใช้อย่างฉลาดมากขึ้น ขอตั้งข้อสังเกตในกรณีท่านพุทธทาสที่สามารถนำการเรียนรู้เรื่องพุทธธรรมมาปรับใช้ และ

ท่านพุทธทาสมีความประโชยน์ต่อชาติไทยในแง่กำจัดบริโศคนิยมของอำนาจรัฐ

ประการแรก ภาษาบาลี เราควรทำความเข้าใจพุทธธรรมที่ได้จากภาษาบาลี ซึ่งท่านพุทธทาสได้ใช้ความอุตสาหะพากเพียรที่จะเข้าใจจากประสบการณ์โดยตรง เราจะเรียนพุทธธรรมนอกจากภาษาบาลีที่โดยง่ายที่สุดเราก็ศึกษาพระไตรปิฎกเทียบเคียงกับโลกธรรมชาติ ซึ่งท่านพุทธทาสได้เฝ้าสังเกตโลกธรรมชาติ ท่านมองว่าชีวิตในธรรมชาติไม่มีการสะสม ท่านบรรยายลักษณะต้นไม้ที่ถึงเวลาก็โล่งทิ้งไปไม่มีการยึดติดใบที่มันปลิดลาง ท่านมองว่าธรรมชาติไม่มีลักษณะปัจเจก ธรรมชาติมีลักษณะเป็นสหกรณ์ เป็นรากฐานความจริงแห่งธรรมชาติ กิจการหรือการมีชีวิตทั้งมวลจะมีการร่วมกิจการชีวิตร่วมกับคนอื่นเสมอ คำสอนเรื่องธรรมะคือธรรมชาติ”

แสงสว่างในพุทธ ๒ นิกาย

อาจารย์สุวรรณกล่าวว่า พุทธศาสนาไม่ใช่จำกัดมีเฉพาะสองนิกายในเถรวาทไทยเท่านั้น แต่กลับมีพุทธศาสนาหลายนิกายทั่วโลกที่อบรมสั่งสอนสังฆกรรม ซึ่งพุทธแต่ละนิกายในแต่ละประเทศย่อมมีบนพื้นฐานวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หากเข้าใจประเด็นนี้ก็ไม่ยึดมั่นถือมั่นว่านิกายพุทธของตนเองเลิศที่สุด โดยได้เปรียบเทียบว่า

“จุดที่ต่างกัน มีขนบธรรมเนียมที่ต่างกัน มีความจำเป็นบางอย่างที่ครอบงำต่างกันอยู่ แต่มหายานและเถรวาท ๒ นิกาย ก็ยังเป็นแสงสว่างของศาสนา แม้จะล่วงมากกว่า ๒,๐๐๐ ปีแล้ว ใครจะมาชี้ชัดได้ว่าตะเกียงดวงไหนเป็นตะเกียงดวงเก่า และใครจะจำได้ว่าถ้าผิดจากตะเกียงดวงเก่าแล้วมันจะไม่ให้แสงสว่าง ใครบ้างที่สามารถทำตะเกียงที่จุดขึ้นแล้วไม่ให้มีแสงแม้แต่น้อย และใครบ้างจะคัดค้านว่าถ้าใช้กระจกหน้าตะเกียงเป็นสีต่าง ๆ แล้วมันจะหมดยุคคุณภาพสำหรับส่องสว่าง อันนี้คือท่าทีในการเปิดกว้างทางศาสนาและการเข้าใจศาสนาต่างนิกาย การศึกษาโลกธรรมะจากท่านพุทธทาสทำให้ท่านเห็นข้อจำกัดของโลกสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องห่อหุ้ม

สารสังขธรรมอีกทอดหนึ่ง”

“ภาษา” ภูเขาแห่งพุทธธรรม

“ภาษาคน – ภาษาธรรม หรือวิถีแห่งภูเขาสู่พุทธธรรม” อาจารย์สุวรรณหาญบยกปัญหาของคนที่ใช้ภาษาที่นำมาอธิบายสังขธรรมสูงสุด มันก็ยังติดอยู่เพียงแค่สัญลักษณ์ และเราก็หลงไปกับการบูชาตัวอักษรเท่านั้น

“งานของท่านพุทธทาสทำให้เราเห็นว่าบัญญัติไว้ในภาษา สัญลักษณ์และศิลปะต่าง ๆ มีไว้เพื่อป้องกันสังขธรรม หน้าที่ของเราผู้รับสารจากสัญลักษณ์นั้นต้องพยายามทำความเข้าใจในความหมายทางนามธรรมที่สัญลักษณ์นั้นพยายามจะสื่อถึง ปัญหาเกิดเพราะเราบูชาสัญญา แต่กระนั้นสัญญาก็เป็นเครื่องมือที่จะพาเราไปสู่อีกฝั่งหนึ่ง ถ้าเรายังไม่พร้อมที่จะข้ามฝั่งก็พึงมีสติสัมปชัญญะในการสัมพันธ์กับโลกสัญลักษณ์นั้น การเข้าใจพุทธธรรมในความหมายที่กว้างและการเข้าใจในบทบาทสัญลักษณ์ทั้งหลาย รวมถึงปัญหาของมนุษย์ เป็นเรื่องปกติของชุมชนที่บางครั้งจะยึดติดกับสัญลักษณ์ ทำให้ท่านพุทธทาสไม่แยกแยะการศึกษาผ่านสัญลักษณ์กับการปฏิบัติธรรม

ดังคำที่ชาวพุทธคุ้นเคย ผู้ใดเห็นธรรมะผู้นั้นเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นตถาคตผู้นั้นเห็นธรรมะ ผู้ที่ไม่เห็นธรรมะนั้นแม้จะจับอยู่ชายจีวรตถาคตอยู่ก็ได้ชื่อว่าไม่เห็นตถาคตเลย อันนี้เห็นได้ชัดเลยว่าแม้แต่สิ่งที่เราเห็นก็ไม่สามารถบ่งบอกพุทธธรรมได้ทั้งหมด เราต้องเข้าใจความหมายในสิ่งที่เห็นที่อยู่ในสัญลักษณ์ต่าง ๆ แม้แต่ตัวพระพุทธรองค์เองยังชี้บ่งว่าการเข้าใจธรรมะคือการเข้าใจและเห็นตัวท่านเอง ถ้าเราเข้าใจธรรมะเป็นธรรมชาติเราจะสามารถเข้าใจพุทธองค์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง”

ภัสส : อำนาจรัฐกับภัสส

หลังจากที่ “พุทธทาส” ละทิ้งการเรียนบาลีมาอยู่ที่ไชยา ศึกษาธรรมะจากธรรมชาติ และถ่ายทอดความรู้ให้กับสังคมวงกว้าง ทำให้บางคนเรียกว่า

“พุทธทาส... พระปาปิญาชน” อาจารย์สุวรรณหาญบอกว่ามันเป็นมุมมองของชาวพุทธทั่วไป โดยไม่ทราบว่ายังมีอีกเรื่องหนึ่งที่ท่านพุทธทาสให้ความสำคัญไม่แพ้กันคือ

“ท่านพุทธทาสยังศึกษาและปฏิบัติพุทธธรรมโดยจัดวางความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐในระยะห่างที่พองาม ถ้าเราดูความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐกับพระบรมศาสดาในประวัติศาสตร์มนุษยชาติเราจะเห็นความเป็นไปได้ ๔ – ๕ วิธีด้วยกัน

๑. อำนาจรัฐกำจัดศาสดาทิ้งไปเลย กรณีโสเครติสหรือพระเยซู

๒. อำนาจรัฐพยายามไปทำลายตัวศาสดาแต่บังเอิญกำจัดไม่สำเร็จ คือกรณีขงจื้อในประวัติศาสตร์ชาติจีน

๓. การที่ศาสดาเดินออกไปจากอำนาจรัฐ กรณีของเหล่าจื้อ

๔. การที่ศาสดาทำให้อำนาจรัฐเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาแบบศาสนาอิสลาม

๕. การที่ศาสดาวางระยะห่างจากอำนาจรัฐให้พองาม ไม่ใกล้เกินไป ไม่เดินหนี และไม่รวมกัน

ปัจจุบันในอเมริกามีรัฐธรรมนูญที่แยกศาสนจักรออกจากอาณาจักร แต่อันนั้นก็ไม่ใช่วิถีอันเลิศสุด เพราะมีเงื่อนไขที่แวดล้อมในทางประวัติศาสตร์ที่สลับซับซ้อน ที่นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและอำนาจรัฐได้ในหลายลักษณะ ขอเน้นในสมัยพระบรมศาสดา ประวัติศาสตร์ของแต่ละศาสนาหลังสมัยพระบรมศาสดาก็พัฒนาไปในทิศทางที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐเปลี่ยนแปลงไป บางครั้งก็ใกล้เคียงกับแบบเดิม บางครั้งก็แตกต่างออกไป”

ใช้วิถี “พุทธทาส” จัดการอำนาจรัฐ

ท่านพุทธทาสทิ้งเปรียญสามไว้ที่กรุงเทพฯ อันศูนย์กลางของอำนาจรัฐ จากนั้นลงใต้ในปี ๒๔๗๕ ตั้งสวนโมกข์ เรียกตนเองว่า “พุทธทาส” บุกเบิกสถานที่ที่รกร้างให้กลายเป็นสถานที่เผยแพร่ธรรมะไปทั่วโลก จากนั้นก็จากโลกไปในปี ๒๕๓๖ และทิ้งมรดกก่อนตายคือ “คำสั่งในการจัดงานพิธีศพให้เป็นไปอย่าง

เรียบง่าย”

อาจารย์สุวรรณากล่าวว่ามรดกก่อนตายของท่านพุทธทาสคือหนึ่งในวิถีจัดการอำนาจรัฐ

“พินัยกรรมในการจัดงานศพท่าน เป็นตัวอย่างอีกอันหนึ่งในการจัดระยะห่างกับอำนาจรัฐที่พองาม และเชื่อว่าเป็นความสัมพันธ์ของพุทธศาสนากับอำนาจรัฐที่พระพุทธรองค์ทรงลงอำนาจไว้ การเรียนรู้บาลีระดับหนึ่ง การศึกษารวมจากธรรมชาติ การรวมปริยัติกับการปฏิบัติ การเตือนให้เราออกจากการยึดติดกับสัญลักษณ์ การจัดวางระยะห่างที่พองามกับอำนาจรัฐทั้งหมดและอื่น ๆ ด้วย เงื่อนไขที่ท่านพุทธทาสใช้เป็นเงื่อนไขการเรียนรู้และเข้าใจพุทธธรรมในโลกสมัยใหม่

ธรรมิกสังคมนิยมคือมรดก “พุทธทาส”

อาจารย์สุวรรณยกแนวคิด “พุทธทาส” ว่ามีความสมสมัย กว้างขวาง และลึกซึ้ง อีกทั้งยังได้ให้หลักในการศึกษาขุดหา “เพชรจากพระไตรปิฎก” ต้องใช้วิริยะ จันทะ อุตสาหะ และไม่ยึดมั่นถือมั่น ถ้าเข้าถึงธรรมนี้ถือว่าเป็นการเข้าถึงพุทธธรรม ที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคม ทดแทนจารีตในอดีตที่หดหายไป ทั้งนี้เพื่อให้เกิดธรรมิกสังคม

“ในยุคปัจจุบันแนวทางของท่านพุทธทาสเป็นทางออกทางหนึ่งที่ทรงพลังที่สุด เมื่อพลังแห่งจารีตประเพณีคนเริ่มอ่อนล้า ทั้งนี้ท่านพุทธทาสได้มอบภาวะความเข้าใจและเข้าถึงพุทธธรรมแก่คนไทย ในฐานะที่จะช่วยพัฒนาและวัดประสิทธิผลความเป็นชาวพุทธที่แท้ของสังคมไว้ด้วย

พูดอีกอย่างหนึ่งว่าอำนาจรัฐจะไม่กำหนดความเป็นไปของวิถีชาวพุทธเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่ตัวพุทธธรรมต่างหากที่ผู้ปฏิบัติศาสนาสมากรเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การประเมินทิศทางของสังคมและอำนาจรัฐได้ ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือ “ธรรมิก-สังคมนิยม” ที่ท่านพุทธทาสได้วิพากษ์ทุนนิยมและสังคมนิยม ที่เอาโลภะหรือโมหะเป็นตัวขับเคลื่อนสังคม ทำให้เกิดปัญหามาก สังคมก็สามารถที่จะ

วิพากษ์วิจารณ์ทิศทางอำนาจรัฐที่กำลังเป็นอยู่ได้ ท่านพุทธทาสได้ปูทางไว้แล้ว แต่ทางสังคมไทยต้องแสวงหาและสืบทอดปรับปรุงไว้ใช้ต่อไป”

อย่าใ้ไขยาเหลือแต่ “ไขเค็มและพุทราส”

ปัจจุบัน สนวนโมกข์ อ.ไชยา กลายเป็นทั้งสถานที่ปฏิบัติธรรม และสถานที่แวะซื้อของที่ระลึกจากไชยา คือ ไขเค็มหน้าสวนโมกข์ บางคนอาจจะเดินเลยเข้าไปชมสวนโมกข์ก่อนตีรถกลับกรุงเทพฯ ภาพเหล่านี้เองอาจารย์สุวรรณมองว่า

“คณะสงฆ์บางครั้งก็ใกล้ชิดกับอำนาจรัฐมากเกินไป บางคนก็ว่าสามารถแก้ไขได้ แต่บางคนมองว่าเป็นการสายเกินแก้ อันนี้ก็ขึ้นอยู่กับเราทุกคน บางครั้งก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ว่า ท่านพุทธทาสมองอะไรเป็นนามธรรม แต่ไม่ได้ให้คำตอบที่เป็นรูปธรรมที่เป็นโครงสร้าง เป็นกระบวนการที่จะผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม บางคนบอกว่าท่านอาจารย์พุทธทาสไม่ได้มองเรื่องพุทธบริษัท ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดตั้งพุทธบริษัทที่จะสืบทอดเจตนารมณ์ของท่าน ทำให้คาสอนของท่านไม่มีพลังในการที่จะไปแก้ปัญหาสังคมเท่าที่ควร

ยังมีบทวิจารณ์ที่น่าสนใจ เป็นบทความของ หลุยส์ การ์โบ ชาวฝรั่งเศสบอกว่า คำสอนของท่านพุทธทาส ดูดี ๆ แล้วเหมือนยาขมหม้อใหญ่ ซึ่งขัดต่อวิถีความเชื่อและการปฏิบัติของชาวพุทธไทยพอสมควร ทำให้พุทธไทยไม่ยอกดื่มกินยาขมหม้อ”

ก่อนจบการปาฐกถา อาจารย์สุวรรณได้ทิ้งท้ายด้วยประโยคสนทนาภาษาใต้ในรถสองแถวของแม่ค้าวัย ๕๐ ปี กินหมากปากแดง นุ่งผ้าถุงมานั่งยอง ๆ ฟังธรรมจากท่านพุทธทาสที่สวนโมกข์ว่า

“อีกสัก ๕๐ ปีข้างหน้า ไชยาก็เหลือแต่ไขเค็มกับพุทราส นอกจากนี้ไม่มีอะไรเหลือแล้ว เหลือแค่ ๒ อย่างนี้เท่านั้น แล้วเราจะยอมปล่อยให้เป็นอย่างนี้หรือ ? คอยแต่จะขึ้นชมไขเค็ม อย่างที่รัฐบอก แล้วเรายังจะไม่ยอมดื่มยาขมหม้อใหญ่กันอยู่อีกหรือเปล่า”

๑๐๐ ปี
Phnom
๒๑ พฤษภาคม ๒๔๔๕ - ๒๕๔๕

ออร์ศรี งามวิทยาพงศ์

เครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย

www.budnet.info

จักระเบียบ ความตาย

บิทานเซนเรื่องหนึ่ง เล่าว่ามีคหบดีคนหนึ่ง พร้อมบุตรหลานไปทำบุญที่วัดในวันขึ้นปีใหม่ เสร็จแล้วก็ขอพรจากหลวงพ่ोज้าอาวาส พระท่านก็เขียนคำอวยพรให้ว่า “พ่อตาย ลูกตาย หลานตาย” คหบดีเห็นเข้าก็โกรธ ต่อว่าหลวงพ่ोज้าว่าเหตุใดจึงมาแข่งกันในวันมงคลเช่นนั้น หลวงพ่ोज้าตอบคหบดีว่า การตายตามลำดับอายุขัยเป็นพรอย่างยิ่งแล้ว เพราะลองคิดดูว่าหากหลานตายก่อนปู่ หรือลูกตายก่อนพ่อ ตายอย่างไม่เป็นไปตามธรรมดา ธรรมชาติ เขามียิ่งโศกเศร้าหรือหากหรือคหบดีได้ฟังเช่นนั้นก็เข้าใจในธรรมที่หลวงพ่ोज้าให้ จึงขอภัยและคำนับขอบพระคุณด้วยความซาบซึ้งในธรรมที่ได้รับในวันขึ้นปีใหม่

ในวิถีแห่งพุทธนั้น “ความตาย” เป็นของธรรมดาอย่างยิ่ง เป็นสังขารมหาโชความอัปมงคล ต้องวังหนีแต่อย่างไร กระนั้นก็ตามความเป็นธรรมดานี้ ก็มีใช่จะเป็นสิ่งที่มนุษย์ปุถุชนจะยอมรับกันได้โดยง่าย เพราะเราทุกคนย่อมมีสัญญาติญาณแห่งการเอาชีวิตรอดด้วย ในด้านหนึ่งความ “กลัวตาย” จึงเป็นสิ่งธรรมดาอีกเช่นกัน ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้เพื่อขัด

เกลารธรรมชาติดังกล่าว เพื่อให้คนเรายอมรับสังขารแห่งชีวิตคือความตายนั่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เราสามารถจัดระเบียบกับความตายในชีวิตของเราได้อย่างเหมาะสม ด้วยความตระหนักรู้ว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของเรา (แม้จะไม่ว่านมันอยู่ตรงไหนและจะมาเมื่อไร) การสั่งสมการเรียนรู้เพื่อให้ยอมรับว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นทั้งในยามที่เรายังเป็นหนุ่มสาวและเป็นไม้ใกล้ฝั่ง มิใช่เฉพาะเมื่อเราอายุมากขึ้น หรือเมื่อถูกคุกคามด้วยโรคร้ายที่ไม่อาจรักษา ในวัฒนธรรมของชาวพุทธการหมั่นเจริญมรณานุสติคือวิถีหนึ่งที่จะช่วยเราไม่ให้ประมาทในชีวิต ไม่ผลัดวันประกันพรุ่งในการพัฒนาตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ใช่ชีวิตอยู่ด้วยความกลัวตายอย่างทรมาน เศร้าโศกคนวังหนีเงาตนเอง แต่ก็มีไชยยอมจำนนกับอุปสรรคของชีวิต ด้วยการเอาความตายเป็นทางออกโดยไม่พัฒนาตนเองขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ในทางตรงข้าม ผู้มีสติซึ่งตระหนักรู้ว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่จะมาถึงเองในวันหนึ่งข้างหน้า จึงควรอดทนต่อสภาวะอุปสรรคผ่านพ้นไปตราบที่ยังมีลมหายใจ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อจัดระเบียบความตายจึงเป็นสิ่งที่บุคคลควรได้เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาในวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิต ในสมัยเดิมนั้น การที่ครอบครัวอยู่ร่วมกันหลายชั่วอายุ การเปลี่ยนแปลงของกายสังขาร การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นสิ่งที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้อย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง โดยเฉพาะธรรมเนียมการเตรียมตัวตายของผู้สูงอายุ การตั้งศพ-เก็บศพที่บ้าน เพื่อให้ความตาย-คนตายเป็นสิ่งธรรมดา ประเพณีพิธีกรรมของการตายเป็นเครื่องมือสำคัญของการส่งผ่าน “สังขารแห่งการตาย” ให้แก่ผู้อยู่ใกล้ชิดได้เรียนรู้ ไม่ว่าจะทสวดต่าง ๆ ของพระซึ่งมุ่งให้เห็นความเป็นธรรมดาของความตาย ประเพณีการอุทิศส่วนกุศล พิธีตัดทางกล้วยเพื่อแยกภพระหว่างผู้อยู่และผู้วายชนม์ ฯลฯ ล้วนส่งผ่านความเชื่อที่ว่าความตายมิใช่ “การสิ้นสุด” หรือจบสิ้น จึงไม่ต้องเศร้าโศกพุ่มพ่ายจนเกินไป โดยเฉพาะธรรมเนียมการเก็บศพแล้วเปิดโลงก่อนเผา เพื่อให้ญาติพี่น้องคลายความ

บทความเรื่องในโอกาสครบรอบ ๙๖ ปี
แห่งการสถาปนาภิกขุสงฆ์พุทธศาสนาเถรวาท วันขึ้น ๑๓ ค่ำเดือน ๑๐
(ปีนี้ตรงกับวันที่ ๑๙ กันยายน) วันดังกล่าวในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่
จะถือเป็นวันแสดงอาจาริยาบูชาประจำปีแด่ท่านอาจารย์ด้วย

“**โง่งงของอาตมาก็คือ ความดีที่ทำไว้ในโลกด้วยการเผยแผ่พระธรรม**
ปาฐาสำหรับอาตมาก็คือ บรรดาประโยชน์และคุณทั้งหลายที่ทำไว้ในโลกเพื่อ
ประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ และขอชักชวนให้ท่านทั้งหลาย
ถือหลักเกณฑ์อย่างเดียวกันว่า โง่งงของเราก็คือความดีที่ทำไว้ในโลก ปาฐา
ของเราคือประโยชน์ทั้งหลายที่เราได้ช่วยกันทำไว้
เพื่อประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์”

พุทธทาส อินทปัญโญ

เศร้าโศกเพราะสภาพเปลี่ยนเป็นน่าเกลียดน่ากลัว เกิดความปลงสังเวชตัดอาลัยในรูปกาย รำลึกถึงแต่คุณงามความดีของผู้ล่วงลับ การเรียนรู้นี้ มิได้เกิดขึ้นเฉพาะในครอบครัวผู้ตายเท่านั้น หากยังเป็นบทเรียนมรณานุสติแก่คนทั้งชุมชนด้วย จากการมาร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ร่วมแบ่งปันทั้งความรู้สึก 애้ออาทรและทรัพยากรที่ตนเองมีเพื่อช่วยจัดการศพ มีการขอขมาและการให้อโหสิกรรมเพื่อลวงความอาฆาตจองเวร และตระหนักรู้ว่ามนุษย์ทำผิดพลาดกันได้ ควรให้อภัยแก่กันและกัน และในขั้นตอนสุดท้ายคือการเผาศพ ก็เป็นโอกาสให้คนในชุมชนทั้งหมดมาร่วมกันเผ่าดูการสิ้นสุดแห่งรูปกายที่มีอาจพวกพาสังไต่ไม่ได้ เกิดการปล่อยวางความโลภ ความโกรธ และความหลง ประเพณีเกี่ยวกับความตายจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้ดีขึ้นอย่างสำคัญ

สังคมสมัยใหม่ได้ทำให้สาระของประเพณีพิธีกรรมซึ่งทำหน้าที่ส่งผ่านค่านิยมความเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับความตายเลือนหายไป ชีวิตสมัยใหม่จึงอยู่กันแบบไม่มีกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระดับชีวิตและระดับสังคม ทุกวันนี้ผู้คนไปงานศพตามมารยาทมากกว่าอย่างอื่น คนยุคใหม่จึงมีชีวิตอยู่โดยลืมนึกไปว่าตัวเองต้องตาย จะมานึกถึงต่อเมื่อความตายเข้ามาสะกิดตนเองโดยตรงแล้วเท่านั้น คนสมัยใหม่ปฏิเสธพิธีกรรมว่างมงาย “ไม่เป็นวิทยาศาสตร์” โดยไม่เข้าใจว่า ค่านิยมความเชื่อในทางนามธรรมไม่อาจส่งผ่านให้สืบเนื่องได้โดยอาศัยการสอนการพูดเพียงประการเดียว หากจะต้องมีรูปแบบหรือโครงสร้างแห่งการเรียนรู้ที่ช่วยให้บุคคลได้เข้ามาสัมผัสเรียนรู้จนเกิดความ “ประจักษ์แก่ใจ” ในสังขารร่วมกัน ไม่ว่าจะชีวิตหลังความตายจะมีหรือไม่มีก็ตาม แต่การคิด

เมื่อไว้ว่า ชีวิตเป็นวัฏฏะยังมีการเดินทางต่อหลังการตาย ได้ช่วยเอื้อให้มนุษย์รู้จักใช้ชีวิตในปัจจุบันด้วยความไม่ประมาท ไม่เบียดเบียนกัน มีความชวนชวายที่จะสะสมความดีงามที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น และโลก เพื่อไม่ให้เสียแรงที่เกิดมาใช้ทรัพยากรของผู้อื่นเปล่า ๆ ไม่ว่าจะของมนุษย์ด้วยกันเอง, สังคม, โลก สันติสุขย่อมเกิดขึ้นแก่สรรพชีวิตในภพปัจจุบันอย่างทันตาเห็นมิใช่หรือ

อย่างน้อยที่สุด วิธีคิดดังกล่าว ย่อมดีกว่า มีประโยชน์มากกว่า การคิดว่าชีวิตปิดบัญชีเบ็ดเสร็จในครั้งเดียว ไม่รู้จะทำความดีไปทำไม ทำความชั่วดีกว่า ทำสิ่งที่ตนเองพอใจ อยากมี อยากเป็นให้สุด ๆ ไปเลย ใครจะหายนะอย่างไรไม่เป็นไร ทรัพยากรหมดโลกก็ช่าง (ใครอยู่ก่อนได้ใช้ก่อน) แต่ขณะเดียวกันตนเองก็ถูกบีบคั้นจากความทุกข์ที่พยายามจะต่อสู้แย่งชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งต้องการ และทรมานทรมานจากความพยายามที่จะทำให้ชีวิตหนึ่งเดี๋ยวนี้แก่ข้าที่สุด อยู่นานมากที่สุด โลกทัศน์ของมนุษย์ที่มีต่อความตาย จึงทำให้โลกนี้เป็นได้ทั้งนรกและสวรรค์ในเวลาเดียว ขึ้นอยู่กับว่า เราจะตั้งท่าทีต่อความตายอย่างไร การจัดระเบียบความตายให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในความคิดและการใช้ชีวิตในสังคม จึงเป็นสิ่งที่เราอาจจะต้องช่วยกันคิดช่วยกันสร้างให้เกิดมีขึ้นมากกว่านี้

บางทีการได้เจริญมรณานุสติอาจช่วยให้บุคคลตระหนักรู้ว่า ได้มา ๔๐๐ เสียง หรือ ๕๐๐ เสียงตายแล้วก็เอาอำนาจไปไม่ได้อยู่ดี ทั้งไว้ข้างหลังไม่ทันข้ามวันก็สิ้นสลาย แต่หากทั้งความดีงามไว้ แม้เอาไปไม่ได้เช่นกัน แต่ก็ไม่สิ้นสูญในชั่วข้ามคืน หากจะอยู่เป็นมรดกที่ยั่งยืนแก่ลูกหลานและมนุษยชาติไปเนิ่นนาน ชำภพข้ามชาติได้จริงทีเดียว

มดบ หนึ่ง พรรษา กับ พุทธทาสภิกขุ

“ค วามเปลี่ยนแปลง” เกิดขึ้นได้เสมอ ด้วยเงื่อนไขนานับประการ ภายใต้ “อิทัปปัจจยตา” อันยากยิ่งที่มนุษย์จะควบคุม – บังคับ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วย เหตุและผล ของ กฎธรรมชาติ เราสามารถสร้างเหตุปัจจัยและเงื่อนไขต่าง ๆ ขึ้นมาได้ ไม่มากก็น้อย คือ สร้าง เหตุ เพื่อให้เกิด ผล ดังที่ปรารถนา นี่เป็นเหตุผลว่า ทำไมมนุษย์จึงต้องศึกษาประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ ด้านหนึ่งก็เพื่อเป็นการสรุปบทเรียนที่ผ่านมา และช่วยลดทอนความพลั้งพลาด ในการที่จะต้องก้าวย่ำลงไปบนร่องรอยเดิม ซึ่งคนในรุ่นที่ผ่านมา เลือกลง ที่จะไม่เดินอีกต่อไปแล้ว

บทสัมภาษณ์นี้เกิดขึ้นได้ด้วยความอนุเคราะห์ของอาจารย์เอกวิทย์ ณ ถลาง ที่ให้โอกาสแก่ “จดหมายข่าวเสขิยธรรม” และ “กลุ่มพุทธทาสศึกษา” ทั้งเวลาในการสัมภาษณ์ และการช่วยเหลือตรวจทานความถูกต้องของต้นฉบับ

กองบรรณาธิการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า การย้อนกลับไปสู่อรรถกถาเก่า ๆ ของ “สวนโมกขพลาราม” และร่วมระลึกถึงการสอนธรรมะแก่พระนวกะในพรรษา ของ “ท่านอาจารย์” ที่ปรากฏอยู่ที่นี่ จะช่วยให้ผู้สนใจ ได้เติมเต็มภาพ “พุทธทาสภิกขุ” ให้แจ่มชัดยิ่งขึ้น อีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์ สำหรับการจัด “กระบวนการเรียนรู้” ให้แก่พระเถรในช่วงเข้าพรรษา ทั้งในวัดหรือสำนักเรียนต่าง ๆ ตลอดจนคนใน “สวนโมกขพลาราม” เอง

สัมภาษณ์ ศาสตราจารย์ ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม
ณ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๕ เวลา ๐๙.๐๐ – ๑๑.๓๐ น.

๑๐๐ ปี Phirom

๒๖ พฤษภาคม ๒๔๘๖ - ๒๕๕๕

กองบรรณาธิการ สัมภาษณ์ และถ่ายภาพ

เสขิยธรรม : เหตุใดอาจารย์ถึงได้ตัดสินใจบวช
เข้าพรรษา และจำพรรษาที่สวนโมกข์

อ.เอกวิทย์ : ครับผม คุณพ่อผมมีความเคารพนับถือ
อาจารย์ท่านพุทธทาส และพี่ชายผม ๒ คน คือ
พี่วาทัญญู ณ ถลาง และพี่หม่อมติเรก ณ ถลาง ก็เป็น
ศิษย์สวนโมกข์ได้บวชที่นั่นก่อนแล้ว ก็เห็นอานิสสงฆ์
อยู่ว่าทำให้ท่านมีหลักหลักยึดถือที่เป็นแก่นพุทธธรรม
ตลอดจนมีสุขุมรอบคอบและเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ช่วงนั้นผม
ก็อายุเข้าเลขสาม เพิ่งจบการศึกษาทางโลกมาใหม่ ๆ
และมาเพิ่งรับราชการได้ ๒ ปี รู้ตัวยังมีอะไรร้อนรนอยู่
มาก แม้จะเรียนทางโลกมามากพอสมควร แต่ยังไม่ปลง
ไม่ตกหลายอย่าง ยังมีอัตตาสูง ยังมีความมุทะลุดูดัน
ยังปรับตัวไม่ค่อยถูกต้องนัก

จบการศึกษาจากต่างประเทศแล้วมาทำราชการ
ในตำแหน่งหน้าที่ที่รู้สึกว่าจะต่ำต้อย คือทางราชการ
บรรจุเป็นครูประจำตำบล ทั้ง ๆ ที่จบการศึกษาปริญญา
เอกจากต่างประเทศ มีความน้อยเนื้อต่ำใจอะไรหลาย
อย่าง

ดังนั้นคุณพ่อผมท่านเห็นอาการแล้วท่าน
ปรารภกับผมว่า บวชดีไหม ผมบอกว่า ผมยินดี แต่ต้อง
ถามทางราชการดูก่อน เพราะผมเป็นคนของราชการ
ได้รับทุนของรัฐบาลไปศึกษาต่างประเทศต้องทำงาน
ชดใช้ บังเอิญเจ้านายผม ผู้อำนวยการกองยุคนั้น
คุณช่วย แสงสุชาติ ท่านเคารพนับถือท่านอาจารย์
พุทธทาสมากอยู่แล้ว ท่านบอกว่าผมไม่เคยไปบวชกับ

ท่านอาจารย์พระพุทธทาสแต่เป็น “ศิษย์ของท่านโดย
ธรรม” เพราะอ่านและติดตามความคิดและวัตร-
ปฏิบัติท่านตลอดมา

ผมก็เลยได้แรงบันดาลใจทั้งจากคุณพ่อและ
จากผู้บังคับบัญชาชั้นต้นที่ดูแลผมอยู่คือ โดยส่วนตัว
ผมเอง ก็เกิดสำนึกอยู่แล้วว่า เราไม่ควรหลงตัวเอง
อวดดีว่ารู้อะไรมามาก สิ่งที่เรายังขาดอย่างยิ่งคือ
ความรู้ในทางธรรมยังไม่มี ชีวิตเราจึงยังไม่สมคุณ
ถ้าไปบวชคงจะได้อะไรดี ๆ กระจ่าง เลยตัดสินใจบวช
และขอลาจากทางราชการ อธิบดีกรมสามัญศึกษา
ขณะนั้นคือคุณเอกชัย จันทวิมล ท่านก็อนุญาติด้วยดี
ผมก็เลยไปบวชที่สวนโมกข์ในพรรษา ๒๕๐๕ ครับ

เสขิยธรรม : ความยึดมั่นถือมั่น และความน้อย
เนื้อต่ำใจที่กล่าวข้างต้น อาจารย์รู้สึกในขณะนั้น
หรือทบทวนจากปัจจุบัน

อ.เอกวิทย์ : ทั้ง ๒ อย่างครับ แล้วในช่วงนั้นผมก็รู้
สึก ยังจำความรู้สึกของตัวเองได้ว่า ช่วงปี ๐๕ นั้น
ผมรู้สึกอย่างนั้นจริง ๆ มีอัตตาสูงเพราะก็คิดว่าเรา
เรียนมาสูง สมัยนั้นคนเมืองไทยที่เรียนจบปริญญาเอก
จากต่างประเทศมีน้อยมาก นับนิ้วมือได้ ก็หลงตัว
เองอยู่บ้าง แล้วก็หลงว่าเราเรียนวิชาความรู้มาใน
ระดับที่ลึกซึ่งแตกฉานพอควรในสาขาที่เราเรียน
ก็หลงตัวเองอยู่ครับ

นอกจากนั้น ความเป็นจริงในชีวิต เมื่อมาอยู่ใน

ราชการเงินเดือนราชการน้อย ไม่พอใช้ จะคิดจะทำอะไรอีต็ดต็ดต็ดต็ดต็ดต็ดต็ด จะทำอะไรก็เป็นผู้น้อย ผู้บังคับบัญชาที่มีความรู้ไม่มากนัก เขาก็ทำตามที่เขาต้องการจะทำ ในเรื่องส่วนตัว คิดจะแต่งงานก็ยังไม่ได้ด้วย ปัญหา - อุปสรรคหลายประการ เราก็รู้สึกว่ามันขัดกับความรู้อันหลักวิชาที่จำเรียนมา หลายสิ่งหลายอย่าง ชีวิตตอนนั้นเลยรู้สึกเหนื่อยหน่ายเต็มที่

เสขิยธรรม : ความสนใจธรรมะของคนในยุคปัจจุบันกับในขณะนั้นแตกต่างกันหรือไม่

อ.เอกวิทย์ : ก็ขึ้นอยู่กับกรอบมโนทัศน์ของแต่ละคนที่ได้รับมาครับ เกี่ยวกับพื้นฐานทางจิตใจของแต่ละคน ผมคิดว่าคนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจในทางธรรมและได้รับแรงกระแทกหรือแรงกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมหรือเหตุปัจจัยที่มากระทบตัวและมีสำนึกดี ๆ คงจะมีจะมากจะน้อยผมไม่ทราบชัด

ผมขอยกตัวอย่างลูกชายของผม ๒ คน ขณะนี้เขาทำงาน คนหนึ่งอยู่กระทรวงการต่างประเทศ อีกคนหนึ่งก็ทำงานเอกชนทำสำนักพิมพ์ ระดับผู้จัดการ ทั้ง ๒ คน กำลังเผชิญปัญหาหนัก ๆ และมีความทุกข์ ผมไม่เคยบังคับลูกเรื่องบวช ครอบครองของผมมีความเป็นประชาธิปไตย เราคุยกันได้ทุกเรื่อง แต่ไม่เคยบังคับ พ่อแม่ไม่เคยครอบงำลูกว่า เอ็งต้องบวชเมื่อถึงวัยต้องบวช

แต่อยู่ ๆ ทั้ง ๒ คน ต่างกรรมต่างวาระ เขาก็ปรารถนากับผมว่า เขาอยากบวชอยากศึกษาตัวเองอยากศึกษาโลก และมีมุมมองทางธรรม

ผมก็ดีใจมาก เลยได้ข้อสมมติฐานในส่วนตัวคร่าวผมว่า ผมได้รับอิทธิพลนี้จากคุณพ่อผม แล้วก็จากท่านพุทธทาส เพราะผมก็อ่านท่านอยู่แล้วเมื่อแต่ครั้งเยาว์วัย ส่วนคุณพ่อผมก็มีอิทธิพลทางธรรมต่อผมอยู่แล้ว ผมคงจะส่งผ่านสำนึกเรื่องนี้ต่อไปยังลูก เขาก็เลยมีความรู้สึกคล้าย ๆ ผม เมื่อผมอายุเท่าเขาในปี ๐๕ ช่วงนี้ลูกผม ๒ คน เป็นอย่างนั้นทั้ง ๒ คน แต่เขาจะบวชและก็ได้สมปรารถนาเพียงใด ก็ต้องดูกันต่อไป

ทว่ายุคใหม่ที่วัตถุนิยม บริโภคนิยมมันแรง และ

ก็ทำให้คนเคล็ดเปิดเปิงอยู่กับโลกียสุข หรือเป็นพวกสุขนิยม (Hedonist) จะมีสักกี่คนเกิดสำนึกอย่างนี้ อันนี้เป็นปัญหา แต่ผมคิดว่าถ้าถือหลักว่าความทุกข์ทำให้คนตื่น แสวงหาสัจธรรมและวิธีดับทุกข์แล้วเกิดปัญญาได้ เราก็ไม่สิ้นหวังทีเดียวนะครับ โดยสรุปผมเห็นว่าความทุกข์บางทีก็เป็นสิ่งดีที่ทำให้คนเราฉลาดขึ้น มีสติปัญญามากขึ้น

เสขิยธรรม : อาจารย์เคยไปสวนโมกข์มาก่อนหรือเปล่า

อ.เอกวิทย์ : ผมไม่เคยไปมาก่อน ผมเคยแต่อ่านงานคิดงานเขียนของท่าน ติดตามความคิดท่าน และเมื่อครั้งที่ผม ๒ คนบวชที่สวนโมกข์ ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ และ ๒๕๐๒ ผมก็เรียนอยู่ต่างประเทศ กลับมาทำราชการปี ๒๕๐๓ การบวชนั้นก็ต้องบวชที่วัดชยาราม จากวัดชยารามก็ขึ้นไปจำพรรษาตลอดพรรษาที่สวนโมกข์กับท่านอาจารย์

เสขิยธรรม : ช่วยเล่าถึงบรรยากาศสวนโมกข์ขณะนั้น

อ.เอกวิทย์ : สงบดีมากครับ อยู่กันท่ามกลางธรรมชาติ ป่าเขา และมีวิถีชีวิตแบบไทยชนบทที่เราคุ้นเคยและเติบโตมา รู้จักมา สิ่งแวดล้อมก็สมดุลงดดี ข้าวปลาอาหารก็มีกินมีใช้ดีพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย แต่ก็ไม่ขาดแคลนอะไร ชาวบ้านก็กินอยู่อย่างสมถะเรียบง่าย ทำเลที่ตั้งสวนโมกข์ก็อยู่ปลีกออกไป แสงหาความสงบความวิเวกได้ดี

เสขิยธรรม : พรรชานั้นมีพระกี่รูป

อ.เอกวิทย์ : บวชพร้อมผมมี ๓ องค์ครับ เป็นสถาปนิก ๒ องค์ และก็มีผม ทั้งหมดพระชวงนั้นก็มี สิบกว่าองค์ ถ้าผมจำไม่ผิดก็ประมาณ ๑๔ องค์ — ทั้งวัดครับ ความใกล้ชิดกับท่านอาจารย์มีมาก เมื่อเราบิณฑบาตตอนเข้ามาแล้ว มาฉันรวมกันที่โรงฉัน ท่านอาจารย์ถือเอาเวลาหลังฉันเข้าเป็นเวลาสำคัญในการอบรมกล่อมเกลานิสังข และปูจาวินัยกันในเรื่องที่เป็นสาระ ใครอยากถามอะไรก็ถามได้ หรือเรา

กิริยามารยาทไม่ดี มีความโลภโมโทสัน นอนไม่หลับ หรืออะไรก็เอาประเด็นปัญหามาเรียนท่านเพื่อการแนะแนว โดยนำมาวิเคราะห์ทางจิตวิทยาและทางพุทธธรรม ผมนึกถึงคราใดก็รู้สึกเสมอว่าเป็นชั้นเรียนที่มีประโยชน์มาก

เสขิยธรรม : พอฉันภัตตาหารเช้าเสร็จก็มีเวลาที่จะมาสนทนาธรรม

อ.เอกวิทย์ : ครับผม ฉันเข้าก็แปดโมง ฉันเสร็จท่านอาจารย์ก็จะตั้งประเด็นให้ความรู้แก่พวกเรา และพวกเราอยากถามอะไรก็ถามได้ ท่านก็ปุจฉาวิสัชนาไป บางทีท่านก็ถามกลับแบบโสเครติสหรือแบบพญามิลินท์ ถามกลับเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจของเรา ถ้าผิด ท่านก็มีเมตตาบอกว่ายังไม่ถูกนัก ยังไม่ทะลุ ที่ถูกนั้นควรจะเป็นอย่างไร ให้ลองเอาไปคิดดู

เสขิยธรรม : ท่านให้เวลามากแค่ไหน

อ.เอกวิทย์ : เป็นวัน ๆ ครับ ถ้าท่านมีกิจนิมนต์ หรือว่ามีภารกิจสำคัญที่ต้องไป เวลาสนทนาธรรมหลังฉันเข้าก็ไม่มาก วันไหนท่านไม่ติดอะไร ท่านจะอยู่กับเรานาน ก็ประมาณว่า ฉันแปดโมงนะครับ ฉันประเดี๋ยวเดียวก็เสร็จ ท่านจะนั่งสนทนากับเราอยู่จนถึง ๑๐ โมงโดยประมาณ มีชาติมีเกินบ้าง แล้วก็ฉันมีมือเดียว เพราะฉะนั้นพระในสวนโมกขังจึงมีเวลามาก ก็ไม่ต้องพะวงเรื่องฉันเพล เรื่องกิจนิมนต์หรือรับแขก เว้นแต่เป็นวันพระ ชาวบ้านมาทำบุญก็มีฉันเพลในโอกาสนั้นก็ต้องพร้อมเพรียง

เสขิยธรรม : ท่าทีของท่านอาจารย์ต่อการตั้งคำถามของเราเป็นอย่างไร เช่น สมมติว่าเราอาจจะตั้งคำถามที่ไม่เหมาะสม ท่านอาจารย์ตั้งข้อสังเกตหรือเปล่า ว่าคำถามนี้ฉลาด/ไม่ฉลาด คำถามนี้เข้าท่า/ไม่เข้าท่า อะไรทำนองนี้

อ.เอกวิทย์ : มีครับมี แต่ว่าท่านก็ได้แต่ตำว่าอะไร ท่านบอกว่า "...อย่าถามอย่างนั้น ไปคิดใหม่แล้วถามใหม่ อย่ารีบร้อน ต้องเข้าใจอะไรมากกว่านี้จึงจะถามประเด็นนี้ได้..." อะไรทำนองนั้น

ฉันเข้าก็แปดโมง

ฉันเสร็จท่านอาจารย์ก็จะตั้งประเด็นให้ความรู้แก่พวกเรา

และพวกเราอยากถามอะไรก็ถามได้

ท่านก็ปุจฉาวิสัชนาไป

บางทีท่านก็ถามกลับแบบโสเครติส

หรือแบบพญามิลินท์ ถามกลับ

เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจของเรา

ถ้าผิด ท่านก็มีเมตตาบอกว่า

ยังไม่ถูกนัก ยังไม่ทะลุ

ที่ถูกนั้นควรจะเป็นอย่างไร

ให้ลองเอาไปคิดดู

หรือบางทีเราฉันเสร็จเรียบร้อย พร้อมจะสนทนาก็มีคนตุงะมาจากกรุงเทพฯ หรือจากไหน ๆ มาถึงก็กราบท่าน พอเงยหน้าก็ตั้งคำถามท่านเลย ท่านก็นิ่งไม่ตอบ ความนิ่งของท่านสะกดคนที่จะถามให้นิ่งด้วย สะกดเราด้วย ใช้ความนิ่งเป็นเครื่องมือในการทำให้คนสงบลง แล้วท่านก็บอก "...โยมไปอาบน้ำไปหาอะไรกิน ไปพักผ่อนเสียก่อนแล้วค่อยมาคุยกัน ถ้าจะไม่ค้างคืน ไว้บาย ๆ มาคุยกันดีกว่า พักผ่อนเดินเล่นให้ใจค่อยสบายเสียก่อน ให้ทั้งร่างกายและจิตใจค่อยคลายก่อน ถ้าไม่รีบร้อนก็ค้างคืนที่นี่แล้วค่อยอยู่คุยกันดีกว่า..." ท่านมีอุบายอย่างนั้น

เสขิยธรรม : ระหว่างนั้นมีคนมาเยี่ยมสวนโมกขัง มีญาติโยมมากราบท่านมากไหม

อ.เอกวิทย์ : มีครับ ส่วนมากเป็นคนคุ้นเคยในไสยาที่เป็นลูกหลาน และเป็นชาวบ้านที่นับถืออยู่ แต่ว่าในครั้งนั้นก็ไม่มีมากครับ จะเป็นบางวัน ที่มากันเป็นหมู่คณะ

มีใครไม่ทราบมาให้ความเห็นกับท่าน
ว่า ช่วงภาวะครึ่งหลับครึ่งตื่น
ถ้าคนเราได้ฟังเทปดี ๆ แล้วจะซึมซาบ
เข้าไปในสมองและในใจ
ทำให้ได้เรียนรู้อะไรดี ๆ
ท่านก็เลยเอามาทดลองกับพวกเรา
ท่านจะเชื่อแค่ไหนผมไม่ทราบ
ติสองไปแล้ว
ท่านให้เปิดเทปเล่นป่าเลยนะ
ลองคิดดูเถิด ผมเข้านอนสองยาม
ติสอง ผมต้องฟังเทป
ทำให้ผมนอนไม่หลับเลยทั้งคืน
พอหลายคืนเข้า ผมก็กบฏ
กบฏโดยไม่ไปบิณฑบาต
เพราะมันเพี้ยนเต็มที

เสขิยธรรม : หลังจากชั้นเรียนหลังจันจบจะได้พบ
ท่านอาจารย์อีกเมื่อไหร่

อ.เอกวิทย์ : ตอนบ่ายครับ ตอนบ่ายเกือบทุกวัน ท่าน
จะเปิดชั้นเรียน ณ สถานที่เดียวกัน คือแปลงโรงฉันทเป็น
ชั้นเรียน ท่านก็จะเทศน์เรื่อง “ตัวกูของกู” ตลอด
พรรษานั้น ทุกคนฟังด้วยความตั้งใจ ฟังเสร็จก็ถาม
ท่านได้ ถ้าสงสัยหรือไม่ชัดเจนตรงไหน ส่วนผมเองนั้น
ไม่ทราบท่านนี่อย่างไร ท่านให้ผมเป็นคนบันทึก
คำสอนทุกอย่าง แล้วให้แปลเป็นภาษาอังกฤษ

การแปลเป็นภาษาอังกฤษนั้นผมต้องทำงาน
หนัก ต้องอยู่ตึก และเมื่อออกพรรษาผมต้องลาสิกขา
กลับมารับราชการ ผมแปลไม่เสร็จ เพราะผมประเมิน
ว่าภาษาอังกฤษของผมในระดับภาษาธรรมยังไม่ดี
ผมก็เลยค้างส่งการบ้านท่าน ซึ่งผมรู้สึกผิดมาจน
บัดนี้ พอตอนหลังพอมาแปลเสร็จ ผมก็ไม่พอใจ

ผลงานเลย ผมเลยไปกราบท่านว่า ผมยังทำไม่
เรียบร้อย

ก็แปลกใจที่ท่านไม่ได้ว่ากล่าวอะไร ท่านคง
เห็นใจคนทำราชการกระมัง

เสขิยธรรม : ชั้นเรียนตอนบ่าย ใช้นเวลานานหรือ
เปล่า

อ.เอกวิทย์ : ยืดหยุ่นครับ ปกติท่านจะบรรยายอยู่
ราว ๆ ชั่วโมงเศษ แล้วให้เราอภิปรายซักถาม ถ้าไม่มี
อะไรมากโดยเฉลี่ยก็ประมาณชั่วโมงครึ่ง แล้วถ้าท่าน
ไม่มีธุระไปไหน ท่านก็เอาเรื่องปุจฉาวิสัชนาหรือ
สนทนาธรรมมาสานต่อหลังจากท่านบรรยายเสร็จก็มี
เหมือนกัน

ทุกอย่างยืดหยุ่นได้ เป็นไปตามอัธยาศัย
ตามสบาย ไม่ได้เคร่งครัดเรื่องเวลาจนเกินไป

เสขิยธรรม : ไม่มีเวลาเริ่มต้น – เวลาจบที่แน่นอน

อ.เอกวิทย์ : มีครับมี มีเวลาแน่นอน แต่ว่าไม่ได้
เคร่งครัดแบบสังคมอุตสาหกรรรม เข้าใจกันว่า บ่าย
โมงต้องพร้อมกันหมด ก่อนที่อาจารย์จะมา พวกเรา
ต้องพร้อมหมดทุกคน ถ้าใครไม่มาไปตามให้มา และ
เมื่อมาแล้วมีเด็กไปกราบท่านว่าพร้อมแล้ว ท่านก็มา

เสขิยธรรม : มาฟังร่วมกันทั้งวัด?

อ.เอกวิทย์ : ลูกศิษย์ลูกหาที่ไม่ใช่พระ ที่เป็นเด็กวัด
เท่าที่มีอยู่ ๒-๓ คน ก็มาฟังบ้าง คนที่มาฆาจรจะมา
ฟังด้วยเป็นครั้งคราวแต่จำนวนไม่มากนัก ท่านก็ไม่ได้
ว่าอะไร เนื้อหานี้ท่านจะเน้นไปที่หัวข้อที่ท่านเตรียม
เอาไว้ ใครจะร่วมฟังด้วยก็ไม่ห้าม

คนไม่มากครับ พระทั้งวัดที่ฟังท่านก็สื่บกว่าองค์
คนมาสมทบด้วยก็ไม่มาก

เสขิยธรรม : ใช้เทปบันทึกเสียงหรือยัง

อ.เอกวิทย์ : บันทึกเสียงครับ

เสขิยธรรม : แต่ยังไม่ได้รับบรรยายผ่านเครื่องขยาย
เสียง

อ.เอกวิทย์ : ไม่ครับ เพราะว่าโรงธรรมหรือโรงฉันก็เป็นขนาดเล็ก แล้วก็ไม่มีความเป็นต้องขยายเสี่ยงอะไร ผมว่าดีครับแบบนั้น รู้สึกมันใกล้ชิดและมันก็เป็นธรรมชาติดี บรรยากาศดีมาก

เสขิยธรรม : ท่านอาจารย์มาร่วมทำวัตรเช้า – เย็น ด้วยหรือเปล่า

อ.เอกวิทย์ : ไม่ครับ ปกติท่านจะไม่ร่วม แต่ว่ามีพระผู้ใหญ่ที่สวดมนต์ได้ดีมานำสวดให้พวกเราลงสวดมนต์ตอนเย็น ท่านไม่มาร่วม ยกเว้นเวลาสวดปาฏิโมกข์ ท่านจะนำสวดโดยตลอด

เสขิยธรรม : ใครเป็นคนนำสวดมนต์

อ.เอกวิทย์ : มีท่านไสวและพระพี่เลี้ยงอาวโสองค์สององค์ หลวงตาไสว (ปัจจุบันมรณภาพแล้ว-บก.) ที่อยู่หลังวัด องค์นี้น่ารักมากครับ ท่านมีเมตตาต่อพวกเราสูง พวกเราหิวบ้าง พุดจาไม่ระมัดระวัง คึกคะนองบ้าง ท่านจะเมตตาพวกเรามาก และสอนแบบเข้าใจหัวอกลูกชาวบ้านอย่างพวกเรา เป็นที่พึ่งมากครับ

เสขิยธรรม : ก่อนทำวัตรเย็นก็มีน้ำปานะ...

อ.เอกวิทย์ : ครับผม เป็นน้ำปานะ แต่บางที บางวันพวกผมกับพวกพระบวชใหม่ด้วยกันก็ทำอะไรไม่ดีด้วยกันนะฮะ ผมขออนุญาตเล่าความไม่ดี

คือความที่เราติตรสอาหาร และก็เคยกินข้าวเย็นเป็นประจำเมื่อเป็นฆราวาส แล้วอยู่ ๆ มาฉันมีคนเดียว มันทำให้หิวมาก บางวันเราทำงานโยธาคับทำงานโยธาคับมาวัดกัน ต้องขุดดิน ต้องทำควมสะอาดวัด ทำอะไร ๆ อยู่บ่อย ๆ ก็เหนื่อยและหิว เพราะฉะนั้นสัก ๕ โมงเย็นจะหิว สิ่งที่เขาเอามาถวายตอนเย็นก็จะมีน้ำชา บางทีก็น้ำมะนาว วันไหนมีน้ำมะนาว พวกเราก็ดีใจ ผมเป็นพระไม่ดี ผมเอาพริกชี้หนูใส่ลงไป เกลือใส่ลงไป และผมสมมติว่ามันเป็นต้มยำ ติตรสครับ เสร็จแล้ว พอเรารู้สึกตัว ไลน์เราหลงติตรสขาดมากไปแล้ว ก็ปลงอาบัติเสีย แต่ยอมรับว่าเป็นความไม่ดี มันก็ทุเลาความหิวไปได้ แต่รู้สึกว่าจะ

เห็นแก่กินไปหน่อย

เสขิยธรรม : บรรยากาศการทำงานในวันกรรมกร (วันโกน-ก่อนวันพระ ๑ วัน เป็นวันใช้แรงงานตามธรรมเนียมสวนโมกข์-บก.) เป็นอย่างไร

อ.เอกวิทย์ : ดีครับ ช่วย ๆ กันทำ ท่านอาจารย์จะมาอยู่ด้วย จะคอยเป็นคนชี้แนะ “...ตรงโน้นยังไม่เรียบร้อย ดูให้ดี คนนี้มีแรงต้องลงตรงนี้เพราะงานตรงนี้นหนัก คนนอนดึกไม่ค่อยมีแรงอย่างเอกวิทย์ เป็นต้น ก็ไม่ต้องลงตรงนี้...” ท่านดูตลอด

ท่านใช้คนตามอัธยาศัย และกำลังความสามารถ มีสถาปนิก ๒ คน คือท่านดิเรกกับท่านเอกชัยก็ให้เขียนแบบให้ท่าน ให้ทำงานศิลปะให้ท่าน ท่านใช้คนตามความถนัด ความชำนาญเฉพาะทางที่มีผมนั่น ท่านเห็นว่าเรียนมาทางวิชาการศึกษา และ

วิชาอักษรศาสตร์เลยให้ทำงานหนังสือ ผมก็เลยต้องนอนดึกกว่าเพื่อน บางทีผมนอนอนมากเข้าก็ขบถกับท่านเหมือนกัน

เสขิยธรรม : หมายความว่าอย่างไร

อ.เอกวิทย์ : ขออนุญาตยกตัวอย่างครับ มีใครไม่ทราบมาให้ความเห็นกับท่านว่า ช่วงภาวะครึ่งหลับครึ่งตื่น ถ้าคนเราได้ฟังเทศน์ ๗ แล้วจะซึมซาบเข้าไปในสมองและในใจทำให้ได้เรียนรู้อะไรดี ๆ ท่านก็เลยเอามาทดลองกับพวกเรา ท่านจะเชื่อแค่ไหนผมไม่ทราบ ตีสองไปแล้วท่านให้เปิดเทปเล่นปาเลณะลองคิดดูเถิด ผมเข้านอนสองยาม ตีสอง ผมต้องฟังเทป ทำให้ผมนอนไม่หลับเลยทั้งคืน พอหลายคืนเข้าผมก็กบฏ กบฏโดยไม่ไปบิณฑบาต เพราะมันเปลี้ยเต็มที พอหลาย ๆ หนเข้า ร่างกายผมก็ไม่ไหว

มีอยู่วันที่ผมโกรธท่าน ผมก็ล้างหน้าล้างตาเสร็จครองจีวรแล้วผมก็เดินไปหลังวัด ไปยืนอยู่ริมสระน้ำ ประเดี๋ยวเดียว ขณะที่ผมเดินไป ท่านเดินมาทาง ๆ ถือไม้เท้ากบ ๆ แล้วท่านก็มายืนอยู่ข้างหลังผม ผมก็ไม่เหลียวไปหาท่าน เพราะผมโมโหท่าน ท่านมายืนคุมอยู่ข้างหลัง สักพักหนึ่งท่ามกลางความเงียบท่านก็บอกผม “ดีนะ ตื่นเช้าอย่างนี้ มายืนสงบสติอารมณ์อย่างนี้ดีเหมือนกัน” ทำให้ผมรู้ทันทีว่าท่านรู้หมด หากแต่ผลจากวันนั้น จากวันนั้นเป็นต้นมาท่านหยุดครับ ที่เปิดเทปกลางดึก ท่านสั่งหยุด ท่านรู้หมดว่าลูกศิษย์คนไหนนอนไม่หลับ ร่างกายมันไม่ได้พักมันโมโหแล้ว ท่านหยุดครับ นาน ๆ ถึงจะเปิดสักครั้ง ต่อมาก็รู้สึกว่าจะเลิกครับ

เสขิยธรรม : บรรยายภาสการสวดปาฏิโมกข์ ลงอุโบสถเป็นอย่างไร

อ.เอกวิทย์ : วันสวดปาฏิโมกข์ท่านอาจารย์จะนำเอง แล้วท่านจะให้พระทุกองค์ขึ้นไปที่ยอดเขาพุทธทอง ไปนั่งในที่นั่งที่จัดไว้ และท่านจะนำสวดปาฏิโมกข์พวกเราพระบวชใหม่ก็ต้องเปิดตำราสวดมนต์ตามนั้นไปด้วย ผมก็ได้เรียนรู้ครับ ผมเคยมีความเห็นว่าการสวดมนต์ เราสวดแบบนกแก้วนกขุนทอง ไม่รู้เรื่อง

รู้ราว สวดดัง ๆ เป็นเรื่องที่ไม่ฉลาด และผมค่อนข้างแอนด์เรื่องนี้อยู่ในที่มาตลอดพรรษา

แต่ขณะที่ไปสวดปาฏิโมกข์ ความสงบ ความสำรวม และสิ่งแวดล้อมที่ดีงาม ทั้งหมดที่เป็นสภาวะในขณะนั้น เป็นองค์รวมที่สะกดเราได้ และคำสวดมนต์มันจูงเรา จูงจิตของเราเข้าสู่วัณค์ ให้มีสมาธิและก็ให้ปล่อยวาง ละเว้นจากความฟุ้งซ่านทั้งหลายได้ดี ผมก็เลยได้เห็นคุณค่า ได้เห็นอานิสงส์ของการสวดมนต์ และผมก็เลยได้วิเศษชานกันต่อมาว่าให้ดียิ่งขึ้นกว่านั้นก็คือเราควรทำความเข้าใจในคุณค่าการสวดมนต์

แต่ที่ตึกว่านั้นขึ้นไปอีกคือบัณฑิตต้องหาคำความรู้ความเข้าใจจากทุกถ้อยคำที่สวดมนต์ออกมา เข้าใจเสียให้ถ่องแท้แล้วต่อจากนั้นจะสวดอย่างไร เราก็จะเข้าถึงคุณค่ามากขึ้น

เสขิยธรรม : ปัจจุบันใช้วิธีท่องคัมภีร์ปาฏิโมกข์เป็นผู้สวด คนอื่น ๆ ที่เหลือก็เป็นผู้ฟัง สมัยนั้นท่านอาจารย์ชวนว่าไปด้วยกันหรือ?

อ.เอกวิทย์ : ชวนว่าไปด้วยกัน แล้วก็พระที่ท่านท่านบวชมาหลายพรรษาแล้วก็ท่านก็ดูตำราบ้างแล้วก็บางองค์ก็ว่าปากเปล่าได้ แต่พระบวชใหม่ก็เปิดตำราอ่านตาม ก็ว่าตามกันไปด้วยกันทั้งหมดอะ

เสขิยธรรม : เป็นการสวดปาฏิโมกข์แปลหรือบาลี?

อ.เอกวิทย์ : ช่วงที่ผมบวชนั้น สวดโดยไม่ได้แปลครับ แต่ว่าก่อนที่ ทุกวันตอนเช้าเมื่อฉันเสร็จนี่ เป็นเวลาสนทนาธรรม ท่านอาจารย์จะเอาสาระสำคัญของปาฏิโมกข์มาสอนมาวิเคราะห์ให้ฟัง หรือบางที่ภาคบาย เมื่อเสร็จจากบรรยายเรื่องตัวกูของกูของท่านแล้ว ท่านก็จะชวนคุยและอ้างไปถึงสาระสำคัญที่มีในคำสวดปาฏิโมกข์บางตอน

เพราะฉะนั้นเราจึงได้รับความรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความเหมาะสมอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่ตั้งใจที่จะเอาทุกถ้อยคำในปาฏิโมกข์มาแปลกันทำความเข้าใจกัน ไม่ถึงขนาดนั้น เพราะว่าจะดับ

ความรู้ของพระบวชใหม่อย่างพวกผมกับพระลูก-
ชาวบ้านยังไม่ถึงระดับที่จะเข้าใจทุกถ้อยคำ

และท่านคงเห็นว่าป่วยการ พวกนี้มันยังบัว
ได้น้ำ หรืออย่างมากก็บัวปริ่มน้ำอยู่

เสขิยธรรม : วันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ มีชาว-
บ้านรอบ ๆ สวนโมกข์มาร่วมกิจกรรมหรือไม่

อ.เอกวิทย์ : มาครับ และที่สวนโมกข์นี้ ชาวบ้านสวด
มนต์เก่งกว่าพระครับ พระสวนโมกข์สวดมนต์แล้วลุ่ม
ลุ่มบอย พอลุ่มแล้วชาวบ้านจะช่วยต่อให้ช่วงที่เรา
สะดุดลุ่ม ชาวบ้านน่ารักมากครับ

แต่ขณะเดียวกันท่านอาจารย์จะทดสอบชาว-
บ้านตลอดเวลาว่าไอ้ที่สวด ๆ นะเข้าใจไหม และบาง
ทีก็บอกว่า “โยมมาฟังเทศน์ฟังธรรมทำบุญก็หลายปี
แล้ว ถ้ามัวแต่ตัวเองหนอยได้ใหม่ ๆ ได้ขึ้นชั้นหรือยัง”
ชาวบ้านอีกอีกตอบไม่ได้ ก็แปลว่าเหมือนเดิม ท่านจึง
รู้จัก “ระดับ” ของชาวบ้านชาวพุทธดี

เสขิยธรรม : ฟังดูเหมือนกับว่าครั้งนั้นชาวบ้านจะ
มาจากรอบ ๆ วัด มาจากไชยา มากกว่าที่จะไป
จากกรุงเทพ ฯ หรือจากต่างจังหวัด

อ.เอกวิทย์ : ครับ เป็นคนในไชยานั่นเองที่มาเป็น
ส่วนใหญ่ แต่ก็มาจากรที่ไปจากกรุงเทพฯ อยู่เป็นครั้ง
เป็นคราวเหมือนกันครับ ก็หลายคนหลายคณะ
เหมือนกันนะ แต่ก็ไม่ถึงกับมະรุมมะตุ้ม

เสขิยธรรม : เพราะเหตุใดในปัจจุบันชาวบ้าน
โดยรอบจึงเข้ามาร่วมกิจกรรมกับสวนโมกข์น้อย
ลง จะมีบ้างก็เฉพาะในวันสำคัญของท้องถิ่น เช่น
วันตายาย-สารทเดือนสิบ

อ.เอกวิทย์ : ยังไงไม่ทราบนะครับ แต่ผมก็ได้สังเกต
ร่วมกับหลายคนในช่วงที่ผมไปบวชว่า แม้แต่ใน
ครั้งกระนั้น นอกจากชาวบ้านที่เป็นชาประจำ และ
ชาวบ้านไชยาที่เป็นนักเรียนโรงเรียนพุทธนิคม หรือ
ชาวบ้านของจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่รู้จักสวนโมกข์ดี
เลยไปถึงเกาะสมุย ไม่ค่อยมา ชาวสุราษฎร์โดยรวม
ไม่ค่อยมา แต่ชาวบ้านที่เป็นโยมอุปัฏฐากชาประจำจะ

**ชาวบ้านร้านถิ่นโดยทั่วไป
เป็นชาวพุทธโดยประเพณี
ติดอยู่กับสังคมประเพณี
ชอบพิธีกรรม ชอบทำบุญทำทาน
อะไรตามประเพณี
ที่อยู่ในวัฒนธรรม แต่การนับถือ
พุทธศาสนาโดยการตีคุณค่าหา
ความหมายแบบเจาะลึกไปยังแก่น
พุทธธรรมนั้นเขาไม่ค้น เขารู้ว่า
ท่านอาจารย์ท่านลุ่มลึกแตกฉาน
แต่ว่าเขาไม่เข้าใจใกล้ เขากลับ
รู้สึกจะกลัว แล้วก็ไม่ค้นเคยกับ
การนับถือพุทธโดยเข้าถึงแก่นของ
พุทธธรรม**

มา ชาวบ้านสวนยางและท้องถิ่นแถวนั้นจะมา และก็
ในเมืองมาบ้างไม่มาบ้าง นอกนั้นก็ผสมโดยคนที่
มาจากทางไกลจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ และจาก
กรุงเทพฯ แต่คนสุราษฎร์เองผมก็สังเกตมานานแล้ว
ว่า เขาจะเคยชินหรือยังไงก็ไม่ทราบ หรือมีกิจการ
อย่างอื่นมาก มาบ่อยครับ โดยส่วนรวมเราคิดว่าน่า
จะมากกว่านี้ แต่กลับมาน้อยครับ

เสขิยธรรม : ขณะนั้นภาพโดยรวมของสังคมไทย
มองท่านอาจารย์พุทธทาสอย่างไร

อ.เอกวิทย์ : ในความเห็นผม ต้องเรียนตรง ๆ ว่าคน
ภาคใต้ที่รู้ถึงความปราดเปรื่องความลึกซึ้งความ
สามารถของท่านมีกระจายอยู่ทั่วภาคใต้ แต่ส่วนใหญ่
แล้วจะเป็นปัญญาชนหรือเป็นคนที่ได้ศึกษาเล่าเรียน
หรือได้เคยบวชเรียนมาระดับหนึ่ง คนเหล่านี้ก็จะ
ทำมาหากินไป ก็อยู่เสีย ๆ ไป แต่ก็เคารพท่านมาก
แต่ว่าคนทำมาหากินหรือชาวบ้านร้านถิ่นทั่ว ๆ

ไปก็เฉย ๆ กับท่านอาจารย์ ถ้าเปรียบเทียบแล้วคน กรุงเทพฯ และคนต่างประเทศและคนจังหวัดอื่น ๆ ทั่วราชอาณาจักรนับถือท่านหนาแน่นกว่า คนใต้เอง เรื่อย ๆ เฉย ๆ มีที่รู้เข้าใจและเคารพจริง ๆ นะ มีแต่ว่า คนจากที่อื่นไกลทำให้เรารู้สึกว่าท่านได้รับการยอมรับนับถือทั่วประเทศไปถึงต่างประเทศ แต่คนปักซีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนสุราษฎร์เอง เฉย ๆ

ถ้าจะพูดแรง ๆ ก็เหมือนใกล้เกลือกินต่าง แต่เราจะว่าอย่างนั้นเสียทีเดียวก็อาจจะไม่ยุติธรรมกับเขา ผมมีข้อสังเกตค่อนข้างชัดเจนครับว่าท่านอาจารย์ เป็นที่รู้จักและเคารพนับถือในทางธรรมสูงมากกว้างขวางมากในระดับประเทศกับต่างประเทศ แต่คนปักซีได้และคนสุราษฎร์เองค่อนข้างเฉย ๆ

เสขิยธรรม : มีเหตุปัจจัยอะไรเป็นพิเศษหรือไม่ที่ทำให้คนทั่วไปไม่สนใจธรรมะที่ท่านอาจารย์ สอน นอกเหนือไปจากการอยู่ใกล้แล้วก็มีองไม่เห็น

อ.เอกวิทย์ : ก็เป็นไปได้นะครับ ผมไม่มีข้อสรุปเรื่องนี้ แต่ผมมีข้อสังเกตเหมือนกันว่า ชาวบ้านร้านดินโดยทั่วไปเป็นชาวพุทธโดยประเพณี ติดอยู่กับสังคมประเพณี ชอบพิธีกรรม ชอบทำบุญทำทานอะไรตาม

ประเพณีที่อยู่ในวัฒนธรรม แต่การนับถือพุทธศาสนา โดยการตีคุณค่าหาความหมายแบบเจาะลึกไปยังแก่นพุทธธรรมนั้นเขาไม่ค้น เขารู้ว่าท่านอาจารย์ท่าน ลุ่มลึกแตกฉาน แต่ว่าเขาไม่เข้าใจ เขากลัว รู้สึกจะกลัว แล้วก็ไม่นับเคยกับการนับถือพุทธโดยเข้าถึงแก่นของพุทธธรรม

ที่ผมได้ทราบเพราะผมมีข้อสังเกตว่า เวลาท่าน วิสาสะกับพระที่เป็นลูกชาวบ้านจบแค่ ป.๔ ท่านจะพูดเสมอว่า แค่ ป. ๔ มันไม่รู้อะไรหรอกแล้วบวชตาม ประเพณีมันก็ยังไม่รู้อะไรหรอก ต้องคนมีฉันทะมีความเข้าใจและตั้งใจที่จะมาบวชมันถึงจะได้

แค่บวชตามประเพณีท่านพูดหลายหนว่า มันไม่ได้อะไร บวชก็บวชไปอย่างนั้นแหละ ต้องเป็นคน ใฝ่ใจและท่านก็พูดไปถึงคนต่างประเทศว่า พวกนี้มัน อ่านมากมันรู้มาก มันตั้งใจและมีศรัทธา แต่ก็มีน้อย ราย ถึงจะมาบวช

ความในใจของท่านที่ท่านพูด จนทำให้พวกเรา รู้ ก็คือสิ่งที่ท่านเห็นว่าน่าจะเป็นคือ บัณฑิตที่จบจาก มหาวิทยาลัยหรือการศึกษาที่สูงระดับหนึ่ง และผ่านชีวิตมาพอสมควรไม่จำเป็นต้องอายุ ๒๐ เมื่อไหร่ก็ได้ ข้อสำคัญให้ได้เรียนรู้เข้าใจโลกเข้าใจชีวิตมาพอสมควรแล้วมาบวชจะเป็นการดีที่สุดในความเห็นท่าน

เสขิยธรรม : ในขณะที่จำพรรษาอยู่ที่นั่นท่าน อาจารย์พุทธทาสมีท่าทีที่แตกต่างกันหรือไม่ ระหว่างพระเถรลูกชาวบ้านจบ ป.๔ กับดีอก-เตอร์อย่างอาจารย์เอกวิทย์

อ.เอกวิทย์ : เรารู้สึกท่านเมตตาเสมอกันครับ แต่ว่า มันก็เป็นเรื่องธรรมชาติที่เวลาปัจจุฉวิสัยชนา พวกเราจะถามปัญหามากกว่า และท่านก็จะตั้งใจตอบปัญหาที่พวกเราถาม ถ้ามองเผิน ๆ ก็คล้าย ๆ เอาใจใส่เรา มากกว่า แต่จริง ๆ ไม่ใช่เช่นนั้น

ผมสังเกตว่าท่านมีเมตตาเสมอกันหมด เพียงแต่ว่าในชั้นเรียนเราตั้งใจและเราถามคำถามและเราคิดไตร่ตรองอะไรมา ท่านสังเกตเห็น โดยรวมไม่อาจจะบอกได้ว่าท่านลำเอียง สนใจเรามากกว่าอะไรทำนองนั้นดูจะไม่สมควร แต่ได้สังเกตเห็นว่า

ท่านได้ตอบและท่านให้ความรู้แก่คนที่ถามท่านและคนที่ตั้งใจฟังท่านมาก และพวกเราก็เป็นแบบนั้นคล้าย ๆ ในชั้นเรียนทั่วไปนักเรียนที่ตั้งใจเรียนก็จะคล้าย ๆ กันหมด

เสขิยธรรม : อยากให้อาจารย์แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหรือให้ความรู้กับพระใหม่ (ในพรรษา) ของท่านอาจารย์พุทธทาสว่ามีลักษณะเด่นและด้อยอย่างไร ตลอดจนการจัดการศึกษานั้นเกิดผลอย่างไรกับพระใหม่

อ.เอกวิทย์ : ครับผม ผมมีข้อสังเกตว่าท่าน ท่านอาจารย์ท่านพุทธทาสใช้วิธีให้พระที่ไปบวชกับท่านได้ดูดุษฎีธรรมะจากธรรมชาติริอบตัว ดูดุษฎีธรรมะจากการที่ได้อยู่ใกล้ชิดท่านแล้วก็ศึกษาวัตรปฏิบัติของท่าน ได้เล่าเรียนตามที่ท่านบรรยายให้

ท่านไม่ได้ถือเคร่งครัดและท่านจะเตือนเสมอเรื่องศีลห้าพทปรามาส คือทำสักแต่ว่าทำ แบบ “เถรสองบาตร” แต่ไม่เข้าใจว่าทำไมต้องทำ เรื่องที่ท่านจะวิจารณ์อยู่เสมอว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร ท่านบอกว่าพวกเรา อย่าเป็นอย่างนั้น แล้วก็เคร่งสักแต่ว่าได้เคร่งท่านไม่เอาด้วย ท่านบอกว่าต้องทำด้วยใจ ต้องทำด้วยความวิริยะอุตสาหะและด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นที่จะทำ ขณะเดียวกันท่านก็ไม่ชอบให้เคร่งเครียดเกินไป ท่านจะเตือนเสมอว่าให้อ่อนคลาย

ผมรู้สึกวิธีของท่านมีคุณค่ามากหมดทั้งชีวิต โดยเฉพาะในขณะที่อยู่สวนโมกข์ ตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมาจนถึงจะเข้านอนใน ๒๔ ชั่วโมง ๓ ใน ๔ ของเวลาที่รู้สึกทุกอย่างเป็นธรรมะ เป็นธรรมะที่ไม่จำเป็นต้องพูดตรง ๆ แต่ให้เราตื่นอยู่เสมอที่จะรู้จักตัวเองมากขึ้น

ดังนั้นพวกเราทุกคนที่ไปบวช คนอื่นผมพูดแทนไม่ได้แต่ผมพูดแทนตัวได้ว่า มีอะไรบางอย่างที่น้อมนำให้เราเข้าถึงธรรมะ วิเคราะห์คุณค่าและความหมายของธรรมะแต่ละข้อและเป็นองค์รวม แล้วก็นำมาพิจารณาตัวเอง ผมได้รับอานิสงส์อันนี้มากที่สุดตรงที่ว่าผมมีความทุกข์ ผมอึดอัดขัดข้องหลายสิ่งหลายอย่างในช่วงวัยที่เริ่มรับราชการใหม่ ๆ และผมก็ตั้งใจถอดตัวตนนายเอกวิทย์คนนี้ออกไปตั้งไว้ เมื่อเช้า

ผมมีข้อสังเกตว่า

**ท่านอาจารย์พุทธทาส
ใช้วิธีให้พระที่ไปบวชกับท่าน**

ได้ดูดุษฎีธรรมะ

จากธรรมชาติริอบตัว

ดูดุษฎีธรรมะ

จากการที่ได้อยู่ใกล้ชิดท่าน

แล้วก็ศึกษาวัตรปฏิบัติของท่าน

ได้เล่าเรียนตามที่ท่านบรรยายให้

สู่ความเป็นสงฆ์แล้วผมก็ได้พิจารณาโดยไม่ลำเอียงว่าไอ้หมอนี่เป็นบุรุษที่สามเอกพจน์ที่ผมต้องศึกษามันว่าทำไมมันได้เป็นอย่างนั้น ในที่สุดผมก็รู้เหตุแห่งความทุกข์ของผม ผมรู้ว่าผมทำอะไรไม่ถูกต้องตรงไหน อย่างไร ผมรู้ว่าสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมบุรุษผู้นั้นแก้ไขอะไรไม่ได้ แต่บุรุษผู้นั้นก็ยังยึดอัดหัวชนฝา ทำให้ผมได้สติสุขุมใจเย็นขึ้น ผมได้เรียนรู้อะไรต่าง ๆ ที่เป็นข้อดีข้อเสีย

ขณะเดียวกันผมก็รู้สึกที่เราคงบวชตลอดไปไม่ได้ เพราะนอกจากยังไม่ตีพอแล้ว เราเป็นคนของหลวงที่เอาทุนหลวงไปเล่าเรียน ยังต้องกลับไปทำงานชดใช้ ก็ทำให้ได้ว่าเราคงไม่สามารถบวชตลอดไปนิสัยก็ยังไม่ให้ที่จะไปไกลถึงขนาดนั้น ก็คงต้องกลับไปทำงาน

อีกมิติหนึ่งก็คือเป็นการศึกษาที่สูงสุดที่เตรียมตัวทำงานให้ดีขึ้น เมื่อผมสึกออกมาหลาย ๆ คนก็บอกว่าผมใจเย็นขึ้น ปรับตัวได้ดีขึ้น มีเมตตากับเพื่อนร่วมงานสูงขึ้น เมตตากับตัวเองดีขึ้น ผมก็ตั้งใจที่หลาย ๆ คนเห็นอย่างนั้น

เสขิยธรรม : การจัดการศึกษาของท่านอาจารย์พุทธทาสมีจุดด้อยอะไรบ้าง เท่าที่อาจารย์เอก-

วิทย์สังเกต ท่านองว่าถ้าปรับปรุงแล้วน่าจะดีขึ้น ไปกว่านั้น

อ.เอกวิทย์ : ผมรู้สึกว่าเป็นเรื่องสวดมนต์ของพระยังอ่อน
ไปหน่อย ไม่เป็นไปตามจริตของพระเถรวาทที่บวชใน
กรณีทั่วไป ตรงนี้ผมเข้าใจเหตุว่า เพราะสวนโมกข์เน้น
ที่การให้เกิดปัญญา และเกิดสติ มุ่งให้พระศึกษา
ธรรมะโดยใช้สมองและใช้จิตใจพิจารณาธรรมะมาก
กว่าที่ทำตามประเพณี ทำตามวัตรปฏิบัติที่คุ้นเคย
กันมา

พระสวนโมกข์ในสายตาของชาวบ้านไชยาจึง
เห็นว่าเป็นพระที่ไม่ค่อยเคร่ง ไม่ค่อยมีวินัย เป็นพระ
ตามสบาย เป็นพระที่มีความสุข คือเรื่อย ๆ เย็น ๆ
แล้วก็ไม่ค่อยเป็นพระ ในความคาดหวังของชาวบ้าน
เท่าไร...ที่จะต้องสวดมนต์เก่ง ประกอบพิธีกรรมเก่ง
แล้วก็ที่ศรัทธาปลาตะเพียนอย่างที่บ้านเลื่อมใส
ศรัทธา แบบเป็นผู้เชี่ยวชาญอะไรบางอย่าง

แต่ชาวบ้านจะมองพระสวนโมกข์ว่าเป็นนัก
ศึกษาพุทธธรรมมากกว่า ซึ่งตรงนี้ในส่วนตัวผม..
ผมไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นความบกพร่องอะไร เพราะวิธีของ
อาจารย์ไม่ใช่หย่อนยาน ท่านจะคอยกดขันเสมอ เช่น
เวลาต้องไปกิจนิมนต์นอกวัด พระบวชใหม่นี้ท่านดูแล
ควบคุมวัตรปฏิบัติ กลัวจะไปทำรุ่มร่ามที่อื่น จะต้องมี
พระที่เลี้ยงที่อยู่มานานหรือที่ท่านไว้วางใจได้เป็นที่เลี้ยง
คอยดูแลใกล้ชิดทั้งในและนอกวัด บางครั้งเมื่อมีกิจ
นิมนต์ให้ไปสวด ท่านก็ให้พระบวชใหม่ตามไปสวด
เป็นแถวแถวเหมือนกัน แต่ก็กำกับพระอาวูใส่ว่าดูแล
เขาให้ดีอย่าให้ไปเที่ยวทำอะไรรุ่มร่าม อะไรอย่างนี้
เป็นต้น

เพราะฉะนั้นไม่ได้หมายความว่าสวนโมกข์จะ
หย่อนยาน ท่านดูแลของท่านอยู่ แต่จุดสนใจที่สุด
คือเรื่องศึกษาพิจารณาให้เกิดปัญญาและเข้าใจโลก
เข้าใจชีวิต เข้าใจตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็
เข้าใจสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียกว่า
เป็นจุดเด่นของการศึกษาเล่าเรียนของสวนโมกข์
สำหรับผม ผมรับได้และผมสบายใจที่เป็นอย่างนั้น

บางที่ท่านอาจารย์ใจกว้างถึงอย่างนั้นะ คือผม
ชอบถ่ายรูป ผมทราบจากพี่ที่บวชก่อนว่า เขากล่องไป

ก็ได้ ผมก็เขากล่องไปและผมไปเดิน เวลาผมทำงาน
เคร่งเครียดผมเหนื่อยผมก็เดินเข้าป่าไป ผมก็ถ่าย
รูปดอกไม้ ถ่ายรูปงู ถ่ายรูปแมงป่อง ถ่ายรูปป่าสีเขียว
ชะงุ้ม ท่านไม่ว่าอะไร ท่านก็บอกก็ดี และหนังสือก็มี
ไว้ให้อ่านมาก ผมก็ไม่ได้อ่านเฉพาะธรรมะของท่าน
เพราะรู้สึกจะแคบไป ผมก็อ่านทางประวัติศาสตร์
โบราณคดี โบราณคดีของชาวบ้านดอนและก็เรื่อง
ทางวิทยาศาสตร์เรื่องทางอะไรกว้าง ๆ ท่านมีให้อ่าน
ในห้องสมุด ผมก็ชอบไปอ่านหนังสือในห้องสมุด ท่าน
อาจารย์ก็รู้ว่าพวกเราอ่านอย่างอื่นด้วยท่านก็บอกว่
าก็ดีแล้ว ไปศึกษาให้มันรู้เข้าใจอะไรกว้างขึ้นดีขึ้นก็ดี
แล้ว สำหรับผม ผมรู้สึกว่าได้

สวนวินัยต่าง ๆ ก็ไม่ได้เคร่งจนเกินไป แต่ก็ไม่ได้
หย่อนยาน ชาวบ้านเองกับพระอาวูโสก็จะคอย
ซ้ำเลื่องตาดูแลอยู่ถ้ามีใครทำอะไรไม่ดี ละเมิดไปก็
จะคอยสะกิดอยู่ในที่ ผมว่าดีทีเดียว ไม่มีข้อบกพร่อง
อะไรมาก แต่ว่าในสายตาชาวบ้านอาจจะคิดไม่
เหมือนเราว่า วัตรปฏิบัติของพระสวนโมกข์ไม่เคร่ง
เหมือนพระที่อื่น และก็เรื่องสวดมนต์จะต้องบอกว่าแย
่มาก พระที่อื่นอ่อนเรื่องนี้ ซึ่งเป็นความจริง

เสขิยธรรม : ขณะนั้นอาจารย์รู้สึกว่าคุณสวน-
โมกข์แตกต่างจากพระวัดอื่นทั่วไปหรือไม่

อ.เอกวิทย์ : ต้องยอมรับว่าตอนระหว่างบวชไม่ค่อย
รู้สึกเท่าไร แต่พอสึกออกมาแล้วมี ego ครับ ว่าเรา
พระสวนโมกข์ เราภูมิใจมาก แล้วรู้สึกเอาเองว่าเรา
เข้าถึงธรรมมากกว่าพระที่อื่น มีความหยิ่งยะโสอยู่ใน
ที่ ซึ่งอันนี้ผมว่าก็ต้องปราบกัน ต้องเตือนสติตัวเอง
และที่ผมชอบซึ่งมากคือตอนจะลาสิกขาบท ท่าน
อาจารย์ท่านมอบรูปของท่านให้ ท่านคงดูจริตแล้ว
ท่านก็เขียนให้ว่า สติ สติ และสติ ลงชื่อท่าน

เสขิยธรรม : อะไรเป็นประเด็นสำคัญที่สุด หรือ
เป็นประสบการณ์ที่สำคัญที่สุด ที่ได้เรียนรู้จาก
ท่านอาจารย์พุทธทาส และสวนโมกขพลาราม

อ.เอกวิทย์ : ครับผม ประเด็นที่ผมคิดว่าสำคัญคือ
สติปัญญาความสามารถของท่านอาจารย์ที่จะแทง

ทะเลพุทธรธรรม เพราะบาลีคาถาต่าง ๆ ท่านแตกฉาน และท่านมีความกล้าหาญมากที่วิเคราะห์ตีความเช่น เรื่องสุญญา เรื่องความไม่ยึดมั่นถือมั่น เรื่องนิพพาน ฯลฯ

การวิเคราะห์ตีความของท่านผมว่ากล้าหาญ ตรงที่ว่าท่านค่อนข้าง pragmatic คือสัมฤทธิ์คติในแง่ที่ว่า ต้องการให้เกิดผลกับคนที่ยังมีลมหายใจยังมีชีวิตอยู่ในภพนี้ เรื่องภพหน้าตายแล้วเกิดใหม่เรื่องอะไร ๆ ท่านไม่แตะต้อง แต่ท่านเน้นช่วงปัจจุบันขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ การวิเคราะห์ตีความอย่างนี้ ผมคิดว่าท่านอาจไม่ใช่องค์แรก แต่ที่ทำขึ้นมาให้เป็นที่ประจักษ์ โดยกว้างขวางและเข้าถึงพุทธรธรรมเพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตปัจจุบัน ผมคิดว่าไม่มีใครเหนือท่าน และการวิเคราะห์ตีความที่ทำให้ชาวบ้านเข้าถึงธรรมะระดับสูงและละเอียดอ่อนได้ก็ไม่มีใครเกินท่าน เพราะฉะนั้นท่านเป็นทั้งผู้รู้ที่เข้าถึงพุทธรธรรมถึงแก่น และผู้กล้าหาญที่กล้าวิเคราะห์ตีความและนำไปสู่การปฏิบัติ

ขณะเดียวกันท่านก็ทำให้เราเห็นว่าท่านก็มีจุดอ่อนเหมือนกันในความเป็นมนุษย์ของท่าน คือท่านโกรธง่าย ท่านขี้โมโห ท่านตำพระเนร ผมเคยยกตัวอย่างบ่อย ๆ ที่ชอบมากก็คือ รุ่นพี่ผมเล่าว่าท่านมีกิจนิมนต์ไปนอกวัด ก่อนไปท่านบอกให้เด็กวัดกับเณรช่วยกันไลงูเห่าที่มันอยู่ใต้กุฏิท่านไปเสีย เมื่อท่านกลับมาท่านก็ตรวจสอบงานว่าทำสำเร็จตามที่ท่านสั่งไว้หรือเปล่า เณรกับเด็กวัดก็บอกว่า สำเร็จครับ ท่านก็ถามว่าสำเร็จยังไง ก็ตอบท่านว่า “ตายคาที่” ท่านก็ต้องโกรธครับ ท่านก็ตำไอ้พระบ้า ๆ ไอ้เณร – เด็กวัดบ้า ๆ ใ้ ๆ ท่านโมโหครับ

แต่โมโหแล้วท่านก็หายเร็วเพราะท่านรู้ตัวเร็วแล้วท่านก็ไม่ปิดบัง ท่านก็โมโหให้พวกเราเห็นเป็นครั้งเป็นคราวตลอดพรรษา แล้วท่านก็รู้ตัวว่าท่านสอบตกในช่วงนั้น ตรงนี้ผมว่าน่ารักที่สุด เราก็กราบไหว้ท่านได้สนิทใจและทำให้คิด โอ..ท่านก็แสนจะเข้าใจนะ ท่านสอนคนอื่น แล้วท่านก็สอนตัวเองด้วย ท่านไม่ได้ทำเป็นเคร่ง ๒๔ ชั่วโมง ๓๖๕ วัน

บางครั้งท่านสอบตก ท่านก็ยอมรับว่าท่าน

พระสวนโมกข์

ในสายตาของชาวบ้านไชยา

จึงเห็นว่าเป็นพระที่ไม่ค่อยเคร่ง

ไม่ค่อยมีวินัย เป็นพระตามสบาย

เป็นพระที่มีความสุข

คือเรื่อย ๆ เย็น ๆ

แล้วก็ไม่ค่อยเป็นพระ

ในความคาดหวังของชาวบ้านท่าไทร

..ที่จะต้องสวดมนต์เก่ง ประกอบ

พิธีกรรมเก่ง แล้วก็ศิรัทธาปสาทะ

บางอย่างที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธา

แบบเป็นผู้เชี่ยวชาญอะไรบางอย่าง

แต่ชาวบ้านจะมองพระสวนโมกข์

ว่าเป็นนักศึกษาพุทธรธรรมมากกว่า

สอบตก และไม่ปิดบังศิษย์ให้ได้รู้ได้เห็นกันถ้วนหน้า โดยตลอด

เสขิยธรรม : ท่านอาจารย์แสดงท่าทีอย่างไรเมื่อท่าน “สอบตก”

อ.เอกวิทย์ : อยู่ในที่ครับ ท่านไม่ได้พูดตรง ๆ ว่าท่านผิดไปแล้ว แต่ว่าการที่ท่านโมโห แล้วอีก ๕ นาที ๑๐ นาทีต่อมา ท่านนั่ง ใครจะพูดอะไรด้วยท่านก็นิ่งคล้าย ๆ ท่านตรวจสอบตัวเองแล้ว แล้วเวลาหลังจากนั้นผ่านไป ท่านจะเปลี่ยนเรื่องพูด แล้วท่านก็เย็นสงบเหมือนเดิม เราก็เลยรู้ ไม่ใช่ผมคนเดียว พระทั้งที่บวชพร้อมกันก็รู้หมดว่าท่านโกรธ และท่านรู้แล้วว่าท่านสอบตก ท่านเรียกสติของท่าน แล้วท่านเปลี่ยนเรื่องพูด แล้วท้ายที่สุดก็เย็นเหมือนเดิม ....

บทบาทพุทธบริษัท...

๑ ต่อจากหน้า ๓๗

ผมคิดว่ากรณีเช่นที่ว่านี้ ชาวพุทธไทยเราสามารถทำให้เห็นเป็นแบบอย่างได้ว่า วิถีของไทยเป็นวิถีที่เป็นแบบอย่างได้ เป็นวิถีที่คนอื่นเห็นแล้วเกิดความรู้สึกว่าน่าจะดำเนินตาม โลกถึงจะอยู่ได้ ผมคิดว่านั่นแหละก็คือสิ่งที่เป็นความรู้สึกคาดหวังว่า พระพุทธศาสนาในไทยจะเป็นคำตอบให้กับสังคมโลกได้ และสิ่งเหล่านี้ผมคิดว่าเป็นไปไม่ได้ด้วยการออกกฎหมายบังคับ

เสขิยธรรม : มองบทบาทของพุทธบริษัทรุ่นใหม่ คือ คนหนุ่มคนสาว โดยเฉพาะนักศึกษาอย่างไร
อ.ประมวล : ผมมีความหวังกับคนหนุ่มสาวมาก

จากประสบการณ์เป็นครูอยู่ในสถาบันการศึกษา ผมพบว่า มีคนหนุ่มสาวเป็นจำนวนไม่น้อย ที่เริ่มตระหนักถึงทุกขที่เขาคเผชิญอยู่ แล้วมองหาทางออกที่สำคัญมาก ๆ คือ คนหนุ่มสาวเหล่านั้น เมื่อเขามองเห็นทุกขของตนเองแล้ว เขาสามารถโยงไปสู่การมองเห็นทุกขของชุมชน และสังคมได้

ผมมีตัวอย่างเล็ก ๆ จากที่ได้มีประสบการณ์กับนักศึกษาในกลุ่มเล็กๆ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เขาเรียกตัวเขาเองว่า “กลุ่มแสงหิ่งห้อย” นักศึกษาเหล่านี้เริ่มต้นที่ทุกขของตนเอง แล้วทำให้เขาได้เรียนรู้ทุกขของสังคม ที่สำคัญคือ เมื่อเขาพบหนทางของตัวเองแล้ว เขารู้สึกว่าทุกขของสังคมกับทุกขของตัวเองเป็นเรื่องเดียวกัน การแก้ปัญหาหรือหาทางออกจึงไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องของทุก ๆ คนที่รวมกันเป็นชุมชน

เราก็คอรรรมชาติ

พจนนา จันทรสันติ

มิติของกาลเวลาเป็นเรื่องแปลกประหลาด

เต็มไปด้วยความแปรเปลี่ยนกลับกลายสุดคาดคิด

ช่วงเวลาร้อยปีพันปีอาจสั้นแสนสั้น

สั้นเท่ากับเศษเสี้ยวของวินาที

และชั่ววิบตาหนึ่งก็อาจยาวนานเท่ากำเนิดของโลก

เก่าแก่เท่าอายุขัยของดวงดาว

สิ่งต่างๆ ล้วนเกิดขึ้น เป็นไป และดับสูญอยู่ในความรู้สึก

ใจดวงนี้อาจเก่าแก่เทียมเท่าขุนเขาและโลก

ขณะเดียวกันก็อาจสดใหม่เช่นดอกไม้ที่มีชีวิตอยู่ไม่ทันข้ามวัน

กาลเวลาอาจมีอยู่จริง

และในขณะเดียวกันก็อาจเป็นเพียงแค่มายาภาพ

ดีวันนี้หนึ่งกับความว่างเปล่า

ดีวันนี้หนึ่ง
กับ

ความว่างเปล่า

ไว้ดาก

ไว้เดือน

ไว้เมฆ

ทรงทางแผ่นหนึ่ง

กับ

ความว่างเปล่า

ไว้ท้อง

ไว้คำ

ไว้ความหมาย

ใจดวงหนึ่งกับความว่างเปล่า

ไว้ทาร์

ไว้สิ่ง

ไว้ปรากฏณา

๒๗ มี.ย. ๒๒

ด้วยความระลึกถึง... อาจารย์ตั้ง

กลุ่มเสขิยธรรม กลุ่มพุทธทาสศึกษา มูลนิธิเมตตาธรรมรักษ์
และองค์กรเครือข่ายภายใต้มูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
ขอแสดงความเสียใจต่อการจากไปของอาจารย์เครือมาศ วุฒิการณ์
ผู้เป็นกัลยาณมิตร ... ด้วยความอาลัยยิ่ง

แต่...

เครื่องมือการณ

- เครื่องมือประกาศสัจจาให้ปรากฏ
ด้วยความงดงามแห่งวิถีชีวิต
อันเรียบง่ายอย่างไม่ดัดจริต
อุทิศจิตใจให้พุทธอาณา
- เธอโยงโยศิลปะชั้นพื้นบ้าน
ให้บรรสานศิลปะร่วมสมัยในทุกสาขา
เธออำนวยความสะดวกทางด้านธรรมศีตา
ให้บรรดานานาชาติมาร่วมรสสุนทรีย์
- เชียงใหม่ในปี ๒๐๐๐
ลือลั่นอย่างเป็นสง่าราศี
ความไพเราะเพราะเพริศทางดนตรี
ยังการร่ายบทกวีตีกลองประชัน
- ดุริยศัพท์สำเนียงเสียงดีดสี
พร้อมทั้งลีลา ร่ายรำอย่างช้าช้าน
เครื่องมือกำกับมหรรมอย่างสำคัญ
ผู้ร่วมงานทั้งนั้นล้วนปรีดา
- งานศิลปวัฒนธรรมที่เธอบันดาล
ที่ไม่ได้เอ่ยขานมีอีกมากกว่า
นี้อยู่หลัง ๆ เธอก็มาพลัดพรากจากล้านนา
ไปสู่สวรรค์ชั้นฟ้าอย่างฉับพลัน
- สุดติงพเต็มไปด้วยเทพอัปสร
ซึ่งรำฟ้อนประโคนชัยคอบรับขวัญ
อ.เครื่องมือผู้สะอาดและสว่างในทางธรรม
เธอจะได้ฤทธรรษทุกวันคืน
- พวกเราที่ยังอยู่บนพื้นดิน
อย่ายินร้ายระทมหรือขมขื่น
ควรทำใจให้ภริมย์ถ้าขมก็กลืน
ไม่ต้องฝันหากทำการกันต่อไป
- ยึดแบบเครื่องมือไว้เป็นอย่างดี
เดินทางสันติวิธีได้สมสมัย
เพื่อสังคมประเทืองรุ่งเรืองเรื่อยตลอดไป
อย่างไร้ไพบ้บมารร้ายในสังคม
- อย่างก้มหัวให้กับอลัชชี
กราบไหว้แต่คนดีอย่างเหมาะสม
เพิ่มพูนความงามความดีให้เป็นที่ชื่นชม
นี่คือการพนมมือให้เครื่องมืออย่างแท้จริง ฯ

หนาวไหม?

จะก่อไฟผืนสุ่มไฟเพิ่มไออุ่น
กลางสายลมอาวรณ์อ่อนละมุน
ก่อนที่คุณ.. 'คนเดิม' เริ่มเดินทาง

หญิงสาว...

อย่าลืมเก็บเรื่องราวของทุ่งกว้าง
อย่าลืมเด็ดดอกหญ้ากลีบอ่อนบาง
ไว้แซมผมระหว่างได้ 'หยุดพัก'

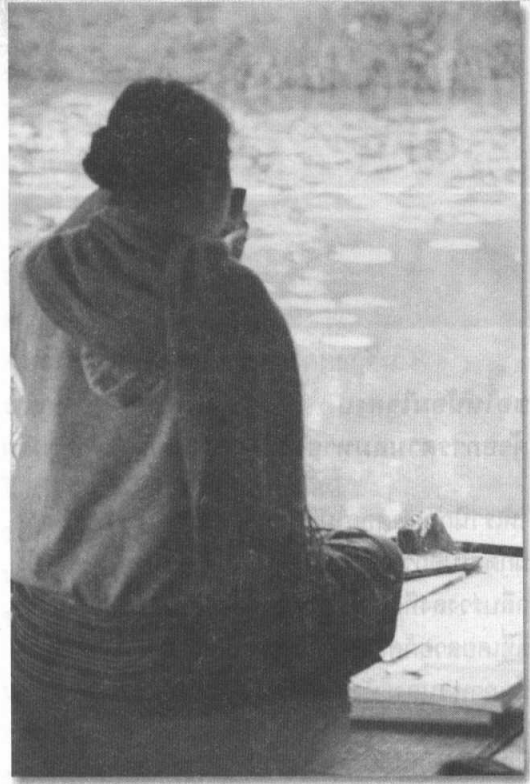
บนเส้นทางทอดไกลสู่ปลายฟ้า
ยังหวังว่าเธอมีเพื่อนพอรู้จัก
และหวังว่าจะไม่เหงาเปล่าเปลี่ยวนัก
ณ ที่กลางอาณาจักรของวันคืน

ด้วยจดจำรอยยิ้มของเธอไว้
จึงทักทายใครใคร่ทั้งยิ้มขึ้น
เก็บน้ำตา น้ำคำ ทนกล้ำกลืน
ขณะฝัน 'บอกลา' ..ต่อหน้าเธอ

หญิงสาว...

ฉันจะหมั่น 'ส่งข่าว' ถึงเธอเสมอ
กระทั่งถึงวันนั้น..วันได้เจอ
วันที่ 'ฉันและเธอ' ได้พบกัน

บนเส้นทางยาวไกลสู่ปลายฟ้า
ขอให้เธอสมปรารถนา..ณ แดนฝัน
ได้พักผ่อนกายใจและวัยวัน
พร้อมรับของกำนัลอันคู่ควร...

การเดินทาง

แล้วฉัน...จะตามไป...

บนเส้นทาง 'วนว้าย' ไม่ผันผวน
น่าเสียดายวันนี้มี 'โชตรวน'
จึงมีอาจ 'ก้าวทวน' ไปพร้อมเธอ

หญิงสาว...

ฉันจะรอ 'รับข่าว' จากเธอเสมอ
กระทั่งถึงวันนั้น..วันได้เจอ
วันที่ 'ฉันและเธอ' ได้พบกัน..

สำหรับ "ผู้จากไป" บนเส้นทางสู่ดวงดาว...

บทพิจารณา

ตายก่อน ตาย

ขอให้น้อมใจสงบ

ด้วยการตามลมหายใจเข้าและออก

ให้เรานึกภาพดอกไม้ที่งดงามเบ่งบาน
นึกต่อไปอีกว่าดอกไม้ดอกนั้นค่อย ๆ โรย
กลีบร่วงลงที่ละกลีบ ส่วนที่ยังอยู่ก็เหี่ยวแห้ง
สีที่เคยสวยก็ค่อย ๆ หมองคล้ำ
นึกภาพจนกระทั่งเห็นดอกไม้เฉาลงในที่สุด

นึกถึงทิวทัศน์อันงดงามยามอรุณรุ่ง
ดวงอาทิตย์เพิ่งพ้นขอบฟ้า
นึกถึงสถานที่เดียวกันนั้นในยามบ่าย
แดดร้อนแรง อาทิตย์อยู่กลางฟ้า วันเวลาเคลื่อน
คล้อยไปเรื่อย ๆ จนตกเย็น อาทิตย์คล้อยต่ำลงเป็น
ลำดับ จนลับขอบฟ้า เหลือแต่ความมืดมิด

น้อมภาพเหล่านี้เข้ามาใส่ตัวเรา
ว่าชีวิตของเราเหมือนกับดอกไม้ที่สักวันหนึ่งก็ต้อง
ร่วงโรยเหี่ยวเฉา เช่นเดียวกับอาทิตย์ที่ลับขอบฟ้า
ไม่นานเราก็ต้องลาจากโลกนี้ไป

สักวันหนึ่งเราต้องจากโลกนี้ไป
ไม่มีใครรู้ว่าวันนั้นจะมาถึงเมื่อไหร่
อาจจะเป็นปีหน้า เดือนหน้า หรือพรุ่งนี้ก็ได้

ขอให้ทุกคนนึกในใจว่า
วันนี้เป็นวันสุดท้ายที่เราจะอยู่ในโลกนี้
ไม่มีพรุ่งนี้สำหรับเราอีกต่อไป

ให้นึกไว้ในใจว่า อีกไม่กี่ชั่วโมงข้างหน้า ทุกชีวิตและ
ทุกคนที่เราคุ้นเคย ที่เราเคยพบปะ ที่เราเคยหยอก

เข้าแย้มยิ้ม คนเหล่านี้เราจะไม่มีโอกาสได้พบอีก
ต่อไป ไม่เว้นแม้แต่คนเดียว

นึกถึงใบหน้าของพ่อแม่ ลูกหลาน
ญาติพี่น้องที่เคยพบเห็นทุกวี่ทุกวัน
เรากำลังจะจากเขาไปในอีกไม่กี่ชั่วโมงข้างหน้า
นึกถึงใบหน้าของคู่ครองคนรัก วันเวลาที่จะต้อง
จากเขา ใกล้มาทุกขณะแล้ว
นึกถึงมิตรสหายที่เราคุ้นเคย อีกไม่นานเราจะไม่มี
วันได้พบเขาอีกแล้ว

นึกถึงภาพเหตุการณ์เมื่อเช้า
เราได้พบเจอใครบ้าง ได้ทำอะไรบ้าง
นึกถึงช่วงเวลาบนโต๊ะอาหารเมื่อเช้านี้
นึกถึงเวลาที่ส่งลูกไปโรงเรียน
นึกถึงเพื่อนฝูงที่พบเจอในห้องประชุม

“พ่อคะ แม่ขา หนูรักพ่อกับแม่นะคะ
ต่อไปนี้ หนูคงไม่มีโอกาสได้ดูแลพ่อกับอีกแล้ว
ลูกจำ คนดีของพ่อ ดวงใจของแม่
เป็นเด็กดีนะลูก
พ่อแม่คงไปรับลูกที่โรงเรียนไม่ได้อีกแล้ว”

นึกถึงทรัพย์สินสมบัติ สิ่งของที่เรามาด้วยความ
เหนื่อยยาก บ้าน รถยนต์ เครื่องประดับ เงินทอง
ของหวงของรักทั้งหลาย เรากำลังจะสูญเสียทุกสิ่ง
ทุกอย่างไป

นึกถึงงานการทั้งหลายที่เรารักและทุ่มเทมาตลอด
ไม่ว่าจะมีค่าปานใด เราจะไม่มีโอกาสได้ทำอีกต่อไป
งานทั้งหลายที่ค้างค้ำไม่แล้วจบ
เราจะไม่มีวันได้สะสางอีกแล้ว

อีกไม่นาน โลกที่เราคุ้นเคยมาตลอดชีวิต
จะหายวับไปอย่างสิ้นเชิง ไม่เหลือแม้แต่หย่อม
ที่สำคัญก็คือ ชีวิตของเราทั้งชีวิต
กำลังจะสูญสิ้นไปในอีกไม่กี่ชั่วโมง
ที่นี้ลองกลับมาสำรวจความรู้สึกของเราในขณะนี้
ความรู้สึกในขณะนี้เป็นอย่างไรวะ
เรารู้สึกกลัวหรือไม่?

ลองพิจารณาความกลัวดู
ค่อย ๆ สัมผัสรับรู้ความกลัวนั้น
ความกลัวอยู่ที่ตรงไหน?
เรากลัวอะไร?
ลองสัมผัสรับรู้ความกลัวเหล่านี้ด้วยใจสงบ

มีความกังวลหนักใจเกิดขึ้นหรือไม่?
อะไรที่เรา รู้สึก ตัดใจลำบากที่สุด
พ่อแม่? คนรัก? ลูกหลาน? มิตรสหาย?
ทรัพย์สินสมบัติ? งานการ?

ขอให้เราตั้งสติและพิจารณาในใจว่า
ทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายที่เรา มี นั้น
มันเป็นของเราจริงหรือ?
เราเอามันไปด้วยได้หรือไม่
สิ่งเหล่านี้เพียงแต่มาอยู่ในความดูแลรักษาของเรา
ชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น
บัดนี้ถึงเวลาที่เราจะมอบให้คนอื่นดูแล
และใช้ประโยชน์ต่อไป

ส่วนงานการทั้งปวง เราก็ได้ทำมามากแล้ว
บัดนี้ได้เวลาเลิกงานแล้ว
ถึงเวลาที่เราจะต้องวางมือ
และให้คนอื่นรับไปทำต่อไป
เราได้ฝากงานไว้กับโลกมามากพอแล้ว
งานทั้งหลายได้กลายเป็นของโลกไปแล้ว
ไม่ใช่ของเรา
ไม่ใช่เรื่องที่เราต้องห่วงกังวลอีกต่อไป

พ่อแม่ ลูกหลาน ญาติพี่น้อง และคนรักทั้งหลาย
เรามีบุญวาสนามาอยู่กับเขาได้นานพอสมควรแล้ว
หน้าที่ที่สมควรทำ เราก็ได้ทำมามากพอแล้ว
บัดนี้ได้เวลาที่เรจะต้องลาจากไป
ขอให้มั่นใจว่าเขาจะอยู่ต่อไปได้โดยไม่มีเรา
เราเคยลาจากเขาเหล่านี้มาก่อนแล้ว
ครั้งนี้เราเพียงแต่ลาจากไป
นานกว่าครั้งก่อน ๆ เท่านั้น

อีกไม่นานเราก็จะละร่างนี้ไป
ร่างกายนี้ไม่ใช่ของเรา

เราเพียงแต่หยิบยืมมาจากธรรมชาติ

ร่างนี้เราได้มาเปล่า ๆ จากท้องแม่ บัดนี้ถึงเวลาที่จะ
คืนให้แก่ธรรมชาติไป
ได้เวลาแล้วที่ร่างนี้จะคืนสู่ดิน น้ำ ลม ไฟ
ในธรรมชาติ

บัดนี้ถึงเวลาที่เราจะปลดปล่อยสิ่งหมักหมมจิตใจ
ความรู้สึกผิดติดค้างใจ
ความเศร้าเสียใจที่ได้กระทำผิดต่อผู้อื่น
อย่าปล่อยให้ความรู้สึกเหล่านี้
กัดถ่วงหน่วงทับใจอีกเลย
ไม่สายเกินไปที่จะขอภัย ณ บัดนี้
ขอภัยต่อทุกคนที่เราได้เคยล่วงเกิน
หมางเมิน และเบียดเบียน
ขอเราทั้งหลายอย่าได้มีเวรต่อกันอีกเลย

หากเรามีความคับแค้นใจ รู้สึกไม่ติดใจใครบางคน
อย่าปล่อยให้อุกศลจิตนี้กัดกินใจเราอีกเลย
ขอจงให้อภัยเขาเหล่านั้น
อโหสิทุกคนที่เคยทำความทุกข์แก่เรา
ปลดปล่อยใจเราให้เป็นอิสระ
จากความเคียดแค้นชิงชัง
ขอให้เราทั้งหลายจงเป็นสุข ๆ เกิด

ท้ายที่สุดนี้ ให้ละวางทุกอย่างที่เคยถือเป็นเรื่องของเรา
ละวางแม้กระทั่งตัวตน หรือความรู้สึกว่าตัวฉัน
แท้จริงแล้ว ไม่มีอะไรที่เป็นของเราเลยแม้แต่น้อย
แม้กระทั่งตัวตนที่นึกว่าเป็นของเรา
ก็มีไม่ใช่ของเราจริง ๆ
ให้ละวางความยึดถือในตัวตน
อย่าไปนึกหรือคาดหวังว่าตัวตนจะไปเกิดเป็นอะไร
ให้ระลึกในใจว่า ไม่ว่าจะไปเกิดเป็นอะไร
ก็เป็นทุกข์ทั้งนั้น
ไม่มีอะไรที่น่าเอา น่าเป็น
ไม่มีอะไรที่ควรยึดมั่นถือมั่น
ปล่อยวางทุกสิ่ง ไม่ว่าจะดีหรืออนาคต
น้อยมิจิตสู่ความสงบ สู่ความว่าง สู่ความดับเย็น
อย่างสิ้นเชิง

จากหนังสือ "ชีวิต ศรัทธา และฝันผ้า" น. ๒๔-๒๖

ซึ่งจัดพิมพ์เพื่อแจกในงานฌาปนกิจศพ อาจารย์เครือมาศ วุฒิการณ์

๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๕

ชีวิตเล็ก ๆ ที่แสนงดงาม

อาจารย์เครือมาศ วุฒิการณ์ หรือชื่อเล่น ๆ ที่ผู้คุ้นเคยเรียกกันว่า "อ.ติ่ง" เป็นตัวอย่างหนึ่งของชีวิตเล็ก ๆ ที่ดำรงอยู่ในโลกใบนี้ด้วยความงดงามอย่างยิ่ง

อาจารย์เครือมาศในภาพลักษณะที่เห็นจนเจนตา คือ ผู้หญิงตัวเล็ก ๆ เก๋ล้มมมวยเหน็บดอกไม้พื้นบ้าน สวมเสื้อผ้าลูกไม้ย้อมสีธรรมชาติ นุ่งผ้าซิ่นลายขวาง ดงามด้วยลีลาอันอ่อนน้อม ถ่อมตนตามแบบอย่างสตรีล้านนา ทั้งสง่างามด้วยด้วยวัตรปฏิบัติและกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ ด้วยความรักและศรัทธาในวิถีชีวิต อันเป็นที่ประจักษ์ของทุก ๆ คน

อาจารย์เครือมาศ เกิดเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗ ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรคนโตของคุณพ่ออรุณ และคุณแม่วรรณา วุฒิการณ์

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี (วิชาเอกภาษาฝรั่งเศส) ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และปริญญาโท (สาขาวิชาภาษาอังกฤษ) ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ จากมหาวิทยาลัยฮาวาย ฮอนโนลูลู ประเทศสหรัฐอเมริกา เข้าทำงานเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ จนถึงปัจจุบัน และดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ จนถึงปัจจุบัน

อาจารย์เครือมาศ มีประสบการณ์การทำงานอันหลากหลายยิ่ง ทั้งงานด้านการสอนวิชา

ภาษาอังกฤษอันเป็นงานหลัก นอกจากนี้ยังได้ทำงานสอนภาษาไทยให้แก่นักศึกษาต่างชาติในโครงการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ดังเช่น

พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๘

สอนภาษาไทยให้ นักศึกษา St. Olaf (Silent Way and Communication approaches)

พ.ศ. ๒๕๒๗ – ๒๕๒๘

เป็นผู้ประสานงานกระบวนการพูดภาษาไทยให้กับโครงการ St. Olaf

พ.ศ. ๒๕๒๖ – ๒๕๒๘

สอนภาษาไทยให้กับ นักศึกษาในโครงการ College Year in Thailand Program (CYIT) ของมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน – แมดิสัน

พ.ศ. ๒๕๓๑, ๒๕๓๓

อาจารย์พิเศษ สอนภาษาไทย ของสถาบันการศึกษาเอเชียอาคเนย์ภาคฤดูร้อน (SEASSI) ที่ มหาวิทยาลัยฮาวาย และ มหาวิทยาลัยคอร์เนล

พ.ศ. ๒๕๒๙ – ๒๕๓๔

เป็นผู้ประสานงานและร่วมสอนวิชา Cross – Cultural Studies Course in St. Olaf

พ.ศ. ๒๕๓๘, ๒๕๓๙

เป็นผู้ประสานงานและร่วมสอนในโครงการ Cross – Cultural Training สำหรับนักศึกษาไทยที่ได้รับทุนจากรัฐบาลออสเตรเลีย (ADCOS)

พ.ศ. ๒๕๓๔ – ๒๕๔๕

อาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาไทยชั้นสูง สำหรับ นักศึกษาอเมริกันในโครงการ AST (Advanced Summer in Thai Program)

อาจารย์ครูเรือมาศมีความสนใจในกิจกรรมด้าน ศิลปวัฒนธรรม และมีบทบาททั้งในฐานะรองผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ตลอดจนความเป็นคนเชียงใหม่ที่มีจิตสำนึก ในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศน์ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตอันเรียบง่ายแต่งดงาม ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมการจัดงาน “ขายซื้อหื้อบ้าน” ซึ่งพัฒนามาเป็น งาน “สืบสานล้านนา” ที่สืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านให้ มีความหมายแก่ผู้คนในสังคมปัจจุบัน

อาจารย์ครูเรือมาศเป็นผู้ประสานงานการจัด “ธรรมคิदानานาชาติ” ที่จังหวัดเชียงใหม่ในระหว่าง วันที่ ๘ – ๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๓ และงาน “คิตการ

ล้านนา” ในระหว่างวันที่ ๑ – ๔ เมษายน ๒๕๔๕ เป็น งานเสพสุนทรีย์แห่งดนตรีการที่เข้าถึงธรรมะอันน่า ประทับใจยิ่ง

เราได้เห็นอาจารย์ครูเรือมาศเป็นผู้หนึ่งซึ่งร่วมอยู่ ในกลุ่ม “ชมรมเพื่อเชียงใหม่” ที่มีบทบาทในการสร้าง จิตสำนึกธำรงรักษาสังคมเชียงใหม่ให้น่าอยู่ ไม่ว่าจะ เป็นกระบวนการต่อต้านการสร้างกระเช้าลอยฟ้าขึ้น ดอยสุเทพตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๐ และ การต่อต้านการสร้างคอนโดมิเนียมและอาคารสูงใน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสร้างปัญหาด้านมลภาวะให้กับ ตัวเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน

ผลงานเขียนของอาจารย์ครูเรือมาศส่วนหนึ่ง ปรากฏเผยแพร่ตีพิมพ์ใน *วารสาร* และใน *จดหมายข่าวเสขวิทยธรรม* มีทั้งข้อเขียนที่แสดงถึงความ เข้าใจในแก่นธรรมของพระพุทธศาสนา บทวิจารณ์ หนังสือ ตลอดจนข้อเขียนด้านศิลปวัฒนธรรม อัน แสดงถึงความรักและศรัทธาในการธำรงชีวิตที่ สัมพันธ์กับวิถีแห่งธรรมชาติ

นอกจากนี้ยังมีงานด้านบรรณาธิการจดหมาย ข่าว “ร่วมพยอม” ของสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหนังสือเผยแพร่ด้าน ศิลปวัฒนธรรมอีกหลายเล่ม ตัวอย่าง เช่น “มนุษย์ ธรรมชาติ ศาสนา : ความสัมพันธ์เชิงสุนทรีย์และ จริยธรรม” “เชียงใหม่และเกี้ยวโต : ผักพื้นใจเมือง” เป็นต้น

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๕ คือวันที่ ชีวิตเล็ก ๆ ชีวิต หนึ่งได้กลับคืนสู่สรวงสวรรค์ การจากพรากเป็นเรื่อง ธรรมดาของโลก เพียงแต่รวดเร็วจนยากที่จะทำใจได้

ทุก ๆ คนที่รู้จักคงจะจดจำภาพลักษณ์ของ อาจารย์ครูเรือมาศ วุฒิการณ์

ผู้หญิงตัวเล็ก ๆ แต่ยิ่งใหญ่ในผลงานและการ กระทำ

ผู้ที่เข้าใจในสังขารของชีวิตด้วยวัตรปฏิบัติอัน งดงาม

ภาพลักษณ์นี้คงจะอยู่ในความทรงจำและระลึก ถึงไปอีกนานเท่าอนัน

บทบันทึก

ความเป็น **นวลมาษา**

พี่ติ่งจำพี่ติ่ง

ตอนที่พี่ไม่อยู่ หนูได้ไปเป็นเพื่อนน้องสาวพี่ที่แขวงซึ่งทะเบียนบ้านของพี่สังกัดอยู่ เพื่อทำเอกสารสำคัญให้พี่ มันเป็นเอกสารที่ทำให้หนูตัวชา.... ชาตั้งแต่หัวจรดเท้า

เจ้าหน้าที่มีสีหน้าสุภาพไม่ฟุ่มเฟือยในการแสดงความรู้สึก เมื่อยังมีชีวิตอยู่มนุษย์ก็ต้องทำงานเพื่อยังชีพ เพราะเดี๋ยวความหิวก็จะตะโกนถี่ ๆ ให้ส่งอาหารเข้าไปข้างในกาย
น้องสาวของพี่ยื่นเอกสารจากโรงพยาบาลไปตรงหน้าเขา

หนุ่มมองเอกสารที่ระบุชัดเจนว่า “พี่ไม่อยู่แล้ว” อย่างใจหาย.... ใจที่หาย
ไปหมดไม่เหลือแล้ว.... ไม่เหลือจริง ๆ

เจ้าหน้าที่ขอดูทะเบียนบ้าน บัตรประชาชนของพี่ รู้สึกว่าจะมีบัตร
ข้าราชการอีกใบหนึ่งด้วย

ชื่อ “นางสาวเครือมาศ วุฒิการณ” ปรากฏอย่างชัดเจน

นี่มันเป็นไปได้อย่างไรกัน

เจ้าหน้าที่เริ่มปฏิบัติการณ์ตามขั้นตอน เขาใช้ตราয়งกดลงไปบน
หมึกสีแดงฉาน แล้วตอกลงบนเอกสารทุกอย่างของพี่ เขามีหน้าที่ทำให้
เอกสารเหล่านี้ของพี่หมดความจำเป็นที่จะใช้งานอีกต่อไป พี่ไม่ต้องใช้มันไป
ติดต่อที่ไหนอีกแล้ว เพราะความหมายของมันชัดเจน ชัดเจนจนหนูได้กลิ่น
อวลของคำว่า “ตาย” “ตาย” “ตาย” ที่เขาประทับลงไปตรงชื่อของพี่

พี่จะตายได้อย่างไรกัน

คนที่หัวเราะเสียงดังเป็นชุด ๆ อย่างพี่จะตายได้อย่างไรกัน

ไฉนหนังสือที่หนูยื่นพี่มา หนูยังไม่ได้คืนพี่เลย

เสียงของพี่แว่วมา เสียงของพี่ไม่เหมือนเสียงใคร ยิ่งเวลาพี่เล่า “ใจ
กำเมือง” มันสนุกชนิดใครไม่หัวเราะก็ถึงคงต้องฝืนจนเจ็บอวัยวะทุกชิ้นที่มี

“ตามพจนานุกรมกำเมือง ‘เมียเป็น’ หมายความว่า” พี่มีจิ้งหะและลีลา
ในการลากเสียง “สวยกว่าเมียเฮา”

แล้วภาพที่หนูเห็นเล่า รอยยิ้มที่มีเขี้ยวของพี่ สิ่งเหล่านี้มันคืออะไร มัน
คือมวลมาษาที่เราเคยพูดคุยกันครั้งสุดท้ายนั้นหรือเปล่า

พี่ถามหนูว่า เสดิษธรรมฉบับนี้หนูจะเขียนเรื่องอะไร เพราะเราเป็นสอง
อุปาสิกาที่เขียนประจำในหนังสือเล่มนี้ หนูบอกว่าจะเขียนเรื่อง “คนพวกนี้
ใครกัน”

พี่หัวเราะชอบใจ “ไหนว่ามาซิ”

หนุ่มมักเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้พี่ฟัง ชนิดที่ไม่ค่อยกล้าเล่าให้คนทั่วไปฟัง มา
ถึงวันนี้หนูถึงค้นพบว่า เพราะพี่มีคุณสมบัติพิเศษที่คนอื่น -- ถึงมี ก็ไม่เท่า
พี่ นั่นคือ “พี่สามารถยอมรับความไม่น่ารักของคนได้กว้าง...ง...มาก” หนู
จึงสบายใจพอที่จะเล่าพล็อตที่เตรียมจะเขียน

“พี่อย่าว่าหนูบ้านะ หนูเริ่มสนใจพลังงานที่อยู่ในตัวคน เวลาหนุ่มมอง
ตาคน หนูเห็นพลังที่จิตดวงนั้นสว่างออกมา สามิหนูบอกว่า ถ้าช่วงนี้หนู
ไม่ชิงช้าไปเสียก่อน ก็ทำท่าว่าหนูจะดีขึ้น กล่าวคือ หนูเริ่มมองลูก ๆ ด้วย
สายตาใหม่ พี่จำเรื่องหนูซึกกล้วยได้ไหม หนูกล้วยมีขนาดหนัก ทั้งที่ความเป็น
จริงหนูได้ให้ออกาสสัมภเวสีมาดันไปดันมาในท้องของหนูมาสองรายแล้ว

ยิ่งพูดยิ่งววนววน คือก่อนจะท้อง อสุจิกับไข่ผสมกัน เรียกได้ว่าเหตุปัจจัยพร้อม
ในแง่ของ “รูป” แต่ทันทีที่ปฏิสนธิวิญญานเข้ามาหลอมรวม หนูถึงจะบอก
ตัวเองว่า “ตั้งท้อง” แต่ในเวลานั้นหนูไม่ยกกั้วว่ามีวิญญานน้อย ๆ อาศัย
อยู่ในร่างเลย แต่ตรงข้าม พี่เอ๊ย...ย... วันไหนลูกหนูไม่ดิ้นสิ หนูกลัวใจ
แทบตาย กลัวรกพันคอลูกหายใจหายใจคอไม่ออกเสียด้วยซ้ำ หนูลืมไปว่า เด็ก
ที่ดิ้นขลุก ๆ ขลัก ๆ ในท้องหนูนั้น ไม่มีใครนับว่าเป็นมนุษย์สักราย

ก็จะให้นับเป็นมนุษย์ได้อย่างไร ในเมื่อยังไม่สามารถนำพาธาตุลม เข้า
มาผสมให้เกิดความสมดุลในธาตุทั้งสี่เองได้ ยังต้องอาศัยร่างกายมารดานำพา
ลมให้อยู่ทนโท่ -- ใครเขาจะไปนับ

หนูอยู่ร่วมกับสัมภเวสีด้วยความทะนุถนอม ลูบไล้พุงและพูดจาทำเสียง
เล็กเสียงน้อย ไม่เคยวิ่งหนีพุงตัวเองสักวันมาเก้าเดือนเต็มทั้งสองท้อง

หนูเริ่มสงสัยและมองเห็นความเป็นมาของมนุษย์มากขึ้นเรื่อย ๆ”

พี่ติงฟังไปหัวเราะไป เห็นเขี้ยวแหลม ๆ

“ถ้ามันไม่มาขา แล้วยายเดินลูกสาวหนู แกเอาความเป็นเด็กของแกไป
ซ่อนไว้ที่ไหนล่ะพี่ ความเป็นเด็กของแกมีจริงหรือ ถ้ามีจริง ทำไมเราจับต้อง
มันไม่ได้อีกแล้ว ถ้าไม่มีรูปให้ดู หนูจะเชื่อใหม่ว่า แกเคยเป็นเด็กตัวกลม ๆ
มาก่อน เช่นกัน ถ้าคนคนหนึ่งตายไปโดยไม่มีรูปถ่ายเก็บไว้ คนที่เกิดทีหลัง
จะเชื่อได้ใหม่ว่า มนุษย์ผู้นั้นเคยหายใจ หัวเราะร้องไห้ในโลกนี้มาก่อน มันสุด
จะมายาจริง ๆ

นึกถึงที่พระคุณเจ้ารูปหนึ่ง หัวเราะด้วยความเอ็นดูถึงความโง่งมของ
มวลมนุษย์แล้วหนูไม่เก๊ท ทำอย่างไรก็ไม่เก๊ท ฟังมาร้อยครั้งก็ยัง “นึกให้ออก”
จริง ๆ ไม่ได้

ท่านว่า “ไม่มีหรือก สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา”

เวลานี้หนูเริ่มแกะรอย -- เห็นเค้า และจวนเจียนจะบ้าอยู่รอมร่อ

และในคืนหนึ่ง หนูหันมาเห็นลูกของหนูกำลังนั่งทำการบ้าน หนูมอง
เห็นพลังแห่งความเรียกร้องต้องการวิ่งออกมาจากร่างกายของพวกเขาเต็มไป
หมด มันมากพอ ๆ กับที่ออกมาจากตัวหนูเอง

หนูเลยคิดจะตั้งชื่อเรื่องว่า “คนพวกนี้ใครกัน” เพราะแวบแรกที่หนูมอง
พวกเขา หนูรู้สึกหวาดหวั่นแบบนั้นจริง ๆ นี่ก็ว่าจะค้นข้อมูลในพระไตรปิฎก
ตรงการ “เกิด” ซักหน่อย เพราะที่เล่ามาทั้งหมดมันออกจะมั่วซั่ว มันยังเป็น
“แกงโหระ” อยู่เลยพี่”

มวลมายา

แล้วมวลมาภาษาชนิดตัวจริงเสียงจริงก็ลงนั่งที่โต๊ะข้าง ๆ ที่หนูกับน้องสาว
ที่กำลังรอกเอกสารสำคัญจากเจ้าหน้าที่ เพื่อจะนำกลับไปยื่นให้โรงพยาบาล
แล้วพาพี่ออกมาให้พวกเราได้รับน้ำศพ นี่หนูเรียกพี่ว่าศพในนาที่นี้แล้ว
หรือนี้

ชายวัยหนุ่มแน่นคนหนึ่งยิ้มแฉ่งแก้มแทบปริ เขาเก็บอารมณ์ไม่ได้แม้แต่
นิดเดียว

“มาแจ้งเกิดลูกชายครับ” เสียงของเขากังวานด้วยความปิติ ไม่อ่อน
ระโหยเหมือนเสียงของน้องสาวพี่ที่พูดว่า “มาแจ้งตายเจ้า”

“ลูกชายผมชื่อชิตพล แปลว่าเอาชนะคนอื่นได้หมดครับ”

มายาใหม่เริ่มก่อตัวเป็นเรื่องเป็นราวทันทีที่เด็กน้อยเริ่มหายใจเอาลม
เข้าไปเลี้ยงร่างด้วยตนเองได้สำเร็จ -- เป็นที่ประจักษ์แจ้งแก่หมอดูผู้ทำคลอด
และทุกคน

คนหนึ่งมาขอรับใบมรณบัตรให้พี่สาว เพราะพี่สาวไม่สามารถนำพาลม
เข้าสู่ร่างกายได้อีกต่อไปแล้ว

คนหนึ่งมาขอรับใบสูติบัตรให้ลูกชาย เพราะบัดนี้ลูกชายสามารถนำพา
ลมเข้าสู่ร่างกายได้เองแล้ว.

พวกเรายังคงนำพาลมเข้าไปในร่างได้อยู่ ลมเรายังไม่หยุด ไฟเราเลย
ไม่ดับ ตัวพวกเรายังอุ่น ๆ น้ำในกายยังคงเกาะกุม ดินเรายังไม่สลาย

แต่ร่างของพี่น้องหนึ่งไม่ไหวติง มีสำลืออยู่ที่จมูก และมันคือสัญลักษณ์ของ
ความตายที่หนูไม่อยากเห็นเลย

พี่ตั้งจำ... พี่รู้ใหม่ว่า ความตายของพี่คือความตายของคนในครอบครัว
ของเรา ครอบครัวที่ต่างฝ่ายต่างก็เลือกกันและกันมาเป็นญาติด้วยความไว้
วางใจ ความตายช่างทำหน้าที่ด้วยความไร้เดียงสาเสียเหลือเกิน มันไม่เคย
ให้เราได้ต่อรองอย่างว่าแต่ต่อกร มันมีพักให้เราได้ไหวตัว มีพักให้เราได้น้อม
ใจรับว่า ‘ตาต่อไปนี่จะเป็นตาของเราละนะ’ เสียด้วยซ้ำ

ในงานของพี่ มีผู้คนมารดน้ำมากมายและหลากหลายเสียจนหนูแอบ
ขำ ตั้งแต่ข้าราชการผูกเน็คไทเรียบร้อย ไปจนถึงเอ็นจีโอहनวดเครายุบ หนู
เชื่อว่า คงมีหลายคนที่เคยขัดแย้งกับพี่มาบ้าง แต่มันจะมีความหมายอะไร
กับเรื่องซีปะตัวพวกนั้น ขัดแย้งก็สวนขัดแย้ง แต่ใครเล่าจะไม่รัก “คนที่
น่ารัก” อย่างพี่ได้ กระทั่งหนูเองก็ทะเลาะกับพี่บ่อย ๆ เรื่องที่ทะเลาะอาจจะ

เปลี่ยนรายละเอียดไป แต่มันเหมือนเดิมเป็ยบ นั่นคือ หนูหลงตัวเองว่า ตน
นั้นเป็นนักจัดการตัวเก่ง และมักรู้สึกเสมอ ๆ ว่า บางครั้งพี่จัดการไม่เก่ง, ไม่
ถูกใจหนูเอาเสียเลย แถมมีครั้งหนึ่ง หนูโกรธพี่มาก พาลให้รู้สึกว่ามี
ความดื้อซอญอยู่อย่างแนบเนียนในรอยยิ้มแจ่มใสของพี่ไออยู่

และด้วยความไม่ถือสา ไม้โกรธตอบ หรืออาจจะพยายามกลั่นไกรธของ
พี่ พี่ไม่เคยยอมลงมาแลกหมัดหรือปะทะกับหนูสักที สิ่งนี้สอนให้หนูกลับ
มาทบทวนและสะสางตัวเองว่า ที่หนูตะโกนใส่พี่ แล้วยังทวงบุญคุณทับลง
ไปว่า “พี่น้องพี่ตั้ง หนูเป็นคนพูดตรง ๆ” ดังนั้นหนูขอ ‘ต่อว่า’ พี่ตรงนี้ เลย
ว่า..... ฯลฯ”

ที่แท้แล้วคนที่ชอบอ้างว่า “เป็นคนพูดตรง ๆ” กับคนที่ “เจ้าโทสะ –
ถือดี และ “ได้ใจ” ในการจะใช้วิธีนี้ เพราะไม่เคยฝึกใช้วิธีอื่น” นั้น เป็นคน
ชนิดเดียวกันหรือไม่

หนูตอบได้เพราะพี่ ที่จริงหนูจะลงนั่งพูดกับพี่ดี ๆ ก็ได้ แต่หนูเป็นคน
ขี้ฉลาดไม่กล้าเผชิญหน้า หากไม่มีโทสะเป็นชนวนจุดระเบิด หนูก็จะไม่มีวัน
กล้าพูดในเรื่องเดียวกันนั้นออกไปหรอก

หลายครั้งที่หนูระเบิดอารมณ์ใส่พี่ แต่พี่กลับระเบิดเป็นเสียงหัวเราะ
เวลานั้นหนูยังโกรธ แต่เวลานั้นหนูคิดถึงเสียงหัวเราะของพี่จัง

เหล่า ‘คนเป็น’ ที่ตื่นขึ้นมาสัปดาห์ ก็จะเริ่ม ‘หิว’ ยังคงแสดงทัศนคติแบบ
คนเป็น แต่ละคนพยายามทำทุกอย่างกับร่างของพี่ พี่คนหนึ่งจำได้ว่า พี่สั่ง
ไว้ว่า ตอนตายพี่จะใส่ผ้าถุงของแม่แจ่ม พี่อีกคนบอกว่าเสียตายจัง เพราะ
พี่สั่งไว้ว่าพี่จะตายที่บ้าน

พี่อ้อมไปซื้อผ้าแสนสวยมาให้คุณยายเย็บคลุมโลงศพของพี่ น้อง ๆ
แสนน่ารักมาจัดดอกไม้ให้พี่ สวยเหลือเกินพี่เอ๊ย แล้วน้องผู้ชายอีกคนหนึ่ง
ก็ขอเวลาสัปดาห์หรือสักประเดี๋ยวนึงเพื่อจะม่วนมวยผมให้พี่เป็นครั้งสุดท้าย ก่อน
ที่เขาจะยกพี่ใส่โลง

พี่อีกคนไปค้นหา รูปเขียนสวย ๆ ฝีมือพี่ และบทกวีที่พี่เขียนไว้ตั้งแต่ปี
๒๕๒๒ มาใส่หลังปกหนังสือที่จะแจกวันเผา “เผา”.... นี่พวกเราเตรียมจะ
เผาร่างที่ครั้งหนึ่งเคยร่าเริงเหลือเกินกันแล้วหรือนี่

นี่ยังไม่นับที่เหล่าคนเป็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการรักษาตัวของพี่
บางคนเห็นด้วย ขนาดชมว่า ไม่เคยเห็นใครที่ “ไม่กลัวตาย” แล้วยังยอมรับ
ความตายเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตได้เท่าพี่ ในขณะที่บางคนไม่เห็นด้วย
เอามาก ๆ และถ้าทำได้ อยากจะขอต่อรอเวลาเพื่อจับพี่มารักษาโรคด้วย

วิธีอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควร ไม่ใช่เพราะอื่นใด เพราะทุกคนอยากให้พ็อยู่ เป็นเพื่อนเขาไปอีกนาน ๆ แต่ละคนเจ็บเข้าไปในหัวใจ ที่ต่อไปนี้ตัวเองจะ ไม่ได้พบที่อีกแล้ว

ในบัดนั้น หนูจินตนาการเห็นพีเดินทักทายคนนั้นคนนี้ หัวร่อร่วนพลาง พุดว่า 'โธ่เอ๊ย....'

หลายคนเสียดายความสามารถของพีเหลือเกิน หนูจำได้ว่าวันหนึ่งเรานั่งกินส้มตำใส่ฮั๊กกันอยู่หน้าอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ซึ่งจัดงานใหญ่โต สักครู่พีก็วางส้ม "เดี๋ยวก่อนพีสิมไปว่า พีต้องไปเป็นโฆษก" พลังลุกขึ้นขยับผ้าถุงให้เข้าที่แล้วเดินตัวปลิวไปหน้าเวที จากนั้นพีก็พูดภาษาอังกฤษราวกับอู๋กำเมือง

หนูปรุงแต่งไปไกลตามประสาคนเป็น ขนาดว่า ถ้าพีบอกได้ ความเป็นคนที่เคยเบาสบาย ความเป็นคนที่มีจิตที่ไม่เคยเอาเรื่องเอาราวกับใคร คงบอกให้ตั้งศพบีไว้ให้เห็นถึงความเปราะบางแตกสลายง่าย ๆ ของรูป จนกว่าจะนำไปเผาก็ได้ใครจะรู้

ขอบคุณเหลือเกินพีตั้งจำ หนูได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างทั้งเวลาที่พีมีชีวิตและมีชีวา รวมเลยไปถึงวันที่หนูมองท้องฟ้าหลังฝน เพื่อจะถามตัวเองว่าวันที่พุ่งขึ้นไปบนฟ้ามาจากร่างอันมอดไหม้ของพีแน่ละหรือ

พียังจำได้ไหม - เรื่องที่เราเคยคุยกันมากที่สุด มักจะเป็นเรื่อง "ความตาย"

หนูเคยถามพีว่า "ความตายจะเหมือนเวลาเรา "สิ้น" ไหมพี เวลาเราสิ้นเราไม่ทันรู้ตัว มารู้อีกที ถ้าไม่ก้าวเดินไปอีกก้าวหนึ่ง ก็อาจจะลงไปกระแทกพื้นกันจำเ้าเสียแล้ว"

บัดนี้ พีรู้คำตอบที่หนูเคยถามเป็นอย่างดี พ้นเสียจากความสงสัย สิ้นแล้ว กับความลับทั้งหมด.

เครือมาศ วุฒิการณ์

“แม่หญิงงามแกร่ง – วิญญาณกล้าแห่งล้านนา”

เพลงรักแห่งล้านนา

“ปี่น้องเจ้า...ข้าเจ้า กู้ว่า ปี่น้อง บ่ ต้องกำนตีกคนโต ติดแม่
น้ำปิง และติดวัด”

...แม่หญิงสาวร่างเล็กบอบบางมวยผมไว้ท้ายทอย ใบหน้าสวย นุ่มชื่น
ผ้าทอมือ จับไม้คี่ขึ้นพุดบนเวทีชั่วคราว หน้าสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่
ท่ามกลางประชาชนร่วมห้าร้อยคนเบื้องหน้ามีแม่น้ำปิงจำเริญรินไหลล่อง
พร้อมกับคอนโดมิเนียมตั้งตระหง่านริมแม่น้ำปิงอีกฝั่งหนึ่งเป็นฉากหน้า สีลา
ท่าทางการพุดของเธอช่างนวลนึ่ม แผงพลังหนักแน่นดีนัก เธอพุด "คำเมือง"
ตริงผู้คนนั่งฟัง...

“..แม่หญิงคนนี้เป็นใครกันหนอ...” ฉันทำพิงในใจ และปีติใจทุก ๆ ครั้ง
เมื่อใดที่เห็นสตรีเพศแม่ขึ้นพุดไฮปาร์ค ตลอดจนมีบทบาทช่วยเหลือสังคมใน
ด้านต่าง ๆ ... ฯลฯ

“อาจารย์ตั้ง...หรืออาจารย์เครือมาศ วุฒิการณ์” คือแม่หญิงคนนั้น
บนเวทีไฮปาร์คที่ฉันได้รู้จักในเวลาต่อมานั่นเอง อาจารย์เป็นหนึ่งในแกนนำ
การต่อสู้ที่แข็งขันเอาการเอางานเพื่อการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม
ของล้านนา และของมวลมนุษยชาติ โดยองคฺรวม ฯลฯ การต่อต้านการสร้าง
คอนโดมิเนียม ร่วมกับพี่น้องประชาชนในครั้งนั้น สามารถยับยั้งมิให้คอนโดฯ

ผู้ขึ้นตีดน้ำเหนือ “วัดฟ้าฮ่าม” ได้ และการต่อสู้เรื่องตึกสูงในครั้งนั้น ทำให้กระทรวงมหาดไทยออกกฎคุมการก่อสร้างอาคารสูงเป็นผลสำเร็จ แต่ก็ไม่สามารถยับยั้งได้โดยเด็ดขาดทุกครั้งไป เมื่อมีกลุ่มผลประโยชน์และนักธุรกิจการเมืองท้องถิ่น ไข่เล่ห์เหลี่ยมข้ออ้างในการกระทำทุกครั้งไปอย่างไร้จิตวิญญาณสำนึก เช่นกรณีโรงแรมสูงโคเตเด่แห่งหนึ่งที่สร้างใกล้คูเมือง วัดวาอาราม สถานศึกษา ใกล้ประตูท่าแพ ฯลฯ หรือกรณีผู้บริหารเทศบาลนครเชียงใหม่ชุดปัจจุบัน คิดจะสร้างสำนักงานตึกสูง ๑๒ ชั้นใกล้แม่น้ำปิง แต่ถูกประชาชนวิจารณ์อย่างหนักจึงต้องถอยร่นคิดหาที่ใหม่ต่อไป ฯลฯ

... ฉัน มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมเพื่อสังคมร่วมกับอาจารย์และประชาชนหลายครั้ง ... การต่อต้านที่ดูเด็ดขาด แผลมคม ตึกคัก มีชีวิตชีวาอีกหนึ่งก็คือ การต่อต้านผู้บังอาจคิดจะสร้างกระเช้าลอยฟ้าขึ้นบนพระธาตุดอยสุเทพ ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวล้านนาและทั่วประเทศ “อาจารย์ตัง” ก็ เข้าร่วมเป็นแกนนำอย่างแข็งขันร่วมกับ อ.นิธิ เอียวศรีวงศ์, อ.ศิริชัย นฤมิตรเลขการ, อ.ฉลาดชาย รมิตานนท์, อ.หมอ อุทัยวรรณ กาญจนกามล, อ.เทพศิริ สุขโสภา, อ.พัชรินทร์ สุภักดิ์ ฯลฯ ในนาม “ชมรมเพื่อเชียงใหม่” มีประชาชนเข้าร่วมมากมายมหาศาลทั้งกลุ่มหนุ่มสาวตลอดจนพระสงฆ์องค์เจ้านำโดย... “ท่านเจ้าคุณโพธิรังษี” แห่งวัด “วัดพันตอง” และ “พระครูอนุสรณ์ศีลขันธุ์” หรือ “พระมหาตูป” เจ้าอาวาส “วัดหมื่นล้าน” ฯลฯ จึงสามารถหยุดโครงการบาปนี้ได้ ... ปัจจุบันก็ยังมี การดำรงสร้างอยู่เป็นช่วง ๆ ซึ่งประชาชนต้องคอยตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา กิจกรรมที่ดงามสร้างสรรคอีกอย่างหนึ่งก็คือ อาจารย์มีบทบาทเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการจัดงาน “ชาย ชื้อ หื้อป๋น” อันเป็นวัฒนธรรมการชื้อขายแลกเปลี่ยนของคนล้านนาในอดีต กิจกรรมนี้เป็นผลทำให้เกิดการจัดงาน “สืบสานล้านนา” ที่ยิ่งใหญ่ในกาลต่อมา เป็นงานรวมศิลป์วัฒนธรรมวิถีชีวิตของคนล้านนาทุกชนเผ่า มีการ “ชาย – ชื้อ – หื้อป๋น” และ เปิดสอน “โองเฮือนสืบสาน

ภูมิปัญญาล้านนา” เปิดโอกาสให้ประชาชนผู้สนใจสมัครเรียนศึกษาศาสตร์วัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนตัวอักษรล้านนา ดนตรีพื้นบ้าน การทำขนม ทำตุ้ง ทำอาหาร ฯลฯ มาจนทุกวันนี้...

“อ้าย เขาจะจัดอ่านบทกวีแห่งความรัก ... อ้าย มาช่วยอ่านบทกวี ดวย เน้อ เจ้า” อาจารย์ดิ่งเอ่ยชวนฉันด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ณ วันฤดูหนาวหนึ่งฉันเอาบทกวีชื่อ “รักอันงดงาม” ที่แต่งนานแล้ว มาขอให้อาจารย์ช่วยแปลเป็นภาษาอังกฤษล่วงหน้าก่อนงาน อาจารย์ดิ่งเก่งภาษาอังกฤษมากทั้งพูดและเขียน อาจารย์มีตำแหน่งเป็นรองผู้อำนวยการสำนักศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเดียวกันนี้ด้วย

“อ่าจ่าน ต้องอ่านบทกวีเป็น ภาษาฝรั่ง เน้อ ครัว แล้วอ้ายจะอ่านเป็นภาษาไทยบนเวทีดวยกัน” ฉันบอกอาจารย์ล่วงหน้า ใบหน้าอาจารย์ยิ้มแย้มเช่นเคย ฉันเห็นดอกไม้บนพวงแก้มอาจารย์บานแย้มสะพรั่งดวงดาว ใน ดวงตา ของอาจารย์ แปล่งประกายสดใส... ในวันงานตอนเย็นและกลางคืนนั้น งดงามด้วยบทกวีแห่งความรักอันหลากหลายทั้งไทย – เทศ – ล้านนา เนื้อหา มีทั้ง ความรัก ปรัชญาชีวิต คนอ่านบทกวี มีทั้งคนไทย ชาวต่างประเทศ นักศึกษา ครู อาจารย์ ประชาชน ฯลฯ

“ ในปีกบางใส ของผีเสื้อ
มีลายสวย งามพริ้มพราย
“ในเจ็ดสี ของรุ้งสาย”
มีความรัก อันงดงาม ฯลฯ ”

“ On the soft light wings of a butterfly
Flutters a splendid design
a seven – colored rainbow
Shining with glorious love etc. ”

จากซ้าย อ.วิลาวัลย์ เศรษฐเสรี, อ.เครือมาศ วุฒิการณ์, อ.พัชรินทร์ สุกกันต์ลี ในงานนิทรรศการผลงานภาพถ่ายและหนังสือ "รงค์ วงษ์สวรรค์" ณ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๒ - ๓๐ มี.ย. ๓๙ (ถ่ายภาพ : แสงดาว ศรีธรรมมัน)

๒

การระหองการร้าง

คราใด ที่ฉันได้ยิน ได้พบเห็น ได้รู้จัก "เพศแม่" ที่มีจิตวิญญาณแกร่งกล้า ดวงใจอ่อนโยน มีโลกทรรศน์ - ชีวทรรศน์ งดงาม ไพศาล กล้าต่อสู้กับความไม่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว ฯลฯ ฉันจะรู้สึกปิติยินดียิ่งนัก ที่พูดเช่นนี้มิได้แยก ชาย - หญิงดอก ... ในความเป็นจริงทุกคนล้วนคือ คน คือ มนุษย์ บนโลกที่มีชีวิตคุณค่าเท่าเทียมกัน เช่นเดียวกับสรรพสิ่งสรรพชีวิตทั้งหลาย ทว่า ในอดีต และแม้กระทั่งปัจจุบัน "สตรีเพศแม่" ของเรายังถูกหมิ่นหมายจำกัดบทบาทอยู่ โดยชนบางกลุ่ม บางพวก บางหมู่ เช่นถูกคณะสงฆ์ที่กุมอำนาจฯ ต่อต้านมิให้เพศแม่บวชเป็น "ภิกษุณี" ได้ในเมืองไทย ต้องไปบวชกันในประเทศ ... ด้วยบทบาทสตรีที่มักจะถูกละเมิดสิทธิจะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม สตรีจึงควรมีจำนวนไม่มากนักที่จะมีจิตวิญญาณงดงาม หาญกล้าพึ่งทะเลาะยกฎกติกากาธรรมนั้นได้ ฯลฯ ... ฉะนั้น เมื่อมีสตรีที่มีจิตสำนึก หาญกล้าลุกขึ้นมาสู้ และทำคุณประโยชน์ให้สังคมส่วนรวมอันเป็นตัวอย่างที่งดงามเมื่อใด ความปิติยินดี ความเคารพนับถือของเราที่มีต่อเขาจึงบังเกิดขึ้น ไม่ว่าจะ เป็น ... "*คุณจิระนันท์ พิตรปรีชา* (ผู้หญิงเดือนตุลาคม), *คุณวนิดา ตันติวิทยาพิทักษ์* (ที่ปรึกษาสมัชชาคนจน), *แม่ผา กองธรรม* (แม่หญิงแกร่งแห่งสมัชชาคนจน), *คุณจินตนา แก้วขาว* (สตรีหาญกล้าแห่งบ้านกรูด - บ่อนอก - ประจวบคีรีขันธ์, *คุณอารียา ไมราษฎร์* (ครูผู้ก่อตั้งโรงเรียนเด็กกรีกป่าจังหวัดสุรินทร์), *อ.ดวงจันทร์ อภาวัชรุตม์* (ศูนย์ศึกษาปัญหาเมืองเชียงใหม่) ฯลฯ

"...อาจารย์ ติง ... เครือมาศ วุฒิการณ์" ก็เป็นแม่หญิงแกร่งงดงาม หาญกล้าที่โดดเด่นแห่งล้านนาอีกท่านหนึ่งที่มีบทบาทอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมล้านนา และสยามประเทศ ยิ่งเมื่อรู้ว่าอาจารย์เป็นชาวล้านนาเชียงใหม่โดยกำเนิด ฉัน ก็ยิ่งปิติท่วมท้น...

ฉัน อ่านบทกวีเป็นภาษาไทยก่อน และอาจารย์อ่านต่อเป็นภาษาอังกฤษอย่างไพเราะเพราะพริ้ง งดงามยิ่งนัก โดยมีกีตาร์และไวโอลินคลอผสวน

... พ บ อีก ครั้งหนึ่งอาจารย์บอก ฉันว่า ได้นำเอาบทกวีนี้ไปอ่านในงานสมรสของ "คุณหญิงจาง-ศรี หาญเจนลักษณ์" ที่กรุงเทพฯ อาจารย์อ่านเป็นภาษาไทย และอาจารย์ "นก...ศรวณีย์ สุขุมวาท" อ่านเป็นภาษาอังกฤษ ฉันได้ฟังแล้วก็ปิติใจมาก

... อาจารย์ตั้งเป็นคนกระฉับกระเฉง พูดจริง ทำจริง อาจารย์เป็นผู้ประสานงานกิจกรรมต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นงาน "ธรรมคีตานานาชาติ" อันยิ่งใหญ่ ปลายฤดูฝน ๒๕๔๓ และงาน "คีตการล้านนา" ต้นฤดูร้อนปี ๒๕๔๕ ทั้งสองงานเป็นงานหล่อหลอม ปรัชญาชีวิต ความรักอันไพศาล ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา เพื่อยังสันติสุข สันติภาพสู่ดาวโลกดวงนี้ ฯลฯ

เปล่าดอก ฉันมิใช่เป็นคนบ้าคลั่งชาติ บ้าคลั่งท้องถิ่น
นิยมที่มองไม่เห็นความสำคัญของรากเหง้าวิถีชีวิต
ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อนมนุษย์ชาติ ฯลฯ
ดังเช่นกลุ่มผลประโยชน์อวิชชาที่รุกรานกดขี่ ช่มเหง
ทำลาย ล้างผลาญ ฯลฯ ไม่ว่าจะ เป็น ชนเผ่า ชายขอบ
ปากมูล ราชสีห์ ลำคันทู แก่งเสือเต้น ท่อแก๊สเมือง
กาญจนบุรี บ่อนอก - หินกูด - ประจวบคีรีขันธ์, ท่อ
แก๊ส จะนะ - สงขลา การจะระเบิดแก่งในแม่น้ำโขง
หรือการเลี้ยงจะทำเหมืองลิกไนต์ที่อำเภอเวียงแหง
เชียงใหม่ ฯลฯ

...เปล่าเลย เรามีใช้คนบ้าคลั่งประเภทนั้น เพียง
แต่ว่า การได้รู้จัก พบปะ พุดคุย แลกเปลี่ยนกับคนที่
มีจิตสำนึกตงามแห่งล้านนา ทำให้จิตวิญญาณแห่ง
ล้านนาที่ถูกกดขี่ช่มเหงมาช้านาน (หากเราศึกษา
ประวัติศาสตร์ ลงลึก และทำความเข้าใจ ฯลฯ) ได้
อหังการ์ แก่งกล้า พัฒนามาเป็นจิตสำนึกร่วมกับ
ผู้รักธรรม รักอิสรภาพทั้งมวล ในการปลดปล่อย
กอบกู้ รากเหง้า วิถีชีวิตแห่งล้านนา และที่อื่น ๆ กลับ
คืนมา ... ล้านนาเชียงใหม่มีอายุ ๗๐๗ ปีแล้วแล้ว ตั้ง
เมื่อเมื่อ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๑๘๓๙ ... หัวใจ
จิตวิญญาณอิสระแห่งล้านนาเรายังเพียรร้องต้อง-
การอยู่เป็นนิรันดร์ ตราบบรรลุนิรันดร์!

๓

ในอ้อมอกอันอบอุ่นของแผ่นดินแม่

กลางฤดูฝนอันฉ่ำชื่น พรรณไม้
ดอกไม้ยามพระราชฤดู เขียวชอุ่ม เบิกบาน ... ฝึเสื้อ
แมลงปอ ภู ฝิ่ง เริงรำบำ รำรำยพ้อน โยยบินว่อน ...
วิหคนกน้อยนานาพันธุ์ ร้องเพลงพริ้งเพราะ แล
เพ็รียกขานหากัน ณ ยามฤดูกาลแห่งการสืบเผ่าพันธุ์
ของมวลชีวิต ฯลฯ

... ๘ สิงหาคม ๒๕๔๕ ฤดูดอกไม้บาน...
“อาจารย์ติง...เครื่องมือ วุฒิการณ์” หญิงสาวหัวใจ
งามอิสราแห่งแผ่นดินล้านนา แล ดวงใจงามแห่งโลก
ชีวิต คนนี้ก็ได้คืนกลับสู่อ้อมอกอันอบอุ่นของแผ่นดิน
แม่... กลับคืนสู่ธรรมชาติอย่างสุขสงบ งามสง่า
นิรันดร์ ... ดำรงความทรงจำอันดีงามให้เราผู้อยู่หลัง
ได้ ร้องเพลงขับขาน สืบสาน รั้งสรรค์ “ความดี ความ
จริง ความงาม” ฯลฯ กันต่อไปด้วยดวงใจ เริงรำ
เบิกบาน แจ่มใส สุขฤทธรรค์...

เค รือ	-	งามดวงดอกไม้	บาน หอม หอม
มา ศ	-	มิ่งพิมพะยอม	เกื้อหล้า
วุ ฒิ	-	โลกดำดมดอม	ฉ่ำชื่น หทัยเฮย
กา รณ	-	แกร่ง ดวงใจกล้า	คุณค่าล้ำนิรันดร์สมัย ฯ

- ...รำลึก แม่หญิงล้านนา ใจงามยิ่ง
คุณค่า พราวเพริศพริ้ง สะอาดใส
โลก ชีวิต พริ้งพร้อม ค้อมคาราวาลัย
มวลดอกไม้ บานชื่นฉ่ำแย้ม บนพวงแก้มเธอ ฯ๐๐๐

ล้านนาอิสระ, เชียงใหม่
ปลายฤดูฝน ๒๕๔๕.

อาจารย์ตัง

อาจารย์ตัง หรืออาจารย์เครือมาศ วุฒิการณ เป็นคนอารมณ์เย็น มีรายละเอียด ลึก ๆ ทางด้านอารมณ์ สติปัญญาและตัวตน ที่น่ารู้จัก ตลอดเวลาที่รู้จักกันมาไม่เคยเห็น อาจารย์โกรธหรือแสดงความโกรธ มักจะ ยิ้ม หัวเราะและมีปมวาทะคือเจรจาอ่อน-หวานอยู่เสมอ หลายปีมานี้อาจารย์ยืนยันที่จะ ปรากฏตัวในเสื้อผ้าอาภรณ์แบบแม่หญิง ล้านนา ไม่ว่าจะไปสอนหนังสือหรือไปปรากฏตัว ในงานอื่น ไม่โดดเด่นจนกระโดดลอยออกมา แต่ก็สะดุดตา เห็นได้แต่ไกล เห็นไหวในผ้าซิ่น กับผมเกล้ามวย ก็รู้ได้เลยว่าอาจารย์เครือ-มาศมาถึงแล้ว

อาจารย์ตังเป็นที่รักของใครต่อใครรวมทั้งผมด้วย ซึ่งในความรักนี้ไม่จำเป็นว่าจะ หมายถึงความรักเชิงคู่สาวเสมอไป รู้สึกดีเมื่อ ได้เห็นอาจารย์ มีความหวัง มีความชื่นเย็น อยากรู้อยากเห็นในระดับลึก ๆ รู้จากสัมผัสบางอย่าง ว่าอาจารย์เป็นคนครุ่นคิดใคร่ครวญ เกี่ยวกับชีวิตด้านใน แต่ไม่มีโอกาสได้รู้ได้เอ่-ย-กันเรื่องนี้ เรื่องที่คุยกันมักเป็นเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม

อาจารย์ตังเป็นแม่หญิงล้านนาอีกคนที่ ยืนยันจะอยู่ท่ามกลางคนเมือง ไม่ค่อยเห็น ลักษณะสาบปากไทยก็โจะโจะใสจาก อาจารย์ ทั้ง ๆ ที่ความรู้และความเชี่ยวชาญ

กับความเป็นเมือง

ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษของอาจารย์ก็อยู่ในระดับเลิศ อาจารย์เป็นคนไม่มีปมด้อยในเรื่องชาติกำเนิดหรือสังกัดทางวัฒนธรรม กำเมืองของอาจารย์ก็เป็นกำเมืองที่งดงาม หนักแน่น มีแก่นมีแกนของกำกั๊ดเมืองอยู่ข้างใน ไม่ใช่แก่นแกนอื่นที่ห่อหุ้มด้วยเสียงเมื่องเท่านั้น

ภาษาพื้นเมืองของใคร ๆ ต่อใครหลายคน ผมสังเกตเห็นว่าเป็นเมืองแต่เสียง แต่แก่นกำกั๊ดไม่ใช่แต่ของอาจารย์ดังไม่เป็นเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่ตัวอาจารย์เองน่าจะสูญเสียแก่นมากกว่าคนอื่น ๆ เพราะอาจารย์ใช้ทั้งภาษาพื้นเมือง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แถมผลอ ๆ ยังต้องจัดภาษาฝรั่งเศสมาใช้ แต่เวลาอาจารย์อู้กำเมือง แก่นกำกั๊ดที่สะท้อนผ่านภาษายังอยู่ อันนี้เป็นข้อนำชื่นชม นายกย่องอย่างยิ่ง

ผมเองไม่อยากจะคนเมืองหรือคนล้านนาทั้งหลายรู้สึกว่ามีปมด้อยเวลาจะอู้กำเมือง ไม่ใช่เรื่องน่าอับอายอะไรเลย ตรงกันข้าม กลับเป็นปมเด่นเสียอีกในความคิดของผม ถ้าคนเมืองบ้าอู้กำเมือง แล้วจะหือไผ่มาอู้แทนเฮา

ถ้าคนเมืองไม่กินอาหารเมือง ไม่ใส่เสื้อผ้าพื้นเมือง ไม่ใช่ของใช้พื้นเมือง ไม่แสดงออกถึงความเป็นคนเมือง ไม่มีสำนึกของคนเมือง นั่นเท่ากับว่าเราสูญเสียเอกราชทางวัฒนธรรม เราเป็นเมืองขึ้นทางวัฒนธรรม เราถูกกระทำให้เป็นอื่น เราถูกคนอื่นกำหนด แล้วเราก็จะกลายเป็นข้าทาสที่ดีทางวัฒนธรรม เป็นตัวตลก เป็นเหยื่อของเขาอยู่จำไป

เขาในที่นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นไทยกลาง มองไกลออกไปอีกหน่อย เขาคือใคร คิดว่าท่านผู้อ่านก็รู้ ๆ เห็น ๆ อยู่

คิดถึงอาจารย์ดัง ขอให้สืบทอดข้อปฏิบัติบางอย่างของอาจารย์ดังด้วย

เช่น อู้กำเมือง

แต่งตัวเมือง

กินข้าวเมือง

ใส่ใจศิลปะ วัฒนธรรมของคนเมือง

รู้จักและเข้าใจถึงความเป็นเมือง ความเป็นไทย และความเป็นส่วนหนึ่งของโลกอย่างลึกซึ้ง อย่างที่อาจารย์ดังรู้จักและเข้าใจ

อาจารย์ดังได้พักผ่อนแล้ว อยู่ในดินแดนอันสงบ อาจารย์ดังไม่ได้จากไปไหน เมื่อไรที่เราคิดถึงท่าน ท่านก็จะอยู่ในใจเรา

มาลา คำจันทร์

๐๔.๓๐ น. ๙ กันยายน ๒๕๔๕

บ้านศาลา สันป่าตอง เชียงใหม่

ผู้หญิง กับพื้นที่ทางสังคม

พื้นที่ของผู้หญิงในสังคมไทย เคยถูกคิดถูกมองว่ามีอยู่แต่เพียงโลกภายในบ้าน เพราะผู้หญิงคือผู้ดูแลทุกข์สุขให้คนในบ้านกินอิ่มนอนอุ่น อบรมเลี้ยงดูเยาวชน เป็นผู้จัดการและเก็บงำเศรษฐกิจของครัวเรือน การงานและผลผลิตของผู้หญิงไม่ถูกนับว่ามีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เพราะนี่เป็นเพียงกิจกรรมชีวิตธรรมดา ๆ ของโลกภายในบ้าน เหมือนหนึ่งเป็นบทบาทหน้าที่โดยกำเนิดของผู้หญิง ซึ่งผู้หญิงเองก็ยอมรับเอาไว้ในจิตสำนึกของตน ในขณะที่โลกนอกบ้านต่างหากที่เป็นพื้นที่ของผู้ชาย และผู้ชายแหละที่จะสร้างบ้านแปงเมือง สร้างอำนาจและเกียรติยศ ทำการผลิตในเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผู้ชายจึงเป็นช่างทำหน้าที่มีบทบาทชั้นนำครอบครัว และเป็นผู้ครอบครองพื้นที่อันเป็นทางการของสังคมตลอดมาเนิ่นนาน

แต่ว่าในความเป็นจริง ฐานความคิดและวัฒนธรรมไทยไม่ได้แบ่งแยกพื้นที่ของผู้หญิงผู้ชายออกจากกันเช่นนั้น เพราะทั้งผู้หญิงและผู้ชายในระบบเศรษฐกิจเกษตรกรรม จำเป็นที่ต้องระดมแรงงานทำการผลิตร่วมกัน ออกไปทำมาค้าขายข้ามถิ่น หรือแม้กระทั่งต้องเป็นกำลังในการรบบทพัสติกยามบ้านเมืองวิกฤต ความคิดแยกส่วนเรื่องพื้นที่ของผู้หญิงผู้ชาย จึงเป็นวิธีคิดแบบเหตุผลนิยมและเพศสภาพ (gender) ที่ใช้อธิบายบทบาทหญิงชายในชั้นหลังนี้

อย่างไรก็ดี หลายทศวรรษมานี้ ปรากฏผู้หญิง

ไทยจำนวนมากขึ้นทุกที ที่พาตัวเองออกสู่ออกนอกบ้านและเข้าสู่พื้นที่ทางสังคม ทั้งจากการงานอาชีพที่เปลี่ยนไปและสถานภาพทางการศึกษา ผู้หญิงเรียนรู้ที่จะหาพื้นที่และสร้างพื้นที่ของผู้หญิงไทยยุคใหม่ในบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ กัน ส่วนหนึ่งยินดีที่จะเป็นไม้ประดับตามองค์กร-สถานประกอบการ ส่วนหนึ่งผลักดันตัวเองเข้าสู่เส้นทางการเมืองและอำนาจ เจกเช่นผู้ชาย หรือผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่คิดว่าตัวเองมีมันสมองซีกซ้ายเจริญพอ ๆ กับผู้ชาย ก็เลือกจะมีบทบาททางวิชาการ หรือทางการบริหาร

ผู้หญิงที่เข้าสู่เส้นทางและพื้นที่ต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็มีวิธีคิด วิธีการและท่าทีในการดำรงอยู่ในพื้นที่ทางสังคมที่ต่างกันต่าง ๆ กันไป ผู้หญิงที่เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นแม่ที่เลี้ยงลูกตามลำพัง อาจต้องมีบทบาทรอบตัวทั้งในบ้านและนอกบ้าน เป็นทั้งพ่อและแม่ของลูก หรือเป็นผู้บริหารที่ต้องพาดพิงกับเกมธุรกิจไปพร้อมกัน ในขณะเดียวกัน สังคมไทยกำลังมีอัตราเพิ่มของผู้หญิงโสดหรือเลือกที่จะเป็นโสดมากขึ้น ๆ ถึงยี่สิบกว่าเปอร์เซ็นต์ในรอบสิบปีนี่ จึงเป็นเรื่องน่าคิดอย่างยิ่งว่าพื้นที่ของผู้หญิงที่เปลี่ยนไปอย่างมีนัยสำคัญนี้ มีผลต่อโลกทัศน์และกระบวนทัศน์ความเป็นผู้หญิงอย่างไร?

เครือมาศ วุฒิการณ์ ผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งมีชีวิตที่เลือกได้

เครือมาศหรือ “อาจารย์ติง” ของใคร ๆ เป็นผู้หญิงคนหนึ่ง que เข้าสู่พื้นที่ทางสังคมด้วยอาชีพการ

เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย นอกจากปณิธานที่จะเป็นครูที่ดีของศิษย์ เธอยังเลือกที่จะเปิดโลกแคบของมหาวิทยาลัยออกสู่ภายนอก ด้วยการอุทิศตนในกิจกรรมทางสังคมนานัปการ และอาสาเข้าร่วมในปฏิบัติการทางวัฒนธรรมหลายอย่างทั้งที่เหนื่อยและยาก ตั้งแต่การจัดอภิปราย เสวนา นิทรรศการ ไปถึงการรณรงค์ประเด็นการเมือง เวทีระดับนานาชาติ และงานด้านวิชาการ ทั้งในตำแหน่งทางกรงานและในฐานะผู้หญิงตัวเล็ก ๆ คนหนึ่งซึ่งมี “จิตใหญ่” สิ่งที่น่าศึกษาจากเธอมาคือ ไม่ใช่บุคลิกภาพอันอ่อนโยนกับท่าทีที่เมตตาต่อผู้อื่นอยู่เสมอเท่านั้น อีกทั้งไม่ใช่เพียงจิตวิญญาณความรักที่ทอเถินที่เธอแสดงออกในทุก ๆ จริยวัตร หากแต่คือ “ธรรมชาติ” และ “ความรัก” ที่แท้ยิ่งใหญ่ของผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเธอมีหรือเธอฝึกฝนจนเป็นลมหายใจธรรมดา ๆ ในชีวิต

เมื่อเธอมาเลือกชีวิตอย่างผู้หญิงโสด เธอก็ไม่ได้สร้างเกราะป้องกันตัวเองด้วยการปิดฉาก feminist อย่างที่หลาย ๆ คนทำเพื่อเป็นข้อแก้ตัวหรือเพิ่มมูลค่าแก่ตัว ความคิดเห็นของเธอที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ เป็นเพียงความคิดเห็นตามอารมณ์ความรู้สึกอย่างผู้หญิง จากมุมเล็ก ๆ หรือส่วนลึกที่ซ่อนคิด เป็นโลกทัศน์แบบผู้หญิงที่ไม่ชอบการหักหาญเอาชนะ หากแต่มุ่งประสานและแบ่งปัน ให้โอกาสให้ความเป็นมิตร จนกล่าวได้ว่าเธอใช้ความเป็นผู้ยิ่งผู้หญิงในพื้นที่ทางสังคม อย่างที่ผู้หญิงน้อยคนนักในพื้นที่ทางสังคมจะเป็นได้อย่างเธอ

จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ผู้หญิงส่วนหนึ่งในพื้นที่ทางสังคม เรียนรู้หรือพยายามใช้วิถีคิดและวิถีจัดการปัญหาแบบผู้ชายเพื่อสร้างการยอมรับหรือรองรับการมีอยู่ของตน ด้วยการแสดงความมีเหตุมีผล พุดจามีหลักตรรกะ ใช้ทักษะด้านความกล้าคิดกล้าทำกล้าเสี่ยง เป็นนักจัดการ เป็นผู้นำ เป็นผู้ชำนาญการในโลกนอกบ้าน ฯลฯ และพยายามเก็บจำความเป็นผู้หญิงของตนไว้โดยคิดว่านั่นอาจเป็นข้ออ่อนด้อยเสียเปรียบทางสังคม

แต่ผู้หญิงคนหนึ่งอย่างเธอมาคได้แสดงให้เห็นแล้วว่า พื้นที่ทางสังคมที่กำลังร้อนรุ่มและแตกแยก

หลากหลายนี้ ไม่ได้ต้องการผู้หญิงในฐานะหุ่นส่วนทางสังคมที่ใช้พลกำลังและมันสมองเยี่ยงอย่างผู้ชายเท่านั้น หากแต่ต้องการผู้หญิงในฐานะผู้หญิงที่ยกระดับจิตใจและความรักของเธอแผ่กว้างให้แก่สังคม อย่างที่ธรรมชาติในตนของผู้หญิงมีอยู่แล้ว

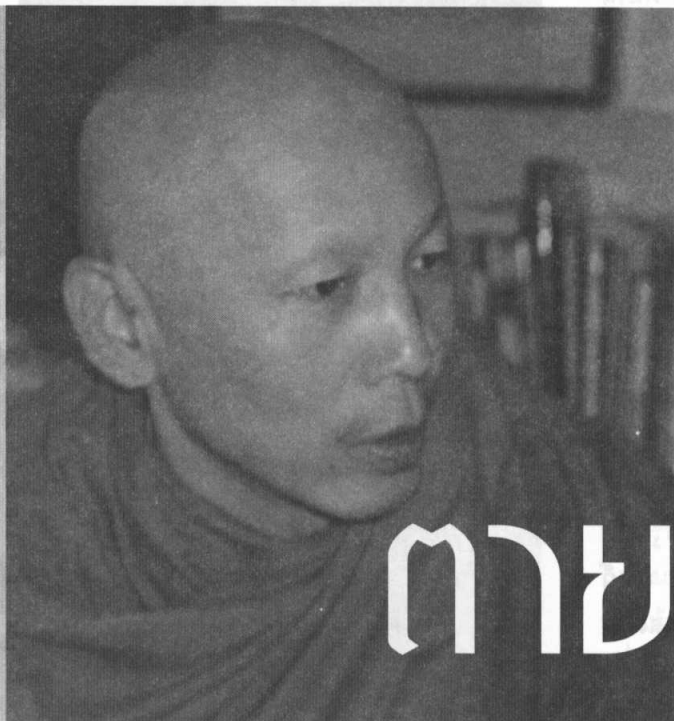
แต่...เธอมาค วุฒิกาณ์ ผู้หญิงแห่งศรัทธา ขอความเป็นผู้หญิงอย่างเธอมาค งอกงามและร่วมเย็นต่อไปในทุกพื้นที่ของสังคมไทย

สัมภาชนิพระไพศาล วิสาโล

ที่มูลนิธิพลตรีจำลอง ศรีเมือง รามคำแหง ๓๙ หัวหมาก กรุงเทพฯ

วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๔๕ เวลา ๑๒.๐๐ น.

ตายอย่างรู้ตัว หรือ ฆ่าตัวตาย

เสขิยธรรม : “การตายอย่างมีสติ” หมายความว่าอย่างไร?

พระไพศาล : คือตายอย่างสงบ ไม่ตื่นกลัวหรือวิตก พร้อมรับความตายที่จะเกิดขึ้นได้ ไม่ตื่นรนขัดขืน สามารถน้อมใจให้ระลึกถึงสิ่งที่บุญกุศล เช่นพระรัตนตรัย ยิ่งสามารถน้อมใจถึงชั้นเอกความว่างเป็นอารมณ์ หรือปล่อยวางแม้กระทั่งความยึดถือในตัวตนได้ ก็จะเป็นการตายอย่างมีสติในขั้นสูงสุดก็ว่าได้

เสขิยธรรม : ต้องอาศัยการเตรียมการ หรือต้องอาศัยการฝึกตนเองสักเพียงใด จึงจะเรียกว่ามีความพร้อมที่จะตายอย่างมีสติ

พระไพศาล : ต้องเตรียมการสองส่วน คือ การฝึกตน และการตระเตรียมปัจจัยแวดล้อม

การฝึกตนก็คือ การเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความตาย ตั้งแต่ยังมีความปกติสุขอยู่ คือระลึกนึกถึงความตายอยู่เสมอ จนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ไม่ใช่เตรียมเอาตอนที่รู้ว่าใกล้จะตายแล้ว นอกจากระลึกถึงความตายที่อาจเกิดขึ้นทุกขณะแล้ว ก็ต้องฝึกใจให้พร้อมจะปล่อยวางทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อความตายมาถึง กับเรียนรู้ที่จะจัดการกับความกลัวซึ่งอาจเกิดขึ้นเวลาใกล้ตาย นั้นเป็นส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็คือ การพยายามสร้างคุณงามความดี ใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ มีคุณค่า และหมั่นฝึกจิตด้วยสมาธิภาวนาไปพร้อม ๆ กับการเจริญกรรมฐานสติด้วย

ในแง่ของปัจจัยแวดล้อมก็สำคัญมาก โดยเฉพาะในช่วงที่ใกล้ตาย เพราะว่าสิ่งที่เราจะรักษาใจให้ปกติ ให้มีสติหรือน้อมระลึกถึงในสิ่งดีงามที่เป็นกุศลได้ ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมเข้ามาช่วยมาก โดยเฉพาะคนธรรมดาคำทั่ว ๆ ไป ยกตัวอย่างเช่น หากเราอยู่ในห้องไอซียู มีสายระโยงระยาง แล้วมีหมอและพยาบาลมามะรุมมะตุ้มรอบตัว คิดโน้นเจาะนี่ในตัวเรา ในสภาพเช่นนี้การรักษาใจให้สงบ มีสติ หรือน้อมระลึกถึงสิ่งดีงามย่อมเป็นไปได้ยาก หรือหากว่ามีลูกหลานญาติพี่น้องมาร้องไห้ร้องไห้ใกล้เตียงพยายามยื้อยุดไม่ให้เราตาย การที่เราจะปล่อยวางตั้งแต่เรื่องญาติพี่น้อง ลูกหลาน ทรัพย์สินสมบัติ ก็เป็นไปได้ยากเช่นกัน

ปัจจัยแวดล้อมนี้เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการเตรียมตัวตาย ปัจจัยแวดล้อมที่ว่า นอกจากจะหมายถึงคนรอบตัวเช่นญาติพี่น้องหรือแพทย์พยาบาลแล้วยังรวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ห้องที่ผู้ป่วยนอนอยู่ ถ้าอีกทีก็คึกโครม ก็เป็นอุปสรรคต่อการเตรียมใจเวลาใกล้ตาย แต่ถ้ามีความสงบ และมีสิ่งน้อมใจให้เป็นกุศล เช่น มีพระพุทธรูป หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาของตน มีข้อความเตือนใจให้ปล่อยวาง ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญที่สามารถน้อมนำจิตใจให้เกิดความสงบ เป็นบุญเป็นกุศล หรืออาจทำให้เราเกิดความรู้สึกรังสรรค์กันข้าม ก็ได้ นี่เป็นสิ่งสำคัญมาก ที่ควรมีการเตรียมไว้ให้ดี

**เวลานี้มีคนจำนวนมากขึ้น
ตั้งคำถามหรือถึงกับปฏิเสธ**

การแพทย์ตะวันตก

เพราะเห็นว่า

เป็นการรักษาที่ค่อนข้างจะก้าวร้าว

และมีจุดมุ่งหมายเพียงแค่

ต่อลมหายใจของผู้ป่วยเท่านั้น

โดยไม่สนใจด้านจิตใจ

หรือคุณภาพชีวิต

การรักษาบางอย่าง

มีคุณค่าเพียงแค่ว่า

ยึดลมหายใจออกไป

แต่ไม่ได้เอื้อต่อการน้อมใจ

ให้เกิดความสงบ

ดังนั้น สำหรับคนที่เห็นว่า

ในภาวะใกล้ตาย

ความสงบใจ

สำคัญกว่าการมีชีวิตที่ยืนยาว

แต่ไร้คุณภาพ

เขาก็อาจเลือกวิธีการ

ที่จะปล่อยให้ตัวเองตายไป

โดยธรรมชาติก็ได้

เสียชีวิต : มีความเห็นอย่างไร ต่อการที่ใครสักคนรู้ว่าตนเองเป็นโรคร้าย แล้วยินดี หรือตัดสินใจ จะเลือกการรักษาที่ไม่ใช่แนวทางตะวันตก หมายถึง...เลือกการรักษาแบบทางเลือก หรือแบบพื้นบ้าน ซึ่งสังคมทั่วไปมองว่าเป็นการเสี่ยงต่อความเป็นความตาย

พระไพศาล : ก็แล้วแต่กรณี อย่างเช่นว่าการรักษาบางอย่าง เขาเห็นว่าไม่เป็นผลดีต่อการเตรียมจิตใจให้สงบหรือประกอบจิตให้เป็นปกติ ในกรณีเช่นนั้นเขาอาจปฏิเสธที่จะรับการรักษาแบบนั้น แม้นั้นอาจหมายถึงความถึงการตาย แต่เขาก็คิดว่าตายแบบธรรมชาติดีกว่าอยู่แบบทุกข์ทรมานหรือไร้สติสัมปฤติเวลานี้มีคนจำนวนมากขึ้นตั้งคำถามหรือถึงกับปฏิเสธการแพทย์ตะวันตก เพราะเห็นว่าเป็นการรักษาที่ค่อนข้างจะก้าวร้าว และมีจุดมุ่งหมายเพียงแค่อลมหายใจของผู้ป่วยเท่านั้น โดยไม่สนใจด้านจิตใจหรือคุณภาพชีวิต การรักษาบางอย่างมีคุณค่าเพียงแค่ว่ายืดลมหายใจออกไป แต่ไม่ได้เชื่อมต่อการน้อมใจให้เกิดความสงบ ดังนั้น สำหรับคนที่เห็นว่า ในภาวะใกล้ตาย ความสงบใจสำคัญกว่าการมีชีวิตที่ยืนยาวแต่ไร้คุณภาพ เขาก็อาจเลือกวิธีการที่จะปล่อยให้ตัวเองตายไปโดยธรรมชาติก็ได้

เรื่องนี้ขึ้นอยู่กับผู้ป่วยนั้น ๆ ว่าถืออะไรเป็นสำคัญ ต้องการเพียงแค่นั้นพ้นความตายให้ไกลที่สุดหรือเห็นว่าคุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นเรื่องสำคัญกว่าการต่อลมหายใจ

จะรับหรือปฏิเสธวิธีการรักษาแบบไหนก็ตาม สิ่งสำคัญก็คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษา นั้น ๆ ควรใช้เท่าที่แห่งปัญญา คือเห็นประโยชน์และโทษของการรักษานั้น ๆ อย่างชัดเจน หรือเท่าที่ตัวเองจะสามารถรู้ได้ ไม่ควรเอาอุปาทาน ความติดยึดในวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือความชอบไม่ชอบมาเป็นหลัก โดยไม่สนใจข้อเท็จจริง

เท่าที่อย่างหลังจัดว่าเป็นความหลงใหลอย่างหนึ่ง

เสียชีวิต : มีความเห็นอย่างไร กับการกล่าวว่า ถ้าคน ๆ นี้นิยมนอนที่จะรักษาอาการเจ็บป่วยของ

ตนเองอย่างเหมาะสม ก็อาจจะสามารถยืดชีวิตต่อไปได้อีก และสามารถจะทำประโยชน์ให้กับสังคม หรือสิ่งที่ตนเองเกี่ยวข้อง ได้มากกว่าการตัดสินใจตายจากไปด้วยความสงบ ดังที่ผู้ตายเชื่อมั่น หรือศรัทธา

พระไพศาล : มีบางกรณีที่ แพทย์หมดทางรักษาแล้ว และมีโอกาสรอดน้อยมาก แพทย์ทำได้เพียงแค่ประคองชีวิตไปเรื่อย ๆ เท่านั้น ปรากฏว่าผู้ป่วยค่อย ๆ มีอาการดีขึ้น จนหาย หรือบางกรณี แพทย์เกือบจะหมดปัญญาแล้ว แต่ก็ยังมีความพยายามที่จะรักษาด้วยวิธีการต่าง ๆ เท่าที่นึกออก ทั้ง ๆ ที่มีความหวังน้อยมาก ปรากฏว่าสามารถช่วยให้ผู้ป่วยฟื้นมาเป็นปกติได้ แต่กรณีเช่นนี้ค่อนข้างจะน้อย และต้องถือว่าเป็นปาฏิหาริย์ในทางการแพทย์ อันนี้เป็นเรื่องของ การตัดสินใจ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยง เพราะผลอาจกลายเป็นว่า ผู้ป่วยตายอย่างทุกข์ทรมาน หรือกลายเป็น “ผัก” ไปก็ได้

สำหรับคนที่เห็นว่าในยามใกล้ตาย สภาพจิตใจ เป็นเรื่องสำคัญที่สุด เขาก็คงไม่อยากจะเสี่ยงไปใช้วิธีการที่อาจทำให้ตัวเองกลายเป็นผัก ซึ่งไม่เชื่อให้สามารถเตรียมตัวตายอย่างสงบได้เลย มีหน้าซ้ำอาจจะทำให้ตายอย่างทุกข์ทรมานก็ได้ ในกรณีอย่างนี้ หากเขาเห็นว่าไม่มีวิธีการรักษาอย่างอื่นอีกแล้ว นอกจากวิธีการที่เสี่ยงต่อการเป็นผัก เขาก็มีเหตุผลที่จะปฏิเสธการรักษา แล้วหันมาเตรียมตัวตายอย่างสงบ

นี่เป็นเรื่องของปัญญา ว่าเขามีมากขนาดไหน คือเขามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตนมากน้อยแค่ไหน และก็มีมีความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรคนั้นมากน้อยเพียงใด ถ้าหากว่าประเมินดูแล้ว มันมีโอกาสเสี่ยงมากที่จะทำให้ตายอย่างทุกข์ทรมาน หรือว่าตายอย่างไม่สงบ เขาก็เลือกที่จะไม่รักษา เรื่องนี้จะว่าไปแล้วไม่สามารถพูดเด็ดขาดลงไปได้ว่า จะเกิดผลอะไรตามมา เพราะอย่างที่บอกไว้แล้วว่า มันมีความเป็นไปได้ว่าบางกรณี ผู้ป่วยสามารถรอดได้และกลับเป็นปกติ ทั้ง ๆ ที่แพทย์หมดหวังแล้ว แต่ว่ากรณีแบบนี้มีน้อยมาก สรุปก็คือ

เป็นเรื่องที่อยู่กับการตัดสินใจและข้อมูลที่มี

อย่างไรก็ตาม ถ้าถามว่าระหว่างการรักษา ความเจ็บป่วยอย่างเหมาะสม กับการปล่อยให้ตัวตายอย่างสงบ อย่างไหนจะดีกว่ากัน ถ้าตอบแบบ พุทธ ก็ต้องบอกว่า เรามีหน้าที่ต่อชีวิต ที่จะต้องดูแล รักษาอย่างเต็มที่ เพื่อจะได้มีโอกาสทำประโยชน์ตน และประโยชน์ท่านให้มากที่สุด การเกิดมาเป็นมนุษย์ นั้นเป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่ง พระพุทธองค์เปรียบเทียบกับเต่าที่นานทีปีหนจะโผล่ขึ้นมาที่ผิวสมุทรสักครั้ง การที่เต่าตัวนั้นจะโผล่ขึ้นมาตรงกลางห่วงที่ลอย ค้างอยู่กลางสมุทร เป็นเรื่องยากแค่ไหน การเกิดมาเป็นมนุษย์ยากยิ่งกว่านั้นอีก แต่สำหรับบางศาสนา เช่น ศาสนาคริสต์บางนิกาย เขาถือว่าชะตากรรมของ มนุษย์ขึ้นอยู่กับพระบัญชาของพระเจ้า ดังนั้นเขาจะ ปฏิเสธการรักษาทุกชนิดโดยเฉพาะจากแพทย์ เพราะ ถือว่าเป็นการแทรกแซงอำนาจของพระองค์

เสขิยธรรม : การที่คน ๆ หนึ่ง ตัดสินใจเลือกที่จะ ดูแลรักษาตนเองอย่างเรียบง่าย โดยปฏิเสธการรักษาทางตะวันตก หรือการรักษาในกระแสหลัก ซึ่งสามารถยืนยันได้ว่า จะทำให้ชีวิตยืนยาวอยู่ได้ นี่เป็นความประมาทหรือไม่

พระไพศาล : ก็ขึ้นอยู่กับเหตุผลรวมทั้งเหตุปัจจัย ว่า เขามีความพร้อมหรือไม่ เช่น การรักษาบางอย่างอาจ จะทำให้มีชีวิตยืนยาวขึ้น แต่สิ้นเปลืองมาก ซึ่งถ้าใช้ วิธีการรักษาแบบนั้น ก็ต้องทำให้คนอื่น ๆ เดือดร้อน และอาจมีผลสะท้อนกลับมาที่ตัวเขาเอง ทำให้เกิดความทุกข์ความวิตกกังวลมากขึ้นที่ตัวเองกลายมาเป็นภาระของครอบครัวในการที่ต้องทำมาหาเงินเพื่อที่จะมาจ่ายค่ารักษาพยาบาลซึ่งมีราคาแพง ในกรณี อย่างนี้จะเรียกว่าเขาประมาทไม่ได้

จะเรียกว่าประมาทก็ต่อเมื่อปฏิเสธการรักษา พยาบาลใด ๆ โดยคิดว่า โรคจะหายเอง โดยที่ตนเอง ไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคนั้นเพียงพอ อันนี้ถึงเรียกว่าประมาท คือทำไปด้วยความไม่รู้ และไม่คิดที่จะศึกษาให้รู้ ไปเข้าใจเอาเองว่าตัวเองรู้พอ แล้ว หรือคิดว่าถูกต้องแล้ว

แต่ก็ต้องไม่ลืมว่ามีโรคเป็นอันมากที่หายเองได้ โดยที่ไม่ต้องมีการรักษาใด ๆ เพียงแค่ดูแลตัวเองให้ดี ก็พอแล้ว ที่เห็นง่าย ๆ ก็คือโรคหวัด บางโรคถึงรักษา ก็ไม่หาย เนื่องจากมีข้อจำกัดทางการแพทย์ ในกรณีนี้ผู้ป่วยอาจเลือกที่จะไม่รักษาใด ๆ แต่หันมา ดูแลรักษาตนเองอย่างเรียบง่าย เช่น กินอาหารอย่าง สมดุล ออกกำลังกายพอประมาณ ทำสมาธิ เล่น โยคะ อย่างนี้ไม่เรียกว่าประมาท โดยเฉพาะเมื่อศึกษา แล้วพบว่ามีความสามารถหายจากโรคที่วันนี้ได้ หรือ

สำหรับคนที่เห็นว่าในยามใกล้ตาย สภาพจิตใจเป็นเรื่องสำคัญที่สุด เขาก็คงไม่อยากจะเสี่ยงไปใช้วิธีการ ที่อาจทำให้ตัวเองกลายเป็นผัก ซึ่งไม่เอื้อให้สามารถเตรียมตัวตาย อย่างสงบได้เลย

มีหน้าซ้ำ

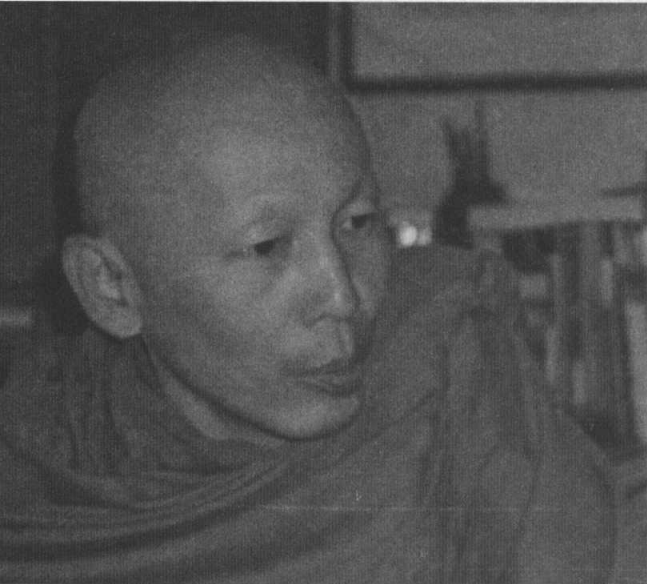
อาจจะทำให้ตายอย่างทุกข์ทรมานก็ได้ ในกรณีอย่างนี้ หากเขาเห็นว่าไม่มีวิธีการ รักษาอย่างอื่นอีกแล้วนอกจากวิธีการ ที่เสี่ยงต่อการเป็นผัก เขาก็มีเหตุผลที่จะปฏิเสธการรักษา แล้วหันมาเตรียมตัวตายอย่างสงบ

ถึงไม่หาย ก็ตายอย่างมีความสุขและไม่ไปสร้างความเดือดร้อนแก่ญาติพี่น้องในเรื่องค่ารักษา พยาบาล

เสขิยธรรม : การที่ผู้ป่วยมีกำลังทุนทรัพย์ หรือ มีฐานะเพียงพอที่จะสามารถรักษาตัวโดยวิทยา- การสมัยใหม่ หรือการแพทย์แบบตะวันตกใน กระแสหลักได้ แต่เลือกที่จะใช้การเจ็บป่วยเป็น

การศึกษาตนเอง หรือยอมรับความเจ็บป่วย ในลักษณะที่ถือว่านี้เป็นสิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัยตามธรรมชาติ และในที่สุดเขาก็ตายจากไปท่ามกลางความรู้สึกอาลัยอาวรณของผู้คนรอบข้าง ที่เห็นพ้องกันว่าคน ๆ นี้ยังไม่สมควรที่จะต้องตาย นีถือว่านี้เป็นความประมาทได้หรือไม่

พระไพศาล : คงไม่ใช่เป็นความประมาท แต่ว่าอาจจะเป็นการประเมินที่ผิดพลาดก็ได้ ซึ่งทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น วัยของผู้ป่วย สำหรับคนที่อายุไม่มาก การที่เขาตัดสินใจเช่นนั้นก็อาจจะ

เนื่องจากเขาไปติดยึดกับกรอบวิธีคิดหรือการรักษาบางอย่าง ว่าวิธีการรักษาแบบนี้จะเป็นประโยชน์แก่เขามากที่สุด และก็ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธที่จะรักษาอย่างอื่น เพราะเห็นว่ามันไม่สามารถรักษาโรคของเขาได้ หรือไม่เชื่อต่อคุณภาพชีวิตของเขาได้เลย อันนี้ต้องระวัง เพราะอาจกลายเป็นความยึดมั่นถือมั่นหรืออุปาทานในทางความคิด ที่เรียกว่าทิฏฐูปาทาน ซึ่งได้พูดไปแล้ว จะไม่เป็นอุปาทานก็ต่อเมื่อศึกษาข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน คือใช้ปัญญาด้วยใจที่เปิดกว้างแล้ว อย่าลืมนว่อุปาทานเมื่อเกิดขึ้นแล้ว แม้จะเป็นอุปาทานในเรื่องที่ดี ก็เป็นโทษได้มาก เช่น ยึดมั่นถือ-

มั่นในศาสนาของตน จนพร้อมจะฆ่าคนอื่นเพื่อศาสนาของตน กลายเป็นสงครามศาสนาอย่างที่เกิดขึ้นในหลายประเทศตอนนี้

ในทางพุทธศาสนาถือว่ชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่เรา มีหน้าที่ต้องดูแลรักษา แม้บางครั้งอาจหมายถึงการสูญเสียอวัยวะก็ตาม ดังพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า พึงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ในเมื่อชีวิตเป็นสิ่งมีคุณค่า เราไม่ควรให้ความคิด ทฤษฎี หรืออุดมการณ์ใด ๆ มามีความสำคัญมากกว่าชีวิต ยกเว้นว่เป็นเรื่องของความถูกต้องดีงาม หรือธรรมะ ในกรณีเช่นนั้นจึงสมควรสละชีวิต ดังพระพุทธองค์ได้ตรัสต่อไปว่า พึงสละชีวิตเพื่อรักษารธรรม

ตรงนี้ก็ต่อขยายความเพิ่มเติมว่เรามีหน้าที่ที่ต้องดูแลรักษาชีวิตของเรา ไม่ใช่เพื่อมีชีวิตลอย ๆ แต่เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นมากที่สุด ที่บ้างคนเมื่อเจ็บป่วยแล้ว อาจปฏิเสธการรักษาบางวิธี เพราะเห็นว่ามันเป็นการทำลายคุณภาพชีวิตของเขา ทำให้ไม่สามารถทำประโยชน์ตนประโยชน์ท่านเต็มที่ เขาก็มีเหตุผลที่จะปฏิเสธ อย่างไรก็ตามอาจคิดว่าการรักษาพยาบาลบางอย่าง แม้จะทำให้เราเจ็บปวด แต่ถ้ามีความเป็นได้มากที่จะทำให้เรามีชีวิตยืนยาวขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ได้เลวไปกว่าเดิม เราก็น่าจะยอมรับวิธีการรักษาเหล่านั้น ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ชีวิตตัวเองอยู่รอดเท่านั้น แต่เพื่อเราจะได้สามารถทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ตนเองได้มากขึ้น และเพื่อประโยชน์ของบุคคลที่เราข้องเกี่ยว การกระทำเช่นนี้ถึงจะเรียกว่เป็นการแสดงความรับผิดชอบต่อชีวิตและร่างกายของเราอย่างเต็มที่

เสขิยธรรม : *อยากให้ขยายความในเรื่องสิทธิที่จะตาย หรือสิทธิในการแสวงหาทางเลือก ต่อการรักษาชีวิตของตนเอง ของผู้เจ็บป่วย และผู้ที่กำลังจะตาย*

พระไพศาล : ตอนนี้มีกรพูดกันมากเรื่องสิทธิในการตาย ซึ่งก็เป็นเรื่องว่คนสมัยนี้ถือว่เป็นเรื่องสำคัญ เพราะสังคมปัจจุบันถือว่สิทธิของปัจเจกบุคคลเป็นสิ่งที่ต้องได้รับความเคารพ จัดว่เป็น "สิ่งศักดิ์สิทธิ์"

ของคนยุคนั้น แต่ว่า สิ่งหนึ่งที่ต้องตระหนักก็คือ เราต้องมีทัศนคติต่อความตายอย่างถูกต้อง เพราะว่าเวลานี้ผู้คนมักมองว่า ความตายเป็นเรื่องที่น่ากลัว เป็นเรื่องที่ทุกข์ทรมาน ดังนั้นจึงพยายามหลีกเลี่ยงความตายให้ไกลและนานที่สุด ขณะเดียวกันถ้าจะตาย ก็อยากตายแบบฉบับปล้นทันที ไม่ต้องทุกข์ทรมาน และต้องตายสวยด้วย เพราะฉะนั้นจึงมีคนจำนวนไม่น้อยอยากจะทำชีวิตของตัวเองให้ได้เร็วที่สุด โดยเจ็บปวดน้อยที่สุด ด้วยเหตุนี้แนวความคิดเรื่องการรุกรณะหรือการให้แพทย์พยาบาลปลิดชีวิตตนเองหรือให้ความช่วยเหลือแก่ตนเองในการฆ่าตัวตาย จึงได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่การแพทย์ทุกวันนี้ทำให้คนเป็นอันมากอยู่ในภาวะครึ่ง ๆ กลาง ๆ คือจะตายก็ไม่ตาย จะหายก็ไม่หาย จึงค้างเติ่งอยู่กับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานทั้งจากภาวะร่างกายที่เสื่อมถอย และจากวิธีการรักษาพยาบาลที่ก้าวร้าวรุนแรงและไม่คำนึงถึงจิตใจผู้ป่วย

การรุกรณะกำลังได้รับความนิยมในเมืองนอก โดยถือว่าเป็นสิทธิการตายอย่างหนึ่ง แต่ว่ามักจะเกิดบนพื้นฐานความคิดที่ว่าความเจ็บปวดนั้นเป็นภาวะที่เลวร้าย ซึ่งต้องหลีกเลี่ยงให้ได้มากที่สุด ผู้คนจึงอยากตายโดยที่ไม่ต้องเจ็บไม่ต้องปวดเลย แต่เราลืมนึกไปว่า ในสภาวะใกล้ตาย ในสภาวะที่ธาตุต่าง ๆ ในร่างกายใกล้จะแตกสลายตามมาด้วยความเจ็บปวดนั้น มันเป็นโอกาสที่จะช่วยให้เราเข้าใจสังขารของชีวิต มีคนเป็นอันมากที่เมื่อเผชิญกับความเจ็บปวดจากโรคภัยไข้เจ็บ ปรากฏว่าสามารถที่จะใช้ความเจ็บปวดนั้นเป็นครูทำให้จิตใจเกิดปัญญาขึ้นมา

สามารถปล่อยวางความยึดถือในตัวตน ในร่างกายของตนได้ ในยามปกติคนเราก็มักยึดถือร่างกายเป็นตัวเป็นตน หากไม่มีอะไรเกิดขึ้นกับตัว ก็ะยังยึดถืออย่างนั้นเรื่อยไป ต่อเมื่อมีความเจ็บปวดหรือเจ็บป่วยเกิดขึ้น ถึงจะรู้จักปล่อยวาง เพราะถ้ายังขืนยึดอยู่ ก็ยังทุกข์รำไป พระพุทธเจ้าเปรียบว่าเหมือนกับถูกลูกศรปักอกสองดอก คือทุกข์ทั้งกายและใจ แต่ถ้าคลายความยึดถือในกายของตน ก็เหมือนกับโดน

ลูกศรดอกเดียว คือทุกข์แค่งาย แต่ไม่ทุกข์ใจ

การปล่อยวางความยึดถือในตัวตนนี้ ช่วยให้เราเข้าถึงความสงบในท่ามกลางความเจ็บป่วยทางกายได้ ยิ่งไปกว่านั้นบางท่านก็ใช้ความเจ็บปวดนี้ให้เกิดประโยชน์ทางธรรม จนกระทั่งเกิดดวงตาเห็นธรรม จิตประจักษ์แจ้งในสังขารธรรมถึงขั้นที่ว่าบรรลุถึงอรหัตผลเลย ในสมัยพุทธกาลก็มีพระบางรูปที่ทุกข์มากถึงขั้นฆ่าตัวตาย แต่ระหว่างที่กำลังจะตายนั่นเอง จิตได้พิจารณาเห็นความเจ็บปวด ทุกขเวทนาอันแรงกล้า ขณะนั้นทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในสังขาร จนละ

ถ้าถามว่าระหว่าง

การรักษาความเจ็บป่วยอย่างเหมาะสมกับการปล่อยให้ตัวตายอย่างสงบอย่างไหนจะดีกว่ากัน

ถ้าตอบแบบพุทธ ก็ต้องบอกว่าเรามีหน้าที่ต่อชีวิต

ที่จะต้องดูแลรักษาอย่างเต็มที่เพื่อจะได้มีโอกาสทำประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้มากที่สุด

ความติดยึดในสังขาร จิตจึงหลุดพ้น สามารถบรรลุนิพพานก่อนจะหมดลม อย่างนี้ก็มิใช่ เป็นตัวอย่างที่ว่าความเจ็บปวด แม้ในสภาวะใกล้ตาย ก็สามารถช่วยยกจิตของเราขึ้นสู่อีกระดับหนึ่งได้ จนถึงขั้นหลุดพ้นก็มี

ความทุกข์ ความเจ็บปวดนั้นมิได้มีแต่โทษ หากยังมีคุณด้วย หากรู้จักมองหรือใช้ให้เป็น หากมองให้เป็น ความทุกข์ความเจ็บปวดนี้แหละที่จะทำให้เราหลุดพ้น หรือมีชัยชนะเหนือความเจ็บป่วยและความตายได้ ที่เขาว่าเอาชนะความเจ็บ ความแก่ ความตายไม่ได้หมายความว่า ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย แต่หมาย-

ถึง ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ทำอะไรเราไม่ได้ เพราะจิตใจของเราหลุดพ้น ไปจากการครอบงำของความทุกข์ทั้งหลาย อันนี้เป็นเรื่องที่สำคัญเมื่อโยงถึงเรื่องความตาย เพราะว่าความตายหรือกระบวนการแห่งความตายนั่นอาจจะทำให้เราเจ็บปวดในทางกาย แต่ไม่จำเป็นที่จะต้องทำให้เราเจ็บปวดทางใจได้เสมอไป ป่วยกายแต่ไม่ป่วยใจนั้นเป็นไปได้ ถ้าเราเข้าใจตรงนี้ เราก็จะใช้สิทธิในการตายได้อย่างมีวิจาร์ณญาณ ไม่ได้ใช้เพียงเพื่อที่จะหนีปัญหา หรือเพียงเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดอย่างเดียว โดยไม่สนใจอย่างอื่น

อย่างไรก็ตาม สำหรับคนที่ยังฝึกใจไม่ดีพอ ความเจ็บปวดอันแรงกล้าอาจทำให้จิตใจทุกข์ทรมาน กระสับกระส่าย หากความสงบไม่ได้ ในกรณีอย่างนี้ การให้ยาระงับปวดและให้ร่างกายค่อย ๆ แดกดับไป ก็ยังดีกว่าการจบชีวิตตนเองด้วยการรุกรณฆาต แต่ก็ต้องระวังอย่าให้ยาระงับปวดทำลายสติสัมปชัญญะ จนไม่สามารถที่จะประคองจิตสุดท้ายก่อนตายให้เป็นไปในทางกุศลได้

ประการสุดท้ายที่อยากพูดสำหรับคำถามนี้ก็คือ พุทธศาสนานั้นไม่ปฏิเสธสิทธิที่จะตาย หมายความว่าเรามีสิทธิที่จะจบชีวิตอย่างไรก็ได้ อันนี้ต่างจากบางศาสนาที่เห็นว่าชีวิตเป็นของพระเจ้า ดังนั้นจึงต้องปล่อยให้การตายเป็นเรื่องของพระเจ้า มนุษย์จะตัดสินใจว่าจะตายอย่างไรไม่ได้ พุทธศาสนาไม่ได้มองแบบนั้น แต่พูดอย่างนี้ไม่ได้หมายความว่าพุทธศาสนาเห็นดีเห็นงามกับการที่เราจะตายแบบไหนก็ได้ สิ่งสำคัญที่พุทธศาสนาเน้นในเรื่องนี้ก็คือ อาสันนกรรมหรือกรรมใกล้ตาย โดยเฉพาะความรู้สึกนึกคิดก่อนสิ้นลมที่เรียกว่าจิตสุดท้าย การตายบางอย่างทำให้เกิดจิตสุดท้ายที่เป็นอกุศล เช่น การฆ่าตัวตาย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่เราพึงหลีกเลี่ยง และควรเลือกวิธีที่จะช่วยให้เกิดจิตสุดท้ายที่เป็นกุศล

เสขิยธรรม : อะไรคือตัวชีวิตสำคัญ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่าง ระหว่างสิทธิที่จะตาย กับการฆ่าตัวตาย

พระไพศาล : การฆ่าตัวตายก็เป็นการใช้สิทธิที่จะตายเช่นเดียวกับการรุกรณฆาต แต่สองอย่างนี้มีความแตกต่างที่สำคัญคือสภาพจิตหรือเจตนา การฆ่าตัวตายมักเกิดขึ้นด้วยจิตที่เป็นอกุศลและรุนแรงมาก เช่น ความรู้สึกเกลียด เคียดแค้น พยาบาท หดหู่ น้อยเนื้อต่ำใจ อกุศลจิตเหล่านี้หากสืบเนื่องไปกระทั่งสิ้นลม ย่อมนำไปสู่อบายภูมิได้ แต่ว่าสำหรับคนที่เลือกตายด้วยการรุกรณฆาต เขาไม่ได้มีความรังเกียจเคียดแค้นใคร ไม่ได้น้อยเนื้อต่ำใจอะไร ไม่คิดจะใช้ความตายของตนเพื่อแก้แค้นหรือทำร้ายจิตใจใคร เป็นแต่ว่าเขาเจ็บปวดมากจนยากที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้ ในยามนั้นตายดีกว่าอยู่ ตายง่ายกว่าอยู่ ก็เลยเลือกที่จะจบชีวิตของตน โดยให้แพทย์ช่วยเหลือในแง่เทคนิค ปัญหาในเวลานี้ก็คือ การรุกรณฆาตนั้นต้องมีอกุศลหนึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งอาจกลายเป็นการผิดกฎหมายได้ในประเทศที่ไม่ยอมรับสิทธิที่จะตาย แต่ถ้าประเทศไหนยอมรับสิทธิอันนี้ก็จะมักยอมรับการรุกรณฆาตไปโดยปริยาย หมายความว่าแพทย์สามารถช่วยทำการรุกรณฆาตได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่ต้องผ่านขั้นตอนเพื่อให้แน่ใจว่าเป็นเจตนาของผู้ป่วยจริง ๆ ไม่ใช่ของแพทย์หรือญาติพี่น้อง และต้องเป็นกรณีที่รักษาไม่หายและก่อความทุกข์ทรมานมาก

แต่ที่จริงการใช้สิทธิที่จะตายไม่จำเป็นต้องหมายความว่าเลือกตายด้วยการรุกรณฆาตเสมอไป คนที่รู้ตัวว่ารักษาไปก็ไม่มีประโยชน์ เพราะเป็นโรคที่หายยาก และอายุก็มากแล้ว ถึงรอดตายไปวันนี้ก็ไม่นานก็ต้องเจออีก มีหน้าซ้ำไม่แน่ใจว่ารักษาไปแล้วตัวเองจะพิการหรือกลายเป็นผักไปหรือไม่ ดังนั้นเขาจึงเลือกที่จะไม่รักษา และตัดสินใจไม่กินข้าว กินยา เพื่อให้ร่างกายค่อย ๆ ดับไปเอง เหมือนผลไม้สุกงอมที่ร่วงหล่นจากต้นเอง แบบนี้เราไม่เรียกว่าเป็นการฆ่าตัวตาย คนเฒ่าคนแก่สมัยก่อนก็เลือกตายแบบนี้กันเยอะ ท่านอาจารย์พุทธทาสก็ตั้งใจจะใช้วิธีนี้ แต่ไม่ค่อยมีคนเข้าใจท่าน จึงพยายามยัดลมหายใจของท่านทุกวิถีทาง แต่ไม่สำเร็จ การเลือกที่จะตายอย่างนี้ถือว่าเป็นการเตรียมตัวตายอย่างหนึ่ง โดยมุ่งเตรียมใจให้ดีที่สุด ขณะที่ร่างกายค่อย ๆ แดก

ดับไปตามธรรมชาติ คนที่เลือกตายแบบนี้อาจจะใช้กระบวนการตายเป็นเครื่องฝึกจิตให้ปล่อยวาง ด้วยการพิจารณาความแตกต่างของธาตุต่าง ๆ เรียงลำดับไป เริ่มจากธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ สุดท้ายก็ธาตุลม การพิจารณาดังกล่าวอาจทำได้ยากหากไปใช้วิธีรักษาสมัยใหม่ ซึ่งทำอะไรต่ออะไรกับร่างกายของผู้ป่วยด้วยวิธีที่ก้าวร้าวรุนแรง จนร่างกายไม่สามารถแตกดับไปตามธรรมชาติอย่างที่เข้ามาได้

เสขิยธรรม : ความตายที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีองค์ประกอบใดบ้าง

พระไพศาล : การตายที่สมบูรณ์ ก็คือการตายที่มีใช่แค่ตายทางร่างกาย แต่รวมถึงการตายจากความยึดติดในตัวตน ถ้าตายทั้งร่างกายและความยึดถือในตัวตนได้ถึงจะเรียกว่าการตายที่สมบูรณ์ คนส่วนใหญ่ ตายแต่เพียงร่างกาย แต่ว่าการยึดมั่นถือมั่นในตัวตนยังมีอยู่ ทำให้ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏต่อไป อาจารย์พุทธทาสท่านพยายามสอนว่าให้ตายก่อนตาย คือตายจากความยึดถือตัวตนก่อนที่จะสิ้นลม ถ้าตายก่อนตายได้เมื่อไหร่ ก็เป็นการตายที่สมบูรณ์ เรียกว่าดับไม่เหลือ แต่ปัญหาคือคนทั่วไปคงยากที่จะตายแบบนั้นได้ แต่อย่างน้อยก็สามารถเลือกที่จะตายด้วยจิตอันเป็นกุศลได้

ไม่ถูกความกลัว ความตื่นตระหนกท่วมทับ อันนี้ก็ต้องอาศัยการฝึกจิตมาก รวมถึงการใช้ชีวิตให้มีคุณค่า สร้างคุณงามความดีให้เป็นทุนก่อนตาย การฝึกจิตจะช่วยให้เรามีสติตั้งมั่นไม่หวั่นหวาดต่อความตาย ขณะเดียวกันการหมั่นสร้างคุณงามความดี ก็ทำให้เรามีความมั่นใจในวาระสุดท้ายของชีวิต ช่วยให้จิตเกิดความสงบ ไม่กระสับกระส่าย เพราะความรู้สึกผิดมารบกวน

ถ้าเราไม่ทำอย่างที่ว่าไว้เลยก็ไม่แน่ใจว่าตอนใกล้ตายเราจะเจออะไร ในทางพุทธศาสนา เราเชื่อว่า ตอนใกล้ตายจะเกิดกรรมนิมิต กรรมนิมิตก็คือภาพที่เป็นผลมาจากการกระทำของเราในอดีต ในขณะที่ยังเป็นหนุ่มเป็นสาวมีกำลังวังชา เป็นต้น ถ้าเราทำกรรมดี กรรมนิมิตก็จะเข้าไปในทางที่ดี

ชวนให้ใจสงบ แต่ถ้าทำกรรมไม่ดีไว้ กรรมนิมิตก็จะน่ากลัว เกิดภาพที่ทำให้เราตระหนกตกใจ หวาดผวาเหมือนมีอะไรมาหลอกหลอนเรา เช่นไปฆ่าใครมา ภาพของคนนั้นก็อาจจะมาปรากฏในกรรมนิมิต ซึ่งทำให้ยากที่จะรักษาใจให้เป็นปกติได้ยาก สุดท้ายก็ไปสู่อบายภูมิ นอกจากกรรมนิมิตแล้ว ก็ยังมีคตินิมิต คือภาพของภพภูมิที่จะต้องไปประสบหลังตายไปแล้ว

คนที่มีกรรมดีก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ดีกว่าคนที่ทำกรรมไม่ดี

ความทุกข์ ความเจ็บปวดนั้น
มิได้มีแต่โทษ หากยังมีคุณด้วย
หากรู้จักมองหรือใช้ให้เป็น
หากมองให้เป็น
ความทุกข์ความเจ็บปวดนี้แหละ
ที่จะทำให้เราหลุดพ้น
หรือมีชัยเหนือความเจ็บป่วย
และความตายได้ ที่เชื่อว่า
เอาชนะความเจ็บ ความแก่ ความตาย
ไม่ได้หมายความว่า ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย
แต่หมายถึง
ความแก่ ความเจ็บ ความตาย
ทำอะไรเราไม่ได้
เพราะจิตใจของเราหลุดพ้น
ไปจากการครอบงำของความทุกข์ทั้งหลาย

ถ้าหากว่าเราทำกรรมดีแล้ว คตินิมิตก็จะเป็นไปในทางที่ดี แต่ถ้าทำกรรมชั่วมาตลอดชีวิต คตินิมิตก็จะน่ากลัว อย่างไรก็ตาม ถ้าเราฝึกจิตฝึกใจไว้ดี มีสติเข้มแข็ง แม้ในอดีตเราจะเคยทำอะไรไม่ดีเอาไว้ แล้วเกิดภาพนิมิตไม่ดีขึ้นมาในขณะที่ใกล้ตาย สติที่เราฝึกไว้ดีแล้วก็อาจช่วยประคับประคองใจเราให้เป็นปกติได้ บางทีก็ทำความดีมาตลอด แต่เกิดผิดใจกับใคร

บางคน แล้วรู้สึกเสียใจ ความรู้สึกนั้นเกิดผุดขึ้นมา ตอนใกล้ตาย ถ้ามีสติ ก็จะมีสติ และปล่อยวางได้ จิตสุดท้ายก็เป็นกุศล แต่ถ้าสติไม่เข้มแข็ง ความรู้สึก ผิดดั่งกล่าวก็อาจค้างคาใจไปจนตาย กลายเป็น ตัวถ่วงไปสู่ทุกขคติได้ อันนี้ก็เป็นเรื่องสำคัญ มีบางคน เป็นห่วงลูกหลาน ห่วงทรัพย์สมบัติก่อนตาย หรือเกิด แค้นเคืองใครบางคน ทั้ง ๆ ที่ทำความดีมาตลอด แต่ ตอนใกล้ตายกลับเกิดความรู้สึกดั่งกล่าวขึ้นมา ไม่มี สติเท่าทัน ปล่อยวางไม่ได้ สุดท้ายก็ไปอบายภูมิ

แต่ไม่ว่าอบายภูมิ หรืออบายภูมิ นรกหรือสวรรค์ ไม่เอาทั้งสองอย่างเป็นที่ดีที่สุด ตอนใกล้ตาย อย่านไป นึกอยากไปเกิดในสวรรค์ชั้นไหนเลย ละวางความ อยากรจะไปเกิดเป็นอะไรให้หมด เพราะเกิดที่ไหน เป็น อะไรก็เป็นทุกข์ทั้งนั้น ให้ดับไม่เหลือเป็นที่ดีที่สุดใน ภาวะใกล้ตายจึงควรพยายามละวางความยึดถือใน ตัวตนให้ได้ ให้ตัวตนหรือความยึดถือในตัวตนดับไป ก่อนที่จะสิ้นลม อย่างนี้แหละที่เรียกว่าตายก่อนตาย ซึ่งถือเป็นการตายที่สมบูรณ์ อย่างไม่ยึดถือ อย่านไป รอให้ใกล้ตายก่อนถึงค่อยนึกถึงการดับไม่เหลือ หรือ การละวางจากความยึดถือในตัวตน จะให้ได้ผลก็ ต้องหมั่นพิจารณาอยู่เนื่อง ๆ ฝึกจิตให้นุ่มไปในทาง นี้สม่ำเสมอ ความตายนั้นเกิดขึ้นได้ทุกเวลา ถ้าเรา เตรียมตัวตลอดเวลา ถึงเวลาที่ความตายมาถึง แม้จะ กะทันหัน เราก็สามารถเตรียมใจรับได้ จนอาจเข้าถึง ภาวะดับไม่เหลือได้ในที่สุด

เสขยธรรม : พุทธศาสนาฝ่ายวัชรยาน หรือฝ่าย อธิเบตจะมีเรื่องราวเกี่ยวกับการเตรียมตัวตาย ค่อนข้างมาก ฝ่ายเถรวาทมีเรื่องเหล่านี้บ้างหรือไม่ เช่น พระสูตรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเตรียม ตัวตาย ที่พุทธศาสนิกชนฝ่ายเถรวาท ควรจะ สนใจศึกษา

พระไพศาล : จริง ๆ แล้ว เรื่องการเตรียมตัวตายนี้ เถรวาท กับวัชรยาน อาจจะไม่ต่างกันเท่าไร เพราะ การเจริญมรณสติที่ดี หรือการฝึกจิตฝึกใจ ตลอดจน การพยายามดำเนินชีวิตให้มีคุณค่า สร้างคุณงาม ความดีตลอดเวลา รวมทั้งฝึกใจให้มีสติเวลาใกล้ตาย

ทั้งหมดนี้เป็นการเตรียมตัวตายที่ทั้งฝ่ายเถรวาทและ วัชรยานให้ความสำคัญทั้งคู่ แต่สิ่งหนึ่งที่ฝ่ายวัชร ยานเขาอาจจะพิเศษ ก็คือว่าเขามีวิธีการสำหรับ ญาติพี่น้องหรือมิตรสหายที่จะช่วยเหลือทางจิต- วิญญาณแก่ผู้ป่วยใกล้ตายได้ คือไม่ใช่ช่วยแค่รักษา พยาบาล ไม่ใช่ช่วยแค่ผ่าตัด และไม่ใช่ช่วยด้วยการ บอกทางผู้ใกล้ตาย เช่น บอกอะระหังก่อนจะหมดลม เท่านั้น วิธีการที่จะช่วยให้ผู้ใกล้ตายได้เข้าถึงสภาวะ จิตที่สงบ นอกเหนือวิธีดังกล่าว ก็เช่น วิธีที่เรียกว่า ไพเราะ และทองเลน เป็นต้น เท่าที่ทราบมีหลายคนใน เมืองไทยทดลองใช้วิธีนี้กับคนใกล้ตายแล้ว เขาบอก ว่าได้ผล เป็นประโยชน์ต่อคนใกล้ตาย อีกวิธีหนึ่งที่ วัชรยานต่างจากเถรวาทอยู่บ้าง คือการช่วยเหลือ หลังความตาย คือทั้ง ๆ ที่ตายไปแล้วคนที่ยังอยู่ก็ยัง ช่วยเขาได้อยู่ ไม่ใช่ช่วยด้วยการทำบุญอุทิศกุศลไป ให้เท่านั้น หากยังสามารถช่วยให้จิตหลุดพ้นด้วย จึงเกิดประเพณีที่เรียกว่า การสวดคัมภีร์มรณศาสตร์ การสวดคัมภีร์มรณศาสตร์ของธิเบตนี้ ก็เป็นการสวด มนต์เพื่อมุ่งประโยชน์แก่ผู้ที่ตายไปแล้ว ซึ่งกำลังอยู่ ในบาร์โดหรืออันตรภพ ก่อนที่จะไปเข้าสู่ภพใหม่หรือ ไปเกิดใหม่ การสวดนี้มีขึ้นเพื่อช่วยเตือนสติผู้ตายไป แล้ว ให้สามารถจำธรรมชาติเดิมแท้ของตัวเองได้ เพื่อที่จะหลุดพ้นขณะที่ยังอยู่ในอันตรภพหรือบาร์โด- ต่าง ๆ หลังตาย การหลุดพ้นแบบนี้ทางธิเบตเรียกว่า อภิวิมุตตจากการสดับ ซึ่งเป็นไปได้ด้วยการสวดคัมภีร์ มรณศาสตร์ให้แก่คนตาย อันนี้ก็เป็นของแปลกที่ไม่มี มีในเถรวาท แต่โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงการเตรียมตัว ก่อนตายนี้ เถรวาท กับวัชรยานดูจะไม่ต่างกันเท่าไร หรือ อาจจะไม่ต่างกันในระยะละเอียด แต่สิ่งที่แตกต่างกัน มีสองประการอย่างหนึ่งที่พูดข้างต้น.

การจากไป ความสูญเสีย เสียชีวิต และ..เสียใจ

ทำในใจ อยู่หลายครั้งว่าจะเริ่มต้น และเขียนต่ออย่างไร ให้ "ได้อย่างใจ" เพราะ "อะไร ๆ" ในหัวใจและสมอง ดูเหมือนจะหายไปกว่าครึ่ง นับแต่ได้เผชิญหน้ากับ "ความตาย" ของอาจารย์ตั้ง "ความตาย" ซึ่งจู่ ๆ ก็มาเยือน อย่างแทบมิได้คาดหมาย ยังมีน ๆ งง ๆ ทั้งที่เวลาผ่านไปกว่าหนึ่งเดือนแล้ว...

ก็รู้ว่าอาจารย์ป่วย แต่ใครสักทีคนกันเล่าที่จะอุกคิด ว่าเจ้าโรค "ภัยรภัยดีเป็นพิษ" จะทำให้คนซึ่งเพิ่งเริ่มทราบอาการของโรคมาเพียงปีเศษ ต้อง "จากไป" อย่างไม่มีวันกลับ อย่างบวบบับกะทันหันเช่นนี้ ต่อให้เป็นคนที่ปรารถนาเรื่อง "สุขภาพและความตาย" อยู่กับอาจารย์ตั้งเสมอ ๆ อย่างผู้เขียนก็ตาม!

ในฐานะ นักบวชที่ชวนขวยต่อการศึกษาและปฏิบัติธรรม ชนิดเชื่อมั่นเสมอมาว่า "เอาตัวรอด"

และสามารถเดินผ่าน "พระเครื่อง-พระปฏิบัติ" ได้อย่างไม่รู้สึกละทกลสะท้านหรือเกือบสิ้นใจอะไรสัก จะว่าไปแล้ว ในความรับรู้ที่ผ่าน ๆ มา ดูเหมือน "ความเป็น-ความตาย" จะเป็นเรื่องสามัญเสียเหลือเกิน ทั้งโดยทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ด้วยว่า..ทั้งมรณสติ ทั้งอสุภกรรมฐาน ก็หมั่นใช้กับตนเองอยู่เนือง ๆ

มีหน้าซ้ำ บางครั้งบางครั้งอาจยังเป็นผู้แนะนำ หรือ "สอน" ให้ใครต่อใครเอาเสียด้วย เรียกได้ว่าทั้ง "เชื่อ" และ "มั่นใจ"

ว่า.. ตนเอง "รู้จักความตาย" อย่างแทบมิเคยหวั่นไหว หรือ อึ้งง้างขบ มาก่อน ดังนั้น เมื่อคราวที่หลวงพ่อบัญญาฯ หลังน้ำตาในงานศพท่านอาจารย์พุทธทาส จึงอดไม่ได้ที่จะหมั่นแคลนท่านอยู่ลึก ๆ กระทั่งหลุดหล่นคำพูดออกมา ว่า.. ยิ่งกะพระอาณัติเหี่ยวหนอ...(ทั้งที่วัยปุนั้นแล้ว!!)

ต่อเมื่อโดนอาจารย์ติง “ออกข้อสอบอัตนัย” ให้ลองทำนี่ละ

จึงตอกและย้ำเอาจัง ๆ ว่า..

ตราบดีที่ยังเป็นนุถุชน ก็มีควรประมาท ไม่ว่าในเรื่องใด ๆ ก็ตามที่

...หลายพระราชของความเป็น “นักบวช” รวากับจะถอยร่นไปเริ่มต้นใหม่ก็มีปาน

ที่ผ่านมา

แม้รับฟังความรู้สึกของใครต่อใคร เกี่ยวกับ “การจากไป” ของอาจารย์ติง ก็ไม่ประทับใจ และชวนให้จุกคิด เท่าที่ได้ฟังมาจากอ้อมอ้อมถึงคำพูดของ “อาดัง” (ลูกชายอายุ ๑๑ ขวบของเธอ)

ที่เปรยขึ้นมาในวงสนทนาวันหนึ่ง (ด้วยความเชื่อใส ตรงไปตรงมา ตามสไตล์ของพ่อหนุ่มน้อยคนนี่) ว่า..

“โชคดียิ่งที่ไม่ได้สนิทกับป้าติง เหมือนแม่ เหมือนพี่เต็น และป้า...”

(อาดังจึงไม่ต้องเศร้าเสียใจต่อการจากไปของป้าติงเหมือนพ่อ – แม่ และพี่สาว -- ประมาณนั้น!)

นี่เป็นข้อสรุปที่ชัดเจนและตรงไปตรงมาเหลือเกิน

แต่.. ก็เพราะนับวันผู้เขียนและกลุ่มพุทธทาสศึกษาจะยิ่ง “สนิท” กับอาจารย์ติงไม่ใช่หรือ

เวลาเพียง ๓ – ๔ ปี จึงได้ร่วมงานกันมามากมายหลายอย่างนัก

ทั้งงานใน “มูลนิธิเมตตาธรรมรักษ์”,

ในฐานะผู้ร่วมงาน ภายใต้ร่มเงาของอาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ที่ร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่

ตลอดจนการร่วมเขียน – ร่วมจัดทำ – ช่วยหาสมาชิก – ช่วยเผยแพร่ – ช่วยประชาสัมพันธ์ “จดหมายข่าวเสขิยธรรม”

และในฐานะโยมอุปัฏฐาก – ผู้ปวารณา

ซึ่งให้ความอนุเคราะห์ต่อ “กลุ่มพุทธทาสศึกษา” ในแทบทุกเรื่อง ทั้งที่เราร้องขอและมิได้ร้องขอ

จนทำให้เกิดความ “สนิทสนม” และ “ผูกพัน” ด้วยความ “เอื้ออาทร” ที่มีต่อกันและกัน

จริงอยู่ แม้ว่าการระหกระเหินจากสวนโมกขพลาราม

มาตั้งหลักปักฐานที่สวนเมตตาธรรม อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ของ “กลุ่มพุทธทาสศึกษา”

จะได้รับการอนุเคราะห์จากมวลมิตรมากหน้าหลายตา

แต่ในกลุ่มของเราไม่มีใครปฏิเสธได้เลยว่า “อาจารย์ติง” เกือบคู่ต่อพวกเรามากมายนัก

มากจนวันนี้ต้องรู้สึกติดค้าง รู้สึกอยู่ลึก ๆ ว่ายังไม่ได้ตอบแทนความมีน้ำใจของอาจารย์สักเท่าใด

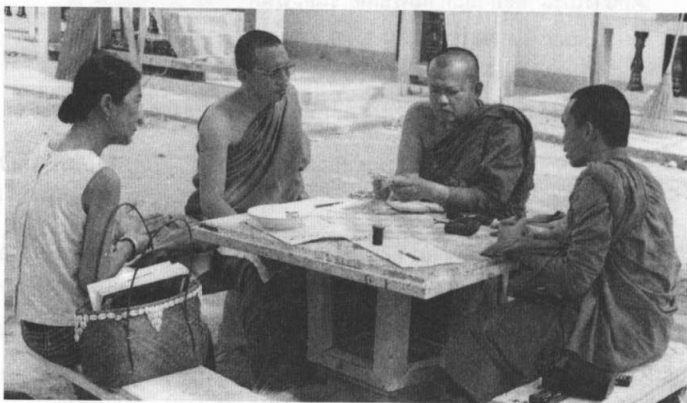
ทั้งการตอบแทนในทางโลก และทางธรรม

สำหรับผู้เขียนเอง ในฐานะผู้ประสานงานของกลุ่มพุทธทาสศึกษา ที่ต้องพบปะกับกลุ่ม – องค์กรอื่น ๆ อยู่เสมอ

ก็ยิ่งต้องร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับอาจารย์ติงมากกว่าใคร ๆ ในบรรดาพวกเรา

เมื่อประกอบกับการรับหน้าที่เป็นบรรณาธิการ “จดหมายข่าวเสขิยธรรม” ที่อาจารย์ติงเป็นนักเขียนประจำ,

เป็นกรรมการมูลนิธิเมตตาธรรมรักษ์ ซึ่งอาจารย์เป็นประธานฯ ตลอดจนเป็นแกนนำกลุ่มเสขิยธรรม

ที่เข้าไปติดตามปัญหาการสร้างเมืองถ่านหินลิกไนต์ ที่อำเภอเวียงแหง ร่วมกับอาจารย์ และองค์กรอื่น ๆ ก็ยังต้องติดต่อกับอาจารย์แทบทุกสัปดาห์ และหลายสัปดาห์ก็ต้องพบปะพูดคุยกันครั้งแล้วครั้งเล่า

ยิ่งใกล้ชิดก็ยังมีเรื่องให้ต้องพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น ทั้งเรื่องการติดต่อประสานงาน และเรื่องที่ชอบให้ช่วยเป็นการส่วนตัว ซึ่งหากย้อนคิดในยามนี้ หลายเรื่องก็ดูจะจุกจิกจู้จี้เสียเหลือเกิน เพราะสนิทกันใช่ไหม? ฝ่ายหนึ่งจึงกลัวที่จะร้องขอ และทำให้อีกฝ่ายยินดีช่วยเหลือ ด้วยความเอื้ออาทรต่อกัน

ก็เพราะ “สนิท” กันนี้เองกระมัง จึงต้องเป็นอย่างที่ “อาดัง” ตั้งข้อสังเกตไว้

อุมอิม* บอกกับบางคนไว้ว่า หลังกลับจากอินเดีย (ครั้งที่ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นำไปเข้าเฝ้าองค์ทะไลลามะ และสังเกตการณ์ การจัดงาน “ธรรมคิदानานาชาติ” เมื่อสงกรานต์ปี ๒๕๔๓) “พวกเรา” คือ อุมอิม ผู้เขียน และอาจารย์ตึง ก็คล้ายจะกลายเป็น “สามเกลอ” ซึ่งมีความคุ้นเคยกันเป็นพิเศษ มีอะไรก็มักปรึกษาหารือ และบอกเล่าสาระทุกซอกดิบให้กันและกันฟัง

อย่างที่ผู้เขียนเห็นว่า เป็น “สหายธรรม” โดยไม่ต้องอวดโอ้โอฬารธรรมะ หรือแข่งกันนั่งสมาธิ...ว่าใครจะ “อึด” กว่า อย่างที่เด็ก ๆ ชอบทำให้กันดู

หากเรามักใช้เวลา (ซึ่งต่างคนต่างมีไม่มากนัก) มาเล่าประสบการณ์ในการ “ใช้ชีวิต” ให้กันฟัง แลกเปลี่ยนมุมมอง แลกเปลี่ยนผลการ “สอบได้-สอบตก” ให้กันและกันฟัง ด้วยความสนุกสนานครึกครื้น ในวง “ซา” หรือ “ปานะ” อื่น ๆ ที่บ้านคุณเทพศิริ สุขโสภา กัลยาณมิตรอีกท่านหนึ่งของอาจารย์ตึง

และด้วยวงสนทนาตัวเอง ที่เราต่างก็ได้ทราบ ว่าแต่ละคนต่างมีโรคประจำตัวคนละโรคสองโรค ซึ่งล้วนแต่เป็นโรคที่รักษาไม่หาย เช่น ระดับน้ำตาลในเลือดสูง ของผู้เขียนกับอุมอิม และโรค “ธัยรอยด์เป็นพิษ” ของอาจารย์ตึง

โรคซึ่งพวกเราเคยเข้าใจกันผิด ๆ ว่าแค่ “รักษาไม่หาย” เท่านั้น

บางคนถามว่า “อะไร” ทำให้รู้สึก “สูญเสีย” ต่อการจากไปของอาจารย์ตึงมากมายนัก? ก็ได้แต่อธิบายว่า... รู้สึกคล้าย “ความดั่งามบางอย่าง” ที่เป็น “รูปธรรม” ได้สูญหายไปจากชีวิต

“ความดั่งาม” ซึ่งเคยสรุปอย่างเจ็บปวดจากประสบการณ์ส่วนตัว

ว่า...ข้างเป็นสิ่งที่หาได้ยากเย็น รวากับไม่มีอยู่จริง อีกต่อไปแล้ว

ท่ามกลางความโหดร้ายของโลก การเอารัดเอาเปรียบ และความซื่อฉล ที่มนุษย์กระทำต่อกันและกัน ฯลฯ

ต่อเมื่อบวช และได้ศึกษาระบบธรรมะจากคำสอนของท่านอาจารย์พุทธทาสนั่นแหละ

จึงพอเห็นเป้าหมาย และแนวทางของชีวิตขึ้นมาบ้าง

หากยังเป็น “นามธรรม” เสียมาก

ด้วยว่า ไม่ค่อยได้พบเห็นคน “ธัมมะธัมโม” ที่เป็น “ธรรมชาติ”

ด้วยความ “ธรรมคา” ในวิถีชีวิตสักก็มากนัก

กล่าวได้ว่า ยิ่งบวชนาน ก็ยิ่งพบผู้ปฏิบัติธรรมซึ่งไม่ตัดจริต น้อยลงทุกที...

ในฐานะผู้มีหน้าที่เผยแพร่ธรรมะ เมื่อได้พบเจอ คนปฏิบัติธรรมโดยวิถีชีวิต

อีกทั้งยังมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ชนิดเคร่งครัดตนผ่อนปรนผู้อื่น

* วดีลดา เพียงศิริ

ทำหน้าที่เป็นทั้งแบบอย่างและเป็นกัลยาณมิตรกับผู้คนที่ยืนเคียงข้าง อย่างทุ่มเทและเสียสละ ฯลฯ แล้วจู่ ๆ ต้องมาพลัดพรากจากไป ก็อดไม่ได้ที่จะรู้สึกใจหาย...

ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า นี่เป็นอาการ “สอบตก” ในทางธรรมของตนก็ตาม

ในวงสนทนา เรื่องการจากไปของอาจารย์ตั้ง บ่อยครั้งที่ถกกันว่า
นี่เรากำลัง “เสียดาย” หรือ “เสียใจ” ต่อการจากไปของ เพื่อน – พี่ – น้อง หรือ อาจารย์ “ของเรา” คนนี้
“เสียดาย” เพราะเราต้องสูญเสียคนที่ “ดี” ต่อเรา
“เสียดาย” เพราะเราต้องสูญเสีย “คนน่ารัก” ซึ่งนับวันจะหาได้ยาก
“เสียดาย” เพราะเราจะขาดคนที่คอยช่วยเหลือเกื้อกูลอย่างไม่ปริกাপัน
“เสียดาย” เพราะเราจะขาดเพื่อนร่วมงานที่มีคุณภาพและเอาการเอางานไปเสียแล้ว ..... ฯลฯ.....

นี่เรากำลัง “เสียดาย” และ “เสียใจ” กับการจากไปของอาจารย์ตั้ง หรือกำลังแสดงความ “เสียดาย” และ “เสียใจ” ต่อตัวเองกันแน่...

ที่ไม่สามารถแม้เพียงจะทะนุถนอม หรือดูแลรักษา “ความดีงาม” บางอย่างเอาไว้ได้

ทำไม่ได้แม้แต่ว่าจะยึดเวลาออกไปให้นาน ให้เพียงพอ หรือให้เหมาะสม อย่างที่เราเชื่อ ว่า...ควรจะเป็น

เมื่อครั้งที่ คุณแม่ของอาจารย์ตั้งเสียชีวิต ผู้เขียนบอกกับอาจารย์ฯ ว่า...
“...ขอให้ถือเอาโอกาสอันสำคัญเช่นนี้เป็นเช่นบทเรียน ด้วยว่า ถึงอย่างไรจากไปก็ไม่มีวันกลับมาอีก ขณะที่ผู้ยังอยู่ ยังมีภารกิจที่จะต้องเผชิญหน้ากับความเป็นจริงของชีวิตต่อไป
ยังต้องทำความเข้าใจกับความทุกข์และการดับทุกข์ต่อไป ซึ่งหากเราปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ก็จะเป็นกุศล ทั้งต่อผู้ยังอยู่ และต่อผู้ที่จากไปแล้ว...”
ครั้งนั้นอาจารย์รับฟังอย่างสงบนิ่ง และกล่าวคำขอบคุณด้วยน้ำเสียงอันอ่อนโยน-อ่อนหวาน โดยมีได้แสดงความห่วงใยใด ๆ

ถึงวันนี้ผู้เขียนเองเสียอีก ที่เมื่อหวนนึกไปถึง “การหลั่งน้ำตา” ของหลวงพ่อบุญญานันทะภิคุแล้ว ก็อดคิดไม่ได้ว่า หลวงพ่อช่างกล้าหาญ และซื่อตรงต่อความรู้สึกของตนเองเหลือเกิน.

รายนามผู้สมัครสมาชิกเสขิยธรรม

๑. คุณจินตนา จรุงทิพพัฒนกุล ๒๐๐ บาท
๒. คุณจิระภา ศิริพงษ์ ๒๐๐ บาท
๓. คุณจวีรัตน์ ใจนาจิน ๒๐๐ บาท
๔. คุณวาสนา กองกิจโจจน์ ๒๐๐ บาท
๕. คุณสมจิตต์ วัฒนวิฑูรเสถียร ๒๐๐ บาท
๖. คุณวิชัย โยธิตพิพัฒน์ ๔๐๐ บาท
๗. คุณจุฑามาศ ถึงนาค ๒๐๐ บาท
๘. คุณคาราวรัตน์ ตี๋ทองเสียง ๒๐๐ บาท
๙. พระครูเกษมธรรมรังษี ๒๐๐ บาท
๑๐. พระใบฎีกาณรงค์ฤทธิ์ ฐานวสุโณ ๒๐๐ บาท
๑๑. คุณแสงทอง งามโปร่ง ๒๐๐ บาท
๑๒. แม็ชชีองศ์ ฉัตรอำพันธ์ ๒๐๐ บาท
๑๓. คุณธนากร ใจนุ่งเรือง ๖๐๐ บาท
๑๔. คุณลักษณะวีต ปาละรัตน์ ๒๐๐ บาท
๑๕. พระมหาบุญมูม จิตตนาถิก ๒๐๐ บาท
๑๖. คุณเพียงพร ลาภคัลลยมา ๒๐๐ บาท
๑๗. คุณสุมาลี สงวนศักดิ์ ๒๐๐ บาท
๑๘. วิทยาลัยศาสนศึกษา ๒๐๐ บาท
๑๙. คุณสมสกลุ์ แซ่ชิง ๔๐๐ บาท
๒๐. แม็ชชีวงเดือน แซ่ห้วง ๒๐๐ บาท
๒๑. คุณมาลี นิรมานรังสรรค์ ๒๐๐ บาท
๒๒. คุณชลลดา วงศ์วานิช ๒๐๐ บาท
๒๓. พระมหากรรม ธรรมปาโล (ถินวิไล) ๒๐๐ บาท
๒๔. พระมหาอภิวัฒน์ ถาวรจิตโต ๒๐๐ บาท
๒๕. คุณเสรีฐการ ศิริบุญอุษา ๒๐๐ บาท
๒๖. คุณปราณี มนุญชญา ๒๐๐ บาท
๒๗. คุณจันทร์พอง เขื่อนแก้ว ๔๐๐ บาท
๒๘. คุณมาลี เจริญกร ๒๐๐ บาท
๒๙. คุณจางัน สรพิพัฒน์ ๒๐๐ บาท
๓๐. คุณเรืองยศ นาสารี ๒๐๐ บาท
๓๑. คุณสุนทร โสฬส ๔๐๐ บาท
๓๒. คุณสัญญาลักษณ์ โลกิตถาวร ๒๐๐ บาท
๓๓. คุณอนุชน วัฒนภา ๒๐๐ บาท
๓๔. คุณพรทิพย์ โมคคักดิ์ ๒๐๐ บาท
๓๕. คุณมนสิกุล โอวาทบาลย์ ๒๐๐ บาท
๓๖. คุณอรพินท์ บรรจง ๒๐๐ บาท
๓๗. คุณรัชณี ธรรมกุล ๒๐๐ บาท
๓๘. คุณสุวสิน รุ่งเรืองศิริวัฒน์ ๒๐๐ บาท
๓๙. คุณสุชาติ กอไพศาล ๒๐๐ บาท
๔๐. คุณสุนทร เอื้องพลสวัสดิ์ ๒๐๐ บาท
๔๑. คุณสุวิชัย ธนาสว่างกุล ๒๐๐ บาท
๔๒. คุณลำภา ชิดเชื้อ ๒๐๐ บาท
๔๓. คุณศักดิ์ กระจางเกียรติ ๒๐๐ บาท
๔๔. คุณพุทธวิทย์ ชุตมบุญธรรม ๒๐๐ บาท
๔๕. คุณเรืองชัย ส่วนเสดาศ ๒๐๐ บาท
๔๖. คุณเพียรเลิศ วงศ์ภิระยศคานต์ ๒๐๐ บาท
๔๗. คุณจิรภัทร แสงสุบิน ๒๐๐ บาท
๔๘. คุณสิทธิพล วิบูลย์ธนากุล ๒๐๐ บาท
๔๙. คุณสมชาย แจ็งศรีสุข ๒๐๐ บาท
๕๐. คุณมะลิ วิโรจน์สกุล ๒๐๐ บาท
๕๑. คุณเมธีรัตน์ บุญญวนิช ๒๐๐ บาท
๕๒. คุณสุพจน์ ชูธนโชติอนันต์ ๒๐๐ บาท
๕๓. คุณคำพร แถมอินทร์ ๒๐๐ บาท
๕๔. คุณมานิดา เพชรรัตน์ ๒๐๐ บาท
๕๕. พระจำลอง วุฒิตโต ๕๐๐ บาท
๕๖. คุณวิจิตร ประสิว ๒๐๐ บาท
๕๗. คุณดวงพร กังวานไกล ๔๐๐ บาท
๕๘. คุณพิกุล วิณิชชาภิชชาติ ๑,๐๐๐ บาท
๕๙. คุณนิไลบล วรรณปก ๔๐๐ บาท
๖๐. คุณนิตัย ใจมล ๔๐๐ บาท
๖๑. คุณสิริน นันทวงค์ ๒๐๐ บาท
๖๒. น.พ.วิทยา พิชนิโพลย์ ๔๐๐ บาท
๖๓. คุณบำรุง พันธิ์สีดา ๔๐๐ บาท
๖๔. คุณอุทัยวรรณ ตังมันสกุล ๔๐๐ บาท
๖๕. คุณปริ้มล แฝ่พทยคุณ ๑,๐๐๐ บาท
๖๖. พระบุญถึง กุศลวิไล ๒๐๐ บาท
๖๗. คุณสุวณา อมรพิศาลมิตร ๒๐๐ บาท
๖๘. พระกอบชัย เชมานนุโท ๒๐๐ บาท
๖๙. คุณบุญเลิศ จรัส ๔๐๐ บาท
๗๐. คุณทัศนีย์ เจนวิทีสุ ๒๐๐ บาท
๗๑. คุณวีระพงษ์ ทวีศักดิ์ ๒๐๐ บาท
๗๒. คุณบุญทวี สัทธรรมวิไล ๒๐๐ บาท

สมัครสมาชิกเสขิยธรรมวันนี้

สมัคร ๑ ปี

แถมหนังสือชุดพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)

๑. ภัยแห่งพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ราคา ๗๐ บาท
๒. สถานการณ์พุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์ ราคา ๕๐ บาท
๓. สถานการณ์พุทธศาสนา พลิกหายนะเป็นพัฒนา ราคา ๕๕ บาท
๔. ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี ราคา ๕๐ บาท

รวม ๒๒๕ บาท

สมัคร ๒ ปี

แถมหนังสือชุด ส.ศิวรักษ์

๑. มโนธรรมสำนึกสำหรับสังคมร่วมสมัย ราคา ๑๙๐ บาท
๒. พุทธทัศนะเพื่อการสร้างสรรค์สังคมใหม่ ราคา ๑๕๐ บาท
๓. สนทนากับท่านพุทธทาสภิกขุ ราคา ๕๕ บาท

รวม ๓๙๕ บาท

นั้สมัครเรียน... **สมาชิกกลุ่มเสขิยธรรม**...ทุกท่าน

กรุณาติดต่อฝ่ายสมาชิก เพื่อยืนยันสมาชิกภาพ และชำระค่าสมาชิก ๒๐๐ บาท/ปี ตามมติที่ประชุมใหญ่ ครั้งที่ ๑๓ สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ :

ฝ่ายสมาชิกกลุ่มเสขิยธรรม โทร. ๐-๒๓๑๔-๗๓๘๕-๖

เฉพาะสมาชิกและผู้เข้าร่วมกิจกรรมเครือข่ายเสขิยธรรมเท่านั้น
มิได้หมายรวมถึงสมาชิก "จดหมายข่าวเสขิยธรรม"

เส ข ย ธ ร ร ม

ข้าพเจ้า พระ แม่ชี นาย นาง น.ส.

ฉายา/นามสกุล .....

อายุ ..... ปี พรรษา .....

การศึกษา นักรรรม ..... บาลี เปรีียญ .....

ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

มัธยมศึกษา, ปวช., ปวส.

อื่น ๆ (ระบุ) .....

อาชีพ รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ ทำงานเอกชน

ธุรกิจส่วนตัว นักศึกษา

อื่น ๆ (ระบุ) .....

รายได้/เดือน ..... งานอดิเรก .....

หนังสือที่ขอบอ่าน ๑. ....

๒. ....

สมัครเป็นสมาชิก หนังสือ "เส ข ย ธ ร ร ม"

สมาชิกใหม่ ต่ออายุสมาชิก (เลขสมาชิกเดิม.....)

เป็นเวลา ..... ปี (ปีละ ๒๐๐ บาท ๔ ฉบับ) เป็นเงิน ..... บาท

เริ่มรับตั้งแต่ฉบับ .....

สถานที่ส่งหนังสือ .....

.....

.....

.....

.....

รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....

โดยได้แนบ ธนาคณัติ ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์ เช็คของขั้วญ

ส่งจ่ายในนาม นางพุลฉวี เรืองวิฆาธร (ปน.หัวหมาก)

ส่งมาที่ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

๒๙/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นวลศรี) ถนนรามคำแหง

แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๕๕-๒๕๕๕

๑๐๐ ปีชาตกาลพุทธทาสภิกขุ

"ร่วมศึกษาเพื่อสืบสานปณิธานพุทธทาส"

รายบามผู้สมัครสมาชิกเส ข ย ธ ร ร ม (ต่อ)

- ๗๓. คุณนิมิตร์ พิพิธกุล ๒๐๐ บาท
- ๗๔. คุณวรพจน์ ภิญโญพนีย์ ๔๐๐ บาท
- ๗๕. คุณชัยณรงค์ กฤษณ์มีพัก ๒๐๐ บาท
- ๗๖. คุณสมเกียรติ อมรชัยนทร์ ๔๐๐ บาท
- ๗๗. คุณเกษมสรพร สุดสวัสดิ์ ๒๐๐ บาท
- ๗๘. คุณมณฑล ประสงค์ทรัพย์ ๒๐๐ บาท
- ๗๙. คุณอนุวัฒน์ โฉกวิณณ์ ๔๐๐ บาท
- ๘๐. คุณชาติรี เตชะเย็น ๔๐๐ บาท
- ๘๑. คุณสุภาณี นองเนื่อง ๒๐๐ บาท
- ๘๒. คุณย์ศรพงศ์ พรหมสิทธิ์ ๒๐๐ บาท
- ๘๓. คุณสิทธิ์ศักดิ์ ฉายรังสี ๒๐๐ บาท
- ๘๔. คุณลิน พงษ์หาญยุทธ ๒๐๐ บาท
- ๘๕. คุณรุ่งรัตน์ ธนบดีธาดา ๒๐๐ บาท
- ๘๖. คุณนงนุช สวาทานนท์ ๒๐๐ บาท
- ๘๗. พระบุญมี อสุโร ๕๐๐ บาท
- ๘๘. คุณสมพร ปาลละจุม ๕๐๐ บาท
- ๘๙. คุณพวงศรี มังตรีสรวิศ ๒๐๐ บาท
- ๙๐. พ.ต.ต.พิมาน วัชรการศิลป์ ๒๐๐ บาท
- ๙๑. คุณสิบลูกศิษย์ เทียมกนอม ๔๐๐ บาท
- ๙๒. คุณภรณ์ศิริ ศศิศาสตร์ ๔๐๐ บาท
- ๙๓. พระมหาพิรพงษ์ พัยกาฬ ๒๐๐ บาท

รายบามผู้สมัครสมาชิกอุฎกัมภ

- ๑. คุณลิวาน สิงห์พันธ์ ๒๐๐ บาท
- ๒. คุณสมลาลี ปิยศิริเวช ๒๐๐ บาท
- ๓. คุณจิรภัทร แสงสุบิน ๔๐๐ บาท
- ๔. คุณสุชาดา วรระมานี ๒๐๐ บาท
- ๕. คุณลดาภาตี วนวิทย์ ๔๐๐ บาท
- ๖. คุณอุทัยวรรณ ตังมั่นสกุล ๒๐๐ บาท
- ๗. คุณนิโลบล วรรณปก ๒๐๐ บาท
- ๘. คุณมณฑล ประสงค์ทรัพย์ ๒๐๐ บาท
- ๙. พระครูมงคล อัครคุณโม ๒๐๐ บาท
- ๑๐. คุณเสาวลักษณ์ จิตสมบูรณ์ ๒๐๐ บาท

พบกับ เส ข ย ธ ร ร ม ฉบับออนไลน์ ได้ที่

The screenshot shows a web form for online subscription. At the top, there are social media icons for Facebook, Line, and Messenger. Below them is a small video player. The main heading is 'พุทธทาสภิกขุ' (Buddhadasa Bhikkhu). The form is titled 'รับสมัครรายปี' (Annual Subscription) and 'รับสมัครราย ๕ ปี' (5-year Subscription). It includes fields for name, address, phone number, and email. There are also checkboxes for 'สมัครสมาชิกใหม่' (New member) and 'ต่ออายุสมาชิก' (Renew membership). The form is in Thai and includes a 'ส่ง' (Send) button at the bottom.

พุทธทาสภิกขุ
www.buddhadasa.org
ศึกษาเพื่อสืบสานปณิธานพุทธทาส

เวลาสามเดือนผ่านไปรวดเร็วเหลือเกิน จนถึงบัดนี้ "คู่มือหนังสือเสขียธรรม" ก็ยังหาผู้รับผิดชอบโดยตรงไม่ได้ ยังต้องอาศัยกำลังสำรองของกองบรรณาธิการ หมุนเวียนกันเข้ามาช่วยเหลือกันไปตามมีตามเกิด แต่อย่างไรก็ตาม เรายังมีอาหารสมองเลิศรส ไว้รอการขบเคี้ยวทางความคิด สำหรับเพื่อนนักอ่านอยู่เช่นเดิม แม้ว่าทั้งสองเล่มเนื้อหาจะค่อนข้างหนัก แต่เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ สำหรับผู้ใฝ่ใจในการศึกษาและปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ไม่ได้ติดยึด อยู่กับความเป็น "เถรวาท" ของไทย อย่างไม่ลืมหูลืมตา

ฉบับนี้เราย้ายจดหมายถึงคู่มือหนังสือเสขียธรรม มาไว้ในพื้นที่เดียวกับคำแนะนำหนังสือ ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์ของท่านที่ติดตามคอลัมน์นี้อย่างเป็นการเฉพาะ

หวังว่าท่านจะมีความสุขในการอ่าน
อีกสามเดือนพบกันเช่นเคยครับ

(แทน) กองบรรณาธิการ

พุทธพันลัทธิ

แนวทางแห่งยุคสมัยเพื่อการตื่นรู้

สติเฟ้น แบทซ์เลอร์ เขียน

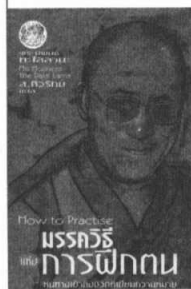
อนิตรา พวงสุวรรณ โมเซอร์ แปล

สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา

จำนวน ๑๘๓ หน้า ราคา ๑๗๐ บาท

"พุทธพันลัทธิ" เป็นงานเขียนเกี่ยวกับพุทธศาสนาในมุมมองใหม่ ทำทนายมุ่งสู่การตรัสรู้อันเป็นแก่นแท้ และพยายามไปพ้นจากลัทธิความเชื่อที่แข็งกระด้าง ตายตัว

ผู้เขียนเป็นชาวตะวันตกที่นับถือพุทธศาสนา มีความรู้ทั้งภาษาบาลี และสันสกฤต หากแต่เลือกที่จะเขียนเป็นภาษาธรรมดาๆ หลีกเลียงภาษาบาลีอันรุ่มร่าม เพื่อให้ง่ายต่อการสื่อสารกับคนร่วมสมัย ผลงานของเขาจึงได้รับการยอมรับในวงกว้าง แต่ชื่อเขียนของเขาก็ทำทนายกระแ

หลักต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นว่า พุทธศาสนาไม่ได้มีไว้ให้เชื่อ หรือ ไม่เชื่อ แต่ให้นำไปลองประพฤติปฏิบัติดูด้วยตนเอง เช่นเดียวกับที่พระพุทธเจ้าทรงเคยปฏิบัติเป็นแบบอย่างมาแล้ว

มรรควิธีแห่งการฝึกตน

หนทางเข้าถึงชีวิตที่เปี่ยมความหมาย

พระนิพนธ์ทะเลลามา ส.ศิวรักษ์ แปล

สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา ราคา ๑๕๐ บาท

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่องค์ทะเลลามาแห่งริเบตต้องการที่จะแบ่งปันประสบการณ์ การฝึกฝนปฏิบัติตนในด้านความกรณา กับปัญญา ในสถานะของพระภิกษุในพุทธศาสนา ซึ่งมีขีดจำกัด โดยท่านได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จ การเผชิญกับปัญหาหรือความล้มเหลวบ้างในบางครั้ง ผ่านวิธีการอันมีค่าจากประเพณีของชาวริเบต ซึ่งถ้าหากนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้แล้ว จะก่อให้เกิดความสงบสุขอย่างยาวนาน บนพื้นฐานความเชื่อว่ามีมนุษย์ทุกคนมีเป้าหมายที่เหมือนกัน ที่ควรแบ่งปันให้กันคือ เราทุกคนต้องการมีความสุขและไม่ต้องการความทุกข์ ทุกคนต้องการความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เคารพกัน รักกัน และมีจิตใจดีต่อกัน トラบใดที่ความโกรธเกลียดดำรงอยู่ในจิตใจมนุษย์ ความสงบที่แท้จริงย่อมมีขึ้นไม่ได้ สันติภาคนอกย่อมเป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีสันติภาพภายในใจเรา เราแต่ละคนต้องทำการเพื่อเปลี่ยนทัศนคติขั้นพื้นฐานอันเป็นที่ตั้งความรู้สึกรของเรา เราจะได้ทำได้ด้วยการปฏิบัติธรรมโดยเริ่มภาวนา เพื่อค่อยๆ เปลี่ยนแนวทางที่เราเคยรับรู้มาเกี่ยวกับตัวเราและผู้อื่น

เนื้อหาแบ่งออกเป็น ๖ ภาค เริ่มด้วยพื้นฐานการปฏิบัติธรรมสามขั้นตอน อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา โดยแยกอธิบายทีละส่วน เริ่มด้วยศีล ตามด้วยสมาธิ และปัญญา จากนั้นอภิปรายการโยงโยกันของทั้งสามส่วนกับต้นตระกูล นำเสนอโยคปฏิบัติ ขั้นตอนสุดท้ายเป็นเรื่องทางออกพร้อมมรรควิธี โดยได้สรุปถึงการปฏิบัติธรรมจากแรกเริ่มจนถึงการตรัสรู้ ซึ่งเป็นสภาวะภายในจิตใจและร่างกาย ซึ่งพัฒนาอย่างเต็มที่แล้วเพื่อรับใช้ผู้อื่น

๓ อาศรมพระธรรมจาริก

บ้านห้วยหยวก

ต.บ้านแก่ง อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย

๒๔๑๓๐

๑๙ กรกฎาคม ๕๕

เจริญพร **ตู้หนังสือเสขิยธรรม**

เป็นสมาชิกเสขิยธรรมมาได้ประมาณปีกว่าแล้ว แต่ไม่ค่อยได้แสดงความคิดเห็นเท่าไร เพราะชอบที่รับมากกว่าที่จะแสดงความคิดเห็น

ได้อ่าน *สา-ระ-ขัน* ของสามสิ่งแล้วบอกตรง ๆ ว่าชอบหนังสือเล่มนี้เามาก ๆ มองหาหนังสือธรรมะแนวนี้มาตั้งนานแล้วเพิ่งได้ประสบพบเจอตอนได้อ่าน *สา-ระ-ขัน* นี้แหละ เพราะปกติหนังสือธรรมะของเราก็จะพูดกันแต่เรื่องเครียด ๆ อ่านแล้วชวนให้หัวเป็นอยู่อย่างนี้ แต่พอมาอ่าน *สา-ระ-ขัน* ทำให้เห็นว่าที่จริงธรรมะทำให้เป็นเรื่องเบา ๆ ก็สามารถทำได้ อย่างหนังสือเล่มนี้ทำแล้วลงตัวทุกประการ ทั้งขนาดเล่ม ภาพประกอบ แต่ที่เด็ดขาดจริง ๆ คือเนื้อหาสาระในเล่มนี้ที่นำเสนอได้อย่างลุ่มลึก ที่ใครเปิดอ่านหน้าแรกแล้ว ต้องพลิกจนถึงหน้าสุดท้ายถึงจะวางลง

เพราะความหรรษา และเนื้อหาหนักแน่นนี้เองทำให้อ่านแล้วเก็บไว้คนเดียวไม่ไหว ต้องถ่ายเอกสารอีก ๒ เล่ม แจกจ่ายให้สภธรรมอ่านกันอย่างหน้าขึ้นตาบาน

อยากเห็นเล่ม ๒ ของหนังสือ *สา-ระ-ขัน* ออกมาจ้ะเลย ไม่ทราบว่าจะมีโอกาสได้อ่านเล่ม ๒ หรือเปล่า ถ้าทำออกมาเป็นคนหนึ่งแหละที่จะต้องเป็นเจ้าของให้ได้

ขอเจริญพร

พระสุวรรณ เดชวโร

ปล.ขอใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมเล่มต่อไปคือ **"วิถีแห่งผู้นำเซ็น"**

๓ วัดนายโรง

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๕

เจริญพร **กองบรรณาธิการเสขิยธรรม**

ก้าวพ้นความกลัวด้วยตัวคุณเอง เป็นหนังสือในแนวจิตวิทยาคุณภาพที่น่าอ่านอีกเล่มหนึ่ง สารัตถะตลอดทั้งเล่มสามารถยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า คุณเจฟเฟอร์สันมีความเข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งชนิดที่ถึงแก่กันทีเดียว

มีบางตอนจากคำนำผู้แปลกล่าวว่า "หนังสือเล่มนี้เมื่อมองผิว ๆ อาจไม่แตกต่างจากหนังสือบอกลุศตรสำเร็จอื่น ๆ ทั่วไป แต่ลึกลงไปแล้วมันแนวคิดที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตกับปัจจุบันขณะ การรู้จักปล่อยวาง การมีสติเพื่อยุติความฟุ้งซ่าน และสดับฟังสรรพเสียงภายในของตนเอง และการรู้จักรักและให้อภัยตนเอง เพื่อการนำไปสู่ความรักและเมตตาต่อผู้อื่น

จากคำนำของผู้แปลดังกล่าวเท็จจริงเพียงใด ในที่นี้ใครขอนำบทที่ว่าด้วยพวกชอบมองโลกในบริสุทธิหน้า ๒๘ มีตอนหนึ่งได้ให้ข้อมูลไว้ว่า ความวิตกกังวลของคนส่วนใหญ่ ๙๐ เปอร์เซ็นต์ ไม่เป็นเรื่องจริง ซึ่งก็เท่ากับแสดงว่าคนส่วนใหญ่ถูกทุกข์กินเปล่านั้นถึง ๙๐ เปอร์เซ็นต์ ในแต่ละครั้งที่รู้สึกกังวล พุทธศาสนามีกล่าวไว้ในภทเทภะรัตตะสูตร ซึ่งโดยใจความที่เน้นก็คือการไม่ตามคิดถึงสิ่งที่ล่วงมาแล้วด้วยอาการไม่พวงวงถึงสิ่งที่ยังมาไม่ถึง แต่ควรมีสติตามรู้ในปัจจุบันขณะให้มากเท่าที่จะเป็นไปได้

สรุปก็คือก้าวพ้นความกลัวด้วยตัวคุณเอง มีทฤษฎีปฏิบัติที่มีความเป็นสากล และมีเนื้อหาบางส่วนสอดคล้องกับแนวคิดทางพุทธศาสนาอย่างเห็นได้ชัด ในที่นี้ได้นำบางพระสูตรมาเปรียบเทียบกับประกอบพิจารณา ทั้งนี้เพื่อยืนยันเนื้อหาที่มีความครบถ้วนเหมาะสำหรับเป็นเพื่อนคู่คิดได้ทุกยามทั้งในยามสุขและยามยาก

ขอเจริญพร

พระบุญเรือน อภิปัญญา

ปล.ขอใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมเล่มต่อไปคือ **"วิถีแห่งผู้นำเซ็น"**

๓ วัดปทุมคงคา คณะ ๑๐

ถ.ทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ

๑๐๑๐๐

ถึงกองบรรณาธิการ

เรื่อง **ขอขอบคุณ และขอหนังสือ**

สิ่งที่ส่งมาด้วย จดหมายใส่ซองติดแสตมป์
ขอขอบคุณที่จัดส่งหนังสือ **"ลอกคราบสังคมสงฆ์"** แต่ดูชื่อหนังสือก็เดาได้ว่าเป็นเรื่องที่มีค้อยจะสู้ดีของพระแม่แท้ ก็คงต้องยอมรับความจริงกับสิ่งที่เกิดขึ้น และควรได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดความดีงามต่อ

สังคมสงฆ์ต่อไป แต่บางเรื่องเจ้าของหนังสือใช้ถ้อยคำที่รุนแรงไป คนที่เป็นสุภาพมาชาติอ่านแล้วก็ต้องสะดุ้ง คนที่แสดงวาทะกล้า ๆ ไม้รู้ว่าออกมาจากไหนหนึ่ง ในอกศุลมูลหรือว่าเปล่งออกมาด้วยความหวังดีก็กันแน่ แต่ถ้าจะมองดูว่าผู้ให้โทษคือผู้ซึ่งมีทรัพย์นั้น ต้องยอมรับและขอยกย่องอย่างยิ่ง

เกี่ยวกับเรื่องพระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต) อ่านแล้วยังไม่กระจางดังที่หวัง เพราะไม่ได้กล่าวรายละเอียดอะไรมากนัก "ซึ่งผู้อ่านจะต้องหาข้อเท็จจริงเอาเอง" ลำบากจังสำหรับผู้มีสติปัญญาน้อยอย่างข้าพเจ้า

เรื่องภิกษุณีนั่น ผู้สนับสนุนต่างก็ยกตัวอย่างต่าง ๆ มาอ้างอิง อันประกอบด้วยเหตุผลให้คล้ายตาม ในขณะที่เดียวกันผู้ไม่สนับสนุน ต่างก็ยกเหตุผลต่าง ๆ มาแย้งต่างประเด็นประหาวหวนด้วยวาทะ และน้ำหมึก แต่ก็ยังไม่มีการลงมือกระทำอะไรให้เป็นบทสรุปลงมาซะที คงจะยืดเยื้อและรอคอยบทลงเอยกันอีกต่อไป ถ้ามันวัดได้แย่งกันระวังจะลืมหำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างอื่นน่าจะบอกให้

หน้า ๔๓ ที่เจ้าของหนังสือกล่าวว่า "การที่เราไม่ยอมให้มีภิกษุณี สามเณรีเพราะกลัวการมีคู่แข่ง" มีคู่แข่งในการทำดีนั่นแหละดี จะได้ต่างมีการพัฒนาไม่หยุดนิ่ง แต่ถ้าเป็นคู่แข่งในการทำลายอายุพุทธศาสนา ก็คงไม่มีใครเห็นด้วย

ไม่รู้สึกเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่งและไม่เคยเจอเลยที่ว่า "ผู้ปกครองภายในวัดมักใช้ความเกรี้ยวกราด เข้มเกรี้ยว วาจาสามหาอย่างตั้งตัวเป็นเผด็จการเต็มที่ จนสมัยนี้พระเณรและลูกวัดเกลียดชังสมภารวัดกันมาก" อาจพลอยทำให้ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับวัดพลอยเกลียดวัด เกลียดพระเข้าไใหญ่ วัดทุกวัดไม่มีอำนาจใดเหนือกว่าธรรม-วินัย ถ้าเกลียดชังกันจริงทำไมไม่ย้ายหนี มีวัดที่สร้างไว้แต่ไม่มีพระอยู่ตั้งหลายวัดแต่ที่อยู่กันได้เพราะต่างบำเพ็ญหลักสังคห-วัดตุดอกกันนั่นเอง

หน้า ๑๖๔ "เรื่องปงสุกุล พระใช้เป็นเครื่องมือหาเงิน" คนที่แปลบาลีดี จะเข้าใจถึงคำสอนเตือนสติอย่างตีทีเดียว ถ้าไม่จ้องแต่เพ่งโทษกันไป จะได้ประโยชน์อย่างมาก "งานแต่งงานไม่มีพระมาเกี่ยวข้อง" ก็สมัยพระพุทธองค์พร้อมสงฆ์สาวกไปงาน

แต่งงานทำนันทะ... คงจะเป็นข้อแก้ต่างอย่างชัดทีเดียว

หน้า ๙๘ เกี่ยวกับเรื่องการให้.. ในวินัยปิฎก วิจารณ์ ๘/๕๐๖ มีกล่าวไว้ให้ศึกษาแล้วอย่างชัดเจน ถ้ายึดพระไตรปิฎกเป็นหลักแล้วก็จะไม่เลื่อนลอยกับความคิดอันเลอะเลือน

เป็นอะไรที่เครียด ๆ พอสมควร จึงอยากจะคลายเครียดด้วยการขออนุเคราะห์หนังสือ "สา-ระ-ขัน คติธรรมในชาขัน" ที่ปรากฏในเสขิยธรรมประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน แม้แต่พระศรีปริยัติโมลียังกล่าวชื่นชมและอนุโมทนา นั่นไม่ใช่แรงจูงใจที่ขอแต่ขอเพราะอยากรู้ว่าคุณคติธรรมที่ได้ในชาขันเป็นเช่นไร

พระมหาเสรีชน นริสุทโธ

๕ วัตตของปลิง

๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕

เจริญพร กองบรรณาธิการเสขิยธรรม

อาตมาเป็นพระนวกะ เข้าสู่ธรรมวินัยนี้ได้เพียง ๗ เดือน ใช้บริการตู้หนังสือ "ลอกคราบสังคัมภีร์" ก็เพราะต้องการทราบ

๑. มุมมองของฆราวาส ที่มีต่อสถาบันและพระสงฆ์เป็นอย่างไร

๒. สังคัมภีร์เขามีความเป็นมาและปกครองกันอย่างไร

๓. เปรียบเทียบความคิดของผู้เขียนกับสิ่งที่อาตมาประสบพบเห็นด้วยตนเอง

ดังนั้น ขอแสดงความคิดเห็นที่ได้จากการอ่าน ดังนี้

ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ มีความสนใจและห่วงใยอย่างมากต่อสถาบันสงฆ์และคณะภิกษุว่าเป็นเรื่องที่ควรอนุโมทนาสาธุการเป็นอย่างยิ่ง ดังนี้เท่าที่สังเกตพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยจะได้สนใจต่อความเคลื่อนไหวของการพระศาสนานัก แต่จะไปสนใจแต่เพียงประเพณีเท่านั้น การที่มีผู้ให้ความสนใจ เจาะลึก เสนอแนะ ข้อบกพร่อง จุดเสีย จุดดี ที่ควรจะต้องแก้ไขอย่างกล้าหาญ ดังเช่น ผู้เขียนเล่มนี้ อาตมาเห็นว่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ ความเจริญของพุทธศาสนาอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าท่านบัญญัติวินัยขึ้นมาบางข้อก็เกิดขึ้นจากการที่ทรงรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนทั่วไป ฉะนั้นผู้บริหารคณะสงฆ์และตัวพระสงฆ์เองก็ควรเปิดใจให้กว้างรับ

ฟังความคิดเห็นของคฤหัสถ์บ้าง โดยเฉพาะคำอธิบายของผู้เขียนในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ นี้ เป็นข้อสรุปได้ดีทีเดียวว่า สถานภาพของพระศาสนา โดยเฉพาะสถาบันสงฆ์นั้นอ่อนแอเป็นอย่างมาก เพื่อนพระสงฆ์ท่านใดที่ยังไม่ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ ก็น่าจะชวน-ชวนยามาอ่านกันบ้างเพื่อตัวของตนเอง และเพื่อส่วนรวมจะได้แก้ไขพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ขอให้มีความสำนึกกันอยู่เสมอว่า พวกเราจะเจริญหรือเสื่อมลงนั้นขึ้นอยู่กับพุทธบริษัททั้ง ๔ ไม่ใช่อยู่กับพระสงฆ์ฝ่ายเดียว ตามที่พระสงฆ์ใหญ่คิดกัน

ท้ายที่สุดอาตมาขออนุโมทนาต่อผู้เขียน

เป็นอย่างมาก ที่ได้เสนอรูปแบบของการคิด การแก้ไข ปรับปรุงตัวพระสงฆ์เองและของสถาบันสงฆ์ไว้ให้อย่างแจ่มแจ้ง และเมื่อนำความคิดเห็นของผู้เขียน ซึ่งเขียนหนังสือเล่มนี้ไว้ตั้งแต่เมื่อ ๑๔ ปีที่แล้ว กับสิ่งที่อาตมาประสบพบเห็น ต้องยอมรับว่าหนังสือเล่มนี้ไม่ได้ล้าสมัยไปเลยแม้แต่น้อย

ขอเจริญพร พระเดวิด สุจิตฺโต

ปล.ขอใช้บริการตู้หนังสือเล่มต่อไปคือ "สา-ระ-ขัน คติธรรมในชาขัน" ขออนุโมทนาในธรรมทานครั้งนี้

การใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรม

- ๑) หากท่านมีความต้องการหนังสือเล่มใดที่กองบรรณาธิการได้แนะนำผ่านตู้หนังสือแล้ว ขอให้ส่งจดหมายหรือไปรษณียบัตรแจ้งความจำนง พร้อมระบุชื่อหนังสือที่ท่านต้องการ มาให้ทางเจ้าหน้าที่ทราบ ทั้งนี้ โดยขอได้ครั้งละ ๑ เล่ม แนบแสตมป์ ดวงละ ๒ บาท ๕ ดวง
- ๒) การให้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมนี้ เพื่อจุดประสงค์สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าของ ภิกษุ สามเณร และแม่ชี เป็นหลัก ดังนั้น ภายหลังจากที่ผู้จัดทำได้ส่งหนังสือไปถวายแล้ว หากท่านมีความสนใจหนังสือเล่มอื่นอีก ขอให้แสดงความจำนงพร้อมระบุชื่อหนังสือที่ต้องการมาให้ทางเจ้าหน้าที่ทราบ และเขียนวิจารณ์หรือเสนอความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มก่อนมาด้วย

สำหรับท่านผู้อ่านที่เป็น ฆราวาส นั้น หากท่านสนใจหนังสือที่เราแนะนำ ก็สามารถส่งชื่อผ่านทาง ศพพ. ในราคาที่ลดพิเศษ ๒๐% โดยส่งรายชื่อหนังสือที่ต้องการมาที่

ตู้หนังสือเสขิยธรรม

๒๓/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นวมศรี) ถนนรามคำแหง แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
อานาณัติสังข์จาย นางพุลฉวี เรืองวิฆาทร ปณ.หัวหมาก

หนังสือใหม่น่าสนใจ

ชีวิตและความตาย ในสังคัมภีร์ใหม่

ชีวิตและความตายในสังคัมภีร์ใหม่ พระไพศาล วิสาโล, สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นิธิ เอียวศรีวงศ์, พรทิพย์ โรจนสุนันท์ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง

เครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย (คพส.), มูลนิธิโกลดคิมทอง, มูลนิธิพุทธธรรม, มูลนิธิสุขภาพไทย, คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา และกลุ่มเสขิยธรรม จัดพิมพ์ พิมพ์ครั้งแรก สิงหาคม ๒๕๔๕ กระดาษกรีนริต ๖๖ หน้า ราคา ๕๕ บาท

เส้นทางแห่งความสุข

(๑) สดับทุกข์ยุคบริโภคนิยม
พระไพศาล วิสาโล
จัดพิมพ์โดย มูลนิธิเพื่อผู้บริโภค
พิมพ์รวมเล่มครั้งแรก กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕
๙๖ หน้า ราคา ๑๗๐ บาท

มิตินภาพ :

กระบวนทัศน์ใหม่
เพื่อสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ
บรรณาธิการ : น.พ.ดร.โกมาต
จึงเสถียรทรัพย์, นงลักษณ์ ตรงคีลสัตย์,
พจนี กริชไกรวรรณ
จัดพิมพ์โดย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
(สวรส.) พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม ๒๕๔๕
กระดาษกรีนรีต ๒๒๔ หน้า
ราคา ๑๕๐ บาท

สู่เพื่อสิทธิของผู้ป่วยจากการทำงาน

แสงวาทความชอบธรรมจาก
อำนาจและทุนนิยม
สมบุญ สีคำดอกแค
จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลด์คิมทอง
พิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๕
กระดาษกรีนรีต ๖๐ หน้า ราคา ๖๐ บาท

แผ่นดินบนหลังเต่า

เรื่องเล่าของชนเผ่าอินเดียนแดง
ไกรวรรณ สีดาพอง แปลและรวบรวม
จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลด์คิมทอง
พิมพ์ครั้งที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๕
กระดาษกรีนรีต ๑๑๐ หน้า
ราคา ๑๒๐ บาท

UNSETTLING MOVES

The Wa forced resettlement program
in Eastern Shan State
The Lahu National Development
Organization, April 2002
Contact detail : P.O.Box 227,
ChiangMai GPO, Thailand 50000
e-mail : Indorg@yahoo.com

LICENCE TO RAPE

The Burmese military regime's use of
sexual violence in the ongoing war in
Shan State
The Shan Human Right Foundation
(SHRF), May 2002
Contact address : P.O.Box 201,
Phrasing Post Office, ChiangMai,
Thailand 50000
e-mail : shrf@cm.ks.co.th

ชุดหนังสือสื่อความคิด

๑. เมล็ดพันธุ์แห่งความสุข

ดิช นัท ยันท์ เขียน
ธีรเดช อุทัยวิทยารัตน์ แปล
คัดเนื้อหาจาก "ศานติในเรือนใจ"

๒. ทางเดินของชีวิต

พุทธทาสภิกขุ เขียน
คัดเนื้อหาจาก
"พุทธทาสนิพนธ์สำหรับคนรุ่นใหม่"

๓. ผักผ่อนคมความคิด

สัมภาษณ์ประเวศ วะสี
คัดเนื้อหาจาก "คุยกันเรื่องความคิด
กับ ศ.น.พ.ประเวศ วะสี"

**๔. พลังสร้างสรรค์
และความยินยวาของชีวิต**

นอร์แมน คูดชินส์ เขียน วเนช แปล
คัดเนื้อหาจาก
"มิติใหม่แห่งความเข้าใจชีวิตและสุขภาพ"

๕. สุขความมั่นใจในตนเอง

ดาร์ตัง ทูตง เขียน
วิชา ททรัพย์สุวรรณ แปล
คัดเนื้อหาจาก "คุณภาพแห่งชีวิต"

๖. มิวชีวิตอยู่

อย่างไร้ท่าหันตนเอง
เป็นบทความคัดสรรจากสารโกลด์
(ปี ๒๕๒๗-๒๕๒๙)
คัดเนื้อหาจาก "ป็นศรัทธาและอาทร"

๗. จากใจถึงใจ :

คำแนะนำเพื่อช่วยเหลือผู้ใกล้ตาย
โซเกียล รินโปเช เขียน
พระไพศาล วิสาโล แปล
คัดเนื้อหาจาก "The Tibetan Book
of Living and Dying"

ทั้ง ๗ เล่ม จัดพิมพ์โดย มูลนิธิโกลด์คิมทอง
ราคาเล่มละ ๒๕ บาท

● ขอเชิญพระภิกษุ แม่ชี และผู้สนใจ เข้าร่วมโครงการอบรมการเขียนสำหรับพระภิกษุและแม่ชี

ระหว่างวันที่ ๑-๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๕
ณ โครงการร่วมโพธิ์ วัดอุโมงค์ จ.เชียงใหม่

เงื่อนไขการสมัคร : ส่งงานเขียนของท่านเองในหัวข้อ "เหตุใดข้าพเจ้าจึงสมควรได้รับการคัดเลือกให้เข้าร่วมอบรมการเขียน" ความยาว ๑-๒ หน้ากระดาษพิมพ์ โดยส่งมายัง ตู้นัด. ๑๓๗ ปทผ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ ๕๖๒๐๒ หรือ e-mail : coobajew@yahoo.com ภายใน ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๕

พบกับวิทยากรและนักเขียน ชัยภรณ์ แสงกระจ่าง, มาลา คำจันทร์, คุณหญิงจันทรี หาญเจนลักษณ์, วดีลดา เพ็ญศิริ, คำรณ คุณะติติก, ศรณีย์ สุขุมวาท

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ โทร. ๐๑-๓๒๒๗๗๓๐๑

ร่วมจัดโดย กลุ่มเสขิยธรรม กลุ่มสื่อสนเทศ และโครงการภาควิชาความร่วมมือกวี-นักเขียน-ศิลปิน

● ข่าวดีสำหรับผู้สนใจพัฒนาตนเองด้วยธรรม
เสมสิกขาลัย ขอเชิญเข้าร่วมอบรม

โครงการขยายชีวิตในกระบวนการเรียนรู้
วิทยากร คุณวิศิษฐ์ วงวิญญู

ค้นพบพลังปัญญาภายในที่จะเอื้อต่อการพัฒนาตนเองโดยไม่หยุดยั้ง
ภาวนาว่าด้วยรัก วิทยากร พระทวีศักดิ์ จิระมูนิ

ร่วมค้นหาความหมายของคำว่า "รัก" อย่างมีคุณค่า "ไม่ทำให้ใครต้องเจ็บปวด" และแปรเปลี่ยนเป็นคุณงามคุณอันยิ่งใหญ่ในวันที่ ๑-๓ พ.ย. ๒๕๕๕

ทั้งสองรายการจัดที่อาคารวงศ์สนิท จ.นครนายก ร่วมสมทบค่าใช้จ่ายรายการละ ๑,๕๐๐ บาท ส่วนที่นั่งและสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม โทร. ๐๒-๑๑๔-๗๓๘๕-๖

● ผ้าป่าผ้าเท้า ชุมชนมันยืน : รวมพลเพื่อสิ่งแวดล้อม :
มหกรรมสร้างหมู่บ้านดิน (แห่งแรกในเมืองไทย)

ระหว่างวันที่ ๑-๓๐ พฤศจิกายน ณ ชุมชนมันยืน บ้านเทพนา ต.บ้านไร่ อ.เทพสถิต จ.ชัยภูมิ เป็นการร่วมแรงร่วมใจจากกลุ่มคนอันหลากหลาย หลังจากชุมชนชาวบ้าน นักบวช พระวาสน ศิลปิน นักกิจกรรมเดินป่าดูอาหารและสมุนไพร ร่วมสร้างศาลากลางบ้าน บ้านดินด้วยแรงแข่งขัน สวดมนต์ เดินจงกรม ปฏิบัติธรรม พร้อมกิจกรรมน่าสนใจอีกมากมาย

สอบถามเพิ่มเติมและร่วมบริจาคสมทบทุนที่

อาคารวงศ์สนิท โทร. ๐๓๗-๓๓๓๑๘๓-๔,
ashram@cscoms.com

● เว็บไซต์ภิกษุณีเปิดแล้ว ขอเชิญเข้าชมได้ที่
www.thaibhikkunis.org

พบเนื้อหาที่น่าสนใจ อาทิ การสืบสายภิกษุณี,
วัตรทรงธรรมกัลยาณี, มูลนิธิพุทธธาวิกา

● บัณฑิตเสวนาการ - อนุสรณ์สถานเพื่อสืบสานอุดมการณ์
สันติประชาธรรม จัดกิจกรรม :

เสวนาทุกวันเสาร์ เวลา ๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น.,

ชมรมศิลปะเด็ก โรงเรียนวัดปทุมคงคา

ทุกวันจันทร์ เวลา ๑๕.๓๐-๑๕.๓๐ น.

ณ บัณฑิตเสวนาการ วัดปทุมคงคาชวรวิหาร(ฝั่งโรงเรียน) ถ.ทรงวาด เขตสัมพันธวงศ์ กทม. ๑๐๑๐๐ โทร. ๐-๒๕๓๘-๙๓๓๑-๒ ต่อ ๑๐๘

http://www.siam21.org e-mail : puey_u@hotmail.com

ส มา ชิก กลุ่มเสขิยธรรม

กลุ่มเสขิยธรรมได้ปรับปรุงระบบสมาชิกและจัดโครงสร้างกลุ่มเสขิยธรรมใหม่ เพื่อให้การดำเนินงานคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเพื่อหาทุนสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม ฯ ที่ประชุมใหญ่จึงมีมติออกงานเมื่อวันที่ ๑-๔ มิ.ย. ๒๕๕๕ ณ วัดศรีบุญเรือง อ. เมือง จ. แพร่ ให้มีการจัดเก็บค่าสมาชิกกลุ่มเสขิยธรรม (ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับสมาชิกวารสารเสขิยธรรม) ท่านละ ๒๐๐ บาทต่อปี

คุณสมบัติ

๑. เป็นพระภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา
๒. เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ และหลักการของกลุ่มเสขิยธรรม
๓. ปฏิบัติตามระเบียบ และข้อวัตรของกลุ่มเสขิยธรรม

สิทธิพิเศษสำหรับสมาชิก

๑. ได้รับวารสารเสขิยธรรมราย ๓ เดือนตลอดอายุการเป็นสมาชิก ๑ ปี
๒. มีสิทธิกู้-ยืม เงินจากกองทุนเสขิยธรรม
๓. มีสิทธิได้รับเลือกเข้าอบรมกับองค์กรเครือข่ายมูลนิธิเสขิยโยโกเศศ-นาคะประทีป เช่น คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, อาคารวงศ์สนิท และเสมสิกขาลัย เป็นกรณีพิเศษ

สอบถามรายละเอียดและติดต่อขอใบสมัครได้ที่

ศูนย์ประสานงานกลุ่มเสขิยธรรม

๒๙/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นครศรี)

ถนนรามคำแหง แขวงวังทองหลาง

เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์โทรสาร ๐๒-๓๑๔-๗๓๘๕-๖

e-mail : ticd@ticd.org

หรืออ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

www.ticd.org

ท่าทีของชาวพุทธ ต่อยุคโลกาภิวัตน์

Uางครั้งข้าพเจ้ารู้สึกว่ คำว่า “โลกาภิวัตน์” ไม่ได้เป็นคำอธิบายที่ชัดเจนถึงยุคที่เรากำลังอาศัยอยู่ คำว่า “โลกาภิวัตน์” อย่างดีที่สุดก็เป็นคำอธิบายกลาง ๆ เกี่ยวกับสังคม แต่ที่เลวร้ายอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดและเป็นการหลอกลวง บางครั้งข้าพเจ้านิยมคำที่คุ้นหูอื่น ๆ อย่างเช่น “ลัทธิตลาดเสรีอย่างสุดโต่ง” และ “ลัทธิทันสมัยอย่างสุดโต่ง” มากยิ่งกว่า “โลกาภิวัตน์”

คำว่า “ลัทธิตลาดเสรีอย่างสุดโต่ง” เป็นคำอธิบายที่ชัดเจนยิ่งกว่า ทั้งนี้เพราะคำว่าโลกาภิวัตน์ซึ่งคนมักพูดถึงว่าเป็นความพึงพากันระหว่างประชาชาติ ความต้องการร่วมกัน การมีผลประโยชน์ร่วมกันจากการทำธุรกรรม ได้ก่อให้เกิดผลลัพท์อันเป็นตรงข้าม กล่าวคือได้ทำให้ประเทศ “กำลังพัฒนา” พึ่งพาประเทศ “พัฒนาแล้ว” มากยิ่งขึ้น ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศฝ่ายเหนือและใต้เพิ่มมากขึ้น เกิดความไม่เท่าเทียมมากขึ้นระหว่างนักลงทุนและคนงาน ธุรกิจเกษตรกับชาวไร่ชาวนาทำให้ช่องว่างของรายได้ภายในและระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ระบบตลาดเสรีได้ส่งผลให้เกิดการทำลายธรรมชาติแวดล้อมในโลกขนานใหญ่จนสุดจะเยียวยา ส่งผลสะท้อนต่อสมดุลทางนิเวศน์และความอยู่รอดของมนุษย์ แต่แม้จะเห็นถึงผลลัพท์อย่างชัดเจนเช่นนี้ พวกเขากลับบอกเราว่าระบบตลาดเสรีก็ยังไม่เสรีเพียงพอ โดยยังมีอุปสรรคต่อการค้าดำรงอยู่ โดยที่เศรษฐกิจจะต้องถูกลดปล่อยให้เสรีมากขึ้นหรือถูกปรับเปลี่ยนทางโครงสร้าง ไม่ว่าจะส่งผลกระทบอย่างไรก็ตามพวกเขาอ้างว่าต้องทำสิ่งเหล่านี้เพื่อการพัฒนา เพื่อความเจริญรุ่งเรือง และความก้าวหน้า แล้วความเชื่อในพลังปลดปล่อยของระบบตลาดเสรีเช่นนี้ไม่เหมือนกับลัทธิสุดโต่งแบบต่าง ๆ ดอกหรือ

“ลัทธิทันสมัยอย่างสุดโต่ง”

ก็เป็นคำนิยามอีกคำหนึ่งที่ชัดเจนกว่า ทั้งนี้เพราะเรากำลังอาศัยอยู่ในโลกที่เต็มไปด้วยความตึงเครียด ความสุดโต่งและการแผ่ขยายตัวจนทั่วของ “ความทันสมัย” นักปราชญ์ชาวไทยผู้หนึ่งได้เรียกยุคนี้ว่าเป็น “ยุคแห่งลัทธิทันสมัยอย่างสุดโต่ง” กล่าวคือเป็นยุคที่ “ความทันสมัยดำรงอยู่ได้บนพื้นฐานความชอบธรรมของตนเอง และกลืนกินการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ ไปจนหมดสิ้น” ความปรารถนาของมนุษย์ในรูปแบบอื่นถูกลดทอนสถานะลงให้ด้อยกว่า โดยเป็นคุณสมบัติของผู้อ่อนแอและผู้มีจิตใจไม่ปกติ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือมีหนทางเดียวที่เราจะถือได้ว่าเป็นหนทางปกติและธรรมดา ซึ่งเรื่องนี้เป็นที่เข้าใจได้ ทั้งนี้เพราะแนวคิดของการพัฒนาให้ทันสมัยได้รับการใส่รหัสมาตั้งแต่ขั้นพื้นฐานแล้ว กล่าวคือภูมิปัญญาที่อยู่เบื้องหลังแนวคิดดังกล่าวได้แก่การพยายามเปลี่ยนให้ทุกอย่างเป็นแบบยุโรป ผู้เขียนคอลัมน์ที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งคือ โรมัส ฟรีดแมน ได้ถึงกับเคยตราหน้าผู้ที่วิพากษ์วิจารณ์โลกาภิวัตน์เป็นเหมือน “ผู้ที่สนับสนุนความคิดว่าโลกแบน” ตามทัศนะของฟรีดแมน นักวิจารณ์เหล่านี้ติดอยู่ในวังวนของอดีตที่ไม่ปกติและปฏิเสธที่จะยอมรับความเป็นเส้นตรงของเวลาอย่างสากล

ถ้าการวิจารณ์ระบบโลกาภิวัตน์จะทำให้ข้าพเจ้าถูกกล่าว

หาว่าเป็นพวกสนับสนุนว่าโลกแบนด้วย ก็ขอให้เป็นเช่นนั้นเถิด เพราะพวกเราทั้งหลายซึ่งสนใจในเสรีภาพ ความยุติธรรม การไม่ใช้ความรุนแรง ประชาธิปไตย และความยั่งยืนเรื่องสิ่งแวดล้อม เราควรอย่างยิ่งที่จะกระทำการต่าง ๆ วิพากษ์วิจารณ์ และวิเคราะห์ให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่ปิดปากตนเอง และปฏิเสธที่จะคิดและแยกตัวเองออกจากความทุกข์ในโลก ยิ่งโชคดีที่ข้าพเจ้าอาจจะมองโลกในแง่ร้ายมากเกินไป เพราะคำว่า “โลกาภิวัตน์” อาจจะเป็นคำพูดที่เกินความจริงและทำลายให้มีการปฏิเสธ พวกเราอยู่ในโลกที่กำลังเป็นโลกาภิวัตน์มากขึ้น ไม่ใช่เป็นโลกที่เป็นโลกาภิวัตน์โดยสมบูรณ์แล้ว ด้วยเหตุนี้เราจึงยังมีโอกาสรูปแบบ และเนื้อหาของโลกแบบอื่นก่อนที่แกนกลางของโลกจะถูกครอบงำไปจนหมดสิ้น โดยปราศจากการมีส่วนร่วมของพวกเรา มันเป็นเรื่องที่ให้กำลังใจอย่างมากที่คิดว่าเราทั้งหลายยังสามารถทำการเปลี่ยนแปลงได้อีก

ในฐานะชาวพุทธ ข้าพเจ้าอาศัยคำสอนของพระพุทธองค์ในการต่อกรกับความทุกข์ในโลก ในการทำงานชั่วหลายทศวรรษที่ผ่านมา ข้าพเจ้าดำรงอยู่และเข้มแข็งขึ้นได้เสมอจากความมหัศจรรย์อย่างพื้น ๆ ที่พระพุทธองค์ได้ทรงมอบไว้ให้ ดังที่ข้าพเจ้าจะได้แบ่งปันกับท่านทั้งหลายในสุนทรพจน์นี้ และหวังว่ามันจะช่วยให้ท่านเข้มแข็งและดีขึ้น

นักปราชญ์ชาวไทย
ผู้หนึ่งได้เรียกยุคนี้ว่าเป็น
“ยุคแห่งลัทธิทันสมัย
อย่างสุดโต่ง” กล่าวคือ
เป็นยุคที่ “ความทันสมัย
ดำรงอยู่ได้บนพื้นฐาน
ความชอบธรรมของตน
เองและกลืนกินการ
พัฒนาศักยภาพของ
มนุษย์ในรูปแบบอื่น ๆ
ไปจนหมดสิ้น”
ความปรารถนาของ
มนุษย์ในรูปแบบอื่น
ถูกลดทอนสถานะลง
ให้ด้อยกว่า โดยเป็น
คุณสมบัติของผู้อ่อนแอ
และผู้มีจิตใจไม่ปกติ

ข้าพเจ้าอยากเริ่มจากการ
เล่าเรื่องของพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่ง
เดินทางไปพบกับพระพุทธองค์
และได้ทูลต่อพระองค์ผู้ตรัสรู้แล้ว
ว่า เขาได้บำเพ็ญเพียรภาวนามา
เป็นเวลาหลายปีจนกระทั่งบรรลุ
ซึ่งอำนาจพิเศษที่จะเดินเหนือพื้น-
น้ำในแม่น้ำได้ พระพุทธองค์ได้
ตรัสว่านั่นเป็นการกระทำที่โง่เขลา
เพราะพระภิกษุรูปนั้นได้เสียเวลา
ไปเป็นอันมากกับการบรรลุซึ่งสิ่ง
อันไร้คุณค่า หากพระภิกษุประ-
สงค์ที่จะข้ามลำน้ำวิธีที่ดีที่สุดได้
แก่การแสวงหาผู้พายเรือและ
จ่ายเงินให้กับพวกเขาสองแอนนะ

ตามหลักพุทธศาสนา
อำนาจมหัศจรรย์ไม่ได้หมายถึง
การเดินบนน้ำหรือการบินใน
อากาศได้ สิ่งที่มีหัตถ์จรรยคือการ
เดินบนผืนดินได้อย่างมีสติ และ
ตอบแทนบุญคุณต่อพระแม่ธรณีที่
ได้คุ้มครองพวกเราทั้งหลาย

ข้าพเจ้าระลึกได้ถึงเรื่อง
ที่เกิดในสมัยพระพุทธกาลอีกเรื่อง
หนึ่ง ในวันหนึ่งผู้นำของลัทธิ
ศาสนาลัทธิหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระ-
พุทธองค์และทูลถามว่า “หาก
ข้าพเจ้าปฏิบัติตามวิถีทางของ
ท่าน ในแต่ละวันข้าพเจ้าจะต้องทำ
อย่างไรเล่า” พระพุทธองค์ตรัส
ตอบว่า “เดิน ยืน นอน นั่ง กิน
ดื่ม...” ผู้นำทางศาสนาท่านนั้นได้
ถามอีกว่า “แล้ววิถีทางของท่าน
นั้นวิเศษอย่างไรเล่า” พระพุทธ-
องค์จึงตรัสตอบว่า “มันวิเศษเป็น
อย่างยิ่ง เพราะคนธรรมดาทั่วไป
แม้ว่าเขาจะได้เดิน ยืน นอน นั่ง กิน

และดื่ม เขาก็ไม่ได้รู้ตัวว่ากำลัง
เดิน กำลังยืน กำลังนอน กำลังนั่ง
กำลังกินและกำลังดื่ม แต่เมื่อเรา
เดินเรารู้ว่าเรากำลังเดิน เมื่อเรา
ยืนเรารู้ว่าเรากำลังยืน ...” ประ-
เด็นหลักของทั้งเรื่องแสดงให้เห็น
คุณค่าแห่งสติ เมื่อสติของเราได้รับ
การฝึกฝน เราก็มองเห็นโลก
อย่างปราศจากการตัดสิน กล่าว
คือไม่มีการแบ่งแยกและความขัด-
แย้ง

หากเราไม่เอาใจเอาเปรียบ
โลกหรือไม่ทำลายธรรมชาติใน
ส่วนใดส่วนหนึ่ง ธรรมชาติก็จะ
วิวัฒนาการขึ้นอย่างเป็นองค์รวม
สามารถเยียวยาอารักขาตนเอง
และช่วยให้มนุษย์ทั้งหลายเติบโต
ขึ้นทั้งทางกาย จิต และวิญญาณ

เมื่อเราเพ่งพินิจดอกไม้อย่าง
มีสติ เราจะตระหนักว่ามันเป็น
ความมหัศจรรย์อย่างพื้น ๆ เพราะ
เราค้นพบว่าในดอกไม้ก็ยังมีส่วนที่
ไม่เป็นดอกไม้ประกอบอยู่ด้วย
ปัจจุบันมันอาจแรกแย้มและสวย
งาม แต่อีกไม่นานก็จะเหี่ยวแห้ง
และตายไป แต่กระนั้นมันก็จะ
เสื่อมสลายกลายเป็นปุ๋ย และจะมี
โอกาสเกิดขึ้นใหม่เป็นต้นไม้ และ
จะให้ดอกไม้แก่พวกเราเพื่อเชยชม
ความดีและความงามนั้น

ฉันใดก็ฉันนั้น เราท่านทั้ง
หลายล้วนจะต้องตายลง ซากศพ
ของเราจะกลับคืนเป็นส่วนหนึ่ง
ของโลกและการเกิดใหม่จะเกิดขึ้น
อย่างมหัศจรรย์หรืออย่างวิเศษ
สำหรับผู้ที่ปรารถนาจะเข้าใจซึ่ง
ความเชื่อมโยงแห่งสรรพสิ่ง หรือ

สรรพชีวิตทั้งหลาย

หากปราศจากท่านก็ไม่อาจมีข้าพเจ้า ท่านและข้าพเจ้าต่างพึ่งพิงอิงอาศัยกัน ดังที่ท่านนัท ฮันท์กล่าวไว้ ในตัวเราแต่ละคนล้วนมีองค์ประกอบที่ไม่ใช่มนุษย์รวมอยู่ด้วย เราเป็นทั้งพระอาทิตย์ พระจันทร์ โลก แม่น้ำ มหาสมุทร ต้นไม้ ฯลฯ หากปราศจากต้นไม้เราที่เป็นมนุษย์ก็ไม่สามารถอยู่รอดได้ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้ปรุงแต่งให้มนุษย์เป็นเหมือนเครื่องจักร และเราเห็นว่าโลกและจักรวาลนั้นประกอบด้วยเพียงธาตุต่าง ๆ เราเห็นว่าธาตุต่าง ๆ เป็นเพียงวัตถุ เราเห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ปราศจากชีวิตหรือความรู้สึก ด้วยเหตุนี้เราจึงทำลายพระแม่ธรณีและตัดต้นไม้เพียงเพื่อให้ได้เงินมา หรือเพียงเพื่ออ้างว่าเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

กระบวนการเหล่านี้เริ่มต้นแต่ในยุคแสงสว่างแห่งภูมิปัญญา ซึ่งมีผู้กล่าวว่า “เพราะฉันคิดฉันจึงมีอยู่” ด้วยเหตุนี้สิ่งใดที่ไม่สามารถคิดจึงถูกถือเสมือนว่าด้อยกว่า และจะถูกเอาเปรียบได้โดยพวกเขาผู้ซึ่งสามารถคิดได้ แม้ในหมู่ผู้ซึ่งสามารถคิดได้ ผู้ที่ชาญฉลาดกว่าและสามารถคิดได้อย่างดีก็อยู่ในสถานะเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่าได้ ตามทัศนะของดาร์วิน ซึ่งเชื่อว่าสิ่งมีชีวิตที่เหมาะสมที่สุดจึงจะอยู่รอดได้

นอกจากนี้ยิ่งเราเน้นไปที่การคิดมากเท่าไร ความคิดของเราที่ยิ่งแยกส่วนมากขึ้นเท่านั้น ยิ่ง

เราคิดไปลึกซึ่งมากเท่าไรเราก็จะจมปลักอยู่กับความคิดและตัวของเราเอง เราไม่สามารถเห็นต้นไม้ในป่าได้ เราไม่สามารถมองโลกอย่างเป็นองค์รวมได้ และเป็นเหตุที่ทำให้เราไม่สามารถตั้งคำถามกับผลผลิตจากความคิดและการทดลองของเราทั้งในด้านวัตถุ ธาตุ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ปัญหาที่ร้ายแรงกว่านั้นอีกได้แก่ เมื่อเราเข้าสู่ยุคแห่งพาณิชย์นิยมและบริโภคนิยม ซึ่งดำรงอยู่ในนามของโลกาภิวัตน์ เราได้เปลี่ยนวลีที่ว่า “เพราะฉันคิดฉันจึงมีอยู่” ให้เป็น “เพราะฉันซื้อฉันจึงมีอยู่”

ด้วยเหตุนี้ชีวิตของมนุษย์จึงถูกลดทอนลงเหลืออยู่เพียงสองส่วนกล่าวคือ การหาเงินมาเพื่อที่จะบริโภคสิ่งต่าง ๆ ที่นักโฆษณาอ้างสมองให้เราเห็นว่าจะต้องซื้อ นักโฆษณาก็อยู่ภายใต้การควบคุมของบรรษัทข้ามชาติ ซึ่งได้มีพลังอำนาจมากยิ่งขึ้นกว่าประเทศต่าง ๆ เสียอีก และเป้าหมายหลักของพวกเขา ก็คือการทำลายทรัพย์สินของบรรษัทข้ามชาติ ซึ่งได้มีผลอย่างไม่นับนับขึ้นเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

หากข้าพเจ้าได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อทูลความมหัศจรรย์อย่างพินิจ ๆ จากพระองค์เพื่อช่วยให้เราหลุดพ้นจากวังวนแห่งความทันสมัยนี้ พระพุทธองค์ก็อาจจะตรัสเสนอแนะวลีที่ว่า “เพราะฉันหายใจฉันจึงมีอยู่”

การหายใจเป็นองค์ประกอบ

สำคัญที่สุดในชีวิตของเรา และอันที่จริงสำหรับสิ่งมีชีวิตทุกชนิด เพราะถ้าไม่หายใจพวกเราก็จะตาย และการหายใจนี้เกิดขึ้นทั้งวันและคืน ๒๔ ชั่วโมงต่อวัน ๗ วันต่ออาทิตย์ โดยไม่มีการหยุดยั้ง แต่กระนั้นพวกเราส่วนใหญ่ไม่ได้ดูแลการหายใจอย่างดีพอ โดยหากเราทำได้เช่นนั้น เราย่อมได้เข้าถึงความมหัศจรรย์อย่างพินิจ ๆ ได้

เมื่อหายใจเข้า ฉันทำให้ร่างกายสงบเย็น

เมื่อหายใจออก ฉันยิ้ม ฉันอยู่กับปัจจุบันขณะ

ฉันรู้ว่าปัจจุบันเป็นเวลาอันประเสริฐสุด

เมื่อหายใจเข้า ฉันรู้ว่าฉันกำลังหายใจเข้า

เมื่อหายใจออก ฉันก็รู้เช่นนั้น

เมื่อลมหายใจเข้าลึกไปเพียงใด

ลมหายใจออกก็ยอมเป็นไปอย่างช้า ๆ

การหายใจเข้าทำให้ฉันสงบเย็น

การหายใจออกทำให้ฉันรู้สึกผ่อนคลาย

เมื่อหายใจเข้าฉันยิ้ม

เมื่อหายใจออกฉันปล่อยวาง

เมื่อหายใจเข้าฉันอยู่กับเพียงปัจจุบันขณะ

เมื่อหายใจออกมันเป็นเวลาอันประเสริฐสุด

เทคนิคข้างบนเราเรียกว่า

ตามจารีตของ
พุทธศาสนา
เราสามารถจะลดทอน
ความทุกข์เหล่านี้ลง
หรือกำจัดให้หมดสิ้นไป
ได้ด้วยการปลุกฝัง
ความเข้าใจที่ถูกต้อง
เกี่ยวกับสรรพสิ่ง
พุทธศาสนามี
เอกลักษณ์ตรงที่ไม่ได้
เน้นที่ความศรัทธา
แต่เน้นที่การปฏิบัติ
ดังนั้นเพื่อเป็นการฝึกฝน
ความเข้าใจเช่นนี้
เราก็จะต้องทดลอง
เผชิญหน้า
กับสังขารธรรมดังกล่าว
ด้วยตัวของเราเอง

เป็นสมถภาวนา ซึ่งจะช่วยให้เรา
เยือกเย็นและเป็นการปลุกเมล็ด-
พันธุ์แห่งสันติไว้ภายใน จากนั้นเรา
ก็จะพัฒนาการภาวนาภายในหรือ
วิปัสณาภาวนาขึ้น เพื่อที่จะฝึกฝน
ให้เกิดความตระหนักรู้อย่างลึกซึ้ง
เกี่ยวกับตัวเรา ไม่ให้ไปยึดติดกับ
ตัวเราอย่างบ้าคลั่ง ด้วยเหตุนี้เรา
จะมีความเป็นอัตโนมัติตนน้อยลง
เพื่อที่จะแสวงหาสันติภาพและ
ความยุติธรรมในโลก ด้วยความ
เข้าใจในตัวเราเองและโลก และ
เมื่อนั้นเราจะไม่ถูกครอบงำโดย
มิจฉาทิฏฐิเกี่ยวกับความรัก ความ
โกรธ ความกลัว หรือความหลง
สุตรของความมหัสจรรย์ของพวกเขา
เราอาจจะทำได้ดังนี้

ขอให้เราสวดภาวนาเพื่อ
สันติภาพในโลก ความยุติธรรม
ทางสังคม และความสมดุลทาง
สิ่งแวดล้อม ซึ่งเริ่มต้นขึ้นได้ด้วย
การหายใจของเราเอง

ฉันหายใจเข้าอย่างสงบและ
หายใจออกอย่างมีสติ

เมื่อฉันมีเมล็ดพันธุ์แห่งสันติ
และความสุขภายใน ฉันจะ
พยายามลดความต้องการที่เห็น
แก่ตัวและบ่มเพาะสติให้เข้มแข็ง
ยิ่งขึ้น

เมื่อฉันมีความยึดติดกับ
ตัวตนน้อยลง ฉันจะพยายาม
เข้าใจซึ่งความรุนแรงเชิงโครงสร้าง
ในโลก

เมื่อฉันพยายามเชื่อมโยง
ระหว่างหัวใจกับหัวสมอง ฉันก็จะ
ได้เห็นโลกอย่างเป็นองค์รวม เป็น

โลกที่เต็มไปด้วยสรรพชีวิตซึ่งล้วน
แล้วแต่เชื่อมโยงกับตัวฉันเอง

ฉันพยายามฝึกฝนปัญญา
ด้วยความรัก เพื่อช่วยสร้างโลกอัน
ปราศจากความรุนแรง

ฉันอธิษฐานที่จะดำรงชีวิต
อย่างเรียบง่ายและอุทิศตนเพื่อผู้ที่
ถูกกดขี่

ด้วยอำนาจแห่งพระมหา-
กรุณาธิคุณและความช่วยเหลือ
ของกัลยาณมิตร ขอให้ฉันได้เป็น
ส่วนหนึ่งในการลดทอนความทุกข์
ยากในโลก เพื่อให้โลกเป็นนิเวศน์
อันเหมาะสมสำหรับสรรพชีวิต
ทั้งหมดที่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างมี
สมานฉันท์ในช่วงสหัสวรรษนี้

อันที่จริงหัวใจของคำสอน
ของพระพุทธศาสนามีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคมมาก
คำสอนหลักของพระพุทธองค์ไป
พ้นจากความหลุดพ้นของปัจเจก
และเกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของ
สรรพชีวิตทั้งหมด หรือสติทั้งหมด
ข้อสรุปที่เราไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ
พุทธศาสนาต้องการให้เราเข้าไป
เกี่ยวข้องกับเรื่องทางสังคม
เศรษฐกิจและการเมืองด้วย เรา
แต่ละคนไม่อาจข้ามพ้นข้อจำกัด
ของปัจเจกได้ด้วยวิธีการที่เห็นแก่
ตัวและปิดกั้นจากโลกภายนอก

ตามหลักอริยสัจสี่กล่าวคือ
ทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ การดับลงแห่ง
ทุกข์ และหนทางสู่การดับทุกข์นั้น
เราสามารถนำมาใช้ในกิจการ
ด้านสังคมได้ ซึ่งจะนับว่าเป็น
ความมหัสจรรย์อย่างสิ้น ๗ อย่าง

หนึ่ง ยิ่งไปกว่านั้นด้วยการหายใจเข้าออกอย่างลึก ๆ เราจะได้เห็นถึงรากเหง้าแห่งความทุกข์ในสังคมตามหลักอภิปรัชญา กล่าวคือความโลภ ความโกรธ และความหลง

หากตีความอย่างแคบ ๆ ความเข้าใจในอภิปรัชญาทั้งสาม จะช่วยให้เรากำจัดความเจ็บปวดและความวุ่นวายในชีวิตส่วนตัวของเราได้ แต่เมื่อตีความให้กว้างออกไปยังบริบททั้งสังคม ความเข้าใจเช่นนี้จะช่วยให้เราเห็นถึงสาเหตุและช่วยกระตุ้นให้เราสามารถคิดถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดเหตุเหล่านี้หยุดยั้งลงได้

ตามทัศนะของข้าพเจ้า ลัทธิบริโภคนิยมและทุนนิยมอาจเรียกได้ว่าเป็นรูปแบบที่ทันสมัยของความโลภที่สำคัญที่สุด บริโภคนิยมและทุนนิยมทำให้พวกเราล้วนมุ่งพยายามตอบสนองช่องว่างในชีวิตด้วยการบริโภคและสะสมอย่างไม่หยุดยั้ง เมื่อเราไม่มีความเข้าใจถึงอำนาจพิเศษของการโฆษณา พวกเราก็ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณา ซึ่งทำให้เราต้องตกไปอยู่ในวังวนของความขัดแย้งของผลประโยชน์ และยังไปกว่านั้น พวกเราสร้างความชอบธรรมให้กับการเอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบกัน โดยอ้างว่าเป็นผลงานของ “มือที่มองไม่เห็น” ลัทธิอำนาจนิยมนั้นมีความโกรธเป็นพื้นฐาน ความกระหายซึ่งอำนาจนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวาง และเมื่อความโกรธได้เข้าครอบงำจิตใจ เราก็มักแวมน้ำจะ

สนับสนุนโครงสร้างทางสังคมอันอยู่ดีธรรมเพื่อที่จะธำรงอำนาจของเราต่อไป

อภิปรัชญาตัวสุดท้ายได้แก่ความหลง ซึ่งโดยหลักแล้วเป็นผลจากระบบการศึกษาที่รวมศูนย์ นักเรียนไม่ได้ถูกสอนให้คิดอย่างเป็นองค์รวม แต่ให้คิดอย่างแยกส่วน ให้ท่องจำและให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ซึ่งเหตุนี้ช่วยให้เราสามารถอธิบายได้ถึงขบวนการนักศึกษาที่อ่อนแอลงไป เช่นเดียวกับขบวนการด้านสังคมอย่างอื่น ๆ บ่อยครั้งที่นักศึกษาได้รับการอบรมและได้รับการฝึกฝนทักษะเพียงเพื่อไปเป็นลูกจ้างของบรรษัทข้ามชาติเพื่อจะเอาไรด์เอาเปรียบเพื่อนร่วมชาติและธรรมชาติ เด็ก ๆ เองก็ต้องเผชิญกับค่านิยมอันเลวร้ายโดยผ่านโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์เกมส์ ฯลฯ ซึ่งได้เข้ามามีบทบาททดแทนครูที่โง่เง่าหลาย ๆ คน

ตามจารีตของพุทธศาสนา เราสามารถจะลดทอนความทุกข์เหล่านี้ลง หรือกำจัดให้หมดสิ้นไปได้ด้วยการปลุกฝังความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสรรพสิ่ง พุทธศาสนามีเอกลักษณ์ตรงที่ไม่ได้เน้นที่ความศรัทธา แต่เน้นที่การปฏิบัติ ดังนั้นเพื่อเป็นการฝึกฝนความเข้าใจเช่นนี้ เราก็มักจะต้องทดลองเผชิญหน้ากับสังขารมดั่งกล่าวด้วยตัวของเราเอง พุทธศาสนาไม่เคยสอนให้เราแยกตัวเองออกจากความจริง พุทธศาสนายังช่วยให้ข้าพเจ้าเกิดความรู้สึก

พึ่งพิงอิงอาศัยกัน ด้วยทัศนะเช่นนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกได้ถึงความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันของสรรพสิ่ง และได้ช่วยยืนยันถึงวิถีที่พูดกันติดปากในหมู่ชาวพุทธว่า เราทั้งหลายล้วนเป็น “เพื่อนร่วมทุกข์”

ด้วยเหตุนี้รูปแบบการพัฒนาอย่างพุทธของข้าพเจ้าจะต้องเริ่มต้นจากการที่ทุกคนฝึกปฏิบัติเพื่อเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ตามจารีตทางพุทธศาสนา เราเรียกการปฏิบัติเช่นนี้ว่าเป็น จิตศึกษา หรือการภาวนาเพื่อศึกษาจิตใจของเรา สมาธิภาวนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเข้าถึงปัญญาอันประกอบด้วยทั้งความตื่นตัวและความแหลมคม โยนิโสมนสิการจึงมีความสำคัญกับเรา และจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกมีพลังมากขึ้นในการวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง ในการเพ่งมองตัวตนของตนเองอย่างลึกซึ้ง ด้วยความเข้าใจต่อตนเองอย่างแหลมคมเช่นนี้ เราจะเริ่มจะเข้าใจชุมชน สังคม ประเทศ และโลกของเราได้อย่างแหลมคมในท้ายที่สุด จากการเพ่งมองตนเองอย่างแหลมคมเราก็จะเกิดการรับรู้อย่างตื่นตัวต่อสังคม รัฐบาล และสถาบันต่าง ๆ เพื่อที่จะเข้าใจได้ว่ากลไกแห่งความโลภ ความโกรธ และความหลงนี้ ทำงานและครอบงำมนุษย์เราในระดับโครงสร้างได้อย่างไร เมื่อตระหนักถึงทางออกเช่นนี้ เราจะรู้สึกมีความหวังที่จะใช้วิธีการที่ไร้ความรุนแรงทั้งหลายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์อันสันติ

คำสอนของพุทธศาสนายังช่วยให้ข้าพเจ้ารู้สึกใกล้ชิดและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับมหาชนตามจารีตของเรา เราเชื่อกันว่าสรรพชีวิตทั้งหลายล้วนมีพุทธภาวะอยู่ภายใน กล่าวคือมีศักยภาพที่จะเข้าถึงภูมิปัญญาสูงสุดได้ ด้วยการคิดเช่นนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกถึงความเท่าเทียมในหมู่พวกเราโดยไม่คำนึงถึงว่าจะมีสถานะหรือชนชั้นอย่างไร และข้าพเจ้ารู้สึกว่าคนยากจนเองก็พึงได้รับศักดิ์ศรีเช่นเดียวกับเราในการต่อสู้เพื่อสิ่งทีพวกเขาพึงได้

คำสอนทางพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในทุกกิจกรรมของข้าพเจ้า มันเป็นความมหัศจรรย์อย่างสิ้นเชิง ที่เราจะเริ่มต้นด้วยการหายใจอย่างถูกต้อง และในกิจกรรมของเราก็จะประกอบไปด้วยความเห็นและภูมิปัญญาของคนตั้งแต่ในระดับต่ำสุด และแน่นอนว่าพระภิกษุในเมืองไทยมาจากชนชั้นล่างสุดเป็นส่วนใหญ่ ข้าพเจ้าเองยังรู้สึกว่าในการทำกิจกรรมนั้นต้องประกอบด้วยความงาม ข้าพเจ้าได้พยายามอนุรักษ์วัตถุโบราณและภาพเขียนฝาผนัง และข้าพเจ้าได้ใช้วัฒนธรรมและศิลปกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุซึ่งเป้าหมายด้านสังคมและการเมือง และในทัศนะของข้าพเจ้า วัฒนธรรมไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในขอบเขตพรมแดนของประเทศ แต่วัฒนธรรมนั้นควรแพร่หลายไปยังเพื่อนบ้านหรือไปไกลยิ่งกว่านั้นใน

แง่นี้เราควรจะมีความเคารพต่อวัฒนธรรม จารีตประเพณี รวมทั้งศาสนาของคนอื่น ด้วยความใจกว้างเช่นนี้ สังคมโดยรวมก็จะดำรงต่อไปได้ด้วยสันติภาพ ความหลากหลายและวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่จะต้องเป็นหัวใจของการต่อสู้กับวัฒนธรรมเดียวที่ครอบงำโลก

อย่างเช่นวัฒนธรรมของแมคโดนัลด์ ที่ควบคุมโดยบริษัทข้ามชาติ สำหรับข้าพเจ้า งานของข้าพเจ้าพัฒนาขึ้นจากความมหัศจรรย์อย่างสิ้นเชิง ที่พระพุทธองค์มอบให้

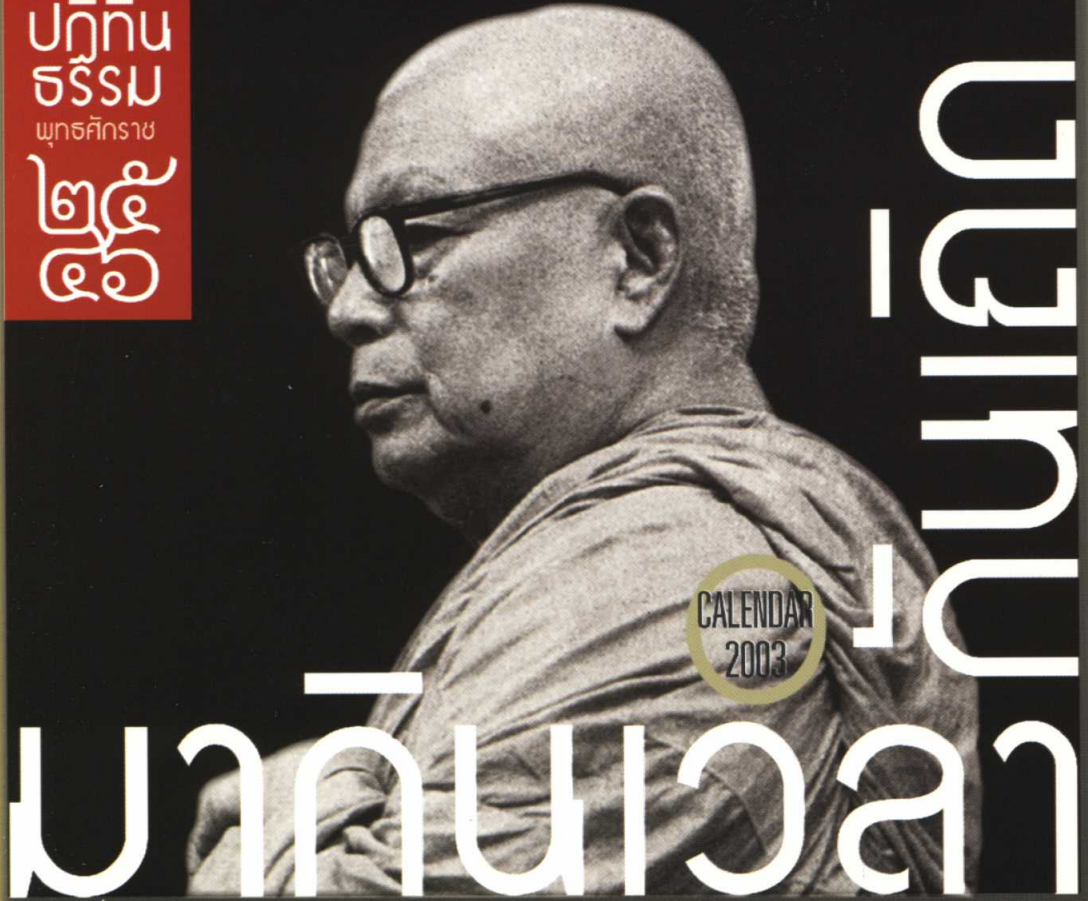

การ์ตูน by WALL OP

วันนี้เอง เร่งกระทำ ซึ่งหน้าที่ ปฏิทินธรรมปีสำคัญ ๒๕๔๖

ปฏิทิน
ธรรม
พุทธศักราช
๒๕๔๖

ใคร ๆ ก็ตามหลัง
เมื่อพากันหลับใหล

ปฏิทิน 12 เดือน 12 คำกลอนและภาพ
แต่งบทธรรมประจำภาพ

พุทธศาสนิกชน แห่งสวนโมกขพลาราม

สนใจติดต่อ สำนักพิมพ์สุขภาพใจ โทร. 0-2415-6797

ชุดละ 80 บาท

“ สีสทสูสนสมปนน
ธมมฏจี สจจวาทีน
อตตโน กมมกพพาน
ตี ชโน กุเต ปีย ๙ ๒๑๗ ๙

ผู้ประพฤติตี มีความเห็นถูกต้อง
มันอยู่ในคลองธรรม พุดคำสัตย์
ปฏิบัติหน้าที่ของตนสมบูรณ์
คนยอมเทิดทูนด้วยความรัก ”

สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท
พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อ ๒๖
“พุทธวจนะในธรรมบท”
เสฐียรพงษ์ วรรณปก แปล หน้า ๒๕๑